

T. C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MECZÛB DİVANI

YÜKSEK LİSANS

MÜBAREK ATAN

DÜZCE
AĞUSTOS 2019

T. C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MECZÛB DİVANI

YÜKSEK LİSANS

MÜBAREK ATAN

DANIŞMAN: PROF. DR. İLHAN GENÇ

DÜZCE

AĞUSTOS 2019

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Anabilim Dalında oy birliği / oy çokluğu ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../201..

(İmza Yeri)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatı çok geniş sahalarda varlığını sürdürmüş, birbirinden farklı dinî, siyasî ve ideolojik anlayışa sahip Türk topluluklarının ortak sesi olmuştur. Bahsedilen farklılıklar üzerinden birbirleriyle mücadele eden insanlar, söz konusu edebiyat, şiir olunca, aralarındaki anlaşmazlıklarını, mücadelelerini bir kenara bırakıp ortak bir hayal dünyasında buluşmuşlardır. Başlangıçta Arap ve Fars kültürünün oluşturmuş olduğu bu edebî anlayış içerisinde, Türkler taklidî eserler verseler bile sonrasında içlerinden çıkan büyük şairleriyle kendi kültür ve medeniyetlerini, edebî geleneğin en önemli kaynaklarından biri haline getirmeyi başarmışlardır. Türk devletlerinin siyasî ve ekonomik açılardan güçlenip İslam coğrafyasında klasik edebiyatın hamisi olmalarıyla beraber, Fars edebiyatının bu alandaki hâkimiyeti son bulmuş, Türk kültür ve medeniyetinin en önemli öğelerinden birini oluşturan Türk edebiyatı uzun asırlar boyunca edebî sahayı şekillendirmiştir.

Türklerin yaşadığı coğrafyalarda yüzyıllar boyunca birbirinden farklı düşünen topluluk ve devletlerin ortaya çıktığından yukarıda bahsedilmişti. Bunlardan biri de Horasan'dan Doğu Anadolu'ya, Güney Kafkasya'dan Irak coğrafyasına kadar olan bölgede 16. ve 17. yüzyıllar arasında daha önceki Türk devletlerinden farklı bir dinî ve mezhebî anlayışla hareket eden Safevî Devleti'dir. Kurulduğu coğrafyada hâkim olan dinî anlayış Sünnî mezhebi olmasına rağmen devletin kurucusu olan Şah İsmail Şiilik mezhebinin bölgede kuvvetli olması için uğraşmış ve bu amaçla propaganda yönü kuvvetli, heyecan ve coşkuya dayalı bir edebî anlayışla eserlerini vermiştir. Şah İsmail'in atılımı, klasik Türk edebiyatında farklı bir anlayışın ortaya çıkmasına sebep olmuş ve bu anlayışla devletin ve mezhebin propagandasını yapan fazla sayıda şair ve Şia âliminin yetişmesine olanak sağlamıştır.

Bu kültürel ortam içerisinde yetişen şairlerden biri de asıl adı İbn-i Hacer Ali olan Meczûb'dur. Hayatına dair kaynaklarda bilgi bulamadığımız şairle ilgili biyografik bilgiler divanından hareketle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şia mezhebinin sıkı bir takipçisi olduğu anlaşılan şairin, yazmış olduğu şiirlerde bu dinî kimliğinin izleri çok net olarak görülmektedir. Şiirlerinde sadece kuvvetli bir dinî kimlik sahibi olarak değil aynı zamanda klasik edebî anlayışın önemli metinleri

arasına girebilecek nitelikte gazeller yazan, edebî yönü kuvvetli bir karakter olarak da karşımızda yer almaktadır.

Elimizde bulunan tek nüshasından hareketle yapmış olduğumuz tez çalışmasının giriş kısmında, şairin içine doğmuş olduğu kültürün dili olan Azerî Türkçesinin ve edebiyatının tarihsel gelişimi verilmiş, Safevî Devleti'nin bu kültür içerisindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Daha sonra, yaşamış olduğu coğrafya olan Tebriz'in İslam medeniyeti içerisindeki konumu ve öneminden bahsedilmiş, şehrin Şii bir devletin hâkimiyeti altında bulunduğu dönemlerde yaşanan toplumsal ve kültürel dönüşüm ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında şairin dinî ve edebî kimliğini oluşturan ortamın daha iyi anlaşılacağı ümit edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, divandan hareketle edinilen biyografik bilgiler, beyitler vasıtasıyla ortaya konulmuş, dinî kimliğinin genel özellikleri belirtilmiştir. Daha sonrasında edebî kişiliğini oluşturan öğeler ayrıntılı bir şekilde işlenmeye çalışılmış, şairin şiirlerinden hareketle dil ve anlatım unsurları gösterilmiştir. İkinci bölümde divan, şekil açısından incelenmiş, metinde yer alan nazım şekilleri ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve şairin nazım şekillerindeki üslup farklılığı belirtilmiştir. Sonrasında, şiirde ahengi sağlayan unsurlar olan ses ve ritim hususiyetleri ortaya konulmuştur. Bu bölümde son olarak, şiirlerinde kullanmış olduğu iktibasların metindeki rolü ve şairin üslubuna olan etkisi gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, transkripsiyon metni oluşturulurken uyulan imla ve şekil özellikleri yazılmış ve sonrasında Meczûb Divanı'nın metni verilmiştir.

Çalışmalarım sırasında karşıma çıkan her problemde motive eden yaklaşımı ve hoşgörüsüyle beni yönlendiren, akademik ve meslekî açıdan çok şey öğrendiğim danışman hocam Prof. Dr. İlhan Genç'e, bu süreçte kapısını her zaman açık bulduğum Dr. Öğr. Ü. Orhan Kılıçarslan'a ve her zorlukta fedakârlıklarıyla en büyük destekçim olan, maddî, manevî desteklerine daima muhtaç olacağım aileme teşekkür ediyorum.

Mübarek ATAN

ÖZET

Medine Arif Hikmet Kütüphanesi'nde bulunan tek nüshadan hareketle yapmış olduğumuz tez çalışmasının giriş kısmında, şairin içine doğmuş olduğu kültürün dili olan Azerî Türkçesinin ve edebiyatının tarihsel gelişimi verilmiş, Safevî Devleti'nin bu kültür içerisindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Daha sonra, şairin yaşamış olduğu coğrafya olan Tebriz'in İslam medeniyeti içerisindeki konumu ve öneminden bahsedilmiş, şehrin Şii bir devletin hâkimiyeti altında bulunduğu dönemlerde yaşanan toplumsal ve kültürel dönüşüm ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında şairin dinî ve edebî kimliğini oluşturan ortamın daha iyi anlaşılacağı ümit edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, divandan hareketle edinilen biyografik bilgiler, beyitler vasıtasıyla ortaya konulmuş, şairin dinî kimliğinin genel özellikleri belirtilmiştir. Daha sonrasında edebî kişiliğini oluşturan öğeler ayrıntılı bir şekilde işlenmeye çalışılmış, şairin şiirlerinden hareketle dil ve anlatım unsurları gösterilmiştir. İkinci bölümde divan, şekil açısından incelenmiş, metinde yer alan nazım şekilleri ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve şairin nazım şekillerindeki üslup farklılığı belirtilmiştir. Sonrasında, şiirde ahengi sağlayan unsurlar olan ses ve ritim hususiyetleri ortaya konulmuştur. Bu bölümde son olarak, şiirlerinde kullanmış olduğu iktibasların metindeki rolü ve şairin üslubuna olan etkisi gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, transkripsiyon metni oluşturulurken uyulan imla ve şekil özellikleri yazılmış ve sonrasında Meczûb Divanı'nın metni verilmiştir.

ABSTRACT

In the introduction of the thesis which we have written based on a single copy in Medine Arif Hikmet Library, the historical development of Azeri Turkish and literature which is the language of a culture into which the poet has been born, is shown and it is attempted to reveal the effects of Safavid Dynasty within this culture. After that the status and important of Tabriz within İslamic civilization is mentioned and it is attempted to present the social and cultural transformation of the city during the period when it was under the rule of a Shia state. In the light of these pieces of information, it is expected that the setting which created the poet's religious and literary personality will be understood better.

In the first part of the work biographical information gained from the diwan is presented through couplet and the features of the poet's religious identity is stated. After that an attempt is made to treat the elements which constitute his literary personality in detail and considering his poems the poet's elements of language and narration are shown. In the second part the diwan is analyzed in terms of form, verse forms in the text is reviewed in detail and the difference in the poet's turn of phrase in verse forms is stated. Then, sound and rhythm traits, which are the elements that create consonance, are presented. Lastly, in this part, an attempt is made to show the role of the quotations, which the poet used in his poems, in the text and their effects on his turn of phrase. In the third part of the work, spelling and form features conformed to while constituting the transcription text are written and then, the text of "Meczub Divanı" is presented.

İTHAF

Anneme...

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İTHAF.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	ix
TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ	x
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Azerî Sahası Türk Edebiyatına Genel Bakış.....	1
1.2. İslam Medeniyetinin Başkentlerinden: Tebriz	8
2. MECZÛB.....	11
2.1. Hayatı ve Dinî Kişiliği	11
2.2. Edebî Kişiliği.....	14
2.3. Etkilendiği Şairler.....	17
2.4. Dil ve Anlatım	17
3. DİVANIN ŞEKİL AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	25
3.1. Nazım Şekilleri	25
3.1.1. Kaside.....	27
3.1.2. Gazel	30
3.1.3. Tercî'-i Bend	33
3.1.4. Müfred	34
3.1.5. Rubai	35
3.1.6. Şahluk Tuğra	36
3.2. Ahenk Unsurları.....	36
3.2.1. Ses Tekrarları	37
3.2.2. Söz Tekrarları	37
3.2.3. Ritim.....	38
3.3. İktibaslar	42

3.3.1.	Ayet İktibasları.....	43
3.3.2.	Hadis İktibasları	44
3.3.3.	Atasözleri ve Deyimler	45
4.	METİN.....	47
4.1.	Dil ve İmlada Takip Edilen Yol	47
4.2.	METİN	48
5.	SONUÇ.....	281
6.	KAYNAKÇA.....	283
7.	EKLER.....	287
7.1.	EK 1. Divandan Örnek Varaklar	287
8.	ÖZGEÇMİŞ.....	290

KISALTMALAR

Fak.:	: Fakülte
TDV:	: Türkiye Diyanet Vakfı
İÜ:	: İstanbul Üniversitesi
AÜ:	: Atatürk Üniversitesi
TDK :	: Türk Dil Kurumu
SBE:	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
S.	: Sayfa
C.	: Cilt
YL:	: Yüksek Lisans
Üni:	: Üniversite
vd.	: ve diğerleri
vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayınları
ed.	: Editör

TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ

- Tablo 1: Nazım Şekilleri Sayıları
- Tablo 2: Nazım Şekilleri Sayılarının Yüzdelik Tablosu
- Tablo 3: Kasidelerin Şekil ve Muhteva Özellikleri
- Tablo 4: Gazellerin Beyit Sayısı Aralığı
- Tablo 5: Meczûb Divanı'nda Gazel Yazılan Harfler
- Tablo 6: Kullanılan Aruz Vezni Sayıları

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ			
آ	a	ص	ş
ا	a, ā, e	ض	d, z
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	'
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	z	ن	n
ر	r	و	v, o, ö, u, ü
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	ی	y, i, ī
س	s	ء	
ش	ş		

1. GİRİŞ

1.1. Azerî Sahası Türk Edebiyatına Genel Bakış

Azerî Sahası Türk Edebiyatı, klasik Türk edebiyatının altı yüzyıl boyunca “nazarî ve estetik” (Akün, 1994: 289) açılardan değişmeyen geleneğinin en önemli sahalarından birini teşkil etmektedir. Horasan’dan Doğu Anadolu’ya Güney Kafkasya’dan Irak coğrafyasına kadar olan bölgede yaşayan Türklerin oluşturduğu bu edebiyat sanatsal ve edebî yönden XVI-XVII. asırlarda zirveye ulaşmıştır. Bahsedilen bölgede asırlarca süren siyasî birlik sağlanamadığından dolayı Azerî edebiyatının tekâmülü uzun süreli olamamış ve daha sonraki asırlarda Osmanlı sahası klasik Türk edebiyatı ile aynı sahada olan İran edebiyatının tahakkümü altına girmiştir. Tez konumuz olan Meczûb Divanı’nın bu edebiyatın içerisindeki konumunun anlaşılmasında faydalı olacağı düşüncesinden hareketle Azerî Edebiyatının geçirmiş olduğu evreler hakkında genel bilgiler vermek istiyoruz.

Oğuz Türkçesinin doğu kolunu oluşturan Azerî Türkçesinin isimlendirilmesi ve menşei hakkında ortak bir kanaat oluşmuş vaziyettedir. Türk edebiyat tarihinin yazımında genel usul ve esasların belirlenmesi konusunda öncü araştırmalar yapan Mehmed Fuad Köprülü *Edebiyat Araştırmaları* kitabının ikinci cildinde yapmış olduğu değerlendirmesinde bu lehçenin “Şarkî Oğuz Türkçesi” olduğunu belirtmiş ve ıstılah olarak da “Azerî Lehçesi” terimini kullanmıştır.

“Osmanlıca denilen garbî Oğuz edebî lehçesi ile çok yakın ve çok sıkı münasebetleri bulunan bu âzerî edebî lehçesi hakikatte şarkî Oğuz lehcesinden başka bir şey değildir.”(Köprülü, 1989:14)

Fuat Köprülü’nün yapmış olduğu değerlendirmeler kendisinden sonra yazılmış olan edebiyat tarihlerinde ve Türk lehçeleri üzerine yazılmış olan gramer kitaplarında çok az farklarla kullanılmıştır. Muharrem Ergin *Azerî Türkçesi* isimli kitabında Azerî Lehçesinin isimlendirilmesi ve menşei hakkında Köprülü ile benzer değerlendirmeler yapmıştır.

“Batı Türkçesinin esasını Oğuzca teşkil eder. Türkçenin Oğuz şivesi ve bu şiveye dayanan yazı dili olarak 13. asırdan günümüze kadar kullanıla gelen Batı

Türkçesi içinde zamanla iki daire ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri Osmanlı Türkçesi, diğeri Azeri Türkçesidir. Demek ki Azeri Türkçesi Doğu Oğuzcası, Osmanlıca ise Batı Oğuzcasıdır.”(Ergin, 1971: VII)

Azerî Türkçesinin konuşulduğu coğrafyaların Türkleşmesi hadisesi 11. asırdan 15. asra kadar sürmüştür. Bu asırlar arasında Orta Asya’dan İran’a, Güney Kafkasya’ya, Irak’a ve Anadolu’ya başta Oğuz Boyu olmak üzere farklı Türk boylarından büyük göçler olmuştur. Büyük nüfus hareketliliğinin neticesinde kurulan Büyük Selçuklu Devleti Türk kültür ve medeniyetinin çok geniş coğrafyalara yayılmasında ve hâkim kültür haline gelmesinde çok önemli roller üstlenmiştir.

“Selçuk İmparatorluğunun kuruluşu ile başlayan bu ikinci devrede, Türk kesafetinin, bilhassa Horasan, Kirman, Fars, Irak ve Azerbaycan sâhalarında-eski yerli unsuru kısmen imha etmek suretiyle- yerleşip temerküz ettiğini görmekteyiz.”(Köprülü, 1989: 22)

Selçuklu İmparatorluğundan sonra bölgeyi hâkimiyeti altına Moğol İmparatorluğu Fars kültür ve medeniyetine ait birçok unsuru yerle bir etmiştir. Bölgede yaşayan yerli halkların azalmasıyla beraber göç eden Türk boyları ve daha sonra Müslümanlığı seçen Moğollar bölgenin Türkleşmesine katkıda bulunmuşlardır.

“Azerbaycan Büyük Selçuklu İmparatorluğu ile Moğol istilası devirlerinde kesif milli bir Türk sahası ve devleti haline getirilmiştir.”(Kürkçüoğlu, 1994: 155)

Büyük Selçuklu Devleti ve Moğol İstilasından sonra bölgede Türk nüfusunun artmasıyla beraber İran’ı da kapsayan coğrafyada birbirinden farklı Türk beylikleri ve devletleri kurulmuştur. Örneğin; Doğu Anadolu, Irak, İran, Azerbaycan’da hüküm süren Akkoyunlular ve Karakoyunlular mezkûr coğrafyalarda Moğol hâkimiyetinin sona erdirilmesinde ve Azerî Türkçesinin bölgede yaygın bir şekilde kullanılmasında çok önemli görevler üstlenmişlerdir.

Azerî Türkçesinin konuşulduğu bölgelerde yaşanan mezkûr olaylar Azerî dilinin oluşmasının da temel amillerindedir. Büyük göçler neticesinde farklı bir coğrafyada yaşama kültürü kazanılmış, kendilerinden önce bu bölgelerde yaşamakta olan insanlarla sosyal ve kültürel alanlarda etkileşim kaçınılmaz olarak

gerçekleşmiştir. Yaşanan bu etkileşimden ilk etkilenen ögelerin başında iki yabancı kültürün anlaşılabilmesinin, iletişim kurabilmesinin en temel aracı olduğundan dolayı dil gelmektedir. Selçukluların tüm bölgeyi hâkimiyetleri altına aldıktan sonra Farsçayı resmi dil haline getirmelerinden dolayı bu devletin egemenliğinde olan âlim ve sanatkârlar eserlerini genellikle Farsça vermişlerdir. Fakat bu durum Azerî Türkçesinin çok geri planda kalmasına neden olmamıştır çünkü farklı kültürle tanışan Türklerin başka bir dilde eserler verebilmeleri her iki kültürün ne derece kaynaşmış olduğunun en kuvvetli göstergelerinden birisidir. Türk ve Fars kültürünün bu derece birbirlerini beslemeleri ve birbirleriyle kaynaşarak farklı bir sentez meydana getirmeleri 600 yıl boyunca İslam medeniyetinin başta edebiyat olmak üzere çoğu alanında orijinal, sanatsal değeri yüksek ve çağları aşan eserler verilmesinin en önemli sebeplerinden biri olmuştur. Dolayısıyla Türk devletlerinin himayesinde yazılan Farsça eserler de sadece Fars kültürüne ait değil ortak bir İslamî kültürün tezahürleridir.

“İran edebiyatı daha çok belirli bir ırka –Fars ırkı- ait olmaktan daha çok, bu ismin temsil ettiği bölgenin dışına taşarak Türk devletleri dönemlerinde Anadolu’da, Azerbaycan’da ve Horasan’dan Doğu Türkistan’a kadar uzanan geniş Türk coğrafyasında, Afganistan ve daha başka yörelerde, yine büyük ölçüde Türkler tarafından himaye edilmiş ve geliştirilmiştir. Bu dönemlerde oluşturulan edebiyatın ortaklaşa bir İslamî kültürün eseri olduğu unutulmamalıdır.”(Akpınar, 1994: 19)

11. ve 12. asırlarda aslen Türk olup da Farsça eser yazanların en önde gelenleri: Katran Tebrizî, Mehsetî Gencevî, Hakanî Şirvanî ve Nizamî-i Gencevî’dir.

Doğu edebiyatının en büyük şairlerinden olan Nizamî-i Gencevî’nin Fars edebiyatına ve klasik Türk edebiyatının temel alanlarından olan mesnevî edebiyatına katkısı yüzyıllar boyu devam etmiş, asırlar sonra bile şairler onun yazmış olduğu mesnevilerin şablonunu esas alarak kendi üslupları ve şairlik yetenekleriyle mesnevileri tekrar tekrar yazmışlardır.

“Genceli Nizamî ise yazdığı hamse ile genel olarak hem Farsça hem de Türkçe mesnevilere tam örnek olmuştur.” (Karaismailoğlu, 2011: 30)

13. yüzyılda İran sahasını hâkimiyetleri altına alan İlhanlılar/Moğolların İslam dinini kabul etmeleri ve Farsçayı devlet dili haline getirmeleriyle beraber Farsça ve Türkçe arasındaki etkileşim herhangi bir kuvvetli önyargı, ideolojik ve dinî bir baraj olmaksızın gerçekleşmiştir. Bu etkileşim Timurluların bölgeye hâkim olmalarıyla beraber zirveye ulaşmıştır. Azerî Türkçesi 13. yüzyıldan itibaren bu coğrafyada yaşayan Türklerin kültür ve medeniyetlerini yansıtacak bir seviyeye ulaşmış, Harzemşahların ve Moğolların etkisiyle bu bölgede yoğunlaşan Türklerin meydana getirdiği kültür ile beraber kısa zamanda bir Azerbaycan edebî dili doğmuştur. (Genç, 2014: 155). Daha sonraki yüzyıllarda çok önemli şairlerin eserlerini Azerî lehçesinde vermesiyle beraber klasik Türk edebiyatının en önemli sahalarından biri oluşmuştur.

Azerî sahası Türk edebiyatında ilk ciddi atılım 14. yüzyılda gerçekleşmiştir. Klasik Türk Edebiyatının genel sanatsal anlayışına uygun olarak eserler veren şairlerin başında gelen Kadı Burhaneddin ve Nesimî hem Azerî sahasının hem de Osmanlı sahası Türk edebiyatının ilk ciddi kurucularındandır.

Kadı Burhaneddin'inin dinî-öğretici anlayışla hareket etmeyip profan/lâ-dinî bir tutumla şiirler yazması, kendisinden sonraki şairlerin edebî değeri yüksek şiirler yazabilmesini kolaylaştırmış ve klasik Türk edebiyatının daha sonraki yüzyıllarda İran edebiyatıyla rekabet edebilmesinin en önemli aşamalarından birini oluşturmuştur. *Osmanlı Şiir Tarihi* kitabında E. J. W. Gibb Kadı Burhaneddin'inin şiirinin his ve tavır bakımından İranî olduğunu fakat içerik ve söyleyiş bakımından orijinal bir tutumunun olduğunu belirtmiştir.

“Kadı Burhaneddin İranî ve Doğu Türkçesi üslubuyla Batı Türkçesi gazeller yazmakta gösterdiği cesur ve orijinal tutumunu konu seçiminde de devam ettirmiştir. Daha önce ifade edildiği gibi –ister mistik olsun ister felsefî-o zamana kadar, halkın çevresinde döndüğü dinî şiirin dışına çıkan ilk Batı Türk şairidir.” (Gibb, 1999: 143)

14. Yüzyıl İran'ında mistik ve felsefî bir akım olan Hurufiliğin kurucusu (Usluer, 2009: 9) Fazlullah ile tanıştıktan sonra edebî karakteri inkişaf eden Nesimî klasik Türk edebiyatında Hurûfî ve tasavvufî öğeler açısından zengin üslubuyla önemli bir yere sahiptir. Dinî ve ideolojik inancını yaymak amacıyla propagandist

şiiirler yazmış olmasına rağmen edebî açıdan hem Azerî sahası Türk edebiyatının hem de Anadolu sahası Türk edebiyatının en önde gelen lirik şairlerinden biridir. Divan Edebiyatına yapmış olduğu katkılar konusunda Nesimî hakkında en ayrıntılı çalışmayı yapan Hüseyin AYAN “..... Nesimî’den önce bu mazmunları, Türk edebiyatında ustaca kullanarak onlara ruh katan ve canlılık veren olmamıştı. Hâlbuki bu devrelerde İran Edebiyatında bu mazmunlar oturmuş ve yerleşmişti. Türk Divan Edebiyatında kullanılan mazmunları samimî bir inanç ve lirik bir ifadeyle yerleştiren Seyyid Nesimî olmuştur. Bu yerleştirmede Nesimî’nin coşkun duygu ve sanat dehasının büyük payı vardır.” (Ayan, 2014: 23). diyerek Türkçenin edebî dil haline gelmesinde Nesimî’nin rolünün önemli olduğunu belirtmiştir.

16. ve 17. yüzyıllar arasında Azerî sahasını şekillendiren en önemli olaylardan biri bahsedilen coğrafyada Şiilik mezhebini devletin resmi inancı (Kaplan, 2008: 184) haline getiren Safevî Devletinin kurulmasıdır. Safevîlerin kurucusu olan Şah İsmail bölgede hâkim olan Sünnî nüfusu sert tedbirlerle ya yerlerinden sürmüş ya da mezheplerini değiştirme konusunda baskılar yapmıştır. Şiilik mezhebinin kollarından biri olan İsnâaşeriyye inancının İran coğrafyasında yerleşmesinin ve bölgede daha sonraki yüzyıllarda Sünnî mezhebini savunan devletlerle süregelen gerilim ve çatışmaların temelini atan Şah İsmail’in sert siyasî ve dinî tutumu olmuştur.

“Safevîler’in ilk dönemlerinde İran’da yaşayan ahalinin büyük bölümü Sünnî idi. Bu durum yeni mezhebin yayılmasında büyük bir engel gibi görünse de Şah İsmâil’in aldığı sert tedbirlerle Şiilik kısa sürede bütün İran’ı kapsayan bir mezhep haline geldi. Bir Venedikli tüccarın anlattığına göre Tebriz Meydanı’nda toplanan halka önce Şiî fikhî anlatılıyor, daha sonra şeyhülislâmın nezaretinde topluca mezhep değiştirme işlemi yerine getiriliyordu. Ülke genelinde halkın yeni mezhebe geçmesi telkin ediliyor, aksi halde katliamlar yapılıyordu.” (Gündüz, 2008: 456)

Şiilik mezhebinin bölgede hâkim unsur haline gelmesinin ve resmî mezhep olmasının ardından çok sayıda Şii ulema (Karadağ Çınar, 2017: 23) ve sanatçı yetişmiştir. Âlimler mezhebin fikhî temelleriyle alakalı çok sayıda eserler vermişlerdir. Aynı zamanda sosyal hayatta yaşanan problemlerin çözümüne yönelik metinler de yazan Şii âlimler devletin Şiilik temelleri üzerinde uzun süre ayakta

kalabilmesini sağlamışlardır. Kökleri tasavvufî geleneklere (Küçükdağ ve Dedeyev, 2009: 418) dayanan Safevî Devleti ilk zamanlarında tasavvufî hareketlerle çatışma yoluna gitmemiş, Şiiler bölgede kuvvetlendikçe tekkelerle olan ilişkilerini sertleştirmiş, çoğu tekke ve tarikatları bölgeden uzaklaştırarak Şiilik inancına aykırı olabilecek fikir ve söylemlerden İran sahasını arındırmıştır.

Şiilik mezhebinin geniş coğrafyalara yayılması noktasında edebiyat bir araç olarak düşünülmüş ve bu amaçla propagandist bir mecra haline gelmiştir. Safevî Devleti şairleri klasik edebiyatın geleneksel formlarında ve içeriklerinde bu amaçla zaman zaman değişiklikler yapmışlardır. Edebiyat anlayışında yaşanan bu değişime karşı olan, Sünnî inancına sahip oldukları için de devlet nezdinde değer görmeyen ve sürekli baskıya uğrayan şairler kendilerine kapıları açan ve Farsçayı saray dili haline getiren Babür İmparatorluğu'na gitmişlerdir. İmparatorluğa sığınan şairler klasik edebiyatta etkili olacak farklı bir edebî anlayış olan Sebki-Hindî tarzını ortaya koyacaklardır.(Bilkan, 2009: 253). Dolayısıyla Safevîlerin hâkim olduğu geniş coğrafyanın edebî muhitlerinde yaşanan ideolojik değişim sadece İran ve Azerî edebiyatlarında değil komşu devletlerin edebiyatlarında da değişimlere sebep olmuştur.

Safevî Devri Azerî ve Fars edebiyatlarında biçim ve içeriğin devletin siyasî ve ideolojik tutumuyla değiştiğinden yukarıda bahsedilmişti. Yaşanan bu değişimin nasıl olduğu konusunda genel bir yargı oluşmuş durumdadır. Değişimin genel başlıkları konusunda Köprülü'nün tespitleri geçerliliğini korumakla beraber bu başlıklar hakkında ayrıntılı çalışmaların yapılmadığını da belirtmek gerekir. Köprülü Acem şiirinde yaşanan değişimlerin inhitata sebep olduğunu belirttikten sonra;

“Eski vâdide sūfiyâne şiirleri kasideler ve gazeller artık rağbetten düşmüş; onun yerine, bir taraftan Şiilik ideolojisini terennüm eden na'atler, Ali ve fâtîme'ye ve onların çocuklarına (yâni imamlara) âit medhiyeler, mersiyeler, dinî şiirler, diğer taraftan da çok açık ve âdeta müstehcen aşk ve şehvet şiirleri, sâkînameler, şehrengizler (veya şehreşublar), hiciv ve hezl vâdisinde manzumeler meydan almıştır.” (Köprülü, 1989: 45)

Azerî sahası Türk edebiyatının gelişimi ve değişimi Safevîler devrinde zirveye ulaşmıştır. Edebî sahada yaşanan bu gelişimin en önemli iki şairi Safevî Devleti'nin kurucusu olan, Türkçeci şair olarak siyasette başarmış olduğu Şiilik eksenli ideolojisini çok yüksek bir lirizm ile yayma politikası sonucunda Azerî edebiyatına en olgun sürecini yaşatan (Genç, 2016: 35) ve kendisinden sonraki edebî anlayışa da yön veren Şah İsmail ile Safevî hâkimiyetinde yaşamayan fakat şiirlerini Azerî Türkçesiyle yazan Doğu edebiyatının en büyük lirik şairlerinden olan Fuzûlî'dir.

Hataî mahlası ile şiirler yazan Şah İsmail edebiyatı propaganda aracı olarak kullanan şairlerin başında gelir. Fakat o genel olarak propaganda metinlerinde olduğu gibi yavan ve kuru anlatımla değil büyük bir coşku ve heyecanla şiirlerini yazmış, kendisini takip edecek büyük kalabalıkları şiir yoluyla ikna etmiştir. Kurucusu olduğu devletin temellerini genç yaşta atan Hatâî hareketli ömründe mürettep bir divan oluşturacak kadar şiirler yazmış, klasik edebiyat içerisinde kendine has bir üslup ve tarz yaratmıştır. Ayrıca Azerî edebiyatı sahasında ve Türkmen coğrafyalarında sadece iyi bir şair olarak değil ruhanî bir lider olarak kabul edilmiştir. Şah İsmail'in edebî kişiliğiyle ilgili olarak Akpınar yapmış olduğu değerlendirmesinde aşağıdaki sözleri sarfetmiştir.

“Şair olarak Şah İsmail, Azerbaycan edebiyatında şiilik lirizminin kurucusu olarak kabul edilir. Bu lirizmin temeli Ali ve Ali sülâlesinin mefkûreleştirmesinden ibaret olmuştur. Bununla beraber, Şah İsmail halk edebiyatından faydalanmak suretiyle, aşk temlerini de terennümden çekinmemiştir. Estetik bakımından bu nev'iden şiirleri, daha hoş ve tatlıdır. Güzel cinaslar, dil sadeliği, bediî tasvirler, nihayet fikir aydınlığı, şairin başlıca edebi hususiyetleri olmuştur. Aşıkâne gazelleri, yapı yönü itibariyle pek orijinaldirler.” (Akpınar, 1994: 26)

Azerî Türkçesiyle şiirler yazan şairlerin en büyüğü, klasik Türk edebiyatının en ölümsüz seslerinden ve Doğu edebiyatının en büyük temsilcilerinden biri olan Fuzûlî-i Bağdadî, büyük imparatorluk başkentlerinden uzakta, Irak topraklarında hayatını geçirmiştir. Kendisinden sonra yazılan her divana adını yazdıran büyük şairin, yalnız ve çileli hayatında yazmış olduğu şiirler, her şairin önünde ulaşılmaz bir hedef olarak kalmıştır.

Yukarıda tekâmülünden kısaca bahsettiğimiz Azerî Sahası Türk Edebiyatı başlangıçta Fars edebiyatının etkisi altında kalmış ve coğrafyada mukim Türklerin nitelikli kalemleri eserlerini Farsça vermiştir. Türkçenin edebî dil haline gelmesiyle beraber Farsçanın etkisinden sıyrılıp bağımsız bir edebî alan oluşturulmuş fakat bu alan sürekli Çağatay, Osmanlı ve Fars edebiyatının baskısı altında kalmıştır. Biçim ve içerik açısından diğer sahalarla ortak bir anlayışa sahip olan Azerî edebiyatı Safevî Devletinin kurulmasıyla genel kriterlerde benzerlik olmakla beraber farklılaştığı alanlar artmıştır.

1.2. İslam Medeniyetinin Başkentlerinden: Tebriz

İran'ın kuzeybatısında yer alan Tebriz 7. yüzyılda İslam orduları tarafından fethedilmiştir. Fethin ardından bölge hızlı bir iskân ve imar neticesinde İslam şehri olmuştur. Bu kültür ve medeniyetle tekrar oluşturulan şehir doğu ve batı arasındaki geçiş güzergâhlarından biri olduğu için de ticari açıdan hızlı bir gelişme göstermiştir.(Bilgili, 2011: 220). Şehrin ticarî olarak gelişmesi; çok farklı medeniyetlere ve kültürlere sahip olan kişilerin şehre akın etmesini sağlamıştır. Farklı görüş ve inançlara sahip olan insanlar uzun yıllar bir arada yaşamayı başarmış ve Tebriz'de kozmopolit bir şehir kültürünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Şehrin sürekli olarak gelişmesi bölgeye hâkim olmak isteyen devletlerin dikkatini çekmiş ve bu durum kentin ilk kuşatılacak bölgelerden birisi olmasına neden olmuştur.

Bölgeye uzun süre hâkim olan Abbasî Devleti'nin zayıflamasıyla beraber Türk devletlerinin varlığı güçlenmiştir. Orta Asya'dan bölgeye yapılan Türk göçlerini doğru bir siyasi politikayla yöneten Selçuklular, coğrafyada uzun asırlar boyunca Türk hâkimiyetinin önünü açan devlet olmuştur. Selçuklular bölgeye hâkim oldukça sadece Tebriz civarını değil günümüzde İran, Irak, Azerbaycan ve Doğu Anadolu sınırlarını kapsayan bölgenin de Türkleşmesini sağlamışlardır. (Kürkçüoğlu, 1994: 151). Bahsedilen bölgede Türk hâkimiyeti kuvvetlendikçe; kültür, sanat ve medeniyete dair birikim arttıkça öne çıkan şehir Tebriz olmuştur.

Selçukluların ardından sahaya hâkim olan Moğollar ve Timurlular bölgenin sadece kültürel değil siyasi ve politik açılardan da önemli hale gelmesine neden olmuşlardır. Özellikle Moğolların doğuda Çin'e, batıda Anadolu'ya uzanan geniş

imparatorlukları devrinde Tebriz, Pekinle beraber başkent ilan edilmiş, mimari ve kültürel açılardan devleti temsil edecek konuma erişmesi için de Moğol hükümdarları şehre daima büyük yatırımlar yapmışlardır. (Bilgili, 2011: 219). Kültürel ve mimari alanlarda yaşanan bu değişim aynı zamanda tüccar veya diplomatik görevli olan seyyahların da dikkatini çekmiş ve dönemin çoğu seyyahı kitaplarında kente yer ayırmıştır. Dönemin Tebriz'ine dair ayrıntılı bilgiler genellikle bu seyyahlardan alınmıştır.

“Diplomatik temsilci olarak Büyük Han'a veya öteki Moğol mirzalarına gitmek üzere; sık sık Avrupalı tüccarlar da görevlendiriliyorlardı. Onlar yollarını İran üzerine çeviriyorlar, bu ise onları tabî olarak, önce Tebriz'e götürüyordu. Biz, bu tüccarlara sadece o zamanlar parlak bir hayat sürdüren şehrin ticarî durumu hakkında verdikleri önemli bilgilerden dolayı değil, aynı zamanda çağdaş İran kaynaklarının" bilerek veya bilmeyerek bize vermedikleri, çok büyük kıymet taşıyan dinî, kültürel, içtimaî ve siyasî durumu hakkındaki gördüklerini aktarmış olmalarından dolayı da çok şeyler borçluyuz. Moğol devri İran'ı hakkında ilk aydınlatıcı bilgiler, Orta Asya'ya seyahat ederek (1272), dönüşünde Tebriz'i ziyaret eden (1294-1295) Venedikli tüccar Marco Polo'ya dek uzanır.” (Jahn, 1971: 30)

Moğol ve Timur imparatorlukları yıkılmaya yüz tutunca hâkim oldukları bölgelerde farklı devletler ortaya çıkmıştır. Tebriz civarına hâkim olanlar ise genellikle Sünnî Türk devletleri olmuştur. Bölgeye hâkim olan devletlerle ilgili Azerî Sahası Türk Edebiyatına Genel Bakış başlığı altında bilgi verildiği için burada ayrıntılı yer verilmemiş, sadece bu devletlerin Sünnî mezhebine tabi oldukları vurgulanmıştır. Bölgede hâkim unsur olan Sünnîler 16. yüzyılın başında Şia inancına sahip bir Türk devleti olan Safevî İmparatorluğunda istenmeyen kesim olmuştur.(Çelenk, 2013: 73). Mezhep değiştirmeleri için cebir uygulanan halktan bazıları Şii mezhebine geçmiş bazıları da mezhep değiştirmeyi kabul etmedikleri için sürgüne gönderilmiştir. Bu tür propaganda faaliyetlerinden en çok etkilenen şehirlerin başında devletin başkenti ve en kalabalık kentlerinden biri olduğu Tebriz gelmiştir.(Aydoğmuşoğlu, 2007: 94) Safevîlerin Şii mezhebini yaymak istemeleri ve Sünnî olan tebaasına şiddet uygulaması Sünnîlerin koruyucusu konumunda olan Osmanlılar ile arasını açmış, yaklaşık 200 yıl boyunca aralarında savaşmışlardır. Bu

savaşlar neticesinde Tebriz sürekli el değiştirmiş ve bir savaş coğrafyası haline gelmiştir. (Aydoğmuşoğlu, 2011: 124). Bu olumsuz şartlar altında şehir dönem dönem ticarî ve kültürel açılardan gerilemiş olmasına rağmen politik ve askerî becerisi yüksek ve sanatkâr hükümdarların hâkimiyeti altında çağın kültürel seviyesini yakalamayı başarmıştır.

Kültürel ve sanatsal manada sahip olduğu zenginlikler kentin kimliğini oluşturan en önemli öğelerin başında gelmektedir. Bu öğelerden başlıcaları: hatt, minyatür, edebiyat, mimarî ve tasavvuttur. Tüm bu başlıklarla ilgili birbirinden önemli sanatkâr ve şair yetiştiren şehir daima İslam kültür ve medeniyetini etkilemiş, edebî ve kültürel açılardan yeni yönelimleri ve anlayışları ortaya atan, geliştiren kent olma kimliğini uzun asırlar boyunca korumuştur. Arap, Fars ve Türk nüfusunun yoğun olduğu kentte zengin bir edebî muhitin oluşması kaçınılmaz olarak gerçekleşmiştir. Dinî ve ilmî eserlerin Arapça, edebî eserlerin Farsça ve Türkçe yazıldığı coğrafyada bu diller doğal olarak birbirlerini etkilemiş, bu etkileşim neticesinde ortak bir medeniyet tasavvuru şekillenmiştir. Tebriz ve civarında şekillenen kültürel ve sanatsal faaliyetler sadece yakın coğrafyasını değil Hint'ten Balkanlara, Orta Asya'dan Kuzey Afrika'ya kadar olan bölgeleri etkilemiştir.

Safevî Devleti'nin kurulmasından sonra şehrin edebî muhitlerinde keskin bir dönüşüm yaşanmıştır. Klasik Türk ve Fars edebiyatlarında süslü ve sanatsal anlatım yerini ideolojik propaganda amacı (Aslan, 2018: 116) doğrultusunda sadeliğe, yer yer basit anlatıma bırakmış; edebiyat, Şiilik mezhebinin daha geniş coğrafyalara yayılmasının bir aracı haline gelmiştir. Klasik edebiyatın ideoloji ve mezheplerle bu derece iç içe geçmesi daha önce herhangi bir dönemde karşımıza çıkan bir olgu değildir. Bu durum klasik Türk edebiyatı araştırmacıları tarafından yeterince araştırılmamış ve edebî alanda yaşanan bu dönüşümün sebepleri ve toplumsal yapıyla olan ilişkileri yeterince incelenmemiştir. Azerî sahasında yaklaşık 300 yıl boyunca etkili olan bu edebî faaliyetlere gereken dikkat ve önem verildiği takdirde Türk edebiyatının bir evresinin daha aydınlığa kavuşması sağlanacak olup Safevî Devleti'nin göz ardı edilen edebî faaliyetleri Türk kültür ve medeniyetinin bir parçası haline gelecektir.

2. MECZÛB

2.1. Hayatı ve Dinî Kişiliği

17. yüzyılda Azerî sahasına hâkim olan Safevî imparatorluğu Şiilik mezhebini devletin resmî inancı olarak görmüş, hâkimiyeti altında olan insanların kendisine ideolojik ve dinî duygularla bağlanmasını istemiştir. Bu manada dinî coşkuyu ve mezhebî hisleri, toplumu yönetme ve kontrol etme aracı olarak gördüğünü belirtmek gerekir. Safevî şahlarının devletin kurumsal yapısını bürokratik temeller üzerine inşa etmekten ziyade şahlarının cesaret, yiğitlik ve politik becerileri üzerine şekillendirmesinin de en büyük sebebi devletin kurucusu Şah İsmail'den miras kalan bu coşku ve heyecandır. Toplumu mezhepsel kaygılarla biçimlendirmek ve istenen tebaayı yaratmak isteyen şahlar bu amaçlar doğrultusunda kendi tebaasına bazen cebir (Çelenk, 2014: 19) de kullanmıştır. Dönemin siyasî ve toplumsal yapısına uygun şairlerin yetişmesi kaçınılmaz olarak gerçekleşmiş ve devletin hâkim ideolojisine uygun olarak şiirlerini yazmışlardır. Divan metninin transkripsiyonunu yaptığımız Meczûb, Safevî devri propagandist şairlerinden biridir.

Klasik Türk edebiyatının biyografik kaynaklarından olan tezkirelerde ve son yüzyılda yazılan edebiyat tarihi kitaplarında adına rastlayamadığımız Meczûb'un hayatıyla ilgili vereceğimiz bilgiler divanından anlaşılanlarla sınırlı olacaktır. Doğum ve ölüm tarihi belli olmayan şairin yaşadığı dönemin tespitinde elimizde bulunan nüshanın yazım tarihi ve divanda adına yer verdiği tek şair olan Fuzûlî'den hareketle bir çıkarımda bulunulmuştur. Ayrıca Köprülü, Safevî devrine ait bir mecmuada Meczûb adında bir şairin bulunduğu da bahseder.(Köprülü, 1989: 54). Bu mecmuanın da yazılmış olduğu tarih bizim çıkarımlarımızı destekler.

Elimizde bulunan divan yazmasının temmet kısmında, 127b varağında, şairin adının İbn-i Hacer Ali Tebrizî olduğu ve Abd-i Askerî adında birinin kâtibi olduğu yazılmaktadır. Yine temmet kısmında verilen nüshanın yazım tarihi 1085/1675'tir. Nüshanın yazım tarihi, Fuzûlî'nin adının divanda geçmesi ayrıca metnin dil ve imla özelliklerinden hareketle, yaşadığı dönemin 17. yüzyıl olduğunu düşünmekteyiz. Dil ve imla özelliklerinin bir başka 17. yüzyıl şairi ve aynı coğrafyada yaşamış olan Kavsî-i Tebrizî ile karşılaştırıldığını belirtmeyi şairin yaşamış olduğu dönemle ilgili

çıkarmamızın bir başka dayanak noktası olması bakımından önemli görmekteyiz. Yerli ve yabancı kütüphane kataloglarında yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde başka bir nüshaya rastlanılmamıştır. Başka bir nüshaya rastlanılmaması ayrıca elde bulunan nüshanın İran sahasında yaygın olarak kullanılan, Tebriz hattatlarınca da çok fazla tercih edilen kaliteli bir nestalik hatla yazılması ve kitabın sonunda şairin mesleğinin kâtip olmasından hareketle eldeki nüshanın, müellif nüshası olma ihtimalini de göz önünde bulundurmamak gerekir.

Meczûb, hayatıyla ilgili somut verileri şiirlerinde işleme konusunda yeterince açık davranmamıştır. Şiirlerinden hayatına dair öğrenebildiğimiz bilgilerin başında yaşadığı yer olan Tebriz gelmektedir. Şair, divanında Tebriz şehriden 4 defa bahsetmiştir. İlk olarak şahın büyük bir ihtişamla şehre geleceğini bildirmekte ve bundan dolayı sakilerden kendilerine şarap ikram etmelerini istemektedir.

Vir bâde ki Tebrize gelür devlet ilen şâh

Vana Halebe Şâma salupdur G52/11

Diğer beyitte taşkın sel suları halinde akan kanlı gözyaşlarını Tebriz'in şaraplarına benzetmiş ve bu kanlı gözyaşlarını Bedehşan'ın ünlü yakutlarıyla karşılaştırmıştır.

Ķanlu yaşum baş virse bir zamân seyl-âbını

Eylerem eşk-i Bedehşân Tebrizüñ sürh-âbını G93/1

Meczûb, Tebriz'in kırmızı şaraplarının, kanlı sularının sebebinin sevgiliden önce şehirde yaşayan insanların akan kanları olduğunu belirtmiştir. Bu göndermeyle sevgilinin merhamete gelmesini, gururundan, kibrinden vazgeçmesini ve geçmişe bakarak ibret almasını istemiştir

Senden önce bah gör kimler gidüpdür kim bilür

Kimlerüñ kanı boyatmış Tebrizüñ sürh-âbını G93/10

Yaşadığı şehirden bahsettiği son beytinde Meczûb, ülkenin ve Tebriz bölgesinin önde gelen kişilerini, güzellerini bir bir tanıdığını, hiçbirinde sevgili kadar güzel birinin bulanmadığını iddia etmektedir.

Yoh senüñ tek bir melâhat mün 'imi Tebrîzde

Tanıram bir bir bu ma 'mür ülkenüñ erbâbını G94/9

Yaşadığı yer dışında hayatıyla ilgili öğrenebildiğimiz konular sınırlıdır. Eğitim ve mesleki hayatıyla ilgili kâtiplik mesleği dışında daha fazla ayrıntıya sahip olamadığımız şairin dinî ve mezhebî kişiliği ise divanının tamamında görülmektedir. Devletin dayandığı mezhep olan Şiiliğin İsnâaşeriyye koluna tabidir. Bu mezhebin tek hak mezhep olduğunu düşünmekte ve kurtuluş yolunun Tanrı tarafından tüm insanlara işaret edildiğini belirtmektedir.

Dîñümüz Meczûb tek şâh-ı velâyet mihridür

Eyle kim Teñri nişân virmiş budur râh-ı necât G19/14

Divanında sürekli 12 imam övgüsü yapmakta, onlardan kendisini hak mezhep üzere sabit kılmaları için yardım istemektedir. Her birine hak dinin veya mezhebin imamı diye seslenen şair kendisine destek olmalarını istemekte ve bu sayede düşmanlarını yenecek güç ve kuvvete erişeceğini belirtmektedir.

Ey imâm-ı dîn-i haq Meczûbuña bir pây vir

Tâ ki pay itsün ganîmetler 'adiv olcaq fenâ K6/19

Başka bir beyitte ey insanların ve cinlerin imamı diye seslenmiş kendisine yardımcı olmalarını ve böylece hak mezhebin en büyük düşmanı olan sufi-i rakkâsa dünya nimetlerini haram edeceğini belirtmiştir.

Ey imâm-ı ins ü cin sen ol kömek Meczûbuña

Tâ idem her şüfî-i rakqâsa 'ayşını harâm K7/17

Meczûb her şartta itikadınca hak mezhep olan Şiilikte sabit kalacağı, toprak babası unvanı olan Hz. Ali'nin kendisine açtığı kapıdan başka bir kapıya gitmeyeceği konusunda emindir.

Özge kapu tanımaz Meczûbı yahşî tanıram

Kapular açmış üzine âsitân-ı Bû Tûrâb G11/21

Şia inancına sıkı sıkıya bağlı olan Meczûb, itikadî alanda veya toplumsal hayatta mezhebe düşman sayılabilecek kim varsa hepsinin karşına çıkmak konusunda kendisinden emindir. Şia inancı dışında olan kimseleri düşman diye algılamakta, her biriyle mücadele edebilecek azmi ve kudreti kendisine vermeleri için 12 imama sürekli dua etmektedir.

Koyma gözden ey imâm-ı ins ü cin Meczûbuñı

Tâ basılsun itüñe her yirde olsa bir şaķı K5/17

Ey imâm-ı mezheb-i haķ göñl vir Meczûbuña

Tâ basılsun itüñe her yerde vardur bir la'în K8/17

2.2.Edebî Kişiliği

Edebî manada ise Meczûb, klasik Türk edebiyatının temel mazmunlarını ve kalıplarını kendi inancıyla harmanlayarak farklı tarzda şiirler yazmıştır. Bu tarzın kendisine ait olduğu iddia edilmemektedir, vurgulanmak istenen klasik edebiyat içerisinde farklı bir anlayışla şiirler yazmış olan Safevî devri Şii şairlerinin getirmiş oldukları yeniliklerdir. Üzerine çalıştığımız divanın şairi de bu anlayışın en önemli temsilcilerinden biridir. Her ne kadar şair üzerine yapılmış araştırmalar olmasa da ileride yapılacak çalışmalarla bunun farklı yönlerden ortaya konacağına inanıyoruz.

Ateşli bir Şiilik savunucusu olan Meczûb aynı zamanda klasik edebiyatın gerektirdiği âşık ve kalender-meşrep şair olma rolünü de benimsemiştir. O, bazen kendini bülbülle özdeşleştirir, bazen de klasik edebiyat şairlerinin çoğunun yaptığı gibi, Mecnun'dan daha iyi bir âşık olduğunu iddia eder. Aşk dergâhında sabit-kadem bir bende olduğunu, yardan gelecek tüm belalara diğer tüm âşıklar gibi razı olduğunu baştan kabul eder.

Görmüşem dîvânelük bâbında Meczûb özgedür

'Aşk dergâhında çok dîvâneler görmüş gözüm G76/12

'Aşk dergāhında sen tanıtma Meczûbı baña

Tanıram 'âşîdür ammā bende-i dergāhdur G51/14

Meczûb, klasik edebiyatın üçlü sacayağını oluşturan âşık, sevgili ve rakipten âşık-maşuk ikilisinin kullanım yerlerinde çok fazla değişiklik yapmamıştır. 12 imama olan bağlılığını ve sevgisini ifade ederken imamlardan her birini sevgili olarak tahayyül etmiş, onlara yazmış olduğu kasidelerinde bunu yeri geldiğinde kullanmıştır. Fakat üçüncü kişi olan rakibi şiirlerinde kullanma biçimi özgündür. Rakip yeri geldiğinde klasik manada yer bulmuş, yeri geldiğinde ise Şii olmayan herkes için kullanılmıştır. Rakibi tasvir ederken kâfir, mülhit gibi Şii olmayan veya dinden çıkanlar için kullanılan kelimeleri kullanmıştır.

Başuñ için rakîbe üz virme

Farzdur kâfire hemîşe 'azâb G12/6

Çoh bed kıyâfe gördüm rakîbi

Dünyâda olmaz bir böyle mülhid G42/9

Edebiyat sahasında propaganda dilinin kullanılması ideolojik, dinî veya siyasî yönü kuvvetli olan sanatçılarda görülen bir üsluptur. Klasik edebiyat sahasında bu üslupta şiirler yazan şairlerin sayısı çok fazla olmamıştır. Şairler genellikle karakterlerinden soyutlanarak şiirlerini yazmışlar ve bu soyutlanma hali çok temel klasik edebiyatın temel kurallardandır. Şairler, oluşan bu prototipin dışına çok çıkamazlar. Dolayısıyla bizler şiir üzerinden toplumsal hayatın izlerini veya şairlerin kişisel görüşlerini sınırlı açılardan görmekteyiz. Fakat bu kuralın istisnaları olan şairler de yok değildir. Örneğin; klasik Türk edebiyatı dilinin oluşmasındaki katkısı yadsınamaz olan Nesimî, Hurufiliğin propagandasını klasik edebiyat aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Şah İsmail siyasî ve dinî görüşlerinin yayılmasında kullandığı araç, genellikle edebiyat olmuştur. Şiiri bu tarz amaçlar için kullan şairlerden biri de Meczûb'dur. O divan boyunca Şiilik ve 12 imam övgüsü yapmakta, Şii olanların ve 12 imama tabi olanların kurtuluşa ereceklerini belirtmektedir. Şii toprakları olan İran'ın Rum ve Hint sahasına üstün olduğunu

kabul etmekte ve bu üstünlüğünün sebebi olarak da Şia olanların yaydıkları nuru görmektedir.

Naşş-ı Qur'āndur ki bir ten şî'adan görmez cahīm

Bu ḥased yigrek çeker düşmenleriñden intikām K7/11

Nice Hindū Rūma fāyik olmasun

Şî'alar nūri virür Īrāne feyz G64/13

Tasavvufî hareketler Safevî Devleti'nde istenmeyen unsurların başında gelmiştir.(Gökbulut, 2016: 287) Şiiliğin yayılmasının önündeki en büyük engellerden biri olarak görülen tekkeler ve tarikatlar devletin sınırları dışına sürülmüştür. Safevî toplumunda ve devletinde tasavvufa karşı olan bu olumsuz bakış, Meczûb'un yazmış olduğu şiirlerde de görülmektedir. O, Şiilerden sürekli tasavvuf erbabını lanetlemelerini istemekte ve onları tasavvufî akımlara karşı daima motive etmektedir. Ona göre Şii toplumu, 12 imamın nuru sayesinde tasavvufî hareketlerin tuzaklarına kapılmamakta ve doğru yoldan ayrılmamaktadırlar.

Bir lahza imām salmasa şer'e şu 'ā'

Bir demde dutar taşavvuf ilhādı şiyā' T3/1

Şî'a mihrüñ devletinden küfr mekrini tanır

Ger yolında kırsa şeytān bir taşavvuf kimi dām K7/16

Meczûb'un hayatı ile ilgili elimizde çok az bilgi olmasına rağmen divanından yola çıkarak onun Türk diline gereken önemi verdiğini, duygu ve düşüncelerini Türkçeye ifade ederek, Türkçenin coğrafyada edebî dil olarak varlığını sürdürmesine katkıda bulunduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. O, Azerî lehçesinin, Fars dili ve kültürü altında parlaklığını yitirmesine razı olmamış; dinî duygularını ve edebî hislerini toplumun her tabakasından insanın anlayabileceği sadelik ve açıklıkta ifade etmiştir. Fakat bu sade ve anlaşılır üslubu, dinî hislerin vermiş olduğu heyecandan ve topluma Şiiliğin propagandasını yapmak istemesinden dolayı yer yer edebî açıdan zayıf kalmıştır. Edebî açıdan zayıf kalan yönleri daha çok 12 imamdan her birine yazmış olduğu kasidelerinde görülmektedir. Klasik edebiyat anlayışına

uygun tarzda yazmış olduğu gazellerindeki üslubu ise edebî açıdan kuvvetli bir şaire delalet etmektedir.

Dil-rübâlarda senüñ tek dil-rübâ göster maña

*Dutalum dīvānelerde men teki **Meczûb** var* G55/17

*Kıblemiz **Meczûb** ilen peyveste yāruñ kaçıdır*

Böyle geçdi Ka'bede ikrārumuz dildār ilen G87/25

2.3. Etkilendiği Şairler

Meczûb'un şiiirlerinde yer verdiği tek şair Fuzûlî'dir. Meczûb Divanı'nda Azerî sahası Türk edebiyatını etkileyen şairlerin başında gelen Fuzûlî'nin Kerbelâ şehitlerine olan saygısı ve onlar için yazmış olduğu şiiirleri sebebiyle divanda adına yer verilmiştir. Ondan başka herhangi bir şairin adı ise divanda geçmemektedir. Şiiilik esaslarına bağlı Safevî Devleti'nin kurucusu, aynı zamanda büyük bir şair olan Şah İsmail'in veya herhangi bir Safevî şahının dahi divan metninde geçmemesi ise ilginçtir. İleride farklı kaynakların ortaya çıkmasıyla yapılacak araştırmalarla Meczûb'un hayatı, devlet erkânı ve hükümdarlarla dolayısıyla Safevî saraylarıyla olan ilişkisi ortaya konulabilirse bu durumun sebebi de açığa çıkarılabilir. Meczûb'un Fuzûlî'nin adını geçirdiği ve şiiirlerini takdir ettiği mısra, Şiiilik inancına göre 3. imam olan Hz. Hasan için yazmış olduğu kasidededir.

Böyledür ammā Fuzûlî de ne yahşı söylemiş

Rūh-ı pākin eylesün hoşnūd-ı şāh-ı Kerbelā K6/15

2.4. Dil ve Anlatım

Azerî lehçesinin 17. yüzyıldaki dil özelliklerini Meczûb Divanı üzerinden incelemek mümkündür. Aynı kelimelerin farklı yazımları, günümüzde kullanılmayan kelimelerin varlığı ve o dönemde kullanılan deyim ve atasözleri gibi konularda divan çok zengin veriler sunmaktadır. Kanaatimizce hak ettiği kadar incelenmemiş olan Safevî devri Azerî dili ve edebiyatı için önemli bir kaynak olma potansiyeli taşıyan

divan üzerinde yapılacak çalışmalarla Azerî lehçesinin dil ve gramerinin değişimi kronolojik olarak ortaya konulabilir.

Meczûb Divanı'nda aynı kelimelerin farklı yazımı, birbirinden farklı kullanımlar divan boyunca tekrar etmiştir. Farklı kullanımların daha sonraki yüzyıllarda tek bir biçime indiği bilinmektedir.

-b ve -m harflerinin kullanımı

Birinci tekil şahıs zamirinde her iki harfin kullanıldığını görmekteyiz. Basit kullanımda, yani ek almadığı durumlarda, “men” hali kullanılmakta, yönelme ve belirtme hal eklerini aldığı durumlarda ise “b” harfiyle de yazıldığını görmekteyiz.

*Rahm eyle **Meczûbu**ña çoğ imtiyhân itdüñ **beni***
Tâkatüm mundan sora müşkil getirse tabını G93/12

*Bü`l-heves nezzâresinden **men** niçün yerden olam*
Şükr kim tanır nigâhuñ kim ki hayr-endîşidür G46/3

*Gel cefâdan el götür çoğ imtiyhân itdi **meni***
*Sen teki göster **maña** göñlüm nicesinden geçer G50/4*

*‘Aşk dergâhında sen tanıtma **Meczûbı baña***
Tanıram ‘âşidür ammâ bende-i dergâhdur G51/14

“Bundan” ve “mundan” kelimelerinde de aynı kullanım söz konusudur.

İşitse lebüñ ki mađlabuñ ne
*Olmaz **mundan** ziyâde mağlab G15/10*

Halk ilen katışsan u terk-i menâhi eyleseñ
*Pehlivânsan pehlivân **bundan** ‘azîm olmaz cihâd G39/18*

Farklı yazımları olduğu bilinen “kimi” kelimesi, Meczûb Divanı’nda sadece bu haliyle kullanılmıştır. “Gibi” veya “kibi” biçimleri kullanılmamıştır.

*Genc üste ilan **kimi** dolanur*

Ol turre-i pür-ḥam ü müca ‘ad G43/7

-k ve -h harflerinin kullanımı

Bu harflerin kullanıldığı kelimelerde her iki harfle yazılan formlara divan boyunca rastlanılmaktadır.

‘Aşık için künc-i aḥzânında ‘ayş amâdedür

*Genc-i gevher **yoḡdur** ammâ çeşm-i gevher-bâr var G57/8*

*Hîç kimüñ **yoḡdur** heves tek düşmeni*

Göñli hergiz dost-kâm itmez heves G60/7

***Çoh** bahar ay üzüñe ḥayrân ırakdan aya bah*

***Çok** döner başuña ḥurşîd-i cihân-ârâya bah G37/1*

Ayrıca, daha sonraki dönemlerde “bağlamak” “yağmak” formları kullanılan kelimeler, divanda “yakmak” ve “baklamak” şekillerinde kullanılmıştır.

*Salṭanatda himmet-i **Meczûbu**ña yol **baḡlamaz***

Gör ne iḥsânlar oña şâh-ı Ḥorâsân eylemiş G61/15

Aḡlamaḡ ümmîd geştin sebz ider

***Yaḡmasa yaḡış** aparmaz dâne feyz G64/9*

-p ve -b harflerinin kullanımı

“Bozmak” fiili divanda “p” harfiyle yazılmıştır.

*Şükr kim **pozdt** gine ḡam leşkerin âh-ı seḡer*

***Pozmasaydt** ḡam getirmezdi şaf-ı aḡyâre güc G29/7*

Birinci çoğul şahıs eklerinin yazımında iki farklı kullanım mevcuttur. Bazı durumlarda “-Ik” “Ük” bazı durumlarda ise “-Iz, -Üz” formlarıyla kullanılmıştır.

*Böyle kim **Meczüb** biz ihsāna muhtāc **olmuşuz**
Sākī-i Kevser nice senden nice menden geçer G50/12*

*Eyle kim mest ü gurāb olduḡ bilürsen **neylerük**
Döneruḡ başına mestān var tā başda şarāb G11/9*

*Şubḡ açılarda gör nice yüz biñ gül açılır
Gel **açılak** ki açıla gül gül şafā-ı şubḡ G32/3*

“kadar” edatının yerine “deyin”i kullanmıştır.

*Cennāta **deyin** şükür ki düzmiş
Karşumda muḡabbetüñ hadāyık TBX/14*

İstek fiilinin olumsuzunu “dimenem” dönmenem” örneklerinde olan formuyla kullanmıştır.

*Baş yoluñdan **çekmenem** başdur bu yol
Baş gitse **dönmenem** ikrārdan G83/10*

Zaman bildiren “-ınca, -ince” ekinin yerine kullanılan ve daha çok Azerî sahasına özgü olan –geç eki bir fiilde karşımıza çıkmaktadır.

*İtdi dīvāne ol evvel dolu peymāne meni
Seni **görgeç** unudan var u yoḡın pāk menem G79/4*

“Yüz, yıldız, yıl ve yitürmek” gibi kelime başlarındaki “y” harfi genellikle kullanılmamıştır. “yüz” ve “yıl” kelimelerinde iki kullanıma da rastlanılmaktadır.

*Kaşlaruñ mihrābı semt-i kıble tanıtdı maña
Ol güler **üz üzüme** açdı behişt ebvābını G93/5*

Düşmeniñ aldanmasun dünyāya yokdur āhiri
*Görmedi Fir ‘avn biş yüz **il** cefā hattā şadā’ K10/18*

*İltifāt itseñ işüñdür **yüz** çevirsen çāre yoh*
Böyle şāhib-şudret ilen kimde vardur ihtiyār G55/12

*Öñden giden **ulduz** kimi nūr içre tumuldi*
Tā oldı cemālūñ güneşi halka hüveydā K2/7

“göstermek” filinin çok az kullanılan “görsetmek” hali divanda farklı formlarla kullanılan kelimelerden biridir.

*Leblerūñ bir Hızra yalkuz doşru yol **görsetmemiş***
İltifātuñ her şadem biñ Hızra olmış Hızr-rāh K4/11

*Gizlü şalmaz gerçi Teñri **görseden** yol ‘āleme*
Kūr-bāşınlar ‘inādıylan ne itsün Hızr-rāh K4/14

“söylemek” fiili bazen vezin gereğı bazen de vezin ihtiyacı olmaksızın “sölemek” formunda kullanılmıştır.

Gün yerine nūr içre tumdur ulduz tek günü
*Aya **söyle** men ki çışdum sen daşı eglenme bat G19/5*

***Söyledüm** men bir hayāle od ilen şolkanmışam*
*Sen **söle** cān riştesine odı sarmışsan nişün G84/4*

Bağlaç ve edat görevlerinde kullanılan “ile” bazı durumlarda “ilen” haliyle bazı yerlerde de “-yneñ” şeklinde yazılmıştır.

‘Aşıkuñ şadıkluğın rüşen kim eyler ‘āleme
*Olmasa pervāne **ilen** bir nefes hem-kār şem’ G67/13*

Emr oldı nübüvvet yerine nūr-ı imāmet

Açuk didiler eyle ki Hārūn ile Mūsā K3/15

Vā 'ize aldanma baḥ 'ibret göziyneñ 'āleme

Şafha şafha dehrde efsāneler görmiş gözüm G76/10

“Sonra” kelimesinin yazımında iki farklı kullanım söz konusudur. “Sora” şeklinde kullanım istisnai de olsa Azerî sahasında yazılan bazı divanlarda görülmektedir.

Sen imām-ı şer 'sen yeddimci hüccetden sora

Eyle kim hatm-i rūsulden sora şāh-ı evliyā K11/4

Ḳardaşuñdan şoñra sen olduñ imām-ı ins ü cin

Eyle kim hatm-i rūsulden şoñra şāh-ı evliyā K6/2

Meczûb Divanı'nda günümüzde, Azerî veya Anadolu sahasında kullanılmayan kelimeler çokça tercih edilmiştir. Ötmek, danmak, çolkanmak, aparmak, ütmek, ötmek, gözgü, sançmak, yügürmek, sınımak, dözmek, çapmak, kumarmak, tapmak vb. kelimeler divanda sıklıkla yer almıştır. Ayrıca divanda kullanılan bazı kelimelerin imlası Anadolu sahasından farklıdır. Neste (nesne), yoḥusuzluk (yoksulluk), uymak (uyumak), pozmak (bozmak), uyak (uyanık), yalkuz (yalnız), bil (bel), iv (ev), akaç (ağaç) yakış (yağış), bahış (bakış) vs.

Genelde Azerî sahasında karşılaşılan “ben” zamiriyle Türkçe-Farsça tamlamalar oluşturma geleneği Meczûb Divanı'nda da karşımıza çıkmaktadır.

Maḫlabca lebüñ murāda yitsün

Virseñ men-i nā-murāda maḫlab G15/12

“Bırakmak” kelimesinin yazımı konusunda da iki farklı kullanım vardır, divanda bu iki imla net olarak gösterilmiştir.

Maḫlûb leblerinden alur maḫlabınca kām

Her kim buraḫdı ḳādir-i cebbāra müdde 'ā G10/15

Teñriye biraḫ bü 'l-hevesüñ mekrini Meczûb

Tā mu 'cize-i 'aşk eylesün kıblesini rüsva G2/17

Sayıların Yazımı

Meczûb Divanı'nda rakamların yazımında birlik bulunmamaktadır. Bazı durumlarda rakamlar temel formlarıyla kullanılmakta bazı durumlarda ise özellikle aruz veznine uydurma zorunluluğundan dolayı sayıların yazımında farklı şekiller kullanılmaktadır.

*Ol iki leb **ikki** hâtem kaşidur yâkütan*

*Yâ kızıl dürc üste **ikki** la 'l-i şekker-hâydur G54/10*

Vurdu senden baş bir meclisde otuz biñ hadîş

***Dokkuz** ıl geçmiş yaşuñdan ehl-i vādîdür güvâh K12/6*

*Sāyebān-ı ihtişāmuñ gölgesinde **yeddi** gök*

Eyle kim iklîmler gök gölgesiniñ alçağı K5/8

Sıra sayı sıfatlarının yazımında ses ikizleşmesi gerçekleşmiş ve “-ıncı, –inci” gibi yazılan ek “-imci veya –ümci” gibi formlarda da yazılmıştır.

*Teñri emriylen sen olduñ dīnde **ikkimci** imām*

Ṭā 'atüñ haq bilmeyen haqqā ezeldendür şaķī K5/2

*Bilmeyen insān seni dīninde **beşsimci** imām*

Zāhiri insāndur ammā bāṭını dīv-i la 'īn K8/6

Yeddi gökden dāniş u idrākine la 'net yaqar

*Kim ki bilmez dīnde kimdür **sekkizimci** pişvā K11/5*

*Ey ezelden girdigār emriyle **dördümci** imām*

Sende itdüñ bir cihān i 'cāz ilen hüccet tamam K7/1

“Bin” sayısının yazımında da birbirinden farklı imlalar kullanılmıştır. Azerî sahasında daha çok görülen kelime başlarında “b” ve “m” harflerinin birbirinin yerine kullanılma durumu Meczûb Divanı’nda da karşımıza çıkmaktadır.

Ey imām-ı mezheb-i haq yine sen virdüñ revāc
*Sen burahduñ dīn yolında her qadem yüz **bin** sirāc K9/1*

Tedbīr-i murğ-ı dil neylesün çīn-i zūlfūñe
Her çīn hezār halka vü her halka min şikenc H27/2

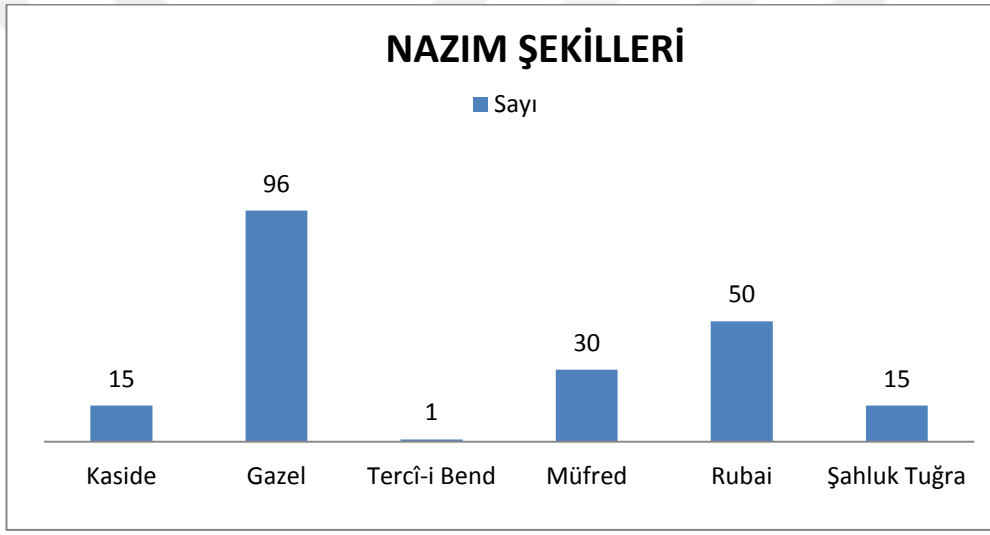
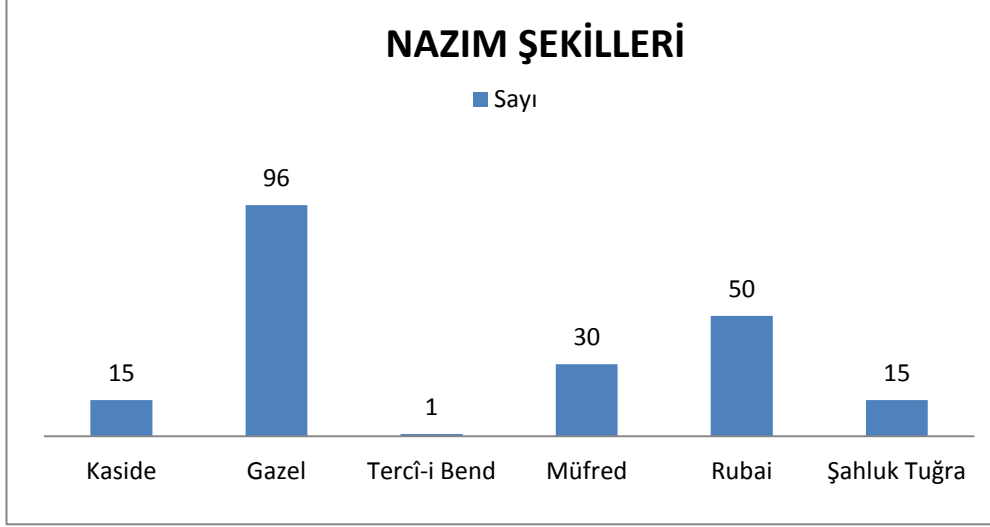

3. DİVANIN ŞEKİL AÇISINDAN İNCELENMESİ

3.1.Nazım Şekilleri

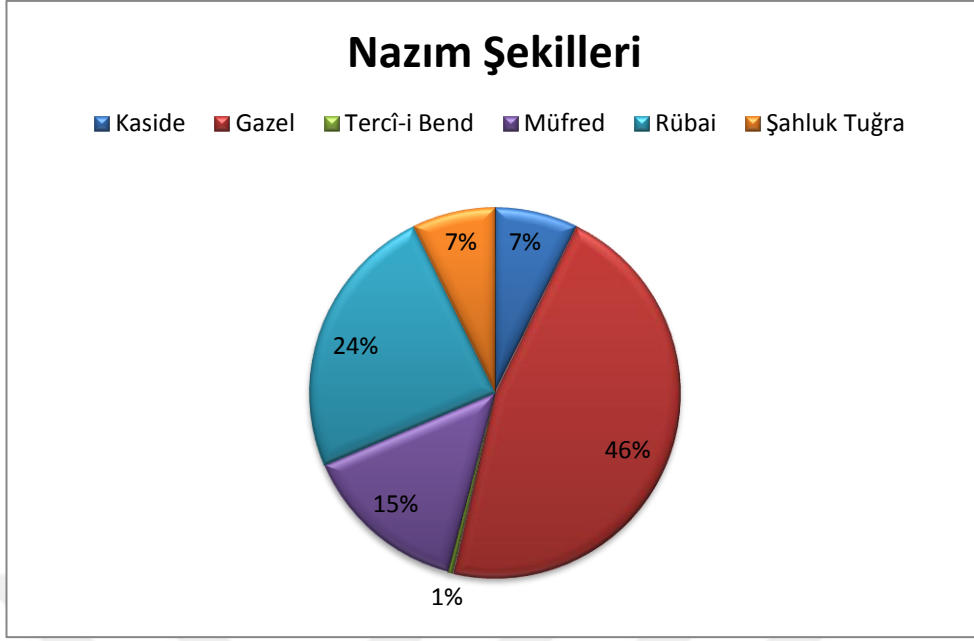
Klasik Türk Edebiyatında divan oluşturacak kadar üretken olan şairler genellikle nazım şekillerinin tamamına yakınında şiirler kaleme almışlardır. Edebî sahaya olan hâkimiyetlerini göstermek için farklı biçimlerde şiirler yazmaya özen gösteren şairlerin, şöhretlerini yazmış oldukları nazım şekillerinde elde ettikleri başarıya borçlu oldukları durumlar da olmuştur. Dolayısıyla iyi bir şair olmanın ve edebî mahfillerde itibar görmenin ön şartlarından birisi de farklı nazım şekillerinde ürünler verebilmektir. Şairlerin eserler verdiği bu nazım şekilleri, yüzyıllar içerisinde Türk, Arap ve Fars edebiyatlarında mükemmelen işlenmiş ve her milletin edebî sahada medar-ı iftihar olan metinlerin biçimi haline gelmiştir. Ortak kullanılan bu nazım şekillerinin yanı sıra milletlerin kendi dinî, millî ve edebî geleneklerine göre oluşturdukları farklı nazım şekilleri de zamanla ortaya çıkmış ve bu biçimlerde de başarılı edebî metinler yazılmıştır.

Meczûb Divanı'nda hem Doğu edebiyatlarında ortak olarak kullanılan nazım şekilleri hem de şimdiye kadar başka bir divan ve nazım şekilleri üzerine yazılmış kitapta görmediğimiz edebî biçimler mevcuttur. Fakat kullanılan nazım şekillerinin sayısı sınırlıdır. Şair, nazım şekillerinin sayısını sınırlı tutmakla beraber yazmış olduğu şekillerde yaşadığı coğrafyaya ve devrinin edebî anlayışına uygun değişiklikler yapmayı da ihmal etmemiştir. Gazel, kaside, rubaî, müfred ve tercî'-i bendlerde şekil olarak çok fazla değişiklik yapmamış ama içerikte klasik edebiyatta çok fazla karşımıza çıkmayan dinî, ideolojik ve siyasî anlayışını yansıtacak öğeleri işlemekten geri durmamıştır. Aşağıda nazım şekilleriyle ilgili tabloda görülebileceği gibi divanda kullanılan nazım şekillerinin sayısı 6'dır. Bunlardan 5'i ortak kullanılan nazım şekillerinden biri ise sadece bu divanda rastladığımız bir nazım şekli olan Şahluk Tuğra'dır. Aynı tabloda yer verilen bir diğer bilgi ise divanda yer alan nazım şekillerinde yazılan şiirlerin sayısıdır. En fazla şiir yazılan nazım şekli, diğer şairlerin divanlarında da olduğu gibi gazeldir ve divanda 96 gazel mevcuttur. Gazelin ardından en fazla tercih edilen nazım şekli olan rubaîlerin sayısı 50'dir. Divanda rubaîden sonra sırasıyla 30 müfred ve ikisi de 15'er kez yazılan şahluk tuğra ve kaside gelmektedir.

Tablo 1: Nazım Şekilleri Sayıları

Aşağıdaki tablo ise divanda kullanılan nazım şekillerinde yazılan şiir sayılarının yüzdelik oranlarını göstermektedir. Divandaki toplam metin sayısının yaklaşık olarak %50'sini gazeller, dörtte birini rubailer ve geriye kalan kısımlar ise toplamın %25'ini oluşturmaktadır. Bu tablo, şairin ağırlık verdiği nazım şekillerinin tam olarak anlaşılmasına yardımcı olması amacıyla hazırlanmış olup divanda şiirlerin yazıldığı varak sayısı ile ilgili bir bilgi vermemektedir.

Tablo 2: Nazım Şekilleri Sayılarının Yüzdeleri Tablosu

3.1.1. Kaside

Kelime anlamı “kastetmek, yönelmek” olan kaside ilk olarak Arap edebiyatında ortaya çıkmış, daha sonra İran coğrafyasının fethedilmesi, siyasî ve kültürel açılarından Arap hâkimiyeti altına girmesiyle beraber Fars edebiyatına geçmiş ve kasidenin edebî açıdan temel özellikleri korunmakla beraber bu sahada şairler yazan Fars şairleri tarafından geliştirilmiş ve yaygınlık kazanmıştır.(Dilçin, 2016: 122). Klasik Türk Edebiyatının başlangıçta taklit ettiği İran edebiyatından da 13. yüzyılda Türk Edebiyatına geçmiştir. (Saraç, 2007: 29) Divan edebiyatının yüzyıllar boyunca tekâmülü neticesinde 17. yüzyılda kaside alanında Türk şairler, Fars edebiyatı şairleriyle boy ölçüşecek seviyeye ulaşmış ve kendi karakter özellikleri ve edebî kişilikleriyle kasidenin içerik ve şekil özelliklerinde birçok değişiklikler yapmışlardır.

Kasidenin kafiyesi aa, xa, xa..... şeklindedir ve beyit sayısı genelde 33 ile 99 beyit arasındadır. (Mermer vd. 2016: 81). Fakat bu beyit sayıları uyulması gereken kesin kural değildir, bazı divanlarda farklı sayılarda beyitlerle yazılmış kasidelere rastlanılmaktadır. Kaside mürettep divanlarda ilk başta yer alır ve kendi içinde münacat/tevhid, naat, din ve devlet büyüklerine yazılanlar şeklinde sıralanır.(Horata, 2003: 18). Bu sıralama şairin meşrebine göre değişiklik gösterebilir. Kasidede

genelde başlık kullanılmış bu başlıklar şair tarafından kime yazıldıysa ona hitaben konulmuştur. Başlıksız yazılan kasidelere istisnai de olsa denk gelmek mümkündür ve bu kasidelere de genelde kullanılan redifleriyle isim vermek kuralı benimsenmiştir.

Kaside genelde bir kişiyi övmek ve karşılığında maddi güç elde etmek, din ve devlet büyüklerinden yardım istemek, bağış almak veya makam sahibi olmak gibi sebeplerle yazılmıştır. Bu klasik edebiyattaki hamilik geleneği içerisinde anlaşılabilir bir durumdur. Toplumsal yapıdan kaynaklanan ve şairlerin maddi güç ve şiir alanında itibar kazanmaları kuvvetli bir hami tarafından desteklenmesi neticesinde gerçekleşmiştir. Şair ve hami arasındaki ilişki kendisine sunulan şiirlerle başlamış ve bu şiirler de genelde kaside olmuştur.

Meczûb yazmış olduğu kasidelerinde, yukarıda bahsedilen temel biçimsel ve muhteva özelliklerinden bazılarında kendi dinî ve edebî görüşleri neticesinde değişiklikler yapmıştır. Yazılan kasidelerin divanda belli bir düzende sıralanması konusunda geleneksel formata genellikle uyulmuştur. İlk sırada tevhid/münacat kasidesi, sonrasında naat gelmektedir. Bu iki kasideden sonra Hz. Ali'ye yazılmış olan kaside ve onu takiben kime yazıldığı tespit edilemeyen “Şah-ı Merdan İtünün Te'vizidür” başlıklı kaside yer almaktadır. Daha sonrasında Şiiliğin İsnaaşeriyye kolunun en temel özelliği olan 12 imama, şairin yazmış olduğu kasideler sırasıyla konulmuştur.

Şair, genel bir kural olmasa da, 33-99 arası beyit sayılarıyla kaside yazma geleneğine (Çeltik,2013: 142) uymamış, 17-27 arası beyit sayılarıyla kasidelerini yazmıştır. Biçimsel olarak sadece beyit sayısında değil kasidelerin bölümlerinde de gelenekle ayrılmıştır. Kasidenin nesib, girizgah tegazzül gibi bölümlerine yer vermemiş, ilk beyitten itibaren kasideleri yazmış olduğu kişilerin özelliklerini methetmiş ve Allah, peygamber ve din-mezhep büyüklerinden kendisine kuvvet vermesini istemiştir. Temel özelliklerden olan, son beyitte mahlasını yazma geleneğine uyumuş ve genelde kasidelerini duayla bitirmiştir.

Kasidelerindeki dil ve üslubu genellikle aynıdır. Özellikle 12 imama yazmış olduğu kasidelerinde, her bir imama benzer kalıp ve söyleyişlerle seslenmiştir. Bu

metinlerinde 12 imamın hayatındaki önemli olaylara ve İsnâaşeriyye mezhebi içerisindeki sıraları ve konumlarıyla ilgili genel bilgiler vermeyi ihmal etmemiştir. Onlar aracılığıyla hak mezhebin Şia olduğunu iddia etmiş, din-mezhep düşmanlarının kahrolması ve onlara lanet yağdırması için her bir imamdan kendisine güç ve kuvvet vermesini istemiştir. Ayrıca, herhangi bir devlet büyüğüne kaside yazılmamış olması ilginçtir. Bu durum Safevî şahılarıyla irtibatının zayıf, dinî ve mezhebî kimliği ise kuvvetli bir şairle karşı karşıya olduğumuzun göstergelerinden biri olabilir.

Meczûb Divanı'nda bulunan kasidelerle ilgili hazırlanan tabloda verilen istatistiki bilgilerle, kasidelerin biçim ve muhteva özelliklerinin daha iyi anlaşılacağı umularak aşağıdaki tabloya yer verilmiştir.

MECZÛB DİVANINDA BULUNAN KASİDELERİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ			
Sıra	Kaside Adı	Beyit Sayısı	İçerik
1.	Lücce-i Tevhîdüñ Bir Kaṭredür	19	Tevhid/münacat
2.	Na't-ı Deryâ-bârinüñ Bir Mevcidür	18	Na't
3.	Menkıbet Deryâsınuñ Pür-dürridür	19	Hz. Ali'ye yazılmıştır.
4.	Şâh-ı Merdân İtünüñ Te'vîzidür	17	?
5.	Müctebâ Bâbında Pür-kem Tuḥfedur	17	Hz. Hasan'a yazılmıştır.
6.	Kerbelâ Topraḳınuñ Suḳâtıdur	19	Hz. Hüseyin'e yazılmıştır
7.	İtini Şâd İtdi Zeynü's-Sâcidîn	17	Zeynel Abidin'e yazılmıştır.
8.	Bâkirü'l-İlm İtine Ḳurbân Olayım	17	Muhammed Bakır'a yazılmıştır.
9.	Ca'fer-i Şâdık Sözüdür Dinmez	17	Cafer-i Sadık'a yazılmıştır.
10.	Dinmez Mūsâ Bin Ca'fer Mihridür	19	Musa Kazım'a yazılmıştır.
11.	Ḥarzemşâh-ı Ḥorâşân Adıdur	21	Ali Rıza'ya yazılmıştır.
12.	Sâyile Elbette Luṭf Eyler Cevâd	19	Muhammed Cevad'a yazılmıştır.
13.	Hâdî-i Dîn Hâdî-i Ma'sûmdur	19	Ali Hadi'ye yazılmıştır.
14.	'Askerînin İtlerinüñ İtiyem	19	Hasan Askerî'ye yazılmıştır.
15.	Şâhibü'l-Emr İtlerine Tuḥfedür	27	Muhammed Mehdi'ye

			yazılmıştır.
--	--	--	--------------

Tablo 3: Kasidelerin Şekil ve Muhteva Özellikleri

3.1.2. Gazel

Sözlük anlamı “kadınlarla âşıkane sohbet etmek” olan gazel, Arap edebiyatında erken çağlardan beri kullanılan bir nazım şeklidir. Arap sahasından İran edebiyatına geçmiştir. Bu edebiyatta şekillendikten, kuralları yerleştikten sonra 13. yüzyılda da Türk edebiyatına geçmiştir.(Dilçin, 2016: 104-105) İlk beyti kendi içinde diğer beyitlerinin ise ikinci mısraları ilk beyitle kafiyeli olan bu nazım şekli genelde 5 ile 9 beyit arasında yazılmıştır. Bu duruma, genelde riayet edilse de istisnaları mevcuttur. 15 beyite kadar yazılan gazeller olduğu gibi 15 beyitten fazla olan gazellere de rastlamak mümkündür.15 beyitten fazla yazılan bu tür gazellere gazel-i mutavvel denmektedir. (İpekten, 2014: 19)

Gazelerde işlenen konuların başında aşk gelmekle birlikte farklı içerikte metinler de yazılmaktadır.(Turan, 2016: 56) Her şair kendi karakter ve meşrebine göre gazelde işlenecek konuları belirler. Fakat edebî gelenek şaire konuyu ve kullanılacak mazmun ve kalıpları tamamen seçme özgürlüğü de vermez. Şair, klasik edebiyatın kuralları içerisinde bir karaktere bürünüp kendi şahsi duygu ve düşüncelerini kalın bir edebî perde gerisinden yansıtabilmektedir. Edebiyat mahfillerinde şair olarak kabul görmenin, klasik edebiyat coğrafyalarında özenilecek ve örnek alınacak bir şair olabilmenin en önemli koşullarından biri gazel sahasında başarı kazanabilmektir. Bu başarıya ulaşmak, geleneğin büyük caddelerinde kendi şahsî yolunu çizmek, ortak dil ve ifadelerle oluşturulan şiir dünyasında kendi özgün dil ve üslubunu oluşturmakla mümkündür.

Gazel nazım şeklinde yazılan şiirlerde belli başlı içerikler işlenmiş ve bu içerikler neticesinde bazı üsluplar ortaya çıkmıştır. İçerik ve üslubun şiirlerde uyum içerisinde kullanılması, şairin önündeki en büyük zorluklardan biri olarak durmaktadır. Gazeldeki belli başlı üsluplar neticesinde ortaya çıkan gazellere isimler verilmiş ve şairler bu üsluplardaki başarılarıyla övülmüştür. Aşk, mutluluk ve ızdırabı işleyen gazellere “âşıkane gazel”; dünyadan haz almayı işleyen gazellere “rindâne gazel”; Sevgilinin güzelliğini işleyen gazellere “şuhâne gazel”; tasavvufi

içerikte olan gazellere “sufiyâne-arifâne gazel”; yol göstericiliği ve hikmetli söyleyişleri olan gazellere de “hikemî gazel” denmektedir. (Saraç, 2007: 47)

Meczûb, yazmış olduğu gazellerinde genel olarak klasik edebiyatın hayal ve ifade dünyası içinde kalmış, kendi duygu ve düşüncelerini, klasik edebiyatın kendisine sunduğu imkânları başarılı bir şekilde kullanarak aktarmıştır. Daha önce bahsedildiği gibi kuvvetli bir Şia inancına sahip olan şair, mezhebî görüşlerini, dinî duygu ve heyecanlarını aktarırken divan edebiyatında kullanılan mazmunları, anlam ve kullanım genişliği sağlayarak kendi görüşleri için bir terim haline getirmeyi başarmıştır. Fakat bu durum divanın tamamında görülen bir unsur değildir. O, gazellerinde genellikle, klasik edebiyatının temel prototipi olan sevgiliden yüz görmeyen bir âşık, bazen sevgilisini rakibe kaptıran külbe-i ahzan sakini, bazen de aşkından aklını kaybedip çöllere düşen bir Mecnûn’dur.

Meczûbını ‘aşkuñ ne güzel vâdiye salmış

Mecnûn nola bir seyr-i beyâbânuma gelsün G80/11

İtdüñ meni ger ‘âşık-ı rüsvâ ne ta ‘accüb

Gül bülbülünü eylese şeydâ ne ta ‘accüb G14/1

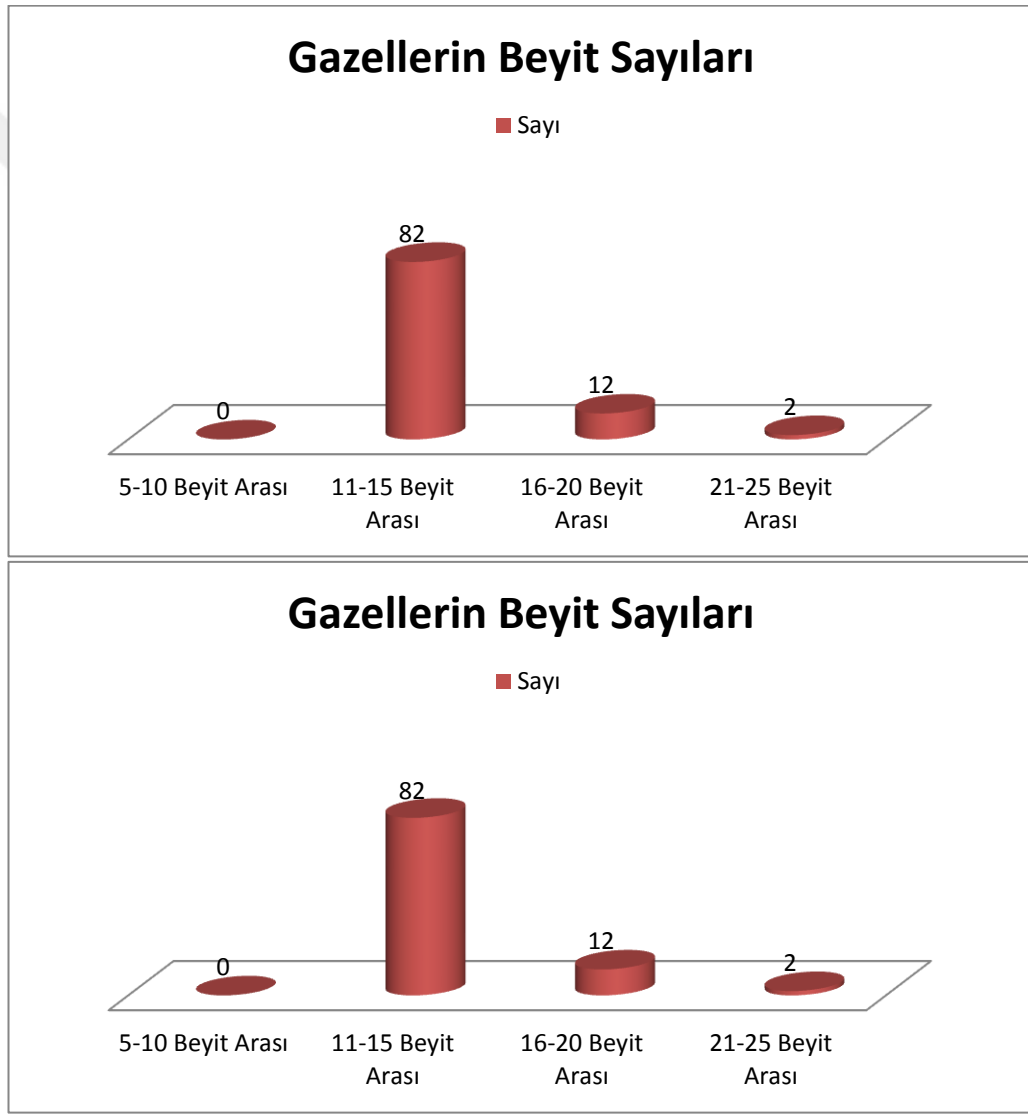
Sensiz gözümüñ ışıktı gün üzünü görmez

Hurşîd eger külbe-i ahzânuma gelsün G80/10

Meczûb, gazellerini klasik edebiyatın edebî anlayışına uygun bir üslup ve içerikle yazmış, kendi şahsi karakterini ve edebi kişiliğini oluşturmayı başarmış bir şairdir. O, gazelleri boyunca lirik bir anlatımla aşk konusunu işlemiş, sevgiliden yana çektiği acıları ve cefaları dile getirmiş, sevgiliye kavuşmasını engelleyen rakibi ve aşk yolunda çektiği çileleri kendisine unutturacak olan sakiyi başarılı bir edebî dille ifade etmiştir.

Gazellerin, klasik edebiyat anlayışı içerisinde genellikle 5-7 beyit arasında yazıldığını yukarıda belirtmiştik. Meczûb Divanı’nda ise gazellerinbeyit sayıları fazladır. Divanda yer alan 96 gazelin 82 tanesi 11-15 arası beyitle yazılmış ve gelenek içerisinde kabul gören 5-10 arası beyitle yazılmış herhangi bir gazel ise

divanda yer almamaktadır. Şairin gazellerini bu kadar uzun beyitlerle oluşturması hakkında herhangi bir kaynakta bilgiye rastlanılmadığından dolayı bu konuya açıklık getirilememektedir. Safevî devri şairlerinin klasik edebiyatın nazım şekillerinde değişiklikler yaptığı bilinmektedir. Fakat bu değişikliklerle ilgili herhangi bir araştırılma yapılmamış dolayısıyla devrin edebî anlayışı ve ölçütleri tam olarak ortaya konulamamıştır. Bu sebeple beyit sayıları ilgili tahmin yürütmek için elimizde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca kasidelerin de genel kabule göre daha az sayıda beyitlerle oluşturulduğu kaside başlığı altında belirtilmiştir.

Tablo 4: Gazellerin Beyit Sayısı Aralığı

Meczûb Divanı'nda gazeller, mürettep divan geleneğine uygun olarak sıralanmış, tüm gazeller kafiye veya rediflerin son harfine göre “elif” harfinden

başlanarak dizilmiştir. Arap alfabesinde bulunan harflerin tamamıyla gazeller yazma geleneği Meczûb Divanı'nda da karşımıza çıkmaktadır. پ, چ, ژ, لا harfleri dışında Arabî ve Farsî alfabe de bulunan tüm harflerle gazeller yazılmıştır.

MECZÛB DİVANI'NDA GAZEL YAZILAN HARFLER				
Harf	Gazel Sayısı		Harf	Gazel Sayısı
ا	10		ص	1
ب	8		ض	1
پ	-		ط	1
ت	6		ظ	1
ث	2		ع	1
ج	5		غ	1
چ	-		ف	1
ح	3		ق	1
خ	3		ك	2
د	6		ل	2
ذ	1		م	5
ر	13		ن	8
ز	2		و	1
ژ	-		ه	1
س	1		لا	-
ش	2		ی	7

Tablo 5: Meczûb Divanı'nda Gazel Yazılan Harfler

3.1.3. Tercî'-i Bend

Tercî'-i Bend genellikle 4-10 beyit arasında bendlere oluşan bir nazım şeklidir. Çoğunlukla aynı sayıda mısralardan oluşmasına rağmen birbirinden farklı mısralardan oluşan bendlerle de yazılan tercî'-i bendler de bulunmaktadır. İçerikte, klasik edebiyatın genel anlayışı içerisinde çok fazla yer verilmeyen konular anlatılmaktadır. Bu konuların başında mersiye, övgü, yergi, sosyal tenkit gelmektedir. Bu nazım şeklinde bendlere “hane, tercî-hane” bendleri birleştiren yapılar da “vasıta, bendiyye” denmektedir. Bu vasıta beyitleri bendler arasında aynen tekrarlanır. Bu durum şiire ahenk ve konu bütünlüğü bakımından olumlu olarak yansır fakat bendlerde işlenen konuların vasıta beyitleriyle bağlanması şairin önünde zor bir görev olarak durmaktadır. Kafiyelenişi genellikle iki farklı şekilde olur: (Tanyıldız, 2016:, 182).

- a) aa, xa,xa,xa...../yy; bb xb, xb, xb...../yy
b) aa, aa, aa,aa.../yy; bb, bb, bb, bb...../yy

Meczûb Divanı'nda 14 bendden oluşan uzun bir tercî-i bend yazılmıştır. Bu nazım şeklinde içerik, Hz. Ali'nin yiğitliği, masumluluğu, Şiaları cehennem ateşinden koruması ve imamet makamındaki yetkinliği gibi konular olmuştur. 14. bende kadar Hz. Ali'nin sahip olduğu özellikler ifade edilmekte, son bendde ise geriye kalan 11 Şii imamının adı geçmekte, sahip oldukları güç ve kudretin kendilerine Hz. Ali tarafından verildiği anlatılmaktadır. Yazılmış olan bu uzun bendde kafiye yapısı aa, xa, xa,...../yy; bb xb, xb, xb...../yy şeklindedir. Çoğunlukla aynı sayıda beyitlerle yazılmış bendlerden oluşan tercî-i bend'in bazı bendleri farklı sayıda beyitlerle oluşturulmuştur. Bu durum divan edebiyatı içerisinde istisnâ bir durumdur. Divanda yer alan tercî-i bendin 11 bendi 34 mısradan, geriye kalan 3 bend ise 32, 36 ve 38 mısradan oluşmuştur.

3.1.4. Müfred

Müfredlerin nazım şekli olup olmadığı konusunda kesin bir yargı oluşmamış, kaynak kitaplarda müfredler genellikle nazım şekli olarak değerlendirilmiştir. Altında ve üstünde herhangi bir beytin yer almadığı, müstakil olarak söylenmiş beyitlere müfred adı verilir. (Saraç, 2007: 15). Tek beyit olarak yazılmış olan bu şiirler mürettep divanlarda genellikle müfredat başlığı altına koyulur. Müfredlerin kafiyelenişi üzerine de kesin bir hüküm verilememiştir. Ferd veya müfred denilen bu nazım şeklinin genel olarak kafiyeli söylendiği kabul edilir fakat ilk mısra ile ikinci mısra arasında kafiyenin bulunmadığı durumlar da vakidir. Müfredlerde konu bütünlüğü genellikle bulunur ve içerikte çoğunlukla bir nükte veya hikmet vardır.

Meczûb Divanı'nda gazellerden sonra müfredat başlığı altında toplanmış 30 müfred bulunmaktadır. Bu müfredlerin tamamı kendi içinde kafiyeli olarak yazılmıştır. Meczûb, diğer nazım şekillerinin aksine müfredlerinde Şiiliğin sıkı bir savunucusu olarak karşımıza çıkmamaktadır. Müfredlerinde Şii kimliğini çok fazla göstermeyen şair, genellikle dinî ve sosyal hayata dair tavsiyeler vermektedir. Bu tür tavsiyelerini de genellikle atasözü ve veciz sözlerle iletmektedir.

Rütbe-i 'ālī 'amelsizdür muhāl
Yohsulı bay eylemez genc-i hayāl M16

Çoh yerde zarar her kişiye öz sözi eyler
Düşmen eylemez onı ki âdem özi eyler M20

Müfteriden yolına doğru giden handân geçer
Koy disün çohdan meşeldür it hürür kârvân geçer M20

3.1.5. Rubai

Rubai, 4 mısradan oluşan ve kendine özgü aruz kalıpları olan nazım şeklidir. Genellikle aaxa şeklinde kafiyeli yazılsa da 4 mısranın da aynı kafiyeyle yazıldığı durumlar vakidir. Çeşitli konularda yazılan rubaide genellikle şair, dünya görüşünü, felsefî ve tasavvufî fikirlerini anlatır. İlk üç mısrada genellikle ana fikrin hazırlayıcısı olacak cümleler yazılır, son mısrada ise verilmek istenen mesaj, rubainin yazılma amacı olan fikir verilir. Düşüncelerin az ve öz söylenmesi rubainin en büyük zorluklarından. Divanlarda genellikle rubaiyyat başlığı altında yer verilir.(Dilçin, 2016: 207-208)

Meczûb Divanı'nda birbirinden farklı konularda 50 rubaî yazılmıştır. Bu sayı, başka divanlarda yer alan rubai sayılarının çok üstündedir. Bu kadar fazla sayıda rubaî yazmış olması, Meczûb'un dinî ve ideolojik kimliğinin ne kadar kuvvetli olduğunu da göstermektedir. Çünkü rubaîlerde şairlerin daha çok dinî, felsefî ve dünya görüşlerini yazdığını yukarıda belirtmiştik. Şairin, Şia mezhebinin hak mezhep olduğunu iddia etmesi ve Şiiliğin propagandasını yapmak istemesi paylaşacağı mesajların artmasına sebep olmuştur. Bu mesajlar için rubaî en uygun nazım şekillerinden biridir.

Rubailer divanda belirli bir kritere göre sıralanmıştır. Kasidelerde olduğu gibi ilk olarak Allah'ın sıfatları üzerine yazılan rubailer, sonrasında Hz. Peygamber için yazılanlar gelmektedir. Bu rubailerden sonra İmamiyye mezhebinde önemli olan 12 imam üzerine yazılan rubailer imamların sırasına göre konulmuştur. Onları takiben Şia mezhebinin genel özellikleri, tasavvuf mesleğinin bâtılığı ve sufiler hakkında

yazılmış olan rubailer gelmektedir. Son olarak da dünya hayatı ile ilgili tavsiyeler verdiği ve kendi dini kişiliği ve serüveniyle ilgili yazmış oldukları dizilmiştir.

3.1.6. Şahluk Tuğra

Meczûb Divanı'nda her kasideden sonra “Şahluk Tuğra” başlığı altında genellikle kendisinden önce yazılan kasidenin içeriği ile uyumlu, Şiilik ve 12 imam hakkında 4 mısradan oluşan bend de denilebilecek metinler yazılmıştır. Tuğra ya da divanda yazıldığı gibi “şahluk tuğra” olarak isimlendirebileceğimiz yapıyla ilgili nazım şekilleri veya edebî türler üzerine yazılmış herhangi bir kaynakta bilgi bulunamadı. Dolayısıyla bunun nazım şekli ya da edebî tür olup olmadığı konusunda net bir bilgi sunulamamaktadır. Fakat Divanda kaside ve gazel haricinde yazılmış olan müfred ve rubailer için başlıkların verilmiş olması ve aynı durumun her kasideden sonra gelen şahluk tuğralar için de yapılmış olması, bu yapının bir nazım şekli olduğu konusunda fikir vermektedir. Ayrıca her şahluk tuğranın aynı kafiye şeması ve 4 mısrayla yazılmış olması da şiirlerin aynı nazım şeklinin kurallarıyla yazılmış olma ihtimalini göstermektedir. Fakat nazım şekli olduğu düşünülen şahluk tuğralar üzerinde aruz vezni konusunda herhangi bir neticeye varılamamıştır. Divan edebiyatında kullanılan aruz kalıplarına uymayan bu nazım şeklinin kendine özel bir aruz kalıbının olma ihtimali de bulunmaktadır. Aynı sahada yazılmış olan divanlardan hareketle nazım şekilleri üzerine yapılacak teorik çalışmalar neticesinde, şahluk tuğra hakkında daha ayrıntılı bilgiler ortaya konulabilir.

3.2. Ahenk Unsurları

Divan şiirinde söylenen sözden ziyade sözün nasıl söylendiği konusu daha önemlidir. Her şairin şiirlerinde işleyeceği konular genel hatlarıyla belirgindir. Şairler arasında farkı oluşturan, birini diğerinden daha ön plana çıkaran özellik onların söz söyleme kudretleri ve kendi özgün ifade tarzlarıdır. Bu alanda yapılan çalışmaların henüz başlangıç aşamasında olduğu ve araştırmacıların önünde aşılması gereken çok yolun bulunduğu konusunda genel bir görüş vardır. Divan şairlerinin şiirlerinde ahenk nasıl oluşmuştur, şiirlerin müzikal tınısı sözlerle nasıl bestelenmiştir, şairlerin özgün sesleri divanlardan nasıl duyulmaktadır vs. konularında edebiyat araştırmacılarının elinde çok fazla kaynak bulunmamaktadır.

Bu alanda elimizde bulunan birkaç eserden biri olan ve ahenk unsurları ile ilgili başlığın belirlenmesinde ve alt başlıklarının oluşturulmasında faydalandığımız kaynak, Muhsin Macit'in *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları* başlıklı eseridir. Eserinde genel olarak başlıklar hakkında değerlendirmeler yapan yazar şiirdeki ahengi bir bütün teşkil eden parçaların veya unsurların estetik ölçüler içinde birbirleriyle uyuşması anlamına gelen, çeşitli ilim ve sanat dallarında kullanılan bir terim olarak ifade eder. Sonrasında, Kazım Yetiş'in ahengin üslubun bir niteliği olarak şiir ve nesirde kelime ve cümlelerin âdeta bir musiki tesiri yapacak şekilde art arda getirilmesiyle sağlanan uyum olduğu değerlendirmesine yer vermiştir. (Macit, 2005: 8)

3.2.1. Ses Tekrarları

Şiirde ahengi sağlayan unsurların başında ses tekrarları gelir. Seslerin belirli aralıklarla tekrarı şiirdeki müzikal tınıyı oluşturur ve şiirde ahengin çekiciliğine dayalı bir atmosferin yaratılmasını sağlar. (Macit, 2005: 51) .Ses tekrarları aynı ünlü veya ünsüz harflerin mısra ya da beyitlerde çok fazla kullanılması yoluyla oluşur. Meczûb'un beyitlerinde ses tekrarlarıyla oluşan ahenkli söyleyişe örnek olarak aşağıdaki beyitler gösterilebilir. İlk beyitte a harfi, ikinci beyitte de b harfi, üçüncü beyitte l, son beyitte ise ş harfinin tekrarı müzikal bir tını oluşturmaktadır.

*Kaşlaruñ mihrâbıdur yâ kâtib-i dîvân-ı hüsn
Yazmış evvel varak başında kıble bâbını G93/4*

*Özge bâba himmetüm baş egmemiş hiç bâbda
Tanımış **Meczûb** tek bâbuñda başum bâbını G94/12*

*Bil başumdan olmuşam hansı kızıl gül bülbüli
İtrını gül yaprağı içinde gizletmez gül-âb G11/5*

*Başına her kim döner başına başlar baş eger
Gel felek tek baş ile başına dönmişlerden ol G74/4*

3.2.2. Söz Tekrarları

Klasik Türk şiirinde söz tekrarına dayalı ahenk, musikî yapıyı oluşturan öğelerin başında gelmektedir. Bazı söz ve yapıların belirli aralıkla tekrarı ses açısından bir etkileme sağlamakta, şiirde tekrar eden bir melodik yapı oluşturmaktadır. (Macit, 2005: 12). Bu tekrarlar neticesinde şiirin kendi özgün ezgisi ortaya çıkmaktadır. Meczûb genellikle Türkçe kelimeleri beyit içerisinde tekrar kullanmış ve şiirlerinde tekrar eden öğeler aracılığıyla kendine özgü bir ahenk yakalamıştır.

Yâ Rab güler cemâliñi görsün gözüüm güler
Tâ gül güler çemende vü bülbül içer şarâb G17/10

Başuñ için geçdüm evvel bahısuñdan başdan
Başum için başdan müşkiller âsân eyledün G85/7

Gördi gül gül açılup gül iltifât üstindedür
Gül üzi olmuş güler ol 'andelîb-i zâr ilen G87/8

3.2.3. Ritim

Klasik şiirin özgün ritmini oluşturan en önemli öge kullanılan aruz veznidir. Hecelerin belli sayıda öbekleşmesiyle, vurgulu ve vurgusuz, uzun ya da kısa heceler düzenli dizilişleriyle şiirde ritim sağlanır. Aruz, Arapçanın ses dizgesine uygun olan ve temelde heceler uzun ya da kısa oluşuna dayanan bir ritim meydana getirir. Böylece, müzikte olduğu gibi şiirde de düzenli ses oluşumları meydana gelir ve söze müzikal bir hava katılır. (Macit, 2005: 69-70). Ayrıca şiirde ritmi oluşturan ve vezinle bütünleşerek ritmin şiir boyunca hissedilmesine olanak sağlayan bir başka unsur da kafiye-dir.

3.2.3.1.Kafiye-Redif

En az iki mısra sonunda tekrar eden anlamca ayrı, sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliği olan kafiye ile tekrar eden ek ve sözlerin

oluşturduğu redif, klasik şiirde ahengi ve sanatsal ifade tarzını oluşturan öğelerdendir. (Saraç, 2009: 257). Klasik şiirin temel özelliklerden olan bu iki unsur, şairlerin özgün üsluplarının belirlenmesine yardımcı olur. Özellikle redif olarak tercih edilen kelimenin şiir içinde zorlanılmadan ve yapaylığa düşülmeden kullanılabilmesi şairin söz söyleme kudretini göstermesi bakımından önemlidir. Meczûb Divanı'nda kafiye ve rediflerin son harfi olarak alfabede bulunan پ, چ, ژ, لا harfleri dışında her harf kullanılmıştır. Kafiye ve redifte bu kadar fazla sayıda harfin kullanılması şairi bazı durumlarda zorlamış, gazel veya kaside içinde aynı anlamın farklı mısralarda tekrar edilmesine sebep olmuştur.

Divanda konu bütünlüğünü oluşturan öğelerin başında gelen redif ve şiirin sesini oluşturan kafiye yardımıyla Meczûb, kasidelerinde dinî kimliğini yansıtmış, kafiye ve rediflerini oluştururken genellikle dinî terim veya mezhepsel göndermeleri olan kelimeleri tercih etmiştir. Gazellerinde ise klasik şiir geleneğine uygun kelime seçimleri yaptığı görülmektedir. Bu tercihlerinde Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerden dengeli bir dağılım görülmekte, şiirlerinde herhangi bir dilin ağırlığı hissedilmemektedir. Dolayısıyla Meczûb'un, yaşadığı coğrafyanın sosyal hayatında konuşulan ve edebî mahfillerinde işlenen kendi yerel üslubunu divanında tam olarak yansıttığı söylenebilir.

Divanda kafiye ve redif oluştururken kullanılan fiil veya fiil soylu kelimelerden bazıları şunlardır: unut, sat, öt, burah, korh, bah, açılır, egmişidür, bilür, gözler, geçer, salupdur, gel gör, çekinür, gez, eylemiş, olmuş, kaçarak, kılmışlardan ol, virmişlerden ol, dönmişlerden ol, sınımişlerden ol, bilmişlerden ol, olmuşlardan ol, görmüş gözüm, eyledüm, gelsün, olmasun, itmesün, eyledün, yetişdi, del, aparur, uvarur, kumarur, kızarur, çıkarur, kabarur, yaşarur, suvarur, otarur, atmaz, satmaz, dözer, düzer, iter, biter, çıışmaz, eyler, öter, çalar, aralar, bağışlar, ışlar, itdüñ, yetdüñ, gördiler, at.

Divanda kafiye ve redif oluştururken kullanılan isim veya isim soylu kelimelerden bazıları şunlardır: güc, od, işidür, kişidür, aydur, yaydur, paydur, var, ayağ, otak, konak, dudak, ak, kulak, irak, tek, karavul, menem, niçün, ilen, av, buzav, meni, seni, el, yaman, büyükdür, çoğdur, yoğdur, yiri, biri, bayırı, saña, at.

3.2.3.2. Vezin

Meczûb divanı aruz açısından incelendiğinde şairin vezni şiirlerinde başarıyla uyguladığı söylenebilir. Şiirlerinde genellikle aruzun en sık kullanılan vezinlerini tercih etmiştir. Aşağıda verilen tabloda divanda kullanılan aruz vezni sayıları daha net olarak görülebilmektedir.

KULLANILAN ARUZ VEZNİ SAYILARI		
Sıra	Vezin	Sayısı
1.	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	48
2.	Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü fe' ülün	16
3.	Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün	13
4.	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	7
5.	Mef' ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün	7
6.	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	5
7.	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	4
8.	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	3
9.	Mef' ülü Mefā' ilün Fe' ülün	2
10.	Müfte' ilün Müfte' ilün Fā' ilün	2
11.	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	1
12.	Mef' ülü Fā' ilātün Mef' ülü Fā' ilātün	1
13.	Müstef' ilātün Müstef' ilātün	1
14.	Müfte' ilün Fā' ilün Müfte' ilün Fā' ilün	1

Tablo 6: Kullanılan Aruz Vezni Sayıları

Divanda yer alan “Eylemek, neylemek, eyle ve böyle” kelimelerinin genellikle aruz veznine uyduğu görülse de, bazı durumlarda bu kelimelerin aruz vezni açısından problemlili olduğu fark edilmektedir. Divan boyunca yapılan incelemelerde her iki kullanımda da kelimelerin aynı imlayla yazıldığı görülmüş fakat vezne göre farklı şekilde okunması gerektiği tespit edilmiştir. Aynı imlayla yazıldığı için de kelimelerin tüm kullanımları transkripsiyon metninde tek bir şekilde yazılmıştır. Dolayısıyla vezin gereği bazı durumlarda kelimeler “eylemek, neylemek, eyle ve böyle” şeklinde okunmalı bazı durumlarda ise “ilemek, nilemek ile, ve bile” şeklinde okunmalıdır. Ayrıca ikinci kullanım tararılan sözlüklerde ve

gramer kitaplarında bulunamadığından dolayı tek bir kullanım tercih edilmiştir. Aşağıda verilen örneklerle bu farklı kullanım daha iyi anlaşılacaktır.

“Neylemek” kelimesi ilk beyitte aruzun “Mef‘ülü Fā‘ilätü Mefā‘ilü Fā‘ilün” vezniyle yazıldığı için “nilesün” şeklinde okunması doğrudur. İkinci beyitte ise “Fā‘ilätün Fā‘ilätün Fā‘ilün” kalıbıyla yazılmıştır dolayısıyla “neylesün” şeklinde okunmalıdır.

Şūfī hadīs ilen neylesün olmasun yaman

Dünyā ivini mülhide çoḡ dar ider hadīs G26/14

Neylesün başuḡa ‘aşıḡ dönmesün

Başa dönmekden tapar pervāne feyz G64/4

“Böyle” kelimesi ilk beyitte “Fe‘ilätün Fe‘ilätün Fe‘ilätün Fe‘ilün” kalıbıyla yazılmış ve “bile” şeklinde okunursa vezin düzelir. İkinci kullanımda ise “Fā‘ilätün Fā‘ilätün Fā‘ilätün Fā‘ilün” kalıbıyla yazıldığından dolayı “böyle” şeklinde okunmalıdır.

İtdi bir tırfe ḡumāri gine peymāne ‘ilāc

Eylemiş çoḡ böyle āfetleri meyḡāne ‘ilāc G28/1

Göñlümi sen evledüñ göñlüm nice senden geḡer

Böyle kim men vālihem sāḡī haḡan menden geḡer G50/1

“eylemek” kelimesi ilk beyitte “Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün” vezniyle yazıldığından dolayı “ilemek” şeklinde okunmalıdır. İkinci beyitte ise “Fā‘ilätün Fā‘ilätün Fā‘ilätün Fā‘ilün” kalıbıyla kullanıldığı için “eylemek” şeklinde okunmalıdır.

Zāhid eylemiş sübḡanı men zülfüñi zünnār

Her göñli emel riştesi bir dāma salupdur G52/2

Ḥaḡḡuñı ol kim şebīh-i ḡaḡḡ-ı Kur‘ān eylemiş

Ḥüsn bâbında saña çoḡ luṭf u iḥsân eylemiş G61/1

Meczûb, “gönül” kelimesini de iki farklı şekilde gazel ve kasidelerinde kullanmış, vezin gereği hangi kullanım doğruysa öyle okunmasını sağlamıştır. Aynı imlayla yazılan kelime bazı durumlarda “gönl” bazı durumlarda ise “gönül” şeklinde okunmuştur. Sözlük ve divanlarda “gönl” hali de mevcut olduğundan ve metinde herhangi bir karışıklığa sebep olmayacağından dolayı her iki kullanım da belirtilmiştir.

*Ey imâm-ı ins ü cin sen **gönl** vir **Meczûbuña***

Tâ itün aşlan kimi dar eylesün a ‘dāya rāh K12/19

*‘Aşḡ itdi **göñül** gözgüsini cām-ı cihān-bīn*

Ġaybetde seni görse hüveydā ne ta ‘accüb G14/6

Aruz vezninde bir kusur olarak değerlendirilen Türkçe kelimelerde “med” yapılması, Meczûb Divanı’nda sık sık karşılaşılan bir durumdur. Bu durum şairin üslubunun bir parçası olmuştur.

*Yā ‘Alī **Meczûb** ezelden tanımış bu kapunı*

***Başdan** çok **başlar** bu kapuda dutmuş penāh* K4/17

*Gice gördüm üzüñi bir yaḡşı dolmuş **ay** tek*

Görmüşem gündüzde ḡurşīd-i cihān-ārāy tek G71/1

*Dolu vir ḡam çekme sākī bāde vir tā **var** vir*

*Ādem oklunuñ muḡarrer kısmeti tā **var** var* G57/7

3.3.İktibaslar

Divanlarda yer verilen alıntılarla, aktarılmak istenen fikir ve düşüncelerin etkili bir şekilde karşı tarafa iletilmesi ve konunun dinî-tarihsel bir bağlama oturtulması amaçlanmaktadır. Bu tür alıntılar Divan Edebiyatında çok sık kullanılmış ve birçok konu, yapılan bu alıntılarla farklı anlam katmanları kazanmıştır. Meczûb,

divanında birçok alıntı yapmış ve bu alıntılar genellikle dinî ve mezhebî fikirlerini destekleyen ayet ve hadisler ile kendi yerel kültüründe yer alan ve üslubunu şekillendiren deyimler ve atasözleridir.

3.3.1. Ayet İktibasları

Meczûb “Allah’ın lütuf ve merhametinden ümidinizi kesmeyin, çünkü Allah’ın rahmetinden ancak kâfirler ümit keser” (Yûsuf 12/87) ayetine atıfta bulunarak nâsıhın kendilerini korkutmasına izin vermemiştir.

Ye’s nâşih küfrdür var yum ol şom ağzuñı

Tā nefes var ey şakī tevfiķ-i istiġfār var G57/13

Kur’āndadur ki küfre döner ye’s haşleti

Yüz ihtimām ilen böyle izhār ider hadīs G26/4

Hel-etâ, Şia mezhebinde Ehl-i Beytin cennetle müjdelendiği sure olan İnsan Suresi’ne verilen isimdir.

Zeynebde tâc-ı innemāsan

Şāhenşeh-i mülk-i hel-etāsan T8/1

“Allah, erkek kadın bütün münafıklara ve bütün kâfirlere cehennem ateşini ebedî olarak vaad buyurdu. O ateş onlara yeter. Allah onlara lânet etmiştir. Onlara bitmez tükenmez bir azap vardır.”(Tevbe 9/68) “Şu muhakkak ki, Allah kâfirleri lânetlemiş ve onlara çılgın bir ateş hazırlamıştır.” (Ahzab 33/64) Gibi lanet ayetlerinin Kur’an’da mükerreren söylenilmesine atıfta bulunulmuştur.

Dîn haşmına la’net-i müekked

Kur’ānda mükerrer oldu inşa T9/16

“Kafirler için acıklı bir azap vardır.” (Bakara 1/104) “Onlar ebedî olarak lânet içinde kalırlar. Artık ne kendilerinden azap hafifletilir, ne de yüzlerine bakılır.” (Bakara 1/162) Azap ayetlerinin Kur’an’da çok yerde geçmesine atıfta bulunulmuştur.

Çoğdur ‘azāb āyesi ammā ne şān ilen

Tefsîr-i şân-ı mağfiret izhâr ider hadîş G26/8

Nazar ayeti olarak da geç Kalem Suresi'nin 51. ve 52 ayetlerine yapılan atıf:

Sen kıble dur kaşuñ kimi tã men kılam namãz

Sen üç ve in yekãd oñı men du 'ã-ı şubh G32/5

3.3.2. Hadis İktibasları

Hz. Peygamber'in Allah katındaki değerini ifade eden “Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.” (Levlâke levlâk lema halaktü'l eflâk) hadisine atıf yapılmıştır.

Sensen ki saña hiñãb itdi

Hãlık levlãk u haşm-ı levlã T9/3

Hz. Ali'nin yiğitliği hakkında söylenen “Zülfikar'dan başka kılıç, Ali'den başka da yiğit yoktur.” anlamına gelen (Lâ fetâ illa Ali lâ seyfe illa Zülfikar.) hadise atıfta bulunulmuştur.

Zü'l- 'Askeri eyledüñ özüñ tek

Şãhenşeh-i mülk-i lâ-fetã sen T14/11

“Arabozuculuk yapan, iyiliği başa kakan ve cimri olan Cennete giremez.” hadisinden hareketle Meczûb'un cömertliği tavsiye ettiği beyit.

Buñl müselmãni yahar ãteşe

Cüd ile kãfir oda varmaz şãhĩñ G34/2

Şãkĩ keremlü el oda varmaz piyãle vir

Bu remz ilen bañĩli haber-dãr ider hadĩş G26/5

"Kul, sıhhat halinde korkulu ve ümitli bulunmalı, havf ve recâsı birbirine eşit olmalı, hastalığı halinde de recâ (ümit) yönü kuvvetli olmalıdır." hadisine atıf yapılmıştır.

Ehl-i recā ilen açılup yār ider hadīs
Havf ehlini de yaḥşı haber-dār ider hadīs G26/1

Meczûb, “Allah korkusuyla gözyaşı döken kişi, sağılmış süt memeye dönmedikçe cehenneme girmez.” vb. hadislere atıfta bulunmuştur.

Mestāne ağlamak için elbette bāde iç
Çoḥ yerde medḥ-i çeşm-i güher-bār ider hadīs G26/10

3.3.3. Atasözleri ve Deyimler

Meczûb Divanı’nda çok fazla sayıda deyim ve atasözü kullanılmıştır. Atasözleri genellikle müfredler kısmında kullanılmış olmasına rağmen deyimler divanda yer alan tüm nazım şekillerinde kullanılmıştır. Meczûb deyim ve atasözlerinin incelikli ve mecazlarla dolu yapılarından faydalanarak şiirlerinde sanatlı bir söyleyiş oluşturmayı başarmıştır. Bu özgün ve devrini yansıtan üslubuyla 17. yüzyıl Azerî Türkçesi ve Tebriz coğrafyası üzerine ileride yapılacak çalışmalara zengin bir yerel kaynak sunmaktadır. Divanda kullanılan atasözlerinden birkaçı aşağıda örnek olarak verilmiştir. Ayrıca metinde tespit edilen atasözlerinden daha fazla sayıda özlü söz bulunmaktadır. Bunların veciz sözler mi yoksa atasözleri mi olduğu konusunda net bir karar verilememiştir.

Gerçekleşmesi doğal olan işlerin engellenemeyeceği anlamına gelen “it ürür, kervan yürür” atasözünü geçtiği beyit:

Müfteriden yolına doğru giden ḥandān geçer
*Ḳoy disün çoḥdan meşeldür **it hürür kārṽn geçer*** M8

Büyük işlerin başında bulunanların karşılaşacağı güçlüklerin de çok olacağı manasına gelen “büyük başın derdi büyük olur” atasözü:

Dime manşıb saña yünülce yüküdür
Büyük başuñ belāsı da büyükdür M9

Çocuğun, ailesinin genel durumuna göre yetişeceği, onların terbiyesini alacağını ifade eden “ot kökü üstünde biter” atasözü:

Yaşşı yamanuñ dime aşlı iter

Aşlına bağ ot köki üste biter M15

Divanda kullanılan deyimlerden bazıları: başına dönmek, gönül almak, ram olmak, dama düşmek, göz dikmek, el tapmak, kenar etmek, kulak açmak, kurban olmak, ayağa düşmek, kapılar açmak, dil bağlamak, göz götürmek, bel bağlamak, başa gitmek, eline su dökmek, bağırmı kan etmek, el götürmek, serden geçmek, el aparmak, gönül vermek, dar itmek, baş eğmek, gözü üste kaşı olmak, yüz döndürmek, rengi kaçmak, gam çekmek, arka durmak, baştan geçmek, kurban eylemek, el tapmak, ağız açmak, yol bağlamak, ev kayırmak, gam yemek, yol vermek, başını sevdalara salmak, sözüne kulak asmak, dil vermek, gönülü sınımlardan olmak.

4. METİN

4.1. Dil ve İmlada Takip Edilen Yol

Meczûb Divanı transkripsiyon metni hazırlanırken aşağıdaki şekil ve imla hususiyetlerine uyulmuştur:

- Şiirlerin sıralanmasında divan esas alınmıştır. Divanda şiirler: kasideler, her kasideden sonra gelen bir şahluk tuğra, gazeller müfredler ve rubailer şeklinde sıralanmıştır. Aynı sıra transkripsiyon metninde kullanılmıştır. Şahluk tuğra, tercî'-i bend, müfred ve rubailerin başlıkları divanda yazılı olup kaside ve gazel başlıkları tarafımızca eklenmiştir.
- Bilimsel çalışmalarda uygulanan transkripsiyon sistemi uygulanmıştır.
- Farsça vav-ı ma'dûle metinde gösterilmemiştir.
- Nazım şekilleri kendi içinde numaralandırılmış olup alıntılar bu numaralarla gösterilmiştir.
- Hemze ile yazılması gereken “kâ'im, dâ'im” gibi kelimelerde metinde hemzesiz yazıldığından dolayı “dâyim, kâyim” şeklinde okunmuştur.
- Özel isimler büyük harfle yazılmıştır.
- Devrin özelliği dikkate alınarak bazı ekler yuvarlak okunmuştur.
- Farsça ve Arapça kelimelerin yazımında İsmail Ünver'in, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” makalesi esas alınmıştır.
- Vezni bozuk olan mısralar dipnotla gösterilmiştir.
- Metinde geçen Arapça ve Farsça ibareler italik yazılmış olup anlamı dipnotla verilmiştir.
- Bütün uğraşlarımıza rağmen okunamayan kelimelerin orijinal hali metinde verilmiştir.

4.2. METİN

KASİDELER

1b

1

Lücce-i Tevhîdüñ Bir Kaçredür

Bismillāhirrahmanirrahîm

Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ülün

1. Kudret kaleminden eyledi fāş ü hüveydā
Bir medd-i resā ikki cihān nüshāsın inşā
2. Üç silsile bir medd-i resādur ki çekilmiş
Peyveste ezelden ebede şükkrine gūyā
3. Bir silsile dünyā vü biri 'ālem-i berzah
Üççümci kıyāmetde o hengāme vü gavgā
4. Kudret kalemidür yaradur Ādemi yerden
Hiç yerden eyler bir böyle yer ü göki peydā

2a

5. Yer ferş üzinde ne ki var şüret-i ādem
Baħar göke ħayrān eyle kim şüret-i dībā
6. Ħayrān niye dinsün nice dinsün ki olupdur
İkki göz ilen ikki cihān maħv ü temāşā
7. Bu yazıda kim vādī-i ħayretten ötüpdür
Bu bāde eyler her kimi bir vādīde şeydā
8. Bir lemħada bir şafħa-ı imkān iki özden
Bir ħaţţ-ı nümāyān ile yazıldı ser-ā-pā
9. Yazunabilür yazunı yazan nice yazmış
Ondan şora bir böyle yazu bir böyle inşā

10. Maşnū‘ ne bilsün neyledi şāni‘-i ‘ālem
Maḥlūḳ ne bilsün ne eyler ḥālīḳ-ı eşyā

11. Hīç kimse bu açuk yazınıñ künhüne yitmez
Ḥayrāndur eger zāhid eger ‘āşīḳ-ı rüsvā

12. Öz ‘aczüñe eg baş ki baş ‘aklı bu yoldan
Ol hamıdan a‘lā eyledi hamıdan a‘lā

13. Her zerreni bir ḳatre bilen baḥr-i ḳademden
Bilmez ki ḥatādur meşel-i ḳatre vü deryā

2b

14. Yok birlüginüñ ḥaḳḳı için bir böyle himmet
Ḥāşā ki ola ḥālīḳumuz baḥr-i mücezzā

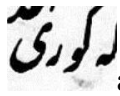
15. Ḥaḳ olsa o timşāl gerek bilse muvaḥḥid
Maḥlūḳı münezzeḥ ile kim ḥālīḳ-ı yektā

16. Maḥlūḳ ola ya olmaya bī-naḳş u taḡayyur
Birdür ezeli vü ebedī pāk u müberrā

17. Bildüñ ne söler şūfī-i raḳḳāş özinden
Sındur tepele aḡzına sep ḥaḳ-i teberrā

18. Nemrūd olur peşşesinüñ şayd-ı za‘īfi
Bir ‘ācizi kimdür eyleye böyle tüvānā

19. İḥsān ile **Meczūbu**ña yā Rab eyle ḳuvvet

Kim peşşeni Nemrūda sala a‘dā

1

Şahluk Tuğra

1. Tā şuğl-ı risāletüñ beni itdi tamām
Hüccet sen idün yerinde sen olduñ imām
2. Gün tek öte bellüdür ki elbette gerek
Bu bellü nizāma sen teki bellü imām

3a

2

Na' t-ı Deryā-bārinüñ Bir Mevcidür

Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ülün

1. Ey taht-ı risāletde kuran hamıdan a'lā
Hāk-i kademüñ secdesi mi'rāc-ı temennā
2. Hurşīd-i cemālüñ ışık-ı maşırık-ı envār
Hayrān güvenür kāmētüñe 'ālem-i bālā
3. Yol başlayan gerd-i rehüñ kerde-i kevneyn
Hāk-i kademüñ āb-ı ruḥ-ı Yeşrib u Baḥḥā
4. Gösterdi bize hāk-i rehün arz u semāvāt
Toz göke çıḥar ḳalduḳı eyle yeri me'vā
5. Tā 'āleme öz rahmetini eyleye zāhīr
Evvel seni ḥalk eyledi ol evvel-i yektā
6. Āḥirde saña lāzımedür şuğl-ı şefā'at
Evvelde sen olduñ sebep-i ḥılḳat-i eşyā
7. Öñden giden ulduz kimi nūr içre tumuldi
Tā oldu cemālüñ güneşi ḥalka hüveydā

8. Kātib ile kim nüşha yazar nüşha özinden
Kur'ân-ı mecîd oldu bu özden eyle inşâ

3b

9. Tâ baħr-i kerem çekmesün el şugl-ı 'atâdan
Senden şora zâhir eyledi on iki deryâ

10. Bu mu 'cize besdür saña kim oldu muṭî' üñ
Ol taħt-ı velâyetde kıran hamıdan a'lâ

11. Olmaz sebab-i kuvvet-i dîn halk-ı Muħammed
Ger mu 'cize-i darb-ı 'Alî olmasa hem-tâ

12. Tâ olmadılar t̄alib-i haḳ şer' yolından
Ol genc-i nihân hîç gönüle olmadı peydâ

13. Ol silsile kim dâyire-i şer'e yakınmış
Salmış eline ħabl-i metîn 'urve-i vüşkâ

14. Luṭfuñ etegin kim ki dutupdur ele muħkem
Pervâ eylemez olsa eger cürm ser-â-pâ

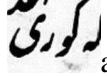
15. Kim dise riyâzetden olur keşf ü kerâmât
Cüġî yine olmaz hamıdan rütbede a'lâ

16. Haḳ olsa o timsâl-i necis-i ħavzda timsâl
Nâ-pâkde mi'râca gerek yetişse ħâşâ

17. Bildüñ ne söler şüfî-i nâ-pâk özinden
Ez başımı vur dalusına gürz-i teberrâ

4a

18. Yâ seyyid-i kevneyn 'Alî 'aşkına gözle

Meczūbuña ihsānlar eyle a'dā

2

Şahluk Ƨugrā

1. Ey nūr-ı cemālūñ ıŧık-ı 'ālem-i nūr
Od dutmıŧ özūñden ŧecer-i gülŧen-i Ƨūr
2. Hük-m-i ezel eyleyende ta'yīn-i imām
Her zerreye tā'atūñ zarar oldu zūrūr

3

Menkıbet Deryāsmuñ Pür-dürridür

Mef'ülü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ülün

1. Ey kurb maķāmında duran hamıdan a'lā
Eyvān-ı imāmetde yerūñ başda peydā
2. Tā 'āleme öz kudretini eyleye zāhir
Evvel seni ĩcād eyledi ķādir-i yektā
3. Yerden göke her dem nice nezzāre iderler
Nezzāre ider ķāmetūñe 'ālem-i bālā
4. Evvel eyledi ķaşlaruñ Ka'beni vālih
Tā göñlde öz kıblesini gördi hüveydā

4b

5. Baş üste ayak salţanatuñ kürsiye basmıŧ
Dutmıŧ haŧem-i menziletūñde 'arŧda me'vā
6. Gökden yere peygamber iķün eyledi nāzil

Bir nūr iki ur'an biri Őāmit biri gūyā

7. ur'an ozini tā ozūne itdi muābil
Her dađdađadan Őihatini ıldı mūberrā

8. İmāna viren salanat esbābını sensen
Ger tāc-ı tevellādur eger tīg-i teberrā

9. Dīn leŐkerine fet-i mūbīn olmadı zāhir
Tā olmadı addūn 'alemi ma'reke-ārā

10. ısmet sen eylersen grūnen cennet ũ nārı
Fermānuadur ol ulu hengāme vū ğavgā

11. Yarın o ıyāmetde ıyāmetde olur cezm
Őāhib-nesaun āmerine mav ũ temāŐā

12. Mihrūn ki olupdur meek-i hālik u nācī
MiŐā-ı ezel onı niŐān virdi hūveydā

13. Dīnden ılıcun kūfr arasını apardı
Yol tek ki olur ber ışıkından gice peydā

5a

14. Tā zāhir ola 'āleme elāf-ı ilāhī
Bir nūr-ı imāmet grūnūr on iki deryā

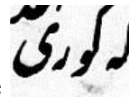
15. Emr oldu nūbūvvet yerine nūr-ı imāmet
Au didiler eyle ki Hārūn ile Mūsā

16. Bir cem' deyirler ki yiter 'ārif-i sālīk
Bir yire ki tā'at dağı yokdur ana aŐlā

17. ‘Ārifler arasında görün ol hamıdan baş
Baş üste namāzında görür çarbet-i a‘dā

18. Bildüñ ne söler şūfī-i gümrāh özinden
Yağdur o kuru başlarına tīğ-i teberrā

19. **Meczūbu**ña ihsān eyle yā şāh-ı velāyet

Düşmenleri basdur itüñe a‘dā

3

Şāhluğ Tuğrā

1. Ey şān-ı velāyetüñ Nebī şānına şān
Hüsni idi Nebī nūr-ı imāmet oña ān
2. Bir nūr ikisine de dutmuşdı qarār
Bir ‘aks iki gözgide olmuşdı ‘ayān

5b

4

Şāh-ı Merdān İtünüñ Te‘vīzidür

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Kim görüpdür hüsni iklīminde sen tek pādīşāh
Dīvden yağıdı Süleymān sen melāyikden sipāh
2. Yer-be-yer mihrüñden almış her biri öz payını
‘Arş u ferş u berr u baħr u şarğ u ğarb u mihr u māh
3. Şaf şaf encüm gök üzerinde yer-be-yer dutmuş qarār
Ya tökülmiş āsitān-ı kadrüñe naqş-ı cibāh

4. Pāye-i kadrũñ öñinde çarḥ kurdı ḥaymesin
Eyle kim kurdı Süleymān çarḥ öñinde bārgāh
5. Başdan va'llāh Teñri itmedi hīç başa pay
Böyle şān u böyle şevket böyle 'izz u böyle cāh
6. Eyle kim sensen seni hīç kimse eyle tanımaz
Ḳayırılmışlar ne bilsünler ne kayırdı ilāh
7. 'Uhde-i vaşf-ı cemālũñden hemān Ḳur'an gelür
Cezm-i mu'cizdür eger deryānı kat' itdi şināh
8. Ḳaşlaruñ mihrābı evvel itdi vālih Ka'beni
Ḳıblede öz kıblesini tanıdı bī-iştibāh
9. 'Ārızuñ nezzāresinde çeşm-i kurbāndur seher
Ḳaddũñe yarın kıyāmetde eyler ḥayrān nigāh
10. Ol cemāle hansı şāhib-ḥüsndür ḥayrān degül
Nice ḥayrān olmasun dönmez cemālũñden nigāh
11. Leblerũñ bir Ḳızra yalkuz doḳru yol görsetmemiş
İltifātuñ her kadem biñ Ḳızra olmuş Ḳızr-rāh
12. Kevşerũñden Ḳızr tek tā cümle tapsunlar ḥayāt
Ḳalka gösterdi lebũñ bir bellü rüşen şāh-rāh
13. Şāh-rāh-ı şer'ũñe körler de olmuşlar beled
Kür-bāḫın ger itürse yol özindendür günāh
14. Gizlü ḳalmaz gerçi Teñri görseden yol 'āleme

6a

Kür-bâtinlar 'inâdıylan ne itsün Hızır-râh

15. Kür-bâtin ger degülse şüfî-i rakķāşda
'Aqlın azdurmış niçün çarḥ u semâ'-ı ḥānkāh
16. Raķş İblīs oynıdur rakķāşı İblīs oynadur
Raķşını tã'at bilen kür-tã'at eyler ya günāh
17. Yã 'Alī **Meczüb** ezelden tanımış bu ĳapunı
Başdan çok başlar bu ĳapuda dutmış penāh

6b

4

Şahluķ Tuğrā

1. Ey rāyet-i lâ-fetā nümāyān 'alemüñ
Furķān kılıcuñ Ka'be-i ĳadīmi ḥaremüñ
2. Gülzār-ı cinān vüs'atinüñ āḥiri yoķ
Tã çekmesün āḥirde ḥacālet keremüñ

5

Müctebā Bābında Pür-kem Tuḥfedür

Fã'ilātün Fã'ilātün Fã'ilātün Fã'ilün

1. Ey imām-ı evvelüñ evvel vaşıyy-i muṭlaķı
Sende gösterdüñ hemān nūr u hemān dīn revnaķı
2. Teñri emriylen sen olduñ dīnde ikkimci imām
Tã'atüñ ḥaķ bilmeyen ḥaķķā ezeldendür şaķī
3. Tã'atüñ vācib bilen elbette cennet ehliğür
Ger tamām-ı 'ömr olsun ma'şiyet müstağraķı

4. Berķ-i lāmi‘ tek öterler ҡullaruñ ҡıl görüpden
Қуввет-i dest-i velāyet gördi Һayber һандаќı

5. Mihrüñi itdi mehek her dil ‘ayārın tanıyan
Müştebih tā olmasun һāl-i şaķī vü müttakī

7a

6. Kim ider i‘cāz ilen һüccetlerini һalka fāş
Virmese Қur‘āna revnaқ ger cemālüñ revnaқı

7. Mihrüñe dil baқlayan endişe itmez fitneden
Emndür girdāb-ı Tūfān içre Nūhuñ zevraқı

8. Sāyebān-ı iһtişāmuñ gölgesinde yeddi gök
Eyle kim iqlīmler gök gölgesinüñ alçaқı

9. Şaһne-i Merrīh tek çavuş-ı dergāhuñ olan
Sançılur gök ablaқına te muraşsa‘ ablaқı

10. Mihrüñe olmaz ҡarīn ‘ālemde her ni‘met ki var
Ni‘met-i bāķī bu ni‘metdür fenādur mā-baķī

11. Һil‘at-i mihr-i velāyet ҡısmet olmış başdan
Bu nişāndur tanıdur erbāb-ı ‘aқla aһmaқı

12. Һil‘at-i mihrüñ güneş tek her kime oldı ‘atā
Faһrın arturmaz behiştüñ sündüs ü istebraқı

13. Ay u gün virmez ışıқ eflāk düşmez revnaқа
Olmasa nūr-ı cemālüñ ‘arş u kürsī revnaқı

14. Düşmenüñden vācib itmiş һaқ teberra eylemek

Naşş-ı Kur'ānda bu taqvīdür nişān-ı muttakī

7b

15. Şer'üh eyler albini rüsvā kim olsa düşmenüh
Her libāsa girse gizlenmez nümāyāndur şaı

16. Şüfī-i rakāş buzın gizlemez erza dñı
Bir bölük zindī içinde bellüdüdür şām erzaı

17. oyma gözden ey imām-ı ins ü cin **Meczūbuñı**
Tā basılsun itüñe her yirde olsa bir şaı

5

Şāhlu Turā

1. Ger nūr-ı velāyet olmasun cān-ı cihān
Per-kārına düşmez nasa-ı kevn ü mekān
2. Mektebdeki etāl kimi pīr-i felek
Tā başuñā dönmez eylemez devri revān

6

Kerbelā Topraınuñ Suātıdur

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Ey imām-ı ins ü cin sensen ki hāk-i Kerbelā
Mademüh hāsiyyetinden oldu her derde devā
2. ardaşuñdan şoñra sen olduñ imām-ı ins ü cin
Eyle kim hatm-i rüsulden şoñra şāh-ı evliyā
3. ardaşuñla ikki göz tek ikki söz bir töz ilen
Eyle kim rüz-ı ezelden Muştafā vü Murtażā

8a

4. Her nefesde biñ kez her itüñe ҡurbān olım
Nola ger ҡurbānluk iün birce it olsun revā
5. Hāk-i pāyüñ secdesi düşmenlerüñ körlükine
Āb-ı rü yüz biñ menüm tek mücrime itmiş ‘aṭā
6. Āteşe tā varmasun bir Şī‘a düşmen rağmına
Himmetüñ eyle şehīd olmaķuñna virdi rızā
7. Sırrı çok eyle şehīd ü eyle mazlüm olmaķuñ
Zālīme hikmetleri zāhir olur rüz-ı cezā
8. Yin-fenādur bu cihān ol ‘ālemüñ pāyānı yok
Dañla anlar zālīm-i bī-dīn ki kimdür mübtelā
9. Tā‘atüñ her tā‘ate şāhā muḳaddem bilmeyen
Ger tamām-ı ‘ömr tā‘at eylese eyler ḫaṭā
10. Mihrüñi göñlinde her kim ism-i a‘zam bilmesün
Şī‘a tūmārında yazmaz ismini dest-i ҡazā
11. Bir cihān üz suyu ilen maḫşere basar ayak
Tozca ḫāk-i dergehüñ her başa kim oldı ‘aṭā
12. Sācīde ḫāk-i derüñ tāc-ı kerāmet giydürür
Ay u gün virmez ışık ger olmasa bu kīmiyā
13. Her kişi dünyāda bir yirden erāğın yandurur
Ay günden gün cemālüñden ider kesb-i ziyā
14. Hāk-i pāyüñ kör açar ger tūtiyā göz ışıdur

8b

Hande şān-ı hāk-i pāyüñ hande kıadr-i tütüyā

15. Böyledür ammā Fuzūlī de ne yahşı söylemiş
Rūh-ı pākin eylesün hoşnūd-ı şāh-ı Kerbelā

16. Aklıdursa Kerbelā toprağı derd ehlin nola
Bu muķarrerdur ki dāyım göz yaşarur tütüyā

17. Düşmenüñ giydi taşavvuf hırķasın tā gizlene
Dutdı bir mescid bucaķın tevbe-kār u pārsā

18. Tapdı muhtāruñ kulu mescidde tā ol kāfiri
Saķķalından kaptı çekdi dışra tā itdi fenā

19. Ey imām-ı dīn-i hāk **Meczūbu**ña bir pāy vir
Tā ki pay itsün ganīmetler ‘adüv olcaķ fenā

9a

6

Şahluķ Tuğrā

1. Kıur’ānda sūr var u yir ü gökde şuver
Mihrüñden öte görmediler fażl u hüner
2. Mıhrile döner nizām için on iki burc
Ya’nī on iki imām mıhrile döner

7

İtini Şād İtdi Zeynü’s-Sācidīn

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1. Ey ezelden kirdgār emriyle dördümci imām

Sende itdüñ bir cihān i'cāz ilen hücçet tamām

2. Sende virdüñ cedd ü ābā tek kelāmullāha nuṭḡ
Sende ceddüñ şer'ine ceddüñ teki virdüñ nizām

3. Ṭā'atüñ dīn bilmeyen va'llāh bilmez dīn nedür
Ger tamām-ı 'ömr ṭā'at emrine itsün kıyām

4. Bārigāh-ı ihtişāmuñda melek tökmiş melīk
Āsitān-ı ihtirāmuñda felek dutmış maḡām

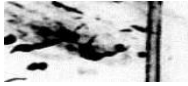
5. Bārigāh-ı ihtişāmuñ ḡubbesi ḡandīl-i 'arş
Āsitān-ı ihtirāmuñ pāyesi mi'rāc-ı kām

6. Görmese şem'-i ruḡuñ pervāne olmaz āfitāb
Dönmese dergāhuña olmaz felek 'ālī-maḡām

9b

7. Ay günden gice gündüzden saçılmaz gözlere
İtmese bir gün eger gün 'ārīzuñdan nūr vām

8. Bilnese hücçet seni hīç yerde yer dutmaz ḡarār

mevlā seni gök revnaḡa salmaz nizām

9. Eylemez Mi'rāc ger mihrüñ Burāḡı olmasun
Ne namāz-ı penç vaḡt u ne du'ā-ı şubḡ u şām

10. Sen Zebūr-ı āl-i peyḡamber tanıtduñ sāyile
Sen kerem ḡıldıñ bize resm-i münācāt-ı kirām

11. Naşş-ı Ḳur'āndur ki bir ten şī'adan görmez caḡīm
Bu ḡased yigrek çeker düşmenlerüñden intiḡām

12. Kerbelā düşmenleri miñ bī-ḥayāluḡ itdiler
Yoḡ ‘aceb ger āteş oldı şī‘adır küll-i ḥarām
13. Perde ḡalḡanda kimi var kim havarına yiter
Mihrüñi dil perdesinde bilmeyen dīn-i tamām
14. Mezra‘-ı göñlinde her kim toḡm-ı mihrüñ ekmedi
Ger ferīd-i dehr ola elbedtedür toḡm-ı ḥarām
15. Eyle kim īmān şafında bellü çoḡdur ehl-i fażl
Şeyḡler vardur fūnūn-ı küfrde varı tamām
16. Şī‘a mihrüñ devletinden küfr mekrini tanır
Ger yolında ḡursa şeyḡān bir taşavvuf kimi dām
17. Ey imām-ı ins ü cin sen ol kömek **Meczūbuña**
Tā idem her şūfī-i raḡḡāşa ‘ayşını ḥarām

10a

7

Şahluḡ Tuḡrā

1. Tā dünyā var ḡüccet-i Ḳur‘ān var
ḡüccet olmaz imām oña olmasa yār
2. Ḳur‘ān āyesi itmese ta‘līm imām
Öz başına kim bilür ki Ḳur‘ānda ne var

8

Bāḡirü’l-‘İlm İtine Ḳurbān Olayım

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ey imām-ı dīn-i haḡ sensen ki ‘ilm-i ŧer‘ u dīn
Senden oldu ḡalk ire ḡucceḡ-i dīn-i mūbīn
2. Sen emīrū’l-mū’minīn ‘ilmūñ nūmāyān eyledūñ
Eyle kim peygamberūñ ‘ilmūñ emīrū’l-mū’minīn
3. ‘İlmi sen itdūñ ‘ilim tā bir bire arıŧmasun
Mekr-i aŧḡāb-ı ŧīmāl u fażl-ı aŧḡāb-ı yemīn
4. Doḡru yol ḡālībleri ni‘metlerūñden kām-yāb
‘İlm-i dīn ‘ālimleri ḡırmenlerūñden ḡūŧe-in
5. ḡā‘atūñden baŧ egen va’llāḡ tapmaz doḡru yol
Mīhrūñi dīn bilmeyen salmaz ele ḡabl-i metīn
6. Bilmeyen insān seni dīninde beŧŧimci imām
Zāhiri insāndur ammā bāḡını dīv-i la‘īn
7. Kūrsī ūste tā imāmet taḡtına basduñ adem
urdu etr-i pādīŧāḡī ŧehper-i rūḡu’l-emīn
8. Mīhrūñi her kim Sūleymān tek umarmıŧ ḡōñlde
ḡāteminde ism-i a‘zamdur yaḡīn naḡŧ-ı niḡīn
9. Dīn imāmı tā senūñ tek ferd u mūmtāz olmasun
Hem ḡasebde hem nesebde kim onı sayar emīn
10. Bōyle mūstaḡkem nizām ire ki ḡālīḡ ŧun‘ıdur
Dīn-i haḡ ma‘ŧūm in ma‘ŧūm ister cā-niŧīn
11. Tā Nebī tek cāmī‘-i kūll-i fezāyil olmasun

10b

Hîç imāmuñ sa'yine dīn-i mübīn olmaz mübīn

12. Bir zamān nūr-ı imāmet olmasa dönmez medār
Aya gün virmez ışık olmaz yerinde yer mekīn

11a

13. Kīn-i haşmuñ vācib itmiş mihrüñi vācib iden
Dīn Muhammed dīni olmaz olmasa bu mihr ü kīn

14. Her kişi şem'-i murādın bir ocağdan yandırur
Ay günden gün cemālūñden tapar nūr-ı cebīn

15. Şūfī-i rakķāşa aldanmaz seni mevlā bilen
Söyledüñ açık ki şūfīdür ahass-ı her la'īn

16. Bir nümāyān hat ilen kapuñda yazmış kilk-i şun'
Hazīhi cennātü 'adnin fedhulūhā hālidīn¹

17. Ey imām-ı mezheb-i haķ göñl vir **Meczūbuña**
Tā basılsun itüñe her yerde vardur bir la'īn

8

Şahluk Tuğra

1. Ey mihrüñ ezel günden iki 'āleme pay
Çoķ yoķsulı bu bellü 'atā eyledi bay

2. Bir zerre mihrüñ oldu hırşīde naşīb
İl özüni kāse-i keşkülini doldurur ay

9

¹ "İçinde ebedi kalacakları, zemininden ırmaklar akan Adn cennetleri!" (Taha Suresi, 76)

Ca'fer-i Şadık Sözüdür Dinmez
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Ey imām-ı mezheb-i haq yine sen virdün revāc
Sen burahduñ dīn yolında her kadem yüz bin sirāc

11b

2. Teñri emriylen ki her emrinde çokdur hikmeti
Ca'fer-i Şadık gerek Haq mezhebe virsün revāc

3. İltifātuñ ger hidāyet emrine el katmasun
Nūr-ı dīn hiç göñl ilen va'llāh tapmaz imtizāc

4. Ger Süleymān olmasaydı dergehüñde secde-rīz
Baş hātem şāhibi başına giydürmezdi tāc

5. Hızr da ger āb-ı hayvān Kevşerüñden tapmasa
Derdine yüz biñ Mesīhā eyleyebilmez 'ilāc

6. Ay günden gün cemālüñden olupdur nūr-bağş
Luţfuña her zerredür gün kimi şağş-ı ihtiyāc

7. Gün dutar bir zerre mihrüñ devletinden 'ālemi
Başdan bu zerre koymış başına bir böyle tāc

8. Yir u gökde kırmızı üzler nazār senden tapar
Mihr-i enver salmasa pertev kızıl tapmaz revāc

9. Baħr baħr envār-ı nūruñdan taparlar nūr-ı dil
Nice gizler mihr-i enver ya nücüm-ı leyl-i dāc

10. Üz koyanda kapuña hayl-i melāyik fevc fevc
Gösterürler üzlerin şāha gedā tek gözi ac

12a

11. Māh mihrüñ mihr mehrüñ gölgesinde yaraşur
Eyle kim tāk-ı muraşşā' gölgesinde taht-ı 'āc
12. Mihre luţfuñ eylemiş bir zerre mihrüñden 'aţā
Maşrıķ u mağribden alur hüküm ilen bu zerre bāc
13. Kuvvet-i şer'üñ sözi tā düşmeni eyler za'if
Cem'dur hātır ki cem'iyetleri dutmaz mizāc
14. Devletüñden şüfī-i raķķāş mekrin tanırık
Olmasa buğzı hilāf-i şer'üne virmez revāc
15. Çarha girmez düşmen-i dīn tā muhabbeţ olmasun
Her kime şeytān nüfüz itse tapar sūi'l-mizāc
16. Şer' istiḥkāmına kuvvet virür çarḥ u semā'
Gösterur 'azb u furātuñ qadrini milḥ ü ücāc
17. Eyle kuvvet vir saña qurbān olım **Meczūbuña**
Eylesün tā bir itüñ düşmenleri varı 'ilāc

9

Şahluk Tuğra

1. Sensen ki necāt oldı mihrüñ eşeri
Mīşākda şāyi' itdiler bu ḥaberi

12b

2. Va'llāh ki Murtażā 'Alī mihri ilen
Hīç kimseye hīç ma'siyetüñ yoḥ ḥaberi

Dinmez Mūsā Bin Ca‘fer Mihridür
Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ey imām-ı şer‘ u dīn ger salmasa nūruñ şu‘ā‘
Baħr-i raħmet ‘āleme baħlar ıarıķ-ı intifā‘
2. Bir nefes nūr-ı imāmet zīnet-i ‘arş olmasa
‘Arş olmaz baħr-i envār u güneş salmaz şu‘ā‘
3. Teñri emriylen sen olduñ dīnde yeddimeci imām
Nūruñı ammā Nebī nūrıyla itdi ibtidā‘
4. ‘Ālem-ārā şubħ-ı şādıķdan sora ħurşīd olur
İkisi bir nūr ilen āfāķa salmışlar şu‘ā‘
5. İltifātuñ ger nizām-ı dehre revnaķ virmesün
Ĥayr virmez gök yere zāyi‘ ħalur yerde ziyā‘
6. Nūr-ı re‘yüñ olmasa icmā‘ olmaz mün‘aķid
Eylesün bir maıľaba ger ikki ‘ālim ictimā‘
7. Āsitān-ı ħaşmetüñde her göküñ bir yeri var
Rütbeler üftādeluķ ħadrince tapmış irtifā‘
8. Gögsine el ħoydı Mūsā tā yed-i beyzā ola
Göñline Mūsā **bin** Ca‘fer mihri salmışdı şu‘ā‘²
9. Olmamışken yer özinde āsitānuñ ħible-gāħ
ıavf-ı dergāhuñ melāyik içre tapmışdı şeyā‘

13a

² Mısrada vezin hatalıdır.

10. Hāk-i pāyūñ ƣadrini bilseydi İblīs-i la‘īn
Başı Ādem secdesinden eylemezdi imtinā‘

11. Mihrūñi ĩmān sayan insān-ı kāmil sayılır
Tā‘atūñ dīn bilmeyen adı hemecdür yā re‘ā‘

12. Bilse vācib tā‘atūñ ƣarĥ u semā‘ ehli niçün
Bir oyun her dem ƣıĥardur tā‘at eyler iĥtirā‘

13. Şūfī-i rakĥāşa resm-i tā‘at İblīs öğredür
Gevlīden gevlī hemīşe öğrenür ƣarĥ u semā‘

14. Vecd olur şeytān nüfūzından Hubel tek Ka‘bede
Söyleşürdi bu sebebden Nūĥ Ƙavminde Suvā‘

15. Her nizā‘uñ arasını şer‘ özüpdür başdan
Şūfī-i rakĥāş-ı aĥmak şer‘ ilen eyler nizā‘

16. Şulĥ-ı gül da‘vāsı zindīĥuñ eger ĥaĥdur niçün
Her kim inkār eyler olur yerden u başlar nizā‘

13b

17. Şulĥ-ı gül ĥaĥ olsa işletmezdi ĥaşma Zū‘l-fikār
Şīr-i Yezdān şehsuvār-ı dīn şehenşāh-ı şucā‘

18. Düşmenūñ aldanmasun dünyāya yokdur āĥiri
Görmedi Fir‘avn biş yüz ıl cefā ĥattā şadā‘

19. Ey imām-ı ins ü cin sen arĥa dur **Meczūbuña**
Tā idem ĥaşmuñ elinden cān u mālın intizā‘

10

Şāĥluk Tuĥrā

1. Peygamber eger çekdi bu dünyādan ayak
Envār-ı imāmet olmadı hergiz ırak
2. Peygamberümüz salmadı ger gölge yere
Hāşā ki çeke gölgesini başlardan ayak

11

Harzemşāh-ı Horāsān Adıdur

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

14a

1. Ey cemālūñden ışık envār-ı şer'-i Muştafā
İltifātuñdan 'alem 'ilm-i 'Alīyy u Murtażā
2. Āsitān-ı bārigāhuñ kıblegāh-ı āsumān
Meşned-i cāh u celālūñ şadr-ı eyvān-ı rızā
3. Çeşme-i hayvān-ı 'ilmūñ menba'-ı envār-ı şer'
Kevşer-i la'l-i lebūñ ser-çeşme-i āb-ı beķā
4. Sen imām-ı şer'sen yeddinci hücçetden sora
Eyle kim hatm-i rüsulden sora şāh-ı evliyā
5. Yeddi gökden dāniş u idrākine la'net yaķar
Kim ki bilmez dīnde kimdür sekkizimci pīşvā
6. Öz eliylen koydı Teñri yir ü gök yaratmamış
Başuña taht-ı imāmet üzre tāc-ı innemā
7. Bellüdür kimdür ziyā vü nūr-ı Qur'ān-ı mecīd
Sende ins ü cinne gösterdüñ hemān nūr u ziyā

8. Bir cihān i'cāz ilen çıhduñ imāmet tahtına
Sen de olduñ hücçet ilen ins ü cinne reh-nümā

9. Mu'cizüñden cānlu aşlan oldu aşlan şüreti
Eyle kim Mūsā elinde ejdehā oldu 'aşā

10. Muşhaf içre yir-be-yir vaşf-ı cemālūñ bellüdür
Bellü ulduzlar kimi gök şafhasında cā-be-cā

11. Muşhafuñ çokdur cemālūñ tek nümāyān mu'cizi
Sīnesini zarf-ı vaşfuñ eyledi şun'-ı Hudā

14b

12. Günde yetmiş min melek gökden inerler kapuña
Nevbe yetmez anlara kim itdiler tavf ibtidā

13. Kapılar açmış tavāfuñ çok günehkār özlere
Çok du'ā bu ravzadan maṭlabca tapmış müdde'ā

14. Bes ki maṭlab kapusu açmış bu kapı özlere
Vird itmişler du'ā tek aduñı şāh u gedā

15. Devletüñden ravza-ı rıdvān nice ya bolmasun
Her nefes mi'rāc ider bu ravzadan yüz biñ du'ā

16. Gökde gündür ya olanda künbed-i zerrīn tamām
Gök üzinden saldı bennā yere bir hişt u tılā

17. Şī'alar göñlinde cennet kapusu tek yazdılar
Yapdı bu ma'mūr ivi Sulṭān 'Alī Mūsā Rızā

18. Zāmin olduñ Şī'alar cürmine Teñridür güvāh
Bī-nevālar zāmini olmağ olur maḥz-ı rızā

19. Şüfî-i rakḳâş eger ḳâyil olaydı şer‘üñe
Eylemezdi cehlden keşf ü kerāmât iddi‘ā

20. Eyleseydi ger ḥayā bir zerre şüfî şer‘den
Çarḥa girmezdi edebsiz oynamazdı bî-ḥayā

15a

21. Ey imām-ı ins ü cin bir kış kış itsen itüñe
Cür‘et-i **Meczûb** ider düşmenleri varı fenā

11

Şāhluḳ Tuḡrā

1. Tā şer‘ ile Zü‘l-fiḳār-ı şāh olmadı yār
Dīn mülḥide dünyā ivini itmedi dār
2. Şer‘ uḳrısı gördi Zü‘l-fiḳāruñ keserin
Bu gence ‘acāyib ejdehā oldu ḥişār

12

Sāyile Elbette Luḡf Eyler Cevād

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ey cemālüñ muşḥafı āyīne-i nūr-ı ilāh
Bārigāh-ı ‘izzetüñ Ḥaḳ secde için ḳible-gāh
2. Eyle kim şāh-ı velāyet oldı bir ḥaḳ cā-nişīn
Teñri emriylen seni şāh-ı Ḥorāsān itdi şāh
3. Sen de olduñ cedd ü ābā tek peyemberden sora
Şāḥib-i ol şān u şevket Malīk-i ol ‘izz u cāh

4. Bir cihānı sende hayrān eyledüñ i 'cāz ilen
Mihr u māh u berr u baħr u murğ u māhīdur güvāh

15b

5. 'Ālem-i nūr içre tábāndur cemālūñ gün kimi
Eyle kim leşker şafında bellüdur mīr-i sipāh
6. Vurdı senden baş bir meclisde otuz biñ ħadīs
Doğkuz ıl geçmiş yaşıñdan ehl-i vādīdur güvāh
7. Kim tanırdı āsitān-ı bārigāhuñ rütbesin
Kurmasaydı çarħ dergāhuñ öñinde bārigāh
8. Gökde yer dutmaz kevākib yerde gögermez nücūm
Olmasa bir dem nizām-ı dehr için luţfuñ penāh
9. Üzine bu kapıdan ger kapılar açılmasun
Açabilmez kapılar 'ālem üzine şubħ-gāh
10. Ka'be ħaĳkiyçün bu kapı Ka'benüñdür kıblesi
Āsitānuñdur melāyik başı için secde-gāh
11. Eyle kim yirden görürler gök üzinde ulduzı
Ĥāk-i dergāhuñda gökden görünür nağş-ı cibāh
12. Köki toprağdan götürmiş āsitānuñ ĳulluğı
ĳulluğa me'mūr olanda yazılır rif'at-penāh
13. Ravzaña yapuşdı yeddinci imāmuñ ravzāsı
'Arş u kürsī tek iki miħrābdur bir kıble-gāh

16a

14. Āb-ı rüy-ı tã'atüñ ger tã'ati 'arz itmese
İki 'ālem tã'ati gelmez göze bir perr-i kāh

15. Mihrüñi ĩmān bilen endīſe itmez cürmden
Hak sözidür bu ſevābiylen zarar itmez günah
16. Tā'atüñ vācib bilen ger bilmese ĩmān nedür
Œart bilmez tã'atinde la'n-ı haſm-ı rü-siyāh
17. Œüfi-i rakķāſ eger vācib bileydi tã'atüñ
Gaflına vurmazdı yol çarķ u semā'-ı hāñķāh
18. Œüfi-i gümrāh isterdi ki vursun ſer'e yol
Yaķſı kesdi yolsuzı bu bellü rüſen ſāh-rāh
19. Ey imām-ı ins ü cin sen göñl vir **Meczūbuña**
Tā itün aſlan kimi dar eylesün a'dāya rāh

12

Œāhluķ TuĒrā

1. Her yol ki on ikiden 'ayān oldu imām
Kur'ān-ı mecīd hüccetin itdi tamām
2. Toz ķonmadı bir zamān peyember yerine
Tā iki cihānuñ güneſi oldu imām

16b

13

Hādī-i Dīn Hādī-i Ma'ſūmdur

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Ey imāmet burcınıñ rüſen çerāĒ-ı 'āſiri
Gine mevlāsın yirinde gördi peyĒamber yiri

2. On iki nūr-ı imāmet saldı pertev ‘āleme
Dutdı peygamber kimi iki cihānı her biri
3. On iki mesned imāmet tahtı üzre saldılar
Tā ki bir dem kalmasun boş eyle peygamber yiri
4. Şer‘-i nūrın sende tābān eyledün i‘cāz ilen
Nūr ilen ma‘mūr olur dīn ülkesinüñ bayırı
5. Bir nefes luṭfuñ seḫābı yakmasun ger ‘āleme
Hay itmez gök yiri maḫşüle bitmez gök yiri
6. Tā‘atüñ dīn bilmeyen tā‘atde kāfir sayılır
Sayılır şirk-i ḫafī yalḳuz şalāḫ-ı zāhiri
7. Ay görmez gün üzi gökden yire düşmez güneş
Olmasa ger nūr-ı re‘yüñ bu niḫāmuñ zāhiri
8. Yoḫsul olmaz nūr-ı mihrüñ ḳadrine ‘ārif olan
Ni‘metini arturur elbette ni‘met şākiri

17a

9. Mihrüñ ilen her nefes kim sīneden pervāz ider
Ḳurtulur gūyā ḳafesden bāḡ-ı rıdvān ṭāyiri
10. Mihrüñ ābād eylemiş her sīneni bir nūr ilen
Gök üzinde başdan her ulduzuñ var bir yiri
11. Cāhil-i ḳadrüñ melāyik içre kāfir sayılır
Gerçi olsun çok fūnūn-ı ‘ilm u faḫluñ māhiri
12. Ḥatmdür Ḳur‘āna vaşfuñ ‘uhdesinden kim gelür

Şun'ı çokdur Teñrinüñ yoqdur behiştüñ āhiri

13. Teñrinüñ şun'ı kavīdür muşhafuñ i'cāzı çok
İtmedi vaşfuñ bu özden dār-ı Qur'āna yeri

14. Hāk-i pāyüñ secdesi her başa kim oldı naşīb
Yazılır adı melāyik içre 'arşuñ zāyiri

15. Baş şeytān boynını i'cāz-ı mihrüñ sındırur
Böyle i'cāz olmasa kim 'aciz eyler sāhiri

16. Düşmenüñ bed-zātluqdan 'arızuñdan göz yumar
Kör degül ħirbā ki olsun mihr-i tābān münkiri

17. Raqş-ı şüfī mekr ilen şeytān nüfūzın gizlemez
Devletüñden tanırık geritse sihr-i Sāmiri

17b

18. Şüfī-i gevden cehennem yolına çesbān gider
Evvelinde zevki var ammā fenādur āhiri

19. İltifātuñ görmişem fermān virür **Meczūbuña**
İtmişem bir bir nişān çok zālimi çok kāfiri

13

Şahluq Tuğra

1. Bir lahza imām salmasa şer'e şu'ā'
Bir demde dutar taşavvuf ilhādı şiyā'

2. Kim şüfī-i raqqāşa ħelāl itdi ħarām
Kim itdi ħelāl gevliye çarḥ u semā'

‘Askerīnin İtlerinüñ İtiyem

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Tā seni taht-ı imāmet üzre sultān gördiler
Nūr-ı peygamber cemālūñden nümāyān gördiler
2. Eyle kim şāh-ı velāyetde görüñdi nūr-ı haq
Āfitāb-ı ‘arīzuñda nūr-ı Qur‘ān gördiler
3. Kāyim-i āl-i Muḥammed senden oldı şem‘-i bezm
Gözler ol şem‘i senüñ bezmüñde ḥandān gördiler
4. Nūr-ı Mehdī senden oldı fāş u rüşen ‘āleme
Eyle ḥurşīdi bu maşrıqdan dirāḥşān gördiler
5. Tā sen olduñ āfitāb-ı dīn ü devlet maşrıqı
Ḥaḳ çerāğın bu qadīm evden fūrūzān gördiler
6. Sende itdüñ bir cihān i‘cāz ilen ḥüccet tamām
Hansı birin söyleyem mu‘ciz firāvān gördiler
7. Bāriğāh-ı ihtişāmuñ gölgesinde ins ü cin
Her tarafda şaf çeküp yüz biñ Süleymān gördiler
8. ‘Ālem-i bālā nişānın tanıyan ḥādimlerüñ
Gökleri bu kapıda topraqa yeksān gördiler
9. Tavf-ı dergāhuñda Kevşer tanıyan zāyirlerüñ
Her qadem biñ Hızır u yüz biñ āb-ı ḥayvān gördiler
10. Āb-ı ḥayvānı ki sanur ḥalq Ādem cānıdur

18a

Gice gündüz şatt kimi apuda altan grdiler

11. Mur u mh grdiler amm peyember ora
Saltanat tatında ger sen tek Sleyman grdiler

12. Tumdilar nr ire nr-ı 'arızudan i'alar
Eyle kim ulduzlar urid-i tbn grdiler

18b

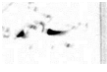
13. Bildiler uccetsiz olmaz uccet-i ur'an tamm
T beyanuda kilid-i genc-i ur'an grdiler

14. T ola zhir ki mhrudr Sleyman atemi
Ebrden Selmn iun tat-ı Sleyman grdiler

15. 'Ahd  misk-ı ezelden i'a tapmaz dmenin
Dmenu la'nımı bada art-ı imn grdiler

16. ui-i gmrha syler zge yol var Teriye
Terinu er'inde mlhidler ne noan grdiler

17. Ger muabbe itmemi eytan taavvuf ehlini
irk  iladı ne yoldan 'ayn-ı imn grdiler

18. meger el vire cem'iyetleri

Bes ki yz b-ı peran grdiler

19. Nola ger **Meczbı** urbn itdi lufu itue
Yz menm tek iti her itue urbn grdiler

Şahluq Tuğrā

1. Sünnī sözi bir zerre degül Şī'aya 'ār
Ger adını rāfizī kıoya ya ki şirār

19a

2. Mevlā eyleyende kıismet-i cennet u nār
Ma'lüm olur ki Rāfizīnün kimi vār

15

Şāhibü'l-Emr İtlerine Tuħfedür

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Tā cemālün eylesün her zerreni bir āfitāb
Āfitāb-ı 'arızuñdan yan dutar āħir niķāb
2. Olabilmez nūruña māni' niķāb-ı 'arızuñ
Örter olsa gün yüzün gündüzi gizletmez seħāb
3. Cānı görmez kimse ammā bellüdüür āşār-ı cān
Şāhibü'l-emrūñ şu'a'ına ħicāb olmaz niķāb
4. Eyle kim nūr-ı nübüvvet ħatm oldı ceddüñe
Ĥatm için nūr-ı imāmet senden oldı intihāb
5. Teñri emriylen saña oldı imāmet nūri ħatm
Eyle kim bir ħaķ imām-ı evvel oldı Bū Türāb
6. Bir nefes ger iltifātuñ ebr-i rahmet olmasun
Yir yaratmaz ħāşılın topraķa nem virmez seħāb
7. Ĥüsn-i ħulķuñdan tapar ħüsn-i gülistān reng ü bñ
Luţf-ı la'lünden alur la'l-i Bedeħşān āb u tāb

19b

8. Şahn-ı dergāhuñda durmuş dördüminci pellede
Bir kemer zerrīn muraşşa‘-pūş kıldur āfitāb
9. Gök üzinde hīç biri bilmez ne işdür kılluğı
Olmasa ulduzlara ger āsitānuñdan hıitāb
10. Tā yetürsünler yerinde bellü kılluğlar yire
Gice gündüz encüm u eflāke farz olmuş şitāb
11. Yağşı basupdur tezelzül tozı düşmenler şafın
Vaqt u va‘de yağun oldı dāde yitmez ıztırāb
12. Karşı durmaz düşmenüñ dağ olsa leşker tozına
Rüstemüñ gürzine durmaz tākāt-i Efrāsiyāb
13. Sen çığanda ata tā düşmenler atdan atıla
Teñri emriylen Mesīh u Hızır basallar rikāb
14. Sen çekersen Kerbelā düşmenlerinden intikām
Kim alur kından çığanda Zü‘l-fiķāruñdan hisāb
15. Āşikār olmaz kıyāmet kapı açmaz intikām
Olmasun tā Zü‘l-fiķār evvel kilīd-i feth-i bāb
16. Boynı sınımış düşmenüñ bilmez ki fermān-ı ezel
Gökde yazmış Zü‘l-fiķāruñ adını mālīk rikāb
17. Böyle yazmışlar gerekdür an tılısımın sındura
Kāyim-i āl-i Muħammed şehsüvār-ı kām-yāb
18. Haşır ider hük-m-i kazā çok Şī‘anı haşır olmamış
İntikām-ı haşmdur maṭlab ne taḥşīl-i sevāb

20a

19. Yevm-i maḥşer naşş-ı Kur'ân'dur gerek ric'at ola
İntizârunda yaḳîn olmuş du'âlar müstecâb
20. İltifâtüñ devletinden çok menüm tek itlerüñ
Düşmen istişâli için gökden almışlar hıḫâb
21. Tâ'atüñ vâcib bilen haḫ tâ'atıylen oynamaz
Şer'üñi ber-haḫ bilen bid'atden eyler ictinâb
22. Şüfî-i rakḳâş çarḫ u vecdini tâ'at bilür
Olmasaydı bî-hayâ şer'üñden eylerdi hicâb
23. Sındurupdur şer'ümüz çok anki mülhid boynını
Şer' hükmiylen keserdi Zü'l-fikâr-ı Bû Türâb
24. Gördiler tevḫî'üñi Manşür-ı Hallâc adına
Söyledüñ zindîḫdur oña muḫalliddür 'azâb
25. Devletüñden bir taşavvuf şivesi tek mekr ü fen
Şî'anı yoldan çıḫarmaz eyle kim Hızır her âb
- 20b**
26. Şî'a nây ü def sesinden râm olmaz mülhide
Ger ḫar-ı Deccâl tek her ḫavḫı çalsun bir rebâb
27. Eyle ḫayır ey imâm-ı ins ü cin **Meczûbuñi**
Tâ itüñden bellü düşmenler aparsunlar ḫisâb

15

Şâhluḫ Tuḫrâ

1. Tâ ḫaşrde yas basmasun ḫâḫıruñi

Yohsulluluñ itmesün fenā āhirüñi

2. Dut kırmızı Murtażā ‘Alīnūñ etegin
Gör kırmızı üzlerūñ şafında yerüñi

GAZELLER

21b

1

Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün

1. Mestāne baḥı̄şuñdan meyḥāne oldı peydā
Artuqluḡ eyledi mey dīvāne oldı peydā
2. Bir ḥaḡ namāz için 'aşḡ ḥaḡ kıble aḡdarurđı
Ḳarşuda ṡaḡ-ı ebrū merdāne oldı peydā
3. 'Uşşāḡ meclisinde söz geḡdi murḡ-ı dilden
Zülfüñ sözi uzandı efsāne oldı peydā
4. Vaşf-ı lebüñ oḡurđı mercān üzi kızarmış
Aḡdı şadef ḡulaḡın dürdāne oldı peydā
5. Ḥüsn istedi ki bir dem ayıḡ geḡirmesün 'aşḡ
Şür-ı cünün görüñdi ḡum-ḡāne oldı peydā

22a

6. Bezm-i muḡabbet içre tā ḡüsn şem' yaḡdı
Devrinde yir ü gökden pervāne oldı peydā
7. 'Aşḡ odı ḡöñle düşdi yandurđı cān ḡicābın
'Āşıḡ özin itürdi cānāne oldı peydā
8. Tā iltifāt-ı sākī ṡaḡatce devre düşsün
'Uşşāḡ maḡfilinde peymāne oldı peydā
9. Tā 'āşıḡuñ vefāsı ma'şūḡa zāhir olsun
Reşḡ eyledi reḡābet-i bīḡāne oldı peydā

10. Karşumda göz yaşından genc-i güher düzüldi
Her dânesinden âhîr biñ dâne oldu peydâ
11. El katdı zulme zâlim dünyânı dutdı muhkem
Muhkem binâlarından vîrâne oldu peydâ
12. 'Aql enisince **Meczûb** kırh ıl yügürdüm âhîr
Hızr-ı cünûn yolumda merdâne oldu peydâ

2

Velehu

Mef'ülü Mefâ 'ilü Mefâ 'ilü fe'ülün

22b

1. Sâkî getir ol bâde-i gül-reng-i muşaffâ
Tâ vâlih olım 'arîzuña ser-hoş u şeydâ
2. Doldur dolu vir gam yeme rüsvâluğumuzdan
Kızdukca başı ser-hoşuñ ister ola rüsvâ
3. Mey doldur o yaşıl kadehe tâ göre ser-hoş
Hüşyâra ne kanlar içürür künbed-i mîñâ
4. Yâkût lebüñ sebze-i hañ içre kızarur
Yaşıl kadeh içre eyle kim bâde-i hamrâ
5. Tâ geçmeye serden er ekîd haşmını basmaz
Vir bâde ki ser-hoş eylemez başına pervâ
6. Erbâb-ı riyâ kıblesini pāk unuttum
Tâ kaşlaruñ tākı göze oldu hüveydâ
7. Endāmını servüñ ile kim fâhte gözler

Baħar ucadan āmetüñe ‘ālem-i bālā

8. ok itdi meni Őev ser-ā-pā saña urbān
Tā oldı amuñ öñüme teŐrīf ser-ā pā

9. ulŐende gine yāri ilen aılır elbet
ıŐ miħnetine Şabr eylese bülbul-i Őeydā

10. Sākī maña baħ baş eylerem birce Őikāyet
Göñli tīz üŐür bü’l-heves od olsa ser-ā-pā

23a

11. Sākī ile kim pāy-ı raīb araya geldi
Elbette olur bī-mezelu arada peydā

12. Peyamberümüz gölge ilen gezmedi hergiz
Ya’nī ki gerek olmaya ayr arada aŐlā

13. Őākī ile kim ħüsn-i perīŐān nazār oldı
‘ĀŐıqlara da aħt degül özge dil-ārā

14. Reşk āteŐine tākāt-i ‘āŐı nice düzsün
Bir dem nice görsün ki degül lufuña Őāyā

15. Bezmünde eger bī-edeb oldı delü göñlüm
aħır başına vurmıŐ ider ‘arbede bī-cā

16. Gel baŐuñ iün ‘āŐıı incitme ne lāzım
Bir ün düşe bir bü’l-hevesüñ başına sevdā

17. Teñriye bıraħ bü’l-hevesüñ mekrini **Meczüb**
Tā mu‘cize-i ‘aŐ eylesün ıblesini rüsvā

Velehu

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün

23b

1. Sen alduñ göñlümi luṭf ile yārā
Eger luṭf itmeseñ var kimde yārā
2. Göñül virdüñ göñül alduñ unutma
Ne geçdi 'ahdümüz göñlüñi ara
3. O sözler kim deyir il gizleyince
İşid ḥayr isteyenden āşikārā
4. Perīşān itme zülfüñ tek nigāhuñ
Böyle mey 'āşıkā olmaz güvārā
5. Güne baḥ ayı da gözle ırakdan
Yaḥun gezmez cemāl-i 'ālem-ārā
6. Raḳībüm nā-müşahḥaş anlamazdur
Kim ilen eylesün kimse müdārā
7. Raḳīb itdi bilürsen hande gitdi
Gine gel olalum mest-i güzārā
8. Saña yalvarmaz idüm ger olaydı
Senüñ tek ḥüsn iḳlīminde dārā
9. Menüm göñlüm getürmez ṭāḳat-ı reşk
Senüñ göñlüñ tek olmaz seng-i ḥārā
10. Bi-ḥamdillāh ki göñlüm qarşusunda

Gine müjgānlaruñ oldı şaf-ārā

24a

11. Bu haşmetde ki varupdur yanuñda
Ne Hākāndur ne İskender ne Dārā

12. Saña **Meczūb** qurbāndur ezelden
Olur bu ser Necefde āşikārā

4

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Göñlümüñ hastesini eyledi peymāne devā
İtdi ‘ākılluğımı nergis-i mestāne devā
2. Aldılar qanımı satun iki qan ser-hoş-ı mest
Oldı bir kırmızı od su yerine qane devā
3. Nice ıldık marazı tapmış idüm şav‘ma‘adan
Bir acı çahır ilen eyledi meyḥāne devā
4. ‘Aql sersām idi men zühd ü riyā rencūrı
İtdi her ikimüzi bir dolu peymāne devā
5. Uzadur ‘ömrümi tā kışsa-ı zülfüñ uzanur
Olur āşufte dimāğ aduma efsāne devā
6. Göñlümüñ yāresini nāvek-i ğamzeñ bitürür
Kim ider yāre ilen yāreni türkāne devā

24b

7. Qorḥaram çāre idende sīnemüñ yāresini
Merhemüñ odlana dermān erine yā ne devā

8. Cān dutar göñlüm odı vālih olanda üzūñe
Şem´i görgec yetürür derdine pervāne devā
9. ‘Aql atısmasa o derde devādur am-ı ‘aşk
o amı bir am ilen eyledi dīvāne devā
10. am aparur am-ı yār özge amı am getürür
Ařınā amlara olmaz am-ı bīgāne devā
11. Bama nāřıř sōzinūñ nef´ine odur zararı
Zehrdür kāfir eger virse müselmāne devā
12. Yūri nāřıř delu olma emegūñ zāyi´ olur
Nice ıllu delūni itmedi ferzāne devā
13. Bes ki ‘āılları yingeç ü müşevveş görürem
Biri vardur eylesün ‘āılı dīvāne devā
14. Gözle **Meczūb** kimi řāh-ı velāyet keremin
Ki bu apudan umar ‘āıl u dīvāne devā

25a

5

Mef´ulū Fā´ilātū Mefā´ilū Fā´ilūn

1. Yalkuz seni meger dil-i bī-tāb eyler du´a
Her kim cemālūñi göre bī-tāb eyler du´ā
2. Gāhī ki dūřdi mescide ser-oř kimi yoluñ
Tā bir de ařuñı göre mihrāb eyler du´ā
3. Tā pertev-i Sūheyl-i cemālūñ cihān duta

Reng-i 'aķīķ u ehre-i 'unnāb eyler du 'ā

4. Tā ay özüñ cihāna görünsün hemīše bedr
Bedr-i münīr u mihr-i cihān-tāb eyler du 'ā

5. Tā yeddi göke sāye sala tāc-ı devletüñ
Dürç-i şadefde gevher-i şād-āb eyler du 'ā

6. Gördüm ki saymaduñ hīe aġyār 'aczini
Dil ol du 'āda kim seni aħbāb eyler du 'ā

7. Düşdi gözüm filān gice ġāfil cemālūñe
Tā bir de rengümi göre mehtāb eyler du 'ā

8. Hergiz eşer velāyetine yol aparmasun
Hecrüñde gözlerüm kimi ger ħāb eyler du 'ā

25b

9. Ebter ki ħalka la 'l-i Bedeħşān seyl ola
Peyveste ķanlı yaşımı sürħ-āb eyler du 'ā

10. Tā ħāneķāh vecdini ķızdurmasun gözüñ
Meyħānelerde cūş-ı mey-i nāb eyler du 'ā

11. Şaf şaf gerek ki tip duralar 'acz ü eşķ ü āħ
[E]ger fetih için neye esbāb eyler du 'ā

12. Zūlm itme sehl dutma ra 'iyyet diħāsını

Zālim zālimi ebvāb eyler du 'ā

13. **Meczūb** itme terk-i du 'ā olma nā-ümīd
Elbette bī-nevāları erbāb eyler du 'ā

6

Velehu

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

1. Eger bir cān ilen ol la'l-i şekker-bār eyler sevdā
Tükenmez 'āşıkuñ ser-māyesi tā var eyler sevdā
2. Lebüñ sevdāsı cān qoymadum baş üste cān üste
Düşüpdür başa bir sevdā ki her nem dād eyler sevdā
3. Göz ü kaş u lebüñ dīn ü dil ü cān naqdin isterler
Bu sevdā cāna minnetdür eger dildār eyler sevdā
4. Ğam-ı zülf-i perīşānuñ ne çolkanmış mu'ammādur
Ki her āşüftesin bir fikrde bīmār eyler sevdā
5. Perīşānluq libāsında eyler bir tār ilen mün'im
Eger bir şehir ilen ol turre-i tarrār eyler sevdā
6. Bu sevdā devletinden virdüm olmuş başuña dönmek
Menüm tek zerreni eflāk ilen hem-kār eyler sevdā
7. Lebüñ sevdāsı ilen kızmayan başlar ne bilsünler
Niçün 'ākılluqın bir cām ilen hüşyār eyler sevdā
8. Cünün sevdāsı ilen 'aklı sevdā itmeyen bilmez
Ne daşluq yazılar dīvāneye hem-vār eyler sevdā
9. Açuk söyler yuħusız gözleri dīvāne ger dinmez
Ki uymuş bahtı bu meyħānede bīdār eyler sevdā

26a

10. Bu hayret vādīsi yā Rab ne pāyānsız beyābāndur
Ki her dīvānesin bir yazıda seyyār eyler sevdā

11. K'ırakdan itmemişler özlerini seyr 'ākıllar
Ne bilsünler niçün dīvāneni bī-kār eyler sevdā

12. Eger hüsnuñ kimi sevdā-ı 'aşkuñ yokdur i'cāzı
Nice külhan bucağın 'aşıka gülzār eyler sevdā

26b

13. Düşer her başa bir sevdā kimi haq u kimi bātıl
Yüz ılluq sübhanı çok zāhide zünnār eyler sevdā

14. Eger cān istese cānān revān **Meczūb** tek tapşur
Olur maḥmūd her kim evvel bāzār eyler sevdā³

7

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Hāṭırum şād olmadı tā olmadum ḥayrān saña
Sen meni ğamdan ḥalāş itdüñ olım ḳurbān saña

2. Kim ki ḳurbānuñ degül yok cānı ya ādem degül
Cān anınçündür ki ādem eylesün ḳurbān saña

3. Eyle kim ḳurbān gözi ḥayrān olur ḳaşşābına
İltifātuñ eylesün yā Rab meni ḥayrān saña

4. Ger lebüñ āsān işi muḥtāca müşkil itmesün

³ Mısrada vezin hatalıdır.

Eylesün müşkil-güşā müşkil işi āsān saña

5. İltifāt itdūñ lebūñden bāde ihsān eyledūñ
Sākī-i Kevşerden olsun yüz böyle ihsān saña
6. Sīnede yād-ı lebūñden her nefes bir cān ölür
İy'hoş ol kim her nefes eyler fedā bir cān saña
- 27a
7. Gice gündüz ay u gün men tek dönerler başuña
Kim deyir hurşīd-i rahşān ya meh-i tībān saña
8. Vālih-i i' cāz-ı hüsnuñ ay u gün tek bellüdür
Bellüdür her kim getürmiş başdan ĩmān saña
9. Pādişāh-ı hüsñ 'āşık şekvesinden incimez
Müdde ĩ Fir'avn olur 'arz olmasa dīvān saña
10. Bū'l-heves göñlini alma imtiḥāna tībı yok
Başdan nāmerd dürüst eylemiş peymān saña
11. El senūñdür raḥm it ger itmesen kim raḥm ider
'Arza yazallar bu gün ḥān u beg u sulṭān saña
12. Türk-i gamzeñ şāha rām olmaz gurūr-ı hüsnden
İmtiḥān itsün biraḥsun ser-be-ser ĩrān saña
13. Dāma düşmez dāne-i ḥālūñ eger bağışlasun
Pādişāh küll-i ĩrān küll-i Hindūstān saña
14. Ḥākim olduñ zālīm olma ev düzetme zulmden
Kim ḳalır ḳalsun revāḳ u manzar u eyvān saña

15. Sākī-i Kevşer eline Hızır tek tikseñ gözün

Gösterürler her kadem min çeşme-i hayvān saña

27b

16. ‘Aşq derdin çäre bil **Meczüb** tek her derd için

Derd-i ser çekme nişān virdüm budur dermān saña

8

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Göñlüm ilen tā ğam olmaz āşinā

Yāresiylen merhem olmaz āşinā

2. Tā kim ilen āşinā olsun ğamuñ

Her kim ilen bu ğam olmaz āşinā

3. Boynumu tā bur menüm zülfün kimi

Ol kemend-i pür-ğam olmaz āşinā

4. Göñlümi tā hasretün kan itmesün

Çeşm-i hūn-bāra nem olmaz āşinā

5. ‘Aşq sevdāsına el tapmaz melāl

Bu ğam ilen hīç ğam olmaz āşinā

6. Aralıqda tā hayā olmaz hicāb

Elli ılluğ hem-dem olmaz āşinā

7. Bilse şāhib-hüsn eger öz kadrini

Hīç kim ilen bir dem olmaz āşinā

28a

8. Söz deyirler gezme her nāb ilen

Sen tek insāna kim olmaz āşinā

9. Çār-nā-çār il sözidür haq sözi
‘Ālem ilen ādem olmaz āşinā

10. Serv-i kaddūn ger işidse il sözin
Gölgesiylen bir dem olmaz āşinā

11. Baḥīşuñ ger tanısun baḥīşları
Her nigāha derdüm olmaz āşinā

12. Āşinā bīgānelerden it kenār
Her kişiylen ādem olmaz āşinā

13. Bülbül ilen gül eger açılmasa
Dāmen ilen şebnem olmaz āşinā

14. Gül kulağın açsa bülbül pendine
Gonca göñliylen ğam olmaz āşinā

15. Āşinaluq öz seviylen olmasa
Āşināya maḥrem olmaz āşinā

16. Bāde vir sākī ki fırsat eldedür
Cām ilen dāyim Cem olmaz āşinā

28b

17. Āşinā olsan bizüm **Meczūb** ilen
Göñlüñe hergiz ğam olmaz āşinā

9

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1. urbn gnidr gel eyle urbna tem
T cn vire urbnı ayrna tem
 2. urbn olım ol vate ki urbnına b-bk
Mestn eylesn nergis-i mestne tem
 3. urbn olım ol gmze-i cellda ki eyler
urbnına b-bk u dilrne tem
 4. Ram eyle ki kyunda gezen tlib-i ddr
Sensiz eylemez rava-ı rıdvna tem
 5. Bgne degl dde-i hn-br gel eyle
Dery zerinde bu ergna tem
 6. Gel bezmmi ren eyle ey em -i dil-frz
T em  eylesn ve-i pervne tem
 7. Grdkce seni bauna t dnmeyem olmaz
Eylere nice kim em ine pervne tem
- 29a**
8. Men tek olan ol a u gze myil  vlih
Mestne eyler Ka bede bt-ne tem
 9. Rsvluımı gizleyebilmem ki iderler
ayrnluuma marem  bgne tem
 10. Dvne de b-kr degl halk iinde
Yalar eyler klı dvne tem
 11. Dvne-i b-krda kllar iini

Eyler nice kim cāhili ferzāne temāşā

12. Yarın o temāşānı eyler cümle-i ‘ālem
Sen eyle bugün ol ulu dīvāna temāşā

13. Hātem oda varmaz oda varma ne revādur
Kāfir eylesün dañla müselmāna temāşā

14. Gel kanuñı **Meczūb** helāl eyle gönülden
Tā gamze-i bī-bāk eylesün kana temāşā

10

Velehu

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1. Baht oldu yār u ‘arz eyledüm yāre müdde‘ā
Dil maṭlabınca söyledi dildāra müdde‘ā

29b

2. Sa‘d ulduzum muḳābil idi āfītāb ilen
Maṭlabca üz-be-üz söyledüm yāre müdde‘ā

3. Devr-i felek muvāfiḳ u ṭāli‘-resā idi
Kāminca döndi başına bir pāre müdde‘ā

4. Pervāne tek dolandum u düşdüm ayağına
Tā düşdi maṭlabum kimi bī-kāre müdde‘ā

5. Bülbül oḫı ki düşdi gözüñ gül cemāline
Pervāne dön ki döndi ṭalebkāre müdde‘ā

6. Maṭlab üzine āh-ı seher açdı kapular
Açuk göründi dāde-i bīdāra müdde‘ā

7. Çekdi du‘ā metā‘ı çok ıllar kesādluğ
Āhir yoluğdı bir dolu bāzāra müdde‘ā
8. Olsa du‘ā ṭabīb u perestār şabr u şükr
Elbette maṭlabınca tapar çāre müdde‘ā
9. Çok şükr Teñriye ki ṭabīb oldu mihr-bān
Cān sağlu kılan oğurdi bīmāra müdde‘ā⁴
10. Kırh ıl şikāyet itmedi göñlüm cerāhatı
Tā oldu merhem-i dil-i şad-pāre müdde‘ā
11. Mecerūh göñlüm incimedi acı yāreden
Tā söyledüm ol la‘l-i şeker-bāra müdde‘ā
12. Maṭlab yolında çok gice maṭlabca ağladum
Tā rüşen oldu çeşm-i güher-bāra müdde‘ā
13. Açıldı şubḥ-ı vaşl u güneş dutdı ‘ālemi
Maṭlabca düşdi ni‘met-i dīdāra müdde‘ā
14. Kan itmeseydi bağrumı maṭlabca maṭlabum
Öz virmez idi dīde-i hūn-bāra müdde‘ā
15. Maṭlūb leblerinden alur maṭlabınca kām
Her kim burahdı kādīr-i cebbāra müdde‘ā
16. Teñri kerīmdür söyleme ğayre maṭlabuñ
Teñrini tanıyan dimez ağıyāra müdde‘ā

30a

⁴ Mısrada vezin hatalıdır.

17. **Meczüb** virdi maṭlabuñı Murtaẓā ‘Alī

Bu apudan hemīŝe tapar āre mūdde‘ā

11

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Hüsñ iqlīminde yodur bir özüñ tek āfitāb

Ger olaydı āfitāb andan iderdi iktisāb

30b

2. aşlarıñ mihrābına andīl tek dil baladum

Men de bu mihrābı itdüm secde için intiāb

3. Göz götürmez gözleri göñlüm uşından eklemiŝ

İkki tarlan arıay ıynaı bir murğ-ı kebāb

4. Ğāfil olma görsedende bize Ğāfil gün üzi

Gün üzi ba üzlere seyr eyle reng-i māhtāb

5. Bil başumdan olmışam hansı ızıl gül bülbüli

‘İtrını gül yapraı içinde gizletmez gül-āb

6. Bir aṭṭ-ı ıṭā va’llāh hī bābında yo

Defter-i faẓluñ oundi faŝl faŝl u bāb bāb

7. Yo bizüm meyānede bir atre arām

Bunda bir fettān perīnūñ gözleri satar ŝarāb

8. Bizden ol fettān perīnūñ gözleri de var u yo

Alur u birce baar men tek eyler mest ü ğurāb

9. Eyle kim mest ü gurāb olduḡ bilürsen neylerük
Döneruḡ başına mestān var tā başda şarāb

10. İltifātı tā humāra düşmesün dīvāneler
Bir tebensümle gine eyler bizi 'izzet-me'āb

31a

11. Göz götürmez gözleri bīdār olandan bir nefes
Bu şarābuñ 'ādetidür gözden eyler men'-i ḡāb

12. Eyle kim başlar gine kızdı şarāb-ı nābdan
Ceng sevdāsı düşer dil başına bī-ıztırāb

13. Teñri için baḡlaruḡ bil Teñrinüñ tevfiḡine
Eylerük ḡaşd-ı cihād-ı ḡaşm-ı bī ḡadd ü ḡisāb

14. Eyle kim bil baḡladuḡ birlükle düşmen ḡaşdına
Şaf çeküp tip baḡlaruḡ ḡarşu-be-ḡarşu bī-ḡicāb

15. Her mübāriz bir yaman ḡaşlet ḡarasın gözleyüp
At çapar atdan atar ḡaşmın ider topraḡa bāb

16. Dil Tehemten tek riyā Efrāsiyābın tā görür

Havlayup olmaz üç üz biñ ejdehādan

هولیا

17. Rüstem-i Destān çıḡanda şād-mān raḡş üstine
Söyle berkitsün kemer zencīrini Efrāsiyāb

18. Tā pozuldu ḡaşm u öz ḡoydu bize feth ü zafer
ḡayıdup bil baḡlaruḡ ḡidmetde şād u kām-yāb

19. Eyleruḡ ihlāṣ ilen ondan sora ŧükr u du‘ā
Birbirüñ ḡaḡkında redd olmaz du‘ā-ı müstecāb

31b

20. Bāde vir sāḡī gözüm hergiz yamanın görmesün
Gül kimi gülsün üzüñ tā var māh u āfitāb
21. Özge ḡapu tanımaz **Meczübı** yaḡşı tanıram
ḡapular açmış üzine āsitān-ı Bū Türāb

12

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Gözlerüñ ŧunmasaydı bāde-i nāb
Ḳan olurdu ḡarābelerde ŧarāb
2. Ḳaṣlaruñ ger işāret eylemese
Tanımaz doḡru ḡıbleni miḡrāb
3. Ḳızmasa leblerüñ ḡayālinden
Baḡlarda ḡızarmaz ‘unnāb
4. Göñlümüñ perdesindedür miḡrūñ
Eyle kim ḡonca yapraḡında gül-āb
5. İltifāt eyle ḡaste göñlümi gör
Ḳaste görmeḡde var çoḡca ŧevāb
6. Baṣuñ içün raḡıbe üz virme
Farzdur kāfire hemīŧe ‘azāb

32a

7. Bū’l-hevesdür raḡıb aḡlasa da

Mekr-i toprağa ad koydı sîr-âb

8. Başdan oldu bu ayda gör nicesi
Başa gitmez muşâhib-i nâ-yâb
9. Hevesi fâyiğ eyleme 'aşka
Muşhaf üstine koyma özge kitâb
10. Çoğa aldanma az kadrini bil
Çoğdur ağıyâr u azdur aħbâb
11. Bu cefâ kim vefâ yoluñda çeker
Kâf Dağı ola getürmez tâb
12. Zerre sen zerre 'acz eyle **Meczûb**
Hüsndür âfîtâb-ı 'âlem-tâb

13

Velehu

Fe'îlâtün Mefâ'ilün Fe'îlün

1. Çoğ getürdük ħumâra şâkî tâb
Kalmış ola qarâbelerde şarâb
2. Baqlamış yâr vaşl kapusını
Üfettiğ yâ müfettiğü 'l-ebvâb⁵
3. Bî-sebeb yâr bizden incimmiş
Yâ Rab olsun raķîb ħâne-i ħarâb

32b

⁵ Ey Kapıları açan! (Bütün güçlükleri yenecek, başarıya ulaştıracak güce sâhip olan Allah)

4. Byle kim yr yolda bizden ter
Eylemez de ‘mrde bu yolda Őitb

5. B-sebeb trk-i ğamze barıŐmaz
Sebeb y *msebbib*’l-*esbb*⁶

6. aĥır ste suvaŐduĥ sk
Gel unut mcer-ı ‘lem-i b

7. Byle pr-ĥam eger baĥar ğamzeñ
Tkebilmez eline su kaŐŐb

8. Ger senñ kaŐuña degl myil
Saña karŐu nice durur miĥrb

9. Dime yevm’l-ĥisbdan nŐıĥ
Syle dvneden kim aldı hisb

10. Vecd u arĥ u sem ‘ bbında
Ne deyirler işid ulu’l-elbb

11. Ehl-i ĥaĥ olsa Őf-i raĥĥŐ
Eylemez def sesi onı b-tb

33a

12. Bz-geŐit itdi kaŐuña **Meczb**
Söyle Tb ile v ĥsn-meb

14

Velehu

Mef’l Mef’l Mef’l Fe’ln

⁶ Ey sebepleri yaratan Allah!

1. İtdüñ meni ger 'āşık-ı rüsvā ne ta'accüb
Gül bülbülünü eylese şeydā ne ta'accüb
 2. Gördükce cemālūñ dönerem başuña bī-bāk
Şem' itse giriftārını rüsvā ne ta'accüb
 3. Ma'şūķ ki ser-geştesini istese rüsvā
Pervāne de ger itmeye pervā ne ta'accüb
 4. Ol nergis-i maħmūr hayālinde unudsa
Men tek yuħunı nergis-i şehlā ne ta'accüb
 5. Sevdā-ı cünün ser-hoş olur yād-ı lebüñden
Dīvāneye mey artura sevdā ne ta'accüb
 6. 'Aşķ itdi göñül gözgüsini cām-ı cihān-bīn
Ĝaybetde seni görse hüveydā ne ta'accüb
 7. Ĝāfil yuħusı 'āķılı Ĝafletden uyadur
Dīvāneni aldatmadı dünyā ne ta'accüb
- 33b**
8. Gösterdi bugün şun' āyesi bir böyle kudret
Yarın idesen haşre temāşā ne ta'accüb
 9. Aç gözüñi baħ yir ü gök ü cümle cihāna
Bu kudretinüñ haşr ola peydā ne ta'accüb
 10. Hākim gerek itsün nice gün heftede dīvān
Dīvān eylese Dāver-i yektā ne ta'accüb

11. Şeytān sōleşür Ādem ilen büt cesedinde
Ger şūfī-i rakḳāş ola şeydā ne ta‘accüb
12. Vecd ehlini şeytān getürür çarḥ u semā‘a
Gevlīni eri oynada rüsvā ne ta‘accüb
13. Olmışdı kızıldan iki büt Ka‘bede nāṭıḳ
Ger çarḥa gire Ḳonyada mollā ne ta‘accüb
14. Ress ḳavmi ilen şāḥ-ı şanāvber sōleşürdi
Ḥayvāna nüfūz itse o ḥodrā ne ta‘accüb
15. **Meczūb** ki mollādur aña kız mevlā⁷
Hīç kimden eger itmese pervā ne ta‘accüb

15

Lehu

Mef‘ülü Mefā‘ilün Fe‘ülün

34a

1. Ḥayr olsa saña du‘āda maṭlab
Elbette yiter murāda maṭlab
2. Olsa bu serāda niyyetüñ ḥayr
Ḥāşıldur iki serāda maṭlab
3. Göñlüñ dil ilen muvāfiḳ olsa
Maṭlabca sōle du‘āda maṭlab
4. Cevr itmese bu serāda ḥükmüñ
Ḥükmüñdedür ol serāda maṭlab

⁷ Mısrada vezin hatalıdır.

5. Göñlüm seni itmese du‘ālar
İzhār eylemez du‘āda maṭlab
6. İhşānuña āşinā utanur
Yādında yetürse yāda maṭlab
7. Yādumdadur evvel iltifātuñ
Çoķ salur o luṭf yāda maṭlab
8. Şādum ki lebüñ duyar murādum
Göñlüm dilemez ziyāda maṭlab
9. Açuķ ne diyem yaķīñ bilürsen
Tā göñlüm eyler arada maṭlab
10. İşitse lebüñ ki maṭlabuñ ne
Olmaz mundan ziyāde maṭlab

34b

11. Bilmezse lebüñ nedür murādum
İncinme disem du‘āda maṭlab
12. Maṭlabca lebüñ murāda yitsün
Virseñ men-i nā-murāda maṭlab
13. Muḥtāca lebüñ zekāt virsün
Tapsun men-i bī-nevāda maṭlab
14. Ḥayr eyle bu şükre kim ğanīsen
Tapmışsan iki serāda maṭlab
15. **Meczüb** kimi yiter murāda

Her kim ki deyir cevāda maṭlab

16

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Şükr oldı maña ol la‘l-i şeker-bār ṭabīb
Şād ol dil ki olur ḥastesine yār ṭabīb
2. Şükr oldı gine bir nāle-i mestāne ilen
Baḥt bīdār u felek yāver u dildār ṭabīb
3. Şükr oldı gine bir ‘acz kavī ṭālī’ ilen
Ḥasteye hemdem u gam-ḥār u perestār ṭabīb
4. Teñri ol ḥasteye kim merḥamet ü luṭf ider
Yetürür başına bir sen teki gam-ḥār ṭabīb
5. Cem‘dür ḥāṭırumuz zülf-i perīşānuñ ilen
Oldı tā ḥastemüze nergis-i bīmār ṭabīb
6. Göñlümüñ yāresini yāre ilen itdi ‘ilāc
Kim bilürdi ki olur gamze-i ḥün-ḥār ṭabīb
7. Çeşm-i bīdārluḡın devlet-i dīdāra yiter
Ḥaste-i hecre olur dīde-i bīdār ṭabīb
8. ‘Āşıkuñ göñli bu yolda gam ilen şād olur
Şād olur qarşuda görse dil-i bīmār ṭabīb
9. ‘Āşıkuñ göñlüni yoḡlar gice gündüz gam-ı ‘aşk
Olmasa ḥaste olur ‘aciz ü bī-kār ṭabīb

35a

10. 'Aşıkun dardını bîçâre nice çâre eyler
Olmamış 'arîza-ı 'aşk ile bîmâr tabîb

11. 'Aşk sevdâsına nâşih ne naşihat ne 'ilâc
Marazı tanımasa çoğ çeker âzâr tabîb

12. 'Aşk miñnetleri tâ gönîlünü bîmâr eylemez
'Acz u nâdânluğına eylemez ikrâr tabîb

35b

13. Ğam-ı dildâr devâ-ı Ğam-ı dildâr olur
Âşinâ Ğamlara olmaz Ğam-ı ağıyâr tabîb

14. Yer-be-yer varı hünerler görünür gözlere 'ayb
'Ayblar 'illette olmasa settâr tabîb

15. Kim ki **Meczûb** kimi dardını ağıyâra dimez
Dil-i bîmârına elbette olur yârı tabîb

17

Velehu

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Kesb itmese şu 'â'-ı cemâlünden âfîtab
Mâh-ı münîr handan eyler nûr iktisâb

2. Yâd itmese cemâlünü gülşen tarâveti
Gül yaprağı içinde kayırmaz özin gül-âb

3. Luţf itmese süheyl cemâlün kızarmaz
Reng-i 'akîk u la'l-i Bedeşşânda âb u tâb

4. Mercān ŧināy la'l-i lebūñden kızarmıŧ
Salmıŧ kulak dürc-i ŧadef ire dürr-i nāb

5. Kaŧuñ kenārına düŧeñ ol hāl-i 'anberin
Bir notadur niŧān eylemiŧ mest-i intiḫāb

36a

6. Evvelki gūn ki düŧdi gōzūm kaŧuña gōzūm
Duydum ki bir iŧāresidür ŧerḫ-i her kitāb

7. Mūmkin degūl ki kaŧlaruñ īmāsın añlaya
Tā baŧ virmesūn yoluña fehm-i nūkte bāb

8. Evvel gerek du'ā eyleyem gōñlden seni
Tā sāyir du'ā ola maḫlabca mūstecāb

9. Yā Rab gūzeller ire görünsūn gūzellükūñ
Tā gōzlere gūzel görünür māh u āfitāb

10. Yā Rab gūler cemālūñi gōrsūn gōzūm gūler
Tā gūl gūler emende vū būlbūl ier ŧarāb

11. Yā Rab o add ü āmete pervāne tek dōnem
Tā ŧem' cilve eyler u pervāne ızḫrāb

12. Hecrūñ nola ki saymadı hī zāde 'ōmrūmi
Sen ŧād gūl ki 'ōmr gelür ŧād u kām-yāb

13. Hicrān ötürdi ger am ilen rūzgārımı
Sen gel ki rūzgār gelür ŧād u mūsteḫāb

14. Kimdür ki 'ahde eyleye 'ōmrūm ŧumāresin
Eyyām-ı hecri ger eylesem 'ōmrden hisāb

36b

15. **Meczûb** tek ferîşte hisârında eglenür

Ad oldı her kime seg-i dergâh-ı Bû Tûrâb

18

Velehu

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1. Düşdi çeşmüm cemâlûñe ne ‘aceb

Dil yetişdi vişâlûñe ne ‘aceb

2. Gözümüz aydı ay üzûñ gördük

Nice düşdük hayâlûñe ne ‘aceb

3. Hayr-ı maqdem gözüm şafâ geldüñ

Yüz şafâ gül cemâlûñe ne ‘aceb

4. Nice yol azdı maḥmil-i luṭfuñ

Yetdi Mecnûn vişâlûñe ne ‘aceb

5. Nice oldı ki iltifât eyledüñ

Ne yetişdi hayâlûñe ne ‘aceb

6. Bu çürük başum olsa pây-endâz

Degse şân u celâlûñe ne ‘aceb

7. Pîşkeş olsa cân u var u yoḥum

Baḥmasañ sehl-i mâlûñe ne ‘aceb

37a

8. Haste gönüm getürdi hicrûñe tâb

Şâd yitsem vişâlûñe ne ‘aceb

9. Kāni' oldum hayālũne ıllar
Nazarum dũŝe hālũne ne 'aceb
10. Yoħusuzluk yoluńda çoħ çekdũm
Vālih olsam cemālũne ne 'aceb
11. Hızr yetdi murād u maħlabına
Teşne yitsem zülālũne ne 'aceb
12. Gözedür ŝāh bend-i salťanatın
Göz tikem men de hālũne ne 'aceb
13. Ğayre aħvālũni eger dimesen
Yār raħm itse hālũne ne 'aceb
14. Niyyetũn yolda ħayr idi **Meczũb**
Yār tũŝ geldi fāluńa ne 'aceb

19

Velehu

Fā'ilātũn Fā'ilātũn Fā'ilātũn Fā'ilũn

1. Görmedũm nām-ı ħudā sen tek civān atuń tek at
Hũsn meydānı senũndür kim görünse andan at
2. Oynat atuń ħaħ u bātil çoħ kayıtmıŝ bir bire
Ĥaħķı ayır her ne ħalur sal õne bir bire ħat
3. Ĥaŝlaruń miħrāblar dar eylemiŝ zāhidlere
Gözlerũn hĩĉ kāfir ilen olmasun bĩ-iltifāt

37b

4. Hüsni manzar ay günden gün cemālũñden tapar
Gün kimi sensen bugün çeşm ü çerāğ-ı kāyināt
5. Gün yerine nūr içre tumdur ulduz tek günü
Aya söyle men ki çıhdum sen dağı eglenme bat
6. İntizāruñdan susalmış berr ü bađr ü şehri ü kũ
Göz senũñ yoluña tikmiş hāş u ‘ām u Türk ü Tāt
7. Leblerũñden gökde virmişler Mesīhāya nişān
Yiri var gökden yine tā başdan dutsun hayāt
8. Ney-şeker kāmında şīrīn eylemiş yād-ı lebũñ
Şehri gerzmiş dehenlerden haber almış nebāt
9. Leblerũñ kân-ı melāhat luğı çoğ men müsteğak
Farzdur mün‘im gerek dervīşine virsün zekāt
10. İltifātũñ kesme menden menden el senden etek
Göñlümi elden sen alduñ senden oldu iltifāt

38a

11. İltifāt eyle besimdür birce pinhān bađısuñ
Bu şarāb-ı nābdan cān nağdine bir kağre sat
12. Söz için ger senden alsam kim aparur göñlümi
Kim senũñ tek cem‘ idüpdür ‘aşđ için hüsni şifāt
13. Ğaflet esbābın niçün dīvāne berbād itmesün

çoğ bī-bekā dünyā ivi yin bī-şebāt

14. Dīnümüz **Meczūb** tek şāh-ı velāyet mihridür
Eyle kim Teñri nişān virmiş budur rāh-ı necāt

20

Lehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Kim diyüpdür ki āşināyı unut
‘Ahdî hîç gözleme vefāyı unut
2. Saña kurbān olım saña kurbān
Olma peymān-şiken bu rāyı unut
3. Hüsñ ilen hāşmdur hevā vü heves
Hevesi tanıma hevāyı unut
4. ‘Aşğ olur şad hezār derde devā
Derd kadrini bil devāyı unut
5. Ger senüñ tek kerīmenüñ degül
Yiri kapundaki gedāyı unut
6. Ger unutsan du‘āçını evvel
Gice gündüz iden du‘āyı unut
7. Tapmasun yol murādına hergiz
Kim ki söyler bu reh-nümāyı unut
8. Göñli sınımlara hüdādur yār
Göñli sindurma yā hüdāyı unut

38b

9. İşüñi keştide ħudāya bırāĥ
Baĥ deryāya nāĥudāyı unut
10. Seni hergiz unutmamış göñlüm
Göñlüñi ara mācerāyı unut
11. Baĥ **Meczūbuña** bu dersi de al
Dut vefā dāmenin cefāyı unut
12. Göñlden göñle yol deyirler var
Göñlüñe baĥ u iftirāyı unut

39a

21

Velehu

Mef'ülü Mefā'īlü Mefā'īlü fe'ülün

1. Hāşā ki ğamuñdan getürem yāde şikāyet
Yā yāde düşende eyleyem yāde şikāyet
2. Bir bir getürem yāduña incinmese ğamzeñ
Çoĥdur dil-i şad pārede āmāde şikāyet
3. Ğamzeñ sitemi göñlümi teşĥir eyleyüpdür
Bu ülkede yitmez daĥı feryāde şikāyet
4. Kimdür dine ğamzeñ sitemi 'ālemi yıĥsa
Yitmez bu eşikde bilürem dāde şikāyet
5. Bu ħapuda bir zerre şikāyet yeri yoĥdur
Gitsün de kimüñ ħapusına dāde şikāyet

6. Peymāne-i ‘ahd-i ezel araya gelende
Şart oldu ki hiç olmasun arada şikāyet
7. Yādumdadur evvel dolu peymāne-i peymān
Koymaz dağı ol bāde yite yāde şikāyet
8. Başlardan ezel neş’esi çıkmaz ‘aceb itme
Koymazsa düşe yāduma ol bāde şikāyet
9. Zāhid degülem şekve idem muṭrib u meyden
Ya menden ide sübhā vü seccāde şikāyet
10. Teslīm olur kārı cerāḥatlara merhem
Yoḡ fāyide şayd eylese şayyāda şikāyet
11. Sındurma bu dünyāda gönül gönlüne rahm it
Yā koyma kıla dañlaya dünyāda şikāyet
12. Zılm itme mükafātını elbette çekersen
Od yandırur el tapsa o dünyāda şikāyet
13. Bu yolda kazā ḥādīsesi zālimi yaḫmaz
Tā itmese bir ‘aciz ü üftāde şikāyet
14. Cehd eyle yetür boş elüni keştī-i Nūḫa
Yā itme ḫaṭardan bile deryāda şikāyet
15. **Meczūb** şikāyet yirine şükr eyle zinhār
Kimdür ki yirinde getüre yāda şikāyet

39b

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Hūşuñı çeşm-i dil-rübāsına sat
Şabruñı ğamze-i belāsına sat
2. Göñli vir ‘işve vü tebessümine
Başı da üste bir edāsına sat
3. Cānı bir tozca ħak-i pāyine vir
Tanı cān ħadrini bahāsına sat
4. Yiri maġbūn gezinme var u yoġuñ
La‘l-i cān-baġş-ı dil-rübāsına sat
5. Cān bisātında her ne gelse göze
Bir şeker-ħand-i cān-fezāsına sat
6. Cān u dilden rızā rızāsına vir
Maṭlabuñ var-ı müdde‘āsına sat
7. ‘Ömr-i Hızır u Mesīĥ ister isen
Göñlüñi ṭurre-i dü-tāsına sat
8. Her ne tesbīĥden getürdüñ ele
Tar-ı zülf-i girih-güşāsına sat
9. Ne ki mihrābdan ħazanc eyledüñ
Ṭāḳ-ı ebrū-ı dil-güşāsına sat
10. ‘Aḳl u dāniş heveslerin men tek
‘Aḳluñ olsa cünün hevāsına sat

40a

Rızık u şīdūñ metā´ı her ne ola
Dürd-i cām-ı cihān-nümāsına sat

40b

11. Varı esbāb-ı zühdi bir yirde
Nergis-i mest-i dil-rübāsına sat

12. Yuğudan bahtuñı uyad gözüm
Yuğunuñ rāhatın cefāsına sat

13. ‘Ömrüñi şarf-ı yār eyle **Meczūb**
Hāşıl-ı ‘ömrüñi du‘āsına sat

23

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1. Tā gördi boyuñdan dil-i dīvāne kıyāmet
Gitmez nazarumdan dağı bir yane kıyāmet

2. Maşrıqda ola maşşer odı mağribī odlar
‘Aşq odına düşse ne ‘aceb yane kıyāmet

3. Kırbān gözi tek kāmētüñe vālih olanlar
Taḥkīk bilürler degül efsāne kıyāmet

4. Bir ‘ömr gözüm kāmētüñe vālih olupdur
Gelmez gözüme ḥaşrde bīgāne kıyāmet

5. Tā hüccetini ḥalka tamām eyleye kıddüñ
Gösterdi bugün gebr ü müselmāne kıyāmet

41a

6. Dünyāda döner sür‘at ilen başuña eflāk
Yarın da olur şem‘üñe pervāne kıyāmet
7. Tā olmasa kıddüñ ‘alemi ma‘reke-ārā
Virmez o nesak ‘arşa-ı dīvāne kıyāmet
8. Tā kaşlaruñ dañlaki gün itmese ĩmā
Durmaz işine kıyım u merdāne kıyāmet
9. Hüşını senüñ kıddüñe vermiş ‘aceb olmaz
Salmazsa eger yādına dīvāne kıyāmet
10. Mağv olmuş idüm kıddüñe kim aldı elüñden
Mişāk günü bir dolu peymāne kıyāmet
11. İller dolu içmiş eyle meyden ‘āceb olmaz
Dīvāne gelür ‘arşa-ı dīvāne kıyāmet
12. ‘Ācizlere dünyāda ma‘āş eyleme müşkil
Tā müşkilüñi döndüre āsāne kıyāmet
13. Zālamlere zulm āfeti bir yerde görünmez
Bir yerde odın itmese dīvāne kıyāmet
14. Maşşerde Necef itlerinüñ gölgesi olsa
Ā minnet ilen seyr eyle tā yane kıyāmet
15. **Meczüb** temāşā eyle sen haşri Necefde
Emn ol ki sücüd eyler o eyvāne kıyāmet

41b

1. Gel şabā luṭf eyle bir dem menzil-i dildāra öt
Çoḡ gülistān görmeyen bir yolda o gülzāra öt
 2. Eyle kim yoldan yoluḡdın devlet-i dīdārına
Durma ḡayrān ceḡd eyle ol ṭurre-i ṭarrāra öt
 3. Ḥalka-ı zülfüñde gör sen ol perīşān göñlümi
Çoḡ du'ā bizden yetür ḡoş-ḡāl-i ol bīmāra öt
 4. Eyle kim ümmīd-vār itdün du'ādan ḡasteni
Ḥāṭıruñ cem' eyle var ol şīve-i reftāre öt
 5. Şīve-i reftārını gör sen düşersen secdeye
Yāduña gelse kıyāmet ḡamze-i ḡün-ḡāra öt
 6. Ṭāḡatüñ ger olsa görcek ḡamze-i ḡün-ḡārını
Vir selām eglenme öt ol nergis-i bīmāra öt
 7. Ḥāṭır-ı bīmār çoḡ nāzik olur eglenme çoḡ
Gelse göñlüm yāduña ol la'l-i şekker-bāre öt
- 42a**
8. 'Arz eyle göñlüm dilinden la'l-i şekker-bārına
Nola gelsen raḡme gel bir 'āciz-i bīmāra öt
 9. Söyle menden gel ṭabībüm ḡaste görmekdür şevāb
Gel şevāb it bir seḡer bu dīde-i bīdāra öt
 10. Geşt-i gülzār istesen gel şād eyle göñlümi
Seyr-i deryā istesen gel çeşm-i gevher-bāra öt

11. Baħr üzinde ħāṭıruñ seyr-i çerāġān istese
İltifāt eyle gözüm gel dīde-i ħūn-bāra öt
12. Raħm giçse ħāṭıruñdan raħm eyle ‘ācize
Ger şevāb isterse gönlüñ gel dil-i bīmāra öt
13. Çoħ şeħerler intizāruñ çekmişem ümmīd-vāre
Mürvet eyle bir şeħer gel dīde-i bīdāra öt
14. Tā kıyāmet fikri hergiz ħāṭırumdan gitmesün
Ĥāṭırumdan her zamān bir vālih-i dīdāra öt
15. İstesen **Meczūb** unutsun elli ılluķ miħneti
La‘l-i şekker-bār ilen bir nā-tüvān bīmāra öt

42b

25

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü fe‘ülün

1. Yūsuf saña ger ħüsn ü cemāl eyledi mīrās
Ya‘ķūb bize şükr-i vişāl eyledi mīrās
2. Ol şā‘ıka kim Tūrda sāyillere düşdi
Ĥayrānluķuma terk-i suāl eyledi mīrās
3. Ĥassān kimi meddāħ olan ol ħüsn ü cemāle
Ĥöş fikrlere siħr-i ħelāl eyledi mīrās
4. Ol şā‘ir-i bāṭıl ki degül şānuña meddāħ
Bāṭıllara bir pāre ħayāl eyledi mīrās

5. Cem saltanatından bize bir cām yetişdi
Vir bāde ki çoḡ zādı ḡelāl eyledi mīrās
6. Yol gözle ki çoḡ fāzıl-ı meşhūr bu yolda
Yolsuzlara esbāb-ı dālāl eyledi mīrās
7. ‘Ālim ki bize doḡrı yolu itdi nümāyān
Çoḡ ‘ālime çoḡ fazl u kemāl eyledi mīrās
8. Ol şeyḡ ki nādānluḡ ilen itdi riyāset
Cāhillere çoḡ küfr ü dālāl eyledi mīrās
9. Mekkār ki dūnyāluḡı dūnyāluḡa satdı
Maḡbūnlara bir pāre vebāl eyledi mīrās
10. Ol nāḡıṣ-ı mel‘ūn ki binā eyledi bid‘at
Hāliklere esbāb-ı zevāl eyledi mīrās
11. Ol kāfir-i bī-dīn ki nuḡūd saydı kızıldan
Dīn düşmenine ceng ü cidāl eyledi mīrās
12. Ol pīr ki bil baḡlamadı āl-i ‘Alīden
Ṭāliblerine ḡıle vü āl eyledi mīrās
13. Raḡḡāşca şūfī ki palās ile geçindi
İşşek kimi bir köhnece şāl eyledi mīrās
14. Ger müdde‘īye Pūr-ı Peşeng ad biraḡdı
Cür‘et bize de Rüstem-i Zāl eyledi mīrās
15. Raḡmet aña **Meczūb** ki ḡaḡ secdelerinden
Üftādelere cāh u celāl eyledi mīrās

43a

1. Ehl-i recā ilen açılıp yār ider hadīs
 Hıvaf ehlini de yaḥşı haber-dār ider hadīs

2. Sākī götür qarābeni Teñri kerīmdür
 Ümmīd-vār olmağa ısrār ider hadīs

43b

3. Kimdür ki rahmet āyelerin vird itmesün
 Ol luḥf ilen ki la'l-i şeker-bār ider hadīs

4. Kur'āndadur ki küfre döner ye's haşleti
 Yüz ihtimām ilen böyle izhār ider hadīs

5. Şākī keremlü el oda varmaz piyāle vir
 Bu remz ilen baḥlī haber-dār ider hadīs

6. Hīç 'aybı ol meşābede inkār itmemiş
 Eyle ki buḥl u hisseti inkār ider hadīs

7. Mey vir ki tevbe tā nefes olsa kabūldur
 'Āşīlere ucasın ilen cār ider hadīs

8. Çoḥdur 'azāb āyesi ammā ne şān ilen
 Tefsīr-i şān-ı mağfıret izhār ider hadīs

9. Ümmīd olmasa eridür ye's 'ālemi
 Her yerde zıkr-i saḫvet-i kaḫhār ider hadīs

10. Mestāne ağlamak için elbette bāde iç
Çoğ yerde medh-i çeşm-i güher-bār ider hadīs

11. İtseñ günāh mu‘terif ol öz günāhuña
Bir pāre mücrime munı tekrār ider hadīs

44a

12. İtme harāmı şūfī-i raqqāş tek helāl
İnkār eyle her neyi inkār ider hadīs

13. Hağdur cehennem āteşi ammā ne luṭf ilen
Naql-i bihār-ı rahmet-i ğaffār ider hadīs

14. Şūfī hadīs ilen neylesün olmasun yaman
Dünyā ivini mülhide çoğ dar ider hadīs

27

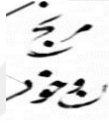
Velehu

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1. Peyveste devr-i ‘ārızuña zülf-i pür-şikenc
Genc üste ki ilan kimi almış kenāre genc
2. Tedbīr-i murğ-ı dil neylesün çīn-i zülfüñe
Her çīn hezār halka vü her halka min şikenc
3. Ger serv kāmētüñ kimidür hani ol hırām
Ger māh üzüñ kimi ola hani delāl u gunc
4. Kaşuñ felek hilālını çāklar şikeste yay
Hurşīdi ğamzeñ oğı sayar bir kızıl nirenc
5. Saymaz gözüm harāc ola bir dāne hālüñe

Mülk-i tamam-ı Hind ü tamam-ı bilād-ı Zenc

44b

6. Sevdā-ı ‘aşk ba‘iṣin iṣitme ey ṭabīb
Teñri envārdı saldı ele bir faķır ü genc⁸
7. ‘Aşk özgeden degül ki olur Teñri virgüsi
Müflis ki genc sala ele bī-cefā vü renc
8. İnsān ki dutdı ‘aşka vü esbāb-ı ‘aşka üns
Göñlini şād eyler ğam u endüh u hüzñ ü renc
9. Dünyā ivi neyler bu kadar ferş-i ‘āriye
Bir köhne şal ilen döşenür hāne-i pesenc
10. Sındurma göñl iki şīşeni vurma birbire
Yağşı dimiş şikeste pirinc u nohud u
11. Şūfī-i deyr riyāzet ider bizlere helāl
Her ne hārām olsa eger yāde yā ki benc
12. İşşek eger o menzil ola āħir-i sülük
Evvel qademde mülhid ol u çekme hīç renc
13. Çoħ fāşdur ki şūfīni kim çarħa kızdurur
Şeytān ider helāl def ü nāy u bük u şanc
14. Saķın ki Zü’l-fiķār iyesi şer‘e arħadur
Bir turfe ejdehā eylemiş pāsbān-ı genc

45a

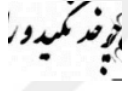
⁸ Mısrada vezin problemlidir.

15. **Meczûb** Zü'l-fikâr iyesidür saña penâh
Her mülhid olsa vehm eyleme kellesini enc

28

Velehu

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. İtdi bir tırfe humârı gine peymâne 'ilâc
Eylemiş çoḡ böyle âfetleri meyḡâne 'ilâc
2. Gine meyḡânedede hüşyârluḡum âfetini
İtdi bir baḡış ilen nergis-i mestâne 'ilâc
3. Kim deyir senden usanmış delü göñlüm heyhât
Derdî olmaz daḡı dîvâne 'ilâc
4. Şükr kim yaḡşı yetişdi gine feryāduma âh
Eyledi min ḡamı bir nâle-i mestâne 'ilâc
5. Türk-i ḡamzeñ gine bir rûḡ-fezâ nâvek ilen
Göñlümüñ yâresini itdi dilîrâne 'ilâc
6. Yarelü göñlümi bir ḡamze ilen gel gine al
Yareni yare meger eyleye türkâne 'ilâc
7. Derdümüñ çâresidür başuña mestân dönerem
Şem'e döndükce olur ḡasret-i pervâne 'ilâc
8. Göñlini raḡme getürmüş gine te'şîr-i du'â
Gör ne müşkiller ider nâle-i mestâne 'ilâc

45b

9. Göñlde yāre kavuşdı eyle kim oldı raķīb
Aşınā yaresini eyledi bīgāne ‘ilāc
10. Nola ger zūlf ü ruħuñdan gice gündüz deyirem
‘Aşķ sevdāsın ider bir böyle efsāne ‘ilāc
11. Derd-i ser-gūşe-i miħrābda zāhid çoķ idi
Ṭāķ-ı ebrū eyledi derdümi merdāne ‘ilāc
12. Mey riyā çāresidür zāhid-i miskīn neylesün
Böyle muhlik marazı itmese rindāne ‘ilāc
13. Derde bī-derd-i devā itme devā ķadrini bil
Yüri dermān yerine fikr eyle dermāne ‘ilāc
14. Gine **Meczūb** maña niyyet-i ħayr oldı delīl
İtdi ayıķlukumuñ derdini meyħāne ‘ilāc

29

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

46a

1. Göñlümüñ mülkinde yā Rab vir ğam-ı dildāra güc
İtmesün tā özge ğamlar bu dil-i efķāra güc
2. Yaresiz yir ķoymamış göñlümde ķarı oĭlaruñ
Çekmeseñ ger el getirmez bir bir üste yāre güc
3. Yaresiz yer tapmasañ göñlümde el çekmek niçün
Ger bizümlen yārsan ķoyma getürsün yāre güc

4. Nice gündür türk-i ğamzeñ el getürmiş meşķden
Göñlüme raħm it getürmiş bir bir üste yare güc
5. Türk-i ğamzeñ düşmesün bir laħza yā Rab meşķden
Göñlüme bir dem revā kıлма getürsün yāre güc
6. Kārvān-ı āh birbirden üzölmez bir zamān
Bes ki sensiz nāleme eyler dil-i şad pāre güc
7. Şükr kim pozdı gine ğam leşkerin āh-ı seher
Pozmasaydı ğam getürmezdi şaf-ı ağyāre güc
8. Gör ħamiyyetden gözüm senden geçer görmez raķīb
Reşke yoħdur tākati gücdür dil-i bīmāre güc
9. Gevher-i maķşūd eger salmış ele göñlüm nola
Çoħ seherlerde getürmiş çeşm-i gevhher-bāre güc
10. Bil neden oldu müyesser devlet-i dīdār-ı yār
Çoħ gice göñlüm getürdi dīde-i bīdāre güc

46b

11. Olmasa ‘acַz kavī nāz ‘umdesinden kim geçer
Güclinüñ bād-ı gurūrın gine eyler çāre güc

12. yoħdur şaf-ı müjġānına men tek nişān

- ger virmesem men dil olur dildāra güc

13. ‘Akl u hūşı bāde virse bāde kuvvet de virür
Güc gerek ey zāhid-i bī‘aql istiġfāra güc

14. Nāzına **Meczūb** tābuñ yoḥ şikāyet eyleme
Geçme ḥaḳdan cāhil olma eyleme dildāra güc

30

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Sāḳī olduḳ şarāba çok muḥtāc
Bu ḥumārı ider ḳarābe ‘ilāc
2. Kim ider ḥayr mey gedālarına
Gözlerüñ ḥayr idüp doyurmasa ac
3. Raḥm eyle sen ḳavī vü men ‘āciz
Ḥayr eyle sen ḡanī vü men muḥtāc
4. İltifāt eyleseñ ziyād olsun
İtmeseñ Teñri itmesün ne ‘ilāc

47a

5. Şükr kim göñlümüñ nişānesini
Gine müjḡānuñ eyledi āmāc
6. Neylesün murḡ-ı dil o baḥış ilen
İki tür ḳarçıkay ikisi de ac
7. Ḥāl-i Hindūnı gör ne nāz eyler
Olmasun bende bendeye muḥtāc
8. Etegüñ gözyaşı getürdi ele
Zülfüñi āh u nāle-i şeb-i dāc

9. Başdan başdan geer ‘aşık
Heves itmez dağı ne tağt ne tāc

10. Atdılar hağ dimezdi ęallācı
Kim dimiş dağları atar ęallāc

11. Bir bōlūk mūlhidin kesūk bařı
Dārdan artuğ eylemez mi ‘rāc

12. Mişl-i bağr u ęatre-i bāıldur
Kūfre bāııl virūr hemiře revāc

13. Hergiz olmaz ęavī nice ‘āciz
Hergiz olmaz ęanī nice muđtāc

47b

14. Ğayb eger bilse řūfī-i rakķāř
Gevlīye ęavl dimez ęavāle komac

15. Yađřı **Meczūb** ider bu řāyifeni
Beter la‘n ilen hemişe ‘ilāc

31

Velehu

Mūfte ‘ilūn Mūfte ‘ilūn Fā ‘ilūn

1. Ūlfet ilen dutmasa sākī mizāc

Mey-gedeler revnağı tapmaz revāc

2. Hūsn eger sākī devir olmasa

‘Ařđ dimağımı kim eyler ‘ilāc

3. Kıbleni tanıtdı bize kaçlarıñ
Olsa gönül Ka'besi manzūr-ı hāc
4. Kıble olur kıble kimi kaçlarıñ
Mu'cize hāc mezhebe virdi revāc
5. İlda gelür teng-i şeker-bendden
Hāl-i lebün boynına koymış hārāc
6. Yükler ilen misk hıfādan gelür
Turre-i pür-çinüñe gönderdi bāc
7. Nām-ı hudā 'aciz ile dergāhuña
Şāh u gedā 'arz ider ihtiyāc
8. Başın ayağıña güneş tek salan
Tācı muraşsa' olur u tahtı 'āc
9. La'l-i lebün bağrumı kan eyledi
Şabr-ı cemīl ister o luṭf-ı mizāc
10. Çoçca disem la'l-i şeker-bārdan
Çoçca olur hastelerün gözi ac
11. La'l-i lebün gönlüme luṭf itmese
Bir böyle bīmārı kim eyler 'ilāc
12. 'Aşkı heves bilme ki vālih degül
Fāhte tek serve tezerv ü türāc
13. Rāhat için gönli sınıqlardan ol
Özde virān ki رهنما hārāc

48a

14. Düşdi büyük başa büyük derd-i ser
Pay olanda nice min başa t̄ac

15. ‘Acz ile **Meczüb** o dergāha kim
‘Arz ider erbāb-ı kerem ihtiyāc

48b

32

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1. Sākī şabāh oldı mey ister hevā-ı şubh
Devr bāde vir ki t̄iz gider elden şafā-ı şubh
2. Gel iltifāt kapusını aç ki gaybdan
Açıldı özlere der-i devlet-serā-ı şubh
3. Şubh açılarda gör nice yüz biñ gül açılur
Gel açılak ki açıla gül gül şafā-ı şubh
4. Sen cām-ı bāde luţf eyle men baş u cān nişār
Sen şubh-dem şafāsını gör men liķā-ı şubh
5. Sen kıble dur kaşuñ kimi tā men kılam namāz
Sen üç *ve in yekād*⁹ oħı men du‘ā-ı şubh
6. Yā Rab ola şarāb-ı lebüñ müdde‘āmuza
Tā gezdüre kızıl kadeħin müdde‘ā-ı şubh
7. Ol şubhı say şubh-ı sa‘ādet ki el vire
Cām-ı mey ü şafā-ı dimāğ ü cilā-ı şubh

⁹ Nazar ayetleri olarak bilinen Kalem Suresi’nin 50. ve 51. ayetleri.

8. Sākī mey-i şabūh yetür nātüvānuña
Bīmār için mücerreb olupdur devā-ı şubh

9. Çoğ şükr Teñriye ki murādum cemāline
Olmış muķābil āyine-i dil-güşā-ı şubh

49a

10. Mey vir ki gide gide koyam baş ayaguña
Sen āfītāb-ı şubh ol u men ibtidā-ı şubh

11. Yā Rab hemīşe revnaķ-ı bezm-i vişālūne
Virşün nizām mey-gede-i ğam-zedā-ı şubh

12. Şubh olsa bāde vüs‘ati rızkuñ nişānidur
Rızkı kerīm kısmet ider ibtidā-ı şubh

13. Şubh āşinā-ı devlet ider āşināsını
Uyma seherde tā olasañ āşinā-ı şubh

14. Uyma gönül ki ğonca şeb-i zinde-dār için
Rūh-ı Mesīhdür nefes-i cān-fezā-ı şubh

15. Bīdār-ı şabağ eteginden götürmez el
Çoğ bī-nevā murāda yetürmiş nevā-ı şubh

16. Maṭlab yolında gözle gözüm şubh kapusın
‘Ālem özine kapular açmış ‘atā-ı şubh

17. **Meczūb** şubh devlet-i dīdār açılır
Açıl ki müstecāb olupdur du‘ā-ı şubh

49b

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Bir şabīhī şabūh virse şabāh
Kim ider daḡı böyle istinkāh
2. Rūh u raḡāt odur ki sākī ilen
Rūhuñı şubḡ tāze eyleye rāḡ
3. Maḡlab u müdde‘ā muḡaşşaldur
Mey ü sākī müyesser olsa şabāh
4. İltifāt eyle gel gözüm sākī
Ki idem şubḡ elüñden istiftāh
5. İḡtiyācum o leblere çoḡdur
Çārem oldur ki çoḡ idem ilḡāḡ
6. Saña ḡurbān olım şabāh u mesā
Döneyim başuña mesā vü şabāh
7. Saña luḡf itdi bāriyü’n-neseme
Maña raḡm itdi fālikü’l-eşbāh
8. Luḡf-ı sākī ‘ilāc eylemese
Kim ider ‘aḡl ḡabḡını ıḡlāḡ
9. Cezm-i fāsıd ider şalāḡı riyā
Mey ola çāre riyāne şalāḡ
10. Bāde tā ‘aḡlı zāyil eylesesün

50a

Cān aparmaz riyādan ehl-i şalāh

11. Ne çekem müşkil işlerüñ gamını

Evvelīn dersdür hüve'l-fettāh

12. 'Aczdür çäre böyle deryāda

Neylesün 'acz itmesün mellāh

13. Doğru ol doğru söyle doğru otur

Hātırıñdan geçerse fevz u felāh

14. Doğruluğ kimseye ziyān itmez

Doğru için muqarrer oldu necāh

15. Kerem ü hulķ u dođruluđ **Meczūb**

Ādemüñ haşmını ider meddāh

34

Velehu

Müfte'ilün Müfte'ilün Fā'ilün

1. Sākī işid oldu hadīs-i şahīh

Dañla yakın cennete varmaz şahīh

2. Buğl müselmānı yağar āteşe

Cūd ile kāfir oda varmaz şahīh

50b

3. Şubh şabūh ile mübārek olur

Sākī eger olsa şabīh u melīh

4. Cām-ı şabūh eyle çemendür çemen

Hāşā ki sākī ola sebz-i melīh

5. Susıza sākī eyle sudur ‘ilāc
Ac gözüm maṭlabın itdi şarīḥ
6. La‘l-i lebūñden eylesem iltimās
Göñlümi sındursa kim eyler şaḥīḥ
7. Luṭf-ı lebūñ göñlümi cem‘ eylemiş
Cür‘et ilen maṭlabın itdi şarīḥ
8. La‘l-i lebūñ luṭf ide ya nāz ide
Her ne melīḥ itdi görüñdi melīḥ
9. Nāşihumuz yaḥşı diye yaymasan
Her ne ḳabīḥ itdi görüñdi ḳabīḥ
10. Sen ki lebūñ ḥastelere cān virür
Gel meni gör şād eyle rūḥ-ı Mesīḥ
11. Hani Bedeḥşānda lebūñ kimi la‘l
Kim ki dise var ğalaṭdur şaḥīḥ

51a

12. Şehrde kimdür saña ḳurbān degül
Mekkede şöhret eyledi bir zebīḥ
13. Başıña yā Rab ki yaḥundan dönem
Eyle ki meşhedde muraşşa‘ zarīḥ
14. Başıña men tek gice gündüz döner
Gök bize hemkāruluk eyler şarīḥ
15. Meşhede **Meczūb** yaḥundan dolan

Çoğ ara açdı o muğaddes zārīḥ

35

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. ‘Āşık ol göñlüñi cefāya burah
Daḥı var işlerüñ ḥudāya burah
2. Gözle maṭlūb müdde‘ası nedür
Maṭlabuñ var o müdde‘āya burah
3. Bü‘l-heveslük eger hevesdür bes
Hevesüñ zevḳini hevāya burah
4. Böyle deryāda nāḥudāyı unut
Keşṭinüñ işini ḥudāya burah
5. Bāde-i bī-ḥumār ister iseñ
Hūşuñı çeşm-i dil-rübāya burah
6. İsteseñ ‘ömr-i Ḥızr u ḥāṭır-ı cem‘
Göñlüñi ṭurre-i dü-tāya burah
7. Ne ki tesbīḥden getürdün ele
Ḥam-ı zülf-i girih-güşāya burah
8. Her ne miḥrāb u kıble ḥāşılıdur
Ṭāḳ-ı ebrū-ı dil-güşāya burah
9. Cānuña raḥm eyle var u yoḥuñ
La‘l-i ḥandān-ı cān-fezāya burah

51b

10. La‘l-i ḥandān zekātını sākī
Men-i muḥtāc-ı bī-nevāya burah

11. Cām-ı ‘iṣret çekende devlet ilen
Dürd-i sāğar bu ac gedāya burah

12. Atuñ atanda ḥaşmı toprağa
Başın ezmek bu ḥāk-i pāye burah

13. İtlerüñ her biri bir āfetdür
Her nice ḥaşmı bir belāya burah

52a

14. Her ‘aduv basduranda itlerüñe
Bir avuc kan da bu gedāya burah

15. Sındur ol münkiri ki karşı durur
İki üzlüni ol serāya burah

16. Kes o mülhidleri ki şöhreti var
Kalduğın gayret-i ḥudāya burah

17. Pay idende ‘adüv ganīmetini
Çokca çok şabr iden cefāya burah

18. Saña çoğdur du‘ācı ‘ālemde
Ḥayrdur işlerüñ du‘āya burah

36

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Olma peymān-şiken vefādan ҡorһ
Çoһ cefā itme çoһ cefādan ҡorһ
2. Gül kimi her kim ilen açılmasa
Ҙorһ söz gezdüren şabādan ҡorһ
3. İl içinde yaman-ı dīn çoһdur
Gezme bī-bāk iftirādan ҡorһ

52b

4. Her kişi ҡorһar intihāsından
Hüb dimişler ki ibtidādan ҡorһ
5. Bī-һayādür raķibe öz virme
Cilf ü bed-nām u bī-һayādan ҡorһ
6. Hüb ile yahşı ol yamanla yaman
Hayfa meyl eyleme cefādan ҡorһ
7. Zālime arһa durma hīç yerde
‘Adl-i dergāh-ı kibriyādan ҡorһ
8. Göñl mülkinde çoһdur ehl-i du‘ā
Yıһma bu ülkeni du‘ādan ҡorһ
9. Ҙudretüñ var ülke һākimisen
‘Ācize raһm eyle һudādan ҡorһ
10. Saña tapşurdı şāh ülkesini
Bed-sülük olma pādişāhdan ҡorһ
11. Zılm ile һalkı bī-nevā eyleme
Āh-ı mazlüm-ı bī-nevādan ҡorһ

12. Zālîmi hüküm ilen sefînelere
Nâhudâ eyleme hudâdan qorq

53a

13. Kes re'âyâdan egriler elini
Raĥnedür mülke pâdişâhdan qorq

14. Zûlm hâkimlere belâ getürür
Zulme el qatma çoĥ belâdan qorq

15. Hevesüñ olmaz âĥiri **Meczûb**
İbtidâsında intihâdan qorq

37

Velehu

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çoĥ baĥar ay üzüñe ĥayrân ırâqdan aya baĥ
Çoĥ döner başuña ĥurşîd-i cihân-ârâya baĥ
2. Bilmeseñ ay üzine dîvâne çoĥ baĥar niçün
Bir dem al gözgi ele bir üzüñe bir aya baĥ
3. Salma elden gözgini ya'nî muşaffâ göñlümi
Sen de ĥayrân kudret-i yektâ-ı bî-hemtâya baĥ
4. Nola nâşîĥ sen de görsen mest-i pür-dem yâr özüñ
Sen de bir dem şun'-ı bî-mânend-i ĥüsn-ârâya baĥ
5. Serv gördüñ gözledün endâma baĥduñ baĥduñ
Gel bizümle ol kıyâmet kâmet-i ra'nâya baĥ

53b

6. Hışt degül mihrâbını gördüñ göz aç ol aşlara
Secde için ikki cânibden ‘ıyân ĩmâya ba
7. aşlarınuñ güci ço müjgânlarınuñ rahmı yo
İkki dolu terkeş ilen ikki atı yaya ba
8. Ğamze hani ‘işve hani hani pinhân bamaı
Nergisi gördüñ göz aç ol nergis-i şehlâya ba
9. Hansı gülşende iřitdüñ sünbül-i müřgĭn ola
Gülşen-i hüsniñde řĭn řĭn zülf-i hüsñ-ārâya ba
10. Bâĝa gitme bir kıızıl gül hani ol ‘arız kimi
Var Bedeşâmı unut ol la‘l-i şekker-âya ba
11. Malabı var ‘aşıa tekĭf-i seyr-i bâĝ ider
Serv-add ü lâle-ruhsâr ü semen-simâya ba
12. Nice vâ‘iz görmeseñ bu mev‘ize besdür saña
Gözledüñ dünyâ beâsın müddet-i ‘ubâya ba
13. ‘Al-ı mekrin var cünündan sor ki behlül
Yahşı aldı adıdan dâñâ-ı rüşen-râya ba
14. Alauñ sındurma göñlin el el üste var ço
Teñriden or ey sitem-ger hamıdan a‘lâya ba
- 54a
15. Muşhafa **Meczûb** bama göz ışığın arturur
Muşhaf ruhsârına ço ba u âya âya ba

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Kaşuña itmese mihrāb sücūd
Eylemezler aña aşhāb sücūd
 2. Tanımaz kıbleni mescidde olan
İtmese kıbleye mihrāb sücūd
 3. İtmese Ka‘be ivi kıblesini
Eylemezler oña aḥbāb sücūd
 4. Kaşlarıñ kıble kimi tā görünür
Hani yer tā düşe bī-tāb sücūd
 5. Şubḥ tā durdı yerinden getirür
Kapuña mihr-i cihān-tāb sücūd
 6. Seyr-i mehtāb eylesen ‘āşık ilen
Saña eyler iki mehtāb sücūd
 7. Gün yüzi her yane iqbāl idesen
Gündüz eyler nice mehtāb sücūd
- 54b**
8. Baḥr içinde ider ey mālīk-i ḥüsn
Tācuña gevher-i şād-āb sücūd
 9. Tāc-ı iqbāl hemāndur ki kelīm
Getürem bābuña bir bāb sücūd
 10. Korḥa korḥa ayaḡuñ topraḡına
Getürürler ulu’l-elbāb sücūd

11. ‘Acz ü şükr ister u ihlâş u yakîn

Kimde var istese esbâb sücûd

12. Teñrinüñ luḡfi şefâ‘at eyledi

Bizden isterdi çoḡ esbâb sücûd

13. Şükr ol luḡfa ki **koymaz** eylesün¹⁰

Bu çürük başları ebvâb-ı sücûd

14. Dönem ol şâha ki ulduzlar ilen

Dergehinde eylemez hâb sücûd

15. Şubḡ devlet özine ḡapı açar

Eylese dîde-i bî-hâb sücûd

16. Başuñı şükr ile ol hâke yetür

Ki ḡacâletden olur âb sücûd

55a

17. Göñüle ḡible Necefdür **Meczûb**

Oldı bu ḡapıdan erbâb sücûd

39

Velehu

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Şâd ḡülsün leblerüñ muḡtâcını ḡüldürdi şâd

Ca‘d-ı zülfüñ ‘ömri çoḡ çoḡ müşkile virdi küşâd

2. Yâ Rab olsun müdde‘ası maḡlabınca kâmina

¹⁰ Mısrada vezin hatalıdır.

Leblerüñden yetdi āhir maṭlaba bir nā-murād

3. Yaḥşı yor fālūñ ki bāz-ı devlet açanda қanad
Rüstem-i Destān ilen Elbürzi aşar Keyқubād
4. Қapılar göñlüm üzine açdı kārı oḡlaruñ
Türk-i ğamzeñ iltifātı dem-be-dem olsun ziyād
5. Ḥayretüm arturdı ḥüsnüñ her zamān bir ān ilen
Şān-ı ḥüsnüñ şevketi *enne feen*¹¹ olsun ziyād
6. ‘Āşık-ı bī-çārenüñ bir cānı vardur neylesün
Leblerüñ bir cāne rāzı düşmese itse mezād
7. İtdi mevzün ṭab‘umı tā düşdi çeşmüm қaddüñe
Қāmetüñ fikri men-i ḥoş-fikre oldı üstād
8. Söylerem her mışra‘ ile men saña қurbān olım
Men saña қurbān olım mundan yig olmaz müstezād
9. Özge ğamlar ‘āşıkuñ göñlinde boş yer görmedi
Kim ki oldı āşinā düşmez daḡı yādına yād
10. ‘Aşık-ı pāküñ hecri olmaz bir zamān olmaz iraq
‘Āşık-ı Mecnün lebinden dilber-i Leylī-nejād
11. Zāhidüñ ṭā‘atlerin bir bir vurallar başına
İtmese mihrāb içinde қаşlaruñ ṭāқını yād
12. Yā Rab olsun қible için қаşlaruñ ṭāқı nişān

55b

¹¹ “Tedricen” manasında Arapça tabir.

Tā 'ibādet itmek için Teñri halk eyler 'ibād

13. Şūfī-i bātıl ne yoldan rakşını t̄a'at bilür
Böyle rüsvā fişk ilen zindīk eyler ictihād

14. Şūfī-i rakkāş çok işseklükundan bilmedi
T̄a'at olmaz halka-i Feryād u dād

15. Doğru olsaydı o yol vācib olurdu 'ām ola
Terk-i ehl-i nesl u kavm u kardaş u zād u zevād

16. Hamıya vācib olaydı hamını terk eylemek
Hani dār-ı imtiḥān u hani esbāb-ı me'ād

56a

17. Katmasuñ dünyā helāliyen ḥarāmı bir bire
Gizlü qalmaz 'aql u hūşuñ çeşmine rah-ı reşād

18. Halk ilen katışsan u terk-i menāhi eyleseñ
Pehlüvānsan pehlüvān bundan 'azīm olmaz cihād

19. Sağ ol **Meczūb** çoğ yerde bizümle himmetüñ
Yaşlılık çoğ itdi 'ömr ü devletüñ olsun ziyād

40

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Nola sepme gözlerümden dīde-i ḥün-bār od
Baş virmiş göñlüme bir āteşin ruhsār od

2. Yoğ 'aceb sim-āb tek olsa ser-ā-pā iztırāb
Saldı göñlüm koynına bir kırmızı ruhsār od

3. Blbli gl kızdurur pervneye Şem' od vurur
Od vurupdur gnlme bir Şem'-i gl-ruhsr od
4. Adarup gu gu dimezdi serv zinde fhte
Salmasaydı gksine ol serv-i hoş-reftr od
5. b-ı hayvn tek ekerler başa derya-keŐlern
Cma doldursun eger ol la'l-i Şekker-br od

56b

6. n-be-n aŐfte v pr p  tb olmiŐ nin
GrmemiŐ ger 'rizundan trre-i trrr od
7. O dde odlandurupdur 'rizun nezzresi
Yz zebn ilen ider i'czuna ikrr od
8. Gksmi Şevk-i cemln bg-ı cennet eylemiş
Eyle kim oldu Hllullh in glzr od
9. 'Őıkun gnli semender tek dolanur teŐe
Bl-heves sanur ki eyler 'Őıku hezr od
10. 'Ők odı t pk gnlm hrmenin yandurmadı
Vurmadı gam hrmenine h-ı teŐ-br od
11. h-ı teŐ-br-ı 'Őık 'Ők odın gclendrr
Eyle kim bir gcl ŐarŐardan duta neyzr od
12. 'Ők odından ser-hoş u Őrde olmaz 'ndelb
Tr tek hsn teŐinden dutmasa glzr od
13. 'Ők Teri virgsidr cehd ilen dŐmez ele

‘Aşķ odı hāş olmasa yarın ķalur bī-kār od

14. Tākāt-ı dīdār olmaz hūsn bir od gösterür
Tūr gülzārında gördi t̄alib-i dīdār od

57a

15. ‘Aşķdur **Meczūb** baħr-i āteş ü hūsn müdde‘ī
Emn ol olsa ser-ā-pā hāşm-ı da‘vā-dār od

41

Velehu

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

1. Seni tā luṭf-ı yezdān eylesün şād
Meni ol la‘l-i ḥandān eylesün şād
2. Maña ol la‘l-i ḥandān itsün iḥsān
Seni ifrāt-ı iḥsān eylesün şād
3. Lebūñ kāmınca olsun āb-ı Kevşer
Meni ol āb-ı ḥayvān eylesün şād
4. Lebūñdür ‘āşıķuñ derdine dermān
Bu rencūrı o dermān eylesün şād
5. Fedā ölmek sañā çoḫ ‘izz ü şāndur
Meni ol ‘izz ü ol şān eylesün şād
6. Ne devletdür ki ‘āşıķ her nefesde
Özin dildāra ķurbān eylesün şād
7. Yaḫundur başuña dönem yaḫundan
Bu mehcūrı o devrān eylesün şād

57b

8. Nice Rıdvan ider insanı hoşnüd
Meni kapuñda derbân eylesün şād
9. Cihân tâ var gülsün gül cemâlün
Meni seyr-i gülistân eylesün şād
10. Bu gülşen içre tâ nergis göz açar
Meni ol çeşm-i fettân eylesün şād
11. Nola la'î-i lebün inşāfa gelsün
Bu haste gönülümü cân eylesün şād
12. Süleymâne kim itdi hâtem ihsân
Seni ol şâhib-ihsân eylesün şād
13. Süleymân tek bu 'âdil pâdişâhı
Süleymân Süleymân eylesün şād
14. İlâhi muttaşıl feth ü zaferden
Bu şâhı şâh-ı merdân eylesün şād
15. Saña luğf itdi sulţân-ı selâtin
Bizi de 'adl ü ihsân eylesün şād
16. Saña devr-i felek olsun muvâfık
Bizi tâ var devrân eylesün şād

58a

17. Refîk olsun saña **Meczûb** tevfiğ
Meni şâh-ı Horasân eylesün şād

Velehu

Müstef' ilātün Müstef' ilātün

1. Mihrābı gördüm kaşuña sācid
Açıldı göñlüm açıldı mescid
2. Bir secde olmaz dergāhdan redd
Ol kaş olsa mihrāb-ı 'ābid
3. Olmuş o kaşlar ĩmāsi ilen
Büt-ḥāne Ka'be meyḥāne mescid
4. Alsaydı göñlin ol çeşm-i fettān
Meyḥānelerden çıhmazdı zāhid
5. Nola lebūñden ey mālik-i ḥüsn
Bir müsteḥākka ḥayr olsa 'āyid
6. Çoḥ şūḥ düşmiş bir dāne ḥālūñ
Kim gördi Hindū böyle müşa'bid
7. Besdür bu dünyā lezzetlerinden
Bir acı çahır bir duzlu şāhid
8. Kesretde ḥalvet āsāndur ey şeyḥ
Mevcūd saymaz ḡayrı muvaḥḥid
9. Çoḥ bed kıyāfe gördüm raḡībi
Dünyāda olmaz bir böyle mülḥid
10. Yaḡşı keser yol yolsız raḡībi
Doḡrıylen olmuş egri mu'ānid

58b

11. Görme rakībi ağlar ḥasedden
Āhın odına su sepdī ḥāsīd
12. ‘Aşķ odı pervā itmez hevesden
Ḥaķ bātıl olmaz mağlūb der-żıd
13. Yol iḥtilāfı menzıl itürmez
Vācībdür olsun mümtāz mürşīd
14. Yol hādīsīdür meşhūr-ı āfāk
Varı ḥasebde ‘ālemde şāhid
15. Tapmaz tekebbür **Meczūb** ‘izzet
Üftādeluķda çoḥdur fevāyīd

59a

43

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilün Fe‘ülün

1. Ol ķadde muķayyed ey sehī ķad
Ṭübā semerin derer muḥalled
2. Nezzāre-i ḥalka ay üzünden
Dünyāda behiştür meşāhed
3. Ṭübā vü Na‘īm ü ‘Adne beñzer
Ol ‘ārız u ol cemāl ü ol ḥad
4. Burhān-ı kıyāmet itdiler fāş
Ol ķāmet u ol ḥırām u ol ķadd

5. Kaşuñ ki oturdı başda tāk
Salmış a'lā-ı hūlda mesned
6. Kudret kalemı o kaşlardan
Gösterdi iki kalemde bir medd
7. Genc üste ılan kimi dolanur
Ol turre-i pür-ham ü müca'ad
8. Luţfuñ ola 'ömr āhir olmaz
Tā zūlfüñe kim ola muķayyed
9. Göñlümde hayāl-i haţt u hālūñ
Ye'cüc gam üzre baķlamış sed
10. Ol luţfa ne şükr idem ki her dem
Ġamzeñ sitemi ider mücedded
11. Ey mālİK-i la'l-i ergüvānı
Mün'im eylemez faķirini red
12. Luţf itse lebūñ bu haste ölmez
Kevşerden ićen olur müebbed
13. Kimdür geçe başdan yoluñda
Ger olmasa başdan müeyyed
14. Kim rām ider o kibr ü nāzı
'Acz itmese cedd ü cehd-i bī-ħadd
15. **Meczūb** budur saña du'āmuz
Yā Rab ola devletūñ muħalled

59b

Velehu

Fe'ilatün Mefā'ilün Fe'ilün

1. Hüsni için tā olur hayā ta'vīz
 'Āşık için olur vefā ta'vīz

2. El tapar 'āşıkā belā-ı heves
 Olmasa hüsni için hayā ta'vīz

60a

3. Hüsni ü 'aşk arasında olsa hayā
 İki yandan olur vefā ta'vīz

4. Şükr-i lillāh ki Teñriden oldu
 Saña şerm ü maña hayā ta'vīz

5. Yā Rab olsun iki serāda saña
 Nazar-ı şāh-ı evliyā ta'vīz

6. Cān kimi cāna basmışam ğamuñı
 Kim özinden ider cüdā ta'vīz

7. Şükr tapdı seher du'āsından
 Müdde'āmuzca müdde'ā ta'vīz

8. Kıbleni itmedüm ğalağ hergiz
 Oldı ebrū-ı dil-ğüşā ta'vīz

9. Kār itmez cünūna āfet-i 'aql
 İtdi ol çeşm-i dil-rübā ta'vīz

10. Cem´ ider gönlümi perīşānlıg
İtdi ol turre-i dü-tā ta´vīz

11. Göñle hīç ārzu-ı dügün salmaz
Olsa zülf-i girih-güşā ta´vīz

60b

12. Cān yiter maḥlaba selāmet ilen
Olsa ol la´l-i cān-fezā ta´vīz

13. İsm-i a´zām eger degül aduñ
Eylemezdi onı du´ā ta´vīz

14. Halka ta´līm itdi aduñdan
Hāliķu´l-arzu ve´s-semā ta´vīz

15. Tā´at ister yakīn yakīn ihlāş
Olur ihlāş ilen du´ā ta´vīz

16. Yā Rab olsun o kıdd ü kıamet için
Ne ki yazıldı ´arş-ārā ta´vīz

17. Çekme **Meczūb** gam ki itlerine
Luḥf ider şāh-ı evliyā ta´vīz

45

Velehu

Fā´ilātün Fā´ilātün Fā´ilātün Fā´ilün

1. Eyle kim bülbül sesinden ḥab´-ı gülzār açılır
Yār ilen ancak ki ´āşık ´acz ider yār açılır

2. Yaḥun oldu yār gelsün āḥir oldu ´ömr-i baḥr

Bahtumuz açıldı şubh-ı vaşl-ı dildār açılır

61a

3. Şabr olsa kış gider nevrüz olur eser bahār
Gül güler bülbül kızar yār ile her yār açılır
4. Gözüme şubh açılır her vakt görsem üzüñi
Gicede pervāne için şubh-ı dīdār açılır
5. Kaşlaruñ mihrābına her kim baħar ihlāş ilen
Kaşılar bu řākdan özine tā var açılır
6. Zülfüñi bād-ı şabā özden salur bir cānibe
Yā dil-i bīmār için şubh-ı şeb-i tār açılır
7. Görmesem la'1-i lebüñ göñlüm açılmaz bir nefes
Ger devā düşdi münāsib şab'-ı bīmār açılır
8. Geç yetişse bāde sākī çekme ğam her kim ki var
Kısmetinin şapusı özine tā var açılır
9. Nice göñlüñ açılır tā vardur başuñda hūş
Bāde tā hūşı virüpdür bāde hüşyār açılır
10. İtme zālīm her ne itdüñ āh tūmārında var
Çoħ unutma Teñrini bir ğün o tūmār açılır
11. Halkı aldatma bu ğün açma bu dükkān şapusın
Elli biñ ıl halk için yarın o bāzār açılır

61b

12. Çekme ğam **Meczūb** āħir bu ğünehkār özlere
'Avf için ebvāb-ı luşf-ı 'ām-ı ğaffār açılır

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Vālih olmak özüne nezzāremüñ ger işidür
Vechi vardur muşhafuñ nezzāresi göz işidur
 2. Nice başlar başuma mihrāb tek baş egmesün
Kaşlaruñ mihrābına bir 'ömr baş egmişidür
 3. Bü'l-heves nezzāresinden men niçün yerden olım
Şükr kim tanır nigāhuñ kim ki hayr-endīşidür
 4. Ğamzesinden leblerine tā şikāyet eylerem
La'le basar içini ya'nī ki bed-hū işidür
 5. Söyleyem açuq nedür la'l-i lebünden maṭlabum
O melāḥat mün'imī gönülüm onuñ dervīşidür
 6. Haste gönülüm çāresini çeşm-i bīmārı bilür
Māye-i cem'iyetim ol zülf-i kāfir kişidür
 7. Ey berehmen ḥalk işidür büt berehmen-ḥānede
Vālih ol ol şürete bārī ki ḥālīk işidür
- 62a**
8. Dün gice işitdi menden yār Mecnūn ḥālını
Söyledüm ol daḥı bizden sayılır bir kişidür
 9. Şüfī-i rakḳāşı ger İblīs oynatmaz niçün
Nā-muşaḥḥaş mezhebi her milletüñ bed kişidür
 10. Vā'izüñ aḥvālin işitdüm ḥaṭībden söyledi

Bāṭının Teñri bilür zāhirde yaḥşı kişidür

11. Vā'iz işitdi didi 'unvān-ı bāṭın zāhir it
Luṭfi vardur sözümuñ şāhib-suḥandur işidür
12. Halk 'aybın arama settār işinden bir utan
Merd olan dāyim işi öz 'aybınuñ tefṭīşidür
13. Gāh gāhi yaḥşı te'sīr eylemez ger eşk ü āh
Kesme ümmīdüñ du'ādan āb u āteş işidür
14. Ta'nesinden nāşıhuñ **Meczūb** men tek incime
Sen niçün yerden olursan koy disün ketm işidür

47

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

62b

1. Didiler her 'āşıkuñ şādıqluğun yāri bilür
Yārdan gayr özgesi gönülümde yoḥ Teñri bilür
2. 'Āşık-ı şādık dil ilen 'arz-ı maṭlab eylemez
Tā geçüpdür ḥāṭırından bil ki dildāri bilür
3. Şāf olanda 'aşk-ı pāk ilen gönül āyīnesi
Yār gönli her kim ilendür giriftāri bilür
4. Tāḳatüm ol dem ki eyler şekv senden dil ilen
Gönlden ḳurbān olur gönülüm saña Teñri bilür
5. Gice gündüz dönerem başuña şāhiddür felek
Her kişinüñ işlemiş işini hem-kāri bilür

6. Nice yüz biñ cān içün bir cān ucundan geçmeyem

Men ki göñlüm türk-i gamzeñ oğların kārı bilür

7. ‘Aşq kurbın gör damar bülbül yaşı gül üzine

Resm-i şabr u tarz-ı ‘acz ü şive-i zārı bilür

8. Her kim olsa ‘āşıkı melāmet eyleme

Hüsndür şāh u gedāya hükmini cārī bilür

9. Göñle cem‘iyyet yeri zülf-i perīşānı bilür

Bir cihān derdüñ devāsın çeşm-i bīmārı bilür

10. Aldama efsāne ilen hālkı vā‘iz göge bağ

Gör ne reng efsāneler bu saḫf-ı zengārī bilür

63a

11. Perīnüñ perini görmez neylesün miskīn mürīd

Zāhirin pākize görmüş göñlüni ārī bilür

12. Maḫla‘uñ son mışra‘ı **Meczūb** açuḫ luḫfi var

Yārdan ğayr özgesi göñlümde yoḫ Teñri bilür

48

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1. ‘Āşık ki ser-ā-pā göz olup yārini gözler

Yār āyīne almış ele dīdārını gözler

2. ‘Āşık ki vefāsına cefāsı getürür güc

‘Āşık degül öz rāḫat u āzārını gözler

3. Ğam ŧekker-i ŧükryn eylemez zehr ŧikāyet
Her kim ki rızā-1 dil-i dildārını gözler

4. Ma ŧūķ gözi āŧık olur āŧık
ŧāyyād seven ŧayd-1 giriftārını gözler

5. Dil-ħastelerine nazār-1 luŧfi kem olmaz
Bīmārı olan ħātır-1 bīmārını gözler

6. Men hem gice gündüz dönerem başına yārūñ
Eflāke deyiñ her kiŧi hem-kārını gözler

63b

7. El ħatmadı dünyāya cünūn aķla biraħdı
Ferzāne olan āķıbet-i kārını gözler

8. Āķıllara dīvānelerūñ ni meti çoħdur
Hem-süfre olan a mā ilen Teñrini gözler

9. Tā cehl-i sipāhın pozasan ħarŧula ħarsı
Merdāne tīpe alemdārını gözler

10. Öz ħalka durur ŧehrümüzüñ biŧ namāzı
Tā var fūrūŧende ħarīdārını gözler

11. İħlāŧ du ā leŧkerinūñ özin aķırdur
İķbāl kuŧun cūr et-i serdārını gözler

12. **Meczūb** yaman görmesün ol ŧūħ ki gāhi
Bir gūŧe-i çeŧm ile giriftārını gözler

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Şükr kim açıldı ḥandān şubḥ-ı vaşl-ı yār şükr
Oldı ol aqır yuḥudan baḥtumuz bīdār şükr

2. Kāse kāse zehr-i ḳātil açılıḳın eyledi
Bir tebessümle telāfi la'l-i şekker-bār şükr

64a

3. Şükr oldı devlet-i dīdārdan bol ni'metüm
Ol kadar kim şükr için 'ālemde ni'met var şükr

4. Derd gitdi daḡ göçdi ḡam çekildi geldi yār
Durdı gezdi aylar ıllar olan bīmār şükr

5. Dāmen-i ümmīd doldı gevher-i maḳşüddan
Åhirin ḥüb gözlemişdi çeşm-i gevher-bār şükr

6. Yār üzine açdı göz āyīne bī-ḡubār dil
Öz-be-öz oldı müyesser devlet-i dīdār şükr

7. Gitdi kış geldi bahār açıldı gül yār içdi mey
Men de ya'nī yār ilen mest olmuşam seyyār şükr

8. Gülşen-i vaşluñda bülbül tek ḡazel-ḥān olmuşam
Ḥār-zār-ı baḥruñı şükr eyledi gül-zār şükr

9. Ḳāmetinden ḥayretüm kāmınca aldı kām-ı dil
Naḥl-i bāḡ-ı müdde'ā maḥlabca virdi bār şükr

10. atre vurdum 'omrlar aıtdı emum atreler
Geldi ahir oz ayağıyla bize dildar ukr

11. Baqladı baran-ı rahmet get-i ummid oldi sebz
Deneden hırmenden goturdi dide-i hun-bar ukr

64b

12. ukr kim yahsiluka dondi yaman 'adetlerum
ukr ukr ancak ki ister halkdan settar ukr

13. Gozledum dunyada rahat halk icun halk olmamis
Rahata oldi mubeddel mihnet u azar ukr

14. Baqlum uste gordiler dest-i velayetdur 'alem
'Arqa-ı ^{میرکجهت} dushmene gayetde oldi dar ukr

15. Kim ider bu ukri kim dondum yahundan basuňa
Gerqi Meczubuň ider bu ni 'mete ta var ukr

50

Velehu

Fa'ilatun Fa'ilatun Fa'ilatun Fa'ilun

1. Gonlumi sen evledun gonlum nice senden geer
Boyle kim men valihem saki haan menden geer
2. Senden uz gordum bu uzden pak unuttum cenneti
Boyle uz her kim ki gorse eyle gulsenden geer
3. Turk-i gamzeň uz koyanda gonlumun yasađına
Sanuram bir ber-i suzandur ki hırmenden geer
4. Gel cefadan el gotur cok imtihan itdi meni

Sen teki göster maña göñlüm nicesinden geçer

65a

5. Maṭlabınca müdde‘āsin āh gökden indürür
Bu yiliksiz nāveki gör nice cevşenden geçer
6. ‘Aşķ āḥir kırtarur ten kıuyısından göñlümi
Kim deyir eyile Tehemten böyle Bicenden geçer
7. Sözüñüñ te‘şiri yoķdur añlamaz nāşih sözün
Sözlerine sözüñüz yoķ söz ögüdünden geçer
8. Düşmen için yāresinden sürse bir āsān ‘ilāc
Söyle bir tīr-i teğāfül nice düşmenden geçer
9. Zālimi mazlūm susdurmaz ḥadeng-i āh ilen
Tā çeküpdür ejdehā göksinde Behmenden geçer
10. Vaḥşet-i dīvāne kıayırılmaz fenā dünyāda ev
Bes ki göñli dar olur bir dār-ı meskenden geçer
11. Men‘ itme ger virür dīvāne ten ‘uryānluķa
Bilmedüñ ey anlamaz serden geçen tenden geçer
12. Böyle kim **Meczūb** biz iḥsāna muḥtāc olmuşuz
Sāķī-i Kevşer nice senden nice menden geçer

65b

51

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. ‘Ārızuñ nām-ı ḥudā bir bedr olmuş māhdur

Kaşlaruñ muşhaf başında baş bismillāhdur

2. Kevşer-i la'l-i lebūñ devrinde haţtuñ sebzesi
Hızra da yol gösterür her çeşmeden āgāhdur
 3. Maḥv düşmiş dāne-i ḥālūñ o gül-gūn 'ārıza
Eyle Hindū kıblesi bir eyle āteş-gāhdur
 4. Vaşf-ı ḥüsnūñ baḥr-ı Qur'ān mu'cizi salmış ele
Özge el bu gevher-i maşşūddan kütāhdur
 5. Kim ider bu şükri kim bu revnağ-ı bāzār ilen
Bü'l-hevesler baḥışuñdan baḥışuñ āgāhdur
 6. Gözle sāķī saḥlasun Teñri yaman gözden seni
Tā ki 'āşık ḥayr-ḥāh u bü'l-heves bed-ḥāhdur
 7. Göñlümuñ aḥvālini müjgānlarından al ḥaber
Her biri bir gūşeden cāsūs tek āgāhdur
 8. Göñlümi hergiz gamuñ hīç yerde yalkuz ḳobmamış
Şükr kim luţfuñ benümle muttaşıl hem-rāhdur
 9. 'Āşıkuñ 'ayşını hīç esbāba muḥtāc itmeyen
Şüriş-i efġān u mevc-i eşk ü medd-i āhdur
- 66a**
10. El aparma zülfe nāşıḥ ef'īdür sancır seni
Göñlüni virme zenaḥdāna düşersen çāhdur
 11. Tā'atūñ maḳbūldür zāhid ger olsa bī-riyā
Sözleruñ vā'iz 'ibādetdür eger lillāhdur

12. Bī-riyādur girye-i mestāne zāhid bāde iç
Bī-riyā ger bir dem olsan t̄a'atūñ lillāhdur
13. 'Aşķ dergāhında kim olmış gedā şāh u gedā
Her gedā öz başına bir bellü şāheñşāhdur
14. 'Aşķ dergāhında sen tanıtma **Meczūbı** baña
Tanıram 'aşīdür ammā bende-i dergāhdur

52

Velehu

Mef'ülü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ülün

1. Zülfüñ dime göñlüm kuşını dāma salupdur
Bir yuvasın itürmişi ārāma salupdur
2. Zāhid eylemiş sübħanı men zülfüñi zünnār
Her göñli emel riştesi bir dāma salupdur
3. Arturdi perīşānluķımı zülf-i perīşān
Cem'iyetimi gör ne ser-encāma salupdur
- 66b
4. Serv oldı senüñ bendeliküñ adına āzād
Bu hil'at-i fāħir onı endāma salupdur
5. Her gün niye bayram eylemez bu delü göñlüm
Pā-būsüñ eger va'deni bayrama salupdur
6. Bīmār-ı ğamuñ baĝrı kan oldı nola sorsa
Şekker ne içün la'l-i lebüñ cāme salupdur
7. Pervāne vü bülbül ğamına yoĝ daĝı reşķüm

Gönlüm nazār ol ŧem‘-i gül-endāma salupdur

8. Dīvānelere bu ivi dar itdi kıyāmet

Māt ivine çoĥ ‘aqlı o hengāme salupdur

9. Tedbīr-i ĥired işlemedi ‘aşĥ yolında

Öz ĥāmluĥından atını ĥāne salupdur

1. Meyĥāneye gitdüm kaçarak vā‘iz ivinden

Yahşı didiler özini ĥammāma salupdur

10. Vir bāde ki Tebrize gelür devlet ilen ŧāh

Vana Ĥalebe ŧāma salupdur

11. **Meczūb** kaşuñ secdesini bir dem unutmaz

Gör başını ‘aşĥuñ ne ser-encāma salupdur

67a

53

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1. Āzār çoĥ itdüñ meni āzārumı gel gör

Āzürde sen itdüñ dil-i bīmārumı gel gör

2. Pür-ĥamluĥuñ pāyesini tā göre ĥamzeñ

Biñ yerde dilenmiş dil-i efkārımı gel gör

3. Bīmār senüñ derd senüñ çāre senüñdür

Ey çāre-i derdüm dil-i bīmārumı gel gör

4. Gündüz gözi pervâne gelür çeşmüme bülbül
Ey şem‘-i gül-endām şeb-i tārımı gel gör
5. Hecrūñ ne cevāhir gine müjgānuma düzmiş
Kādrin dimenem çeşm-i güher-bārumı gel gör
6. Seyr eyle çerāgān-ı şaf-ı lāle güneşde
Sal burqa‘uñı dīde-i hūn-bārumı gel gör
7. Kısmet dil-i bīdāra olur devlet-i dīdār
Gel tecrübe eyle dil-i bīdārumı gel gör
8. Göz dīde-i bīdār açar şubḥ-ı vişāle
Ger böyle degül dīde-i bīdārumı gel gör
9. Açıldı şabāḥ u der-i vaşl u delü gönülüm
Sākī ne durupsan gine gülzārumı gel gör
10. Dil viridi du‘ā leşkerine dest-i velāyet
‘Ālem gözine bellü ‘alemdārumı gel gör
11. Başumdan ayak şāh-ı Necef gölgesi çekmez
Dünyāda vü ‘uqbāda hevādārumı gel gör
12. Çoḥ düşmen eli emrūñ ile kesdi itūñden
Kapuñda felek kimi serdārumı gel gör
13. Her yerde menüm kimi döner başuñā eflāk
Kapuñda bu bī-sāḥte hem-kārumı gel gör
14. Ger bilmez isen hecrde **Meczūb** ne çekmiş

67b

Kim 'ahde ider ŧerhini dildārumı gel gör

54

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

68a

1. Üzüñi gördüm ırakdan eyle sandum aydur
Baħıŧuñdan tanıdum hansı kamer-simāydu
2. Ğamze kim ök ökce söyler açıl açıl kaç kaç
Tanıram ol kane raĝbet ŧaħne-i ħod-rāydu
3. Ğamzenüñ de iltifātı çoħdu ammā baħıŧuñ
Fitne-i devrān belā-ı 'aql u ħuŧ-verāydu
4. Baŧuñ üste kākülüñdür yā ki devlet sāyesi
Yā baŧ egmiŧ pādiŧāha çetr-i gerdün-sāydu
5. Kaŧlaruñ nām-ı ħudā tāk-ı felek tek gözlere
Bir nümāyān ħudret-i yektā-ı bī-hemtāydu
6. Kaŧuñ ĩmāsıyla fettān gözlerün mey gezdürür
Baŧda ħurmiŧ tā 'ayān olsun ki ŧāħib-rāydu
7. Ğamzeñe kimdür diyen kim gözüñ üste kaŧ var
İkki ser-ħoŧ baŧı üste ikki kati yaydu
8. Yarım açılmıŧ kızıl gül goncasıdu ol dehen
Yā kıızıldan ħaħka-i yākut-ı rūħ-efzāydu
9. ħaħka-i yākut içre ol muŧaffā diŧlerüñ
Otuz üç dāne düzülmüŧ gevher-i yektāydu

10. Ol iki leb ikki hâtem kaşidur yâkûtdan
Yâ kıızıl dürc üste ikki la‘l-i şekker-hâydur

11. Doğru söyle servler görmiş gözün ey bâğbân
Hansı servün kâmeti ol kâmet ile tâydur

68b

12. Tâ düşer ‘arz-ı niyâzum hâtıra nâzuñ duyar
Ėaybdan bu fehmi virmişler aña bir paydur

13. Aza kalma şükr az itme haţâlar eyleme
Paylar varı haţâsız hikmet ile paydur

14. Şüfî-i rakķâş vecdi ger ilâhîdür niçün
Kızdıran sönmiş odını def sesi yâ nâydur

15. Gözle **Meczûbı** kapuñda gör nice eflâk tek
Gice gündüz başuña dönmekde pâ-ber-câydur

55

Velehu

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Ėhir oldu ‘ömr baħr ü kısmet oldu vaşl-ı yâr
Açıl ey bülbül ki açıldı gül ü geldi bahâr

2. Kapılar açdı gine bülbül özine bâğ-ı feyz
Açdı göz açıldı şubħ açıldı gül açıldı yâr

3. Rûzgârım hecr ilen gitmişdi pâk elden gide
Sen de gel sâķî ki geldi yâr u geldi rûzgâr

4. Düşmen oldu gör ne müşkiller açar müşkil-güşā
Yār geldi gör ne ihsān itdi luṭf-ı gird-gār

69a

5. Dil deyir cān pīşkeş söyler tekellüf ber-ṭaraf
Göz deyir eglen gözüm söyler tevāzu‘ ber-kenār

6. Va‘de itdün gelmedün tā bağrumı kan itmedün
Sanuram bī-va‘de geldün bes ki virdün inṭizār

7. İncime bī-vech menden sen çoḡ incitdün meni
Men ki yoḡdur ṭākatüm reşk āteşine vechi var

8. İsterem bir laḡza luṭfuñ menden üz döndürmesün
Her nefes bir cān ucından kim geçer ey gül-‘izār

9. Böyle geçdi ‘ahdümüz senden cefā menden vefā
İtmesün yā Rab meni ol ‘ahd-i senden şerm-sār

10. İşiginde qalmasun bir bü’l-heves dermān için
Tapmasun kapuñda hergiz nā-münāsib i‘tibār

11. Çoḡ geç itdün dün gice çoḡ bī-ḡarār olmışdı dil
Yā Rab olsun bī-ḡarāra iltifātuñ ber-ḡarār

12. İltifāt itseñ işüñdür yüz çevirsen çāre yoḡ
Böyle şāhib-ḡudret ilen kimde vardur ihtiyār

13. Şem‘de ḡapı sesinden duydu kimdür ḡapıda
Nice duymaz reng ḡaçar dil olanda bī-ḡarār

69b

14. İtmesem seyr-i gülistān şevḡ-i lebdür ‘āşıḡa
Medd-i āhum serv-i ra‘nā ḡanlu yaşum lāle-zār

15. Kāmetüñ tek serv-i ra‘nā hansı yerde gördiler
‘Arızuñ tek mäh-ı gül-ruhsār hansı gökde var
16. Kim işitmiş serv sāķī ola sāġar gezdüre
Kim görüpdür dutmuş ola ay serv üste qarār
17. Dil-rübālarda senüñ tek dil-rübā göster maña
Dutalum dīvānelerde men teki **Meczüb** var

56

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Olmuşam bir büte māyil ki du‘ādan çekinür
‘Ahd ü peymān unudur mihr ü vefādan çekinür
2. Dil-rübālar lebini güldürür elbette du‘ā
Niçün ol ġonca dehen böyle şabādan çekinür
3. Eyle kim şāh u gedādan geçer ol mün‘im-i ġüsn
İl gözinde men-i bī-berg ü nevādan çekinür
4. Pest ider aşķ hevāsını hevesden geçe gör
Geç hevesden eyle kim ġaste hevādan çekinür

70a

5. Başdan geçmese ‘āşık nice maķşūda yiter
Başa gitmez bu yolu kim ki belādan çekinür
6. Ten kazā ġükmine vir yār rızāsın ele sal
Öz rızāsın gözedür kim ki cefādan çekinür

7. Hāşıl-ı naḥl-i vefādur semer-i vaşl-ı ḥabīb
Yoḥ vefādan ḥaberi kim ki cefādan çekinür
8. Zāhid tek nengi gelür 'aşk sözinden neylesün
'Aklı azmış eyle kim rāh-nümādan çekinür
9. 'Āşık aḥvālını ger gizlese incinme ṭabīb
Derd-dādın duyan elbette devādan çekinür
10. Göñlden ḥaşmı ilen şulḥ eyleyen merd degül
Bü'l-hevesden nażar-ı ḥüsn ü ḥayādan çekinür
11. Bu aķır yükleri sal yazıya dīvāne kimi
Kim ki vardur o serāya bu serādan çekinür
12. Çekegör nāzını **Meczūb** ki çoḥ raḥmı da var
Nola zāhirde eger şāh gedādan çekinür

70b

57

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Hansı gökde bir üzün tek māh-ı gül-ruḥsār var
Hansı yerde kāmētün tek serv-i ḥoş-reftār var
2. Kim görüpdür baḥışuñ tek maḥzen-i esrār kim
Hansı maşrıķda kaşuñ tek maṭla'-ı envār var
3. 'Ārižuñ tek bir kıızıl gül hansı bāğda gördiler
Hansı dürc içre lebün tek la'l-i şekker-bār var
4. Söz imiş ol söz ki bilür ḥaste ḥaste ḥālını

Çeşm-i bīmāruñ bilür kapuñda bir bīmār var

5. Başıña gayret revā bilmez ki bir dem dönmezem
Gice gündüz karşıda eflāk tek hem-kār var

6. Şirkdür zāhid riyā mahv ol o fettān gözlere
Mest çih meyḥānesinden mescide hüşyār var

7. Dolu vir gam çekme sāķī bāde vir tā var vir
Ādem oķlınuñ muķarrer ķismet-i tā var var

8. ‘Āşık için künc-i aḥzānında ‘ayş āmādedür
Genc-i gevher yoķdur ammā çeşm-i gevher-bār var

9. Güşe-i bī-tüşemizde yoḥ kudüretten eşer
Tā tevekkül yārdur yār ü mey ü dīdār var

71a

10. ‘Aşķ dergāhuñda senden ḥār-ter yoḥ ey heves
Var başuñda belālar var başumdan var var

11. Çāre yoķ şabr it cefāya ‘āşık olmaz bī-raķīb
Nüş karşıusunda nīş ü gül yanında ḥār var

12. Kesme ümmīdüñ dime çoķdur yaman ḥaşletlerüm
Cürm için ğaffār ḥāzır ‘ayb için settār var

13. Ye’s nāşih küfrdür var yum ol şom aģzuñı
Tā nefes var ey şaķī tevfiķ-i istiğfār var

14. Ḥaķ unutma her kim olsa yaḥşı gavr it bu sözi
Hansı deryā içre böyle lü’lü-i şehvār var

15. Cürmden **Meczûb** tek elbette hâtır cem' dür
Her kimüñ gönlünde mihr-i Hâydar-ı Kerrâr var

58

Velehu

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. İşidüñ nâşih deyir dil virme bî-dildâr gez
Kim diyüpdür 'âşık olma herzevî bî-kâr gez
2. Her kimüñ göñli cihânda yârı ilen açılır
Kim diyüpdür yâr ilen açılma gel gül-hâr gez
3. 'Âşık ol nâşih dutar hayvânda bir hayvânda ins
Sende hayvân bir münâsib yâr ilen nâ-çâr gez
4. Buğma ğamdan özüñi yalkuzca bu timâr tek
Bir gül üzlü yâr dut bülbül kimi gülzâr gez
5. Hâtırüñ ayıklık ister gel bizüm meyhâneye
Dil-rübâmuz gözleri tek ser-hoş ol hüşyâr gez
6. Gözleri çoğ mihr-bândur hâtır-ı bîmâr ilen
'Âfiyetler ister ise hâtırüñ bîmâr gez
7. 'Âşikuñ gelmez yuğusu sen de zâlim 'âşık ol
Eyle başuñdan bu ğaflet yuğusun bîdâr gez
8. Başı örtülmiş kuyı çoğdur bu yolda ey refîk
Doğruluğdan dut 'aşâ âheste ol hem-vâr gez
9. Arğa durma zâlîme mazlûma 'âdil arğa dur

71b

Arhasızlar gönlini sındurma bī-āzār gez

10. Gel gözüm sākī gözüm hergiz yamanuñ görmesün
Kim diyüpdür men düşem bīmār u sen bī-kār gez

11. Tā cemālūñ dāyim olsun ‘ālem-ārā gün kimi
Bī-ser-ü-pā zerrelerden ferd ü bī-ağyār gez

72a

12. Ayık ol bī-bāk gezme nā-münāsib yār ilen
Ger ele salduñ münāsibce muşāhib var gez

13. Çār-nā-çār münāsib nā-münāsib yerde yoḥ¹²
Nā-münāsib ger yaḥun kavmuñ ola nā-çār gez

14. Çekme ḥiffet kāni‘ ol çoḥ gezme artuḥ küt için
Küt-i rūḥ er maṭlabuñdur kuvvetuñ tā var gez

15. Yaḥşı seyr it bu temāşā-ḥāneni **Meczüb** tek
‘Āşık ol yalkuz da gezsün yār ilen seyyār gez

59

Velehu

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

1. İtürmez pāk-bīn yārini hergiz
Unutmaz şāf-dil Teñrini hergiz

2. Göñül āyīnesi ger şāf olsa
Kaçırılmaz yār dīdārını hergiz

¹² Mısrada vezin problemlidir.

3. Bisât-ı ‘aşkda tâ nakd-i cân var
Düşürmez hüsni bazarını hergiz

4. Heves kalb olduğın ger bilmese hüsni
Burağmaz hiç giriftarını hergiz

72b

5. Hoş ol kim mihr-banluğdan tabîbi
Sorişmaz hâl-i bîmârını hergiz

6. Doyınca kim ki tapmış lezzet-i derd
Getürmez rahme dildârını hergiz

7. Saña hayrân olan hayrânluğından
Uyatmaz çeşm-i bîdârını hergiz

8. Ezelden başuña başum fedâdur
Kesilse danmaz ikrârını hergiz

9. Gül üzli yârımı ger görse bülbül
Getürmez yâde gülzârını hergiz

10. Du‘âlar leşkerin ger âh yıksa
Cefâ egmez ‘alemdârını hergiz

11. Eger pervâne men tek başa dönse
İtürmez şem‘-i dîdârını hergiz

12. Döner **Meczûb** tek başuña eflâk
Unutmaz kimse hem-kârını hergiz

73a

60

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Şerm olsa hüsni rām itmez heves
'Āşıkā 'ayşī harām itmez heves
2. Olsa ğamzeñ il sözinden bā-ħaber
Cem elinden olsa cām itmez heves
3. Bü'l-heves tākāt getürmez 'aşkuña
Başlar ammā tamām itmez heves
4. Başdan 'āşık geçüpdür başdan
İtmemiş 'ahde kıyām itmez heves
5. Zülf ü hālün devletinden murğ-ı dil
Dāne için özge dām itmez heves
6. Rence öğrenmiş belā-keş 'āşıkun
Rāhat-ı dārü's-selām itmez heves
7. Hīç kimün yoħdur heves tek düşmeni
Göñli hergiz dost-kām itmez heves
8. Erlen içre ad çıhardur 'aşk-ı pāk
Hīç kişini nīk-nām itmez heves
9. Bü'l-heves hergiz dimezler 'āşıkā
Pāk 'aşkı kimse nām itmez heves
10. Bü'l-heveslik āteşi tīz küllenür
Şu'le-i hüsndür devām itmez heves

73b

11. Tīz niçün sevdāsı başlardan çıhar
Māyesini ger Һarām itmez heves
12. Nāşıh ol şekker lebūñ şūrīdesi
Özge ağızından kelām itmez heves
13. ‘Āşıkuñ bed-nāmluğundan bāki yoğ
Bü’l-heves tek neng ü nām itmez heves
14. Bü’l-heveslerden kesel **Meczūb** tek
‘Ahd ü peymānı tamām itmez heves

61

Velehu

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

1. Һaţtuñı ol kim şebīh-i Һaţţ-ı Kur’ān eylemiş
Hüsñ bābında saña çoğ luţf u ihsān eylemiş
2. Mihr-bān olmış menümle bir senüñ tek bağı daş
Müşkili müşkil-güşāmuz gör ne āsān eylemiş
3. Bir faķīre nice raħmuñ gelmesün ey bağı daş
Kim saña bir cānı yüz biñ kerre ҡurbān eylemiş
4. Gözle bir mūr-ı za’īfi eyle kim gözler seni
Ol ki Һātemle gedāsını Süleymān eylemiş
5. Ol ki ҡaş u göz yaratdı Һüsñ için toprağdan
Қaşuñı İslām için mihrāb-ı ĩmān eylemiş
6. Қaşlaruñ mihrāblar yaħmış gözüñ meyhāneler

74a

‘Ārızuñ gözler güzellerden peşimān eylemiş

7. Ger bizümle yārsan gel yār suzān göksümi
Gör ne kanlar bağruma ol çeşm-i fettān eylemiş

8. İltifātuñ göz götürmez menden ammā gözleruñ
Birce pinhān bahmak için bağrumı kan eylemiş

9. Daş yaksa baş egmez ‘āşık-ı s̄abit-ka-dem
Böyle ol fettān bizümle ‘ahd ü peymān eylemiş

10. Birce bah o gözlere zāhid ki bir imā ile
Çoğ senüñ tek epruki yeñi müselmān eylemiş

11. Tā devāsız olmasun hīç derd bu dergāhda
‘Āşık için ‘aşk derdin ‘ayn-ı dermān eylemiş

12. Göñli sınımlardan al ol genc-i pinhāndan nişān
‘Aşğ çoğ evler bu sevdā ile vīrān eylemiş

74b

13. Şem‘ tek oddan tapar ‘āşıklarūñ göñli hayāt
Bu odi i‘cāz ile hūsn āb-ı hayvān eylemiş

14. Bir yere her derdi yıkmış ‘aşğ koymış adını
Yā devāsız derdini her derde dermān eylemiş

15. Saltanatda himmet-i **Meczūbu**ña yol baklamaz
Gör ne ihsānlar oña şāh-ı Hōrāsān eylemiş

62

Velehu

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Gel ey sākī ki adrūm bilmeyen büt adr-dān olmış
Hemān nā-mihr-bāndur ki imdi mihr-bān olmış
2. Getür mey üç raīb olmış bu gün kuyından āvāre
Biri öldi biri itdi birisiylen yaman olmış
3. Gine ğam lekerini bir bire bir āh sındurdu
Du ‘ālar lekerinde āhı gör řāhib-ırān olmış
4. Elin dut bir nice peymāne ilen gönlümüñ sākī
Ki ço iller senüñ bī-ram elüñden barı an olmış
5. Ger iřitseñ ne yoldan gevher-i maşūda el tapdum
Gözüm ço aylar ıllar gözüm gevher-feřān olmış
6. Senüñ tek gevher-i maşūd tā salmış ele gönlüm
Gözümden atre atre gör ne deryālar revān olmış
7. Aan apıları gönlüm özine nāvek-i ğamzeñ
Bi-amdillāh ki bir bir gönlüme hātır-niřān olmış
8. Cefā-ı ‘aşda gönlüm vefāsı reng döndürmez
Bu yanar odlara yāūt tek ço imtiān olmış
9. Vefā i ‘cāzını gel gör ki sen tek bī-vefā dilber
Bizümle mihr-bān āgyār ilen nā-mihr-bān olmış
10. O minetler ki hicrānuñda gönlüm giceler çekdi
ula as giceler her gicesi bir dāsitān olmış
11. Vefāsın añlayan hergiz cefādan egmemiş başın

75a

Cefāya şabr iden elbette āhir şād-man olmuş

12. Bu şahbā yār ilendür eyle kim 'āşık humār oldu
Yaķın bilsün ki yārı ğayr ilen hem-dāsitān olmuş
13. Nişān kim virdi hūsn-i bī-nişāndan bu nişān besdür
Ki kārı oğlarına göñller bir bir nişān olmuş
14. Unutma ağlamaķuñ feyzini **Meczūb** hātırdan
Bu dersi derd-i şubḥ eyle ki maṭlabca revān olmuş

75b

63

Velehu

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

1. İtmez eşirini ḥam-ı zülf-i dü-tā ḥalāş
Yā Rab o ḥalkadan nice oldu şabā ḥalāş
2. Kevşer iĉer o leblere cānın fedā iden
Hızırı ölümden itdi bu āb-ı beķā ḥalāş
3. Çoḥ şükr Teñriye ki helāk-ı humārdan
İtdi meni o la'l-i leb-i cān-fezā ḥalāş
4. Açılma bü'l-hevesler ilen sözler açılır
İl sözlerinden ādemi eyler ḥayā ḥalāş
5. Nā-yāb ile gezinme ki çoḥdur yaman diyen
Olmaz yaman muşāhib iĉün iftirā ḥalāş
6. Şabr it taraķ yāresine ol civān kimi
Kim itdi onı ehl-i hevesden ḥayā ḥalāş

7. Göñlümle yād itdi ğamuñ özge ğamları
Ĝamlardan āşināyı ider āşinā ğalāş

8. Şabr-ı cemīl naħl-i vefādan direr semer
Bu ğikmet ile oldı cefādan vefā ğalāş

76a

9. Ağyār raĝmına yūri aħbābı it du‘ā
Yüz biñ belādan itdi meni bu du‘ā ğalāş

10. Yā Rab cihānda var olasan tā cihān ola
İtsün iki serāda seni bu du‘ā ğalāş

11. Tedbīr-i ‘aql bir böyle deryāda neylesün
Nuşret ğudādan olsa olur nāħudā ğalāş

12. Nāşıħ naşīhatuñ nice lillāh olmasun
Olmaz daħı cehennem odından riyā ğalāş

13. Zühd ü riyā beliiyesini mey ider ‘ilāc
‘Aql āfetinden itdi meni bu devā ğalāş

14. Āmāde rızķa māni‘ olur ğayr ķapısı
Olmaz bu özden özge özinden gedā ğalāş

15. **Meczūb** tek bu ğalk ile ğayr olsa niyyetuñ
Yarın yaķın ider seni luţf-ı ğudā ğalāş

64

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Eyle kim meyden tapar meyhâne feyż
Gördi la‘lünden dil-i dīvâne feyż

76b

2. Başışuñdan ‘aqlı hayrân olmasa
Hansı şahbâdan görür dīvâne feyż

3. Kışsa-ı zülfüñ uzadur ‘ömrümi
Yuşusız hūşa virür efsâne feyż

4. Neylesün başuña ‘āşık dönmesün
Başa dönmekden tapar pervâne feyż

5. Göksi yād-ı ‘ārızuñ kızdurmasa
Göñle virmez nâle-i mestâne feyż

6. Feyż-i Kevşer leblerüñden almasa
Kısmet olmaz çeşme-i hayvâne feyż

7. Āşinā feyż aparur bu kapıdan
Olmasun hiç göñl ilen bīgâne feyż

8. Bâde iç zâhid bizüm tek âdem ol
Mey-perest olsan virür peymâne feyż

9. Ağlamak ümmîd geştin sebz ider
Yağmasa yağış aparmaz dâne feyż

10. Halk oldu ravza-ı şâh-ı Necef
Tâ yetürsün ravza-ı rıdvâne feyż

77a

11. Kim Süleymân tek buluddan taht ider
Olmasa bu kapıdan Selmâne feyż

12. Bū'l-heves göñli bu derden yārumuz
Nice görsün Ka'beden büt-hāne feyż
13. Nice Hindū Rūma fāyiķ olmasun
Şī'alar nūrı virür İrāne feyż
14. Var yakın **Meczūb** ol dergāha kim
Gözler ondan 'āķıl u dīvāne feyż

65

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Eyle kim şahbā olur sermāye-i zevķ u neşāt
Dem-be-dem göñlüm tapar yād-ı lebüñden inbisāt
2. Hamı etvāruñ güzeldür gezme bī-pervā gözüm
Yağşı olmaz kim ki itmez il sözinden ihtiyāt
3. Özi düşmenden beter il ağzın açar özine
Nā-münāsib ādem ilen kim ki tapdı irtibāt
4. Yār yārından aparmaz feyż hergiz ey refīķ
İtmese öz sevmeyineñ aşınāluķ ihtilāt
5. Nā-münāsib ihtilātı ādemi bed-nām ider
Çoğları bed-nām itdi nā-münāsib ihtilāt
6. Bū'l-heveslik zevķi ķalmaz āħir olmaz 'aşķ-ı pāk
O neşātuñ āħiri ğamdur bu ğam 'ayn-ı neşāt

77b

7. Doğrulukdan dut 'aşā çoħdur bu daşlukda kıuyı
'Aķıl-ı kāmīl nişānidur bu yolda ihtiyāt
8. İki başdan egrini mizāne vursan ķalbdur
Doğruya yol baķlamaz yarın kıyāmetde şırāt
9. Bu fenā dünyāda şāhib-ħazm olan kıayırılmaz iv
Seyl yolında āħirini gözleyen salmaz bisāt
10. Yol uzakdur çoħ dolaşma bu fenā dünyāya çoħ
Bir şikeste köpridür yā bir tōkölmişce ribāt
11. Hırş-ı dünyā-ı ħarāma 'ayş-ı cennetdür ħarām
Söyle dünyā-dāre Kıur'ān naşşıdur semmü'l-ħıyať
12. Ādemī **Meczūb** ğamdan fāriğ olmaz 'āşık ol
Ĝam yisen bārī o ğam kim āħiri olsun neşāt

78a

66

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1. Hūşumi luťf-ı nazardan yā ħafīz
Ayık it feyz-i seħerden yā ħafīz
2. Olmasa luťfuñ kim eyler yoħsulı
Muħteşem feyz-i seħerden yā ħafīz
3. Hıfz eyle ay üzlü fettān yārümi
Fitne-i devr-i ķamerden yā ħafīz

4. H ayrı  o dur ol Şeker-leb dilber n
Ol pen h  c mle Őerden y  haf z
5. G nl m ilen ol mis fir dilberi
Sa  kayıtdur seferden y  haf z
6. N h keŐtisin niŐ n vird n bize
N h  kim sa lar ha ırdan y  haf z
7. Sa la H ydar  apusında başumı
Ha  ı tanırklar bu derden y  haf z
8. Bu  r k başı bu daŐluk yazıda
H fz it k h u kemerden y  haf z
9. Başdur Ő ha vel yet  apusu
Başumı kesme bu derden y  haf z
10. ' lem  zre lu f u ra met  apusun
Başdan a du n bu derden y  haf z
11. Kim ki pay aldı bu ' l   apıdan
D Őmedi hergiz nazardan y  haf z
12. R Ően it lu f-ı nazardan  eŐm mi
Ol im m-ı muntazırdan y  haf z
13. ' lem n rezz k-ı rız ın tanıyan
G zlemez rız   zge derden y  haf z
14. H fz eyle bu  apıda **Mecz bu nı**
Fitne-i her bed-nazardan y  haf z

78b

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Söyledüm pervāneye olsa senüñle yār şem'
Nice bī-raḥmāne eyler gönlüñi āzār şem'
2. Söyledi bī-raḥmluḡ ma'şūqlardan luṭfdur
Göñlüm için yā Rab olsun dāyim āteş-bār şem'
3. Söyledüm luṭf eyleyüp ḥandān gelür meclislere
Çeşmini 'āşık kimi eyler niçün ḥün-bār şem'
4. Söyledi sanma ki ağlar şem' 'āşıklar kimi
'Ārızı terler ḥayādan şerm ider izhār şem'
5. Söyledüm ol ağlamak ter tökmek olsa şermden
Bezm-ārāsında niçün ḥandān olur tā var şem'
6. Söyledi ḥandān olur tā özgeler hoş-ḥāl ola
Ḥalka peygamber ḥadīşinden ider iḥbār şem'
7. Söyledüm var ol ḥadīş amma sa'adet-mend için
Her kim olsa ibtihāc eyler niçün izhār şem'
8. Söyledi hoş ḥulḡluḡ feyż-i cihānda 'ām olur
Bu sebebden yār u hem aḡyār ilendür yār şem'
9. Söyledüm yanar niçün ma'şūḡ ger 'āşık degül
Yā niçün bütten kızarur ger degül bīmār şem'

79a

10. Söyledi tā kızmasun ma‘şūk kızmaz ‘āşıkı
Bülbüli gül mest ider pervāneni hüşyār şem‘
11. Bü’l-heveslükden nişāndur āh u efgān eylemek
Od ilen itdi bu ğafletden meni bīdār şem‘
12. Yanmaķuñ ‘ayşını görmez bü’l-hevesdür ‘andelīb
Maħfilinde olmamış bir māh-ı gül-ruħsār şem‘

79b

13. ‘Āşıkūñ şādıķluķın rüşen kim eyler ‘āleme
Olmasa pervāne ilen bir nefes hem-kār şem‘
14. Bir böyle efsāneden **Meczūb** bil maṭlab nedür
‘Aşķ odıylan ya‘nī evvel eyledi bāzār şem‘

68

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Şubḥ el virse yār u bāde vü bāğ
Maṭlabınca olur şafā-ı dimāğ
2. Sākīni görse devletūñ ḥandān
Düş ayağına al elinden ayağ
3. Kāni‘ olsan behiştür sākī
Bāde vü bir ışıķca künc-i ferāğ
4. Furşatuñ var elde mey ele sal
Eylemiş boş piyāle lāleni dāğ
5. Ğam yime ğayr ilen açılmaz yār

Güli bülbül ider şüküftene zāğ

6. ‘Āşıkuñ göñli yār göñli olur
Söyle ölsün raķīb u olsun dāğ

80a

7. Yār işitmez raķīb nālesini
Gül kulağına gelmez āveḥ-i zāğ

8. Yār yol virmeseydi bü’l-hevese
‘Āşıkı reşk eylemezdi dāğ

9. ‘Aşk şabr itse bī-dimāğluķa
Sāz olur cezm maṭlabınca dimāğ

10. Dāne-i eşk olur İrem yemişi
Āh u nāle olur yoluñda çerāğ

11. Çoğ karanluķ olur firāk yolu
Saña çoğdur zürür çoğca çerāğ

12. Nāleler oldı āḥir ey **Meczūb**
Her kadem şad hezār şem’ u çerāğ

69

Velehu

Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

1. Hūşumı mest eylemiş tarz-ı nigāh-ı Necef
‘Aqlumı da mey-perest çeşm-i siyāha Necef

2. Bir Necef adlu civān göñlümi salmış ele
Yā Rab onı saḥlasun ḥazret-i şāh-ı Necef

80b

3. 'Aşıkam u olmuşam bāb-1 Necef sāyili
Salikem u eylerem secde-i rāh-1 Necef
4. Başumı sevdālara saldı Necef itleri
Eyledi Mecnūn meni 'arız-1 māh-1 Necef
5. Hüsüne kimdür bu gün māyil u vālih degül
Şāh getürmez bugün tāb-1 nigāh-1 Necef
6. Dilberümüzdür Necef hātırumuz cem'dür
İkki cihānda yeter halka penāh-1 Necef
7. Yağsa kılıc başuma dönmenem ol kapıdan
Adına qurbān olım rāh-1 Necef
8. Böyle civān bī-sebeb olmadı manzūr-1 halk
Şāh-1 Necef luṭfidur pest ü penāh-1 Necef
9. Secde ider kapuña ay ü gün ey şāh-1 hüsn
Bellüdür āfākda haşmet ü cāh-1 Necef
10. Varı güzeller bu gün oldu muḳayyed saña
Eyle ki hūr u melek ḫayl-i sipāh-1 Necef
11. Hansı kapı sāyile saltanat eyler 'atā
Olmasa ger Hızır-1 'aşk hādī-i rāh-1 Necef

81a

12. Vird eyle **Meczūb** tek bu sözi ger Şī'asan
Şāhumuzı qurşasun Hāzret-i şāh-1 Necef

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Men olım yār ü bir ışıkca otak
Men olım mīz-bān diyār-ı kōnak

2. Sağ ayağın öpem ki hoş geldün
Sol ayağın ki rence itdün ayak

3. Gāh pervāne tek dönem şem‘e
Gāh bülbül kimi güle müştāk

4. Gül derem gāh gül cemālinden
Gāh manzūr ola o duzlu dudak

5. Gāh idem şād şükr-i bezm-i vişāl
Gāh idem şekve-i zamān-ı firāk

6. Gāh elinden öpüp piyāle alam
Gāh ayağına baş koyam müştāk

7. O disün t̄ālī‘ün gözi aydı
Men diyem şabr u t̄ākatün özi aq

81b

8. O disün gön̄lün̄i kim itdi eşir
Men diyem t̄ākatüm sen itdün t̄āk

9. Kibleye doğrulup du‘ā iderem
Gül kimi bülbülünem açsa kulak

10. Yārdan yā Rab eyle luṭf görem
Ki raḳībi idem bu derden ırak

11. Cām elüñden niçün ırak olsun
Olur elbette cāmdan Cem ırak
12. Gitme vā'iz sözine menden işid
Sal meyḥāneye özüñ kaçarak
13. Nice vā'iz senüñ kimi vā'iz
Görmiş ola bu lāciverdī tāk
14. Vā'iz ile işüñ nedür **Meczüb**
Koy disün kim asar sözine kulaq

71

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Gice gördüm üzüñi bir yahşı dolmuş ay tek
Görmişem gündüzde ḥurşid-i cihān-ārāy tek
2. Kaşlaruñ çekmiş kalem-i şerḥ işārāt üstine
Tāk oturmuş başda dānā-ı rüşen-rāy tek
3. Kaşlaruñ ikki kılıcdur türk-i gamzeñ baqlamış
Yā bir usta şan'atıdur iki katı yay tek
4. Kaşlaruñ tākıylan oyna göñlüm ilen tāk u cift
İster isen cift say u ister isen say tek
5. Kaşuña göñlüm ne dise cifttür yā tākdur
El önünde her ne dise ḥākim-i ḥod-rāy tek

82a

6. Hanı pinhān bahıŝı dutdum ki nergis mestdür
Yā kimi mest eyledi ol nergis-i ŝehlāy tek
7. Nola ger la‘l-i Bedeŝŝān görse dursa āb u reng
Hani ŝirīn sözleri ol la‘l-i şekker-ĥāy tek
8. Reng-i yāķūtunda var ammā tebessüm eylemez
Ol iki ŝekker-feŝān yāķūt-ı rüĥ-efzāy tek
9. Ŝīve-i reftāruña ger serv ĥayrān olmamiŝ
Bāĝda gezmez niĥün ol ħamet-i ra‘nāy tek
10. Ŝevĥ-i pā-būsuñ ucından gökde her ŝüret ki var
Yerde ister vālih ola şüret-i dībāy tek
11. Nālesiz ħoyamaz dilenmiş göñlümi ĝam bir nefes
Nālesiz ĥiĥ ‘āŝıķuñ göñli dirilmez nāy tek
12. Başdan **Meczüb** tek her kim ki döndi baŝuña
Başlar tā vardur mihr-i cihān-ārāy tek

82b

72

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Olmayam tā ĝam-ı bī-ĥaŝılı devrāne dümük
Olmiŝam bir büt-i şekker-leb-i fettāne dümük
2. Bir perī-ĥehre-yi ĥoŝ-ĥad gine pervāne kimi
Eyleyüpdür meni bir āteŝ-i sūzāne dümük
3. İtmesün tā ĝam-ı dünyā meni meŝgul-ı ‘abus

Olmışam bir üzi handān büte mestāne dümük

4. Üzi bir kırmızı od pāresidür kaçları yay
Ġamze olmuş iki yay kurmaça türkāne dümük

5. Bir güler üzlü kızıl gül meni bülbül eylemiş
Olmışam mest ü ğazel-hān o gülistāne dümük

6. Gine bir : kıbleye mihrāb kimi
Kaçlarıñ tākı meni eyledi merdāne dümük

83a

7. Çoĝ perī-şān idi dil saldı ħarābāta özin
Oldı cem 'iyyet içün zülf-i perīşāne dümük

8. Bir yanar āteş ilen gör nice olmuş şeb u rüz
Güle bülbül saña men şem 'e pervāne dümük

9. Herze nāşih oĝıma mev 'ize dīvānelere
Eylemiş hüşumuz mey bir 'aceb efsāne dümük

10. Şükr kim 'aşķ tabībi gine kanlu yaş ilen
İtdi bī-derdluķum derdini dermāne dümük

11. Özüñi tā görürem başuña mestān dönerem
Nice kim vālih olur şem 'ine pervāne dümük

12. Nola **Meczübı** eger vālih ide bir üzi ay
Çoķ olur ay üzine vahşet-i dīvāne dümük

73

Velehu

Mef'ülü Mefā'İLü Mefā'İlü Fe'ülün

1. Hükmi-ezelî itdi meni 'aşkuña meşgûl
Ya'nî ki degül nâşihumuñ sözleri ma'kül

2. Teşrif-i ezeldür boyuma manşıb-ı 'aşkuñ
Manşüb-ı ezelden olan olmaz dağı ma'zül

83b

3. Vâ'iz işid açuk deyirem gönüm aparmış
Bir gözleri ser-hoş sözi ma'kül özi maqbül

4. Sâkî dolu baş vir bize ya'nî dolu baş vir
Yigdür ki harâma katışan doldura keşkül

5. Meyhânedede dün geçdi ki yok Mekke de isrâf
Ya'nî tanıduñ Teñri yolın bolca getür pul

6. Zûlm eyleme yağun görünen kör ivine bağ
Börkini kapan enisine gitmedi Behlül

7. Vaqtinde süvar göz yaşı ile geşt-i ümîdi
Kâmuñca getür feyz-i seherden ala maşşül

8. Ser-riştelerüm müdde'iden var elümde
Ger başlayam ol sözlere hengâme tapar tül

9. Haţtuñ taraf olanda benefşe yere bağmaz
Ger sözlerine ol kara kul koysa qaravul

10. Teprenmez idüm şavma'adan bir nefes ey şeyh
Ger anda gümânum gele bir secde-i maqbül

11. Hâsid ki hased odı nihân bağrını delmiş

Çoy yansun o āhuñ odına ĥaste vü ma'lül

84a

12. Şādum ki ĥasedden sölemiş bir nice merdūd
Meczüb gine salmış ele bir nice maĥbül

74

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Gel bizüm mihrāba zāhid ĥayr-endişlerden ol
Vālih ol ol қаша bir ĥaĥ secde kılmışlardan ol
2. Hüsñ eyvānında қаşı tāk oturmış başda
Hamıdan baş ĥudretine baş egmişlerden ol
3. Baş virmez gözleri her kim ki geçdi başdan
Baş virmişlerden olma baş virmişlerden ol
4. Başına her kim döner başına başlar baş eger
Gel felek tek baş ile başına dönmişlerden ol
5. Ta'n iderler ehl-i dil dil virmesen müjgānına
Fāriğ olmuş yüz tarafından işleyen nişlerden ol
6. Hātıruñ cem'iyet ister dil perişān zülfe vir
Olmamış ĥātır müşevveş özge teşvîşlerden ol
7. Bu serānuñ rāhatı yoĥ o serānuñ āĥiri
Bī-serā dīvāneler tek āĥir-endişlerden ol

84b

8. 'Adl bāzārında ĥiç kim zālime raĥm eylemez
Göñle raĥm eyle zālīm göñli sınımışlardan ol

9. Rāḥat-ı dünyā vü ‘ayş-ı āḥiret itdūñ heves
Var başuñda hevālar var dervīşlerden ol
10. ‘Aybdur yüz ‘ayb eyle fāş itme ḥalkuñ ‘aybını
İtmeyen hiç özgeler ‘aybını teftişlerden ol
11. Mest olanda ḥān-ḳāh ehline de bir baş çek
Yaḥşı gözle yaḥşı ḳurtulmuş yaman işlerden ol
12. Ḥānḳāhuñ çarḥ u vecdi yoḥ bizüm meyhānede
ḳurtulup kaçmış semā‘ u raḳş-ı bed-kişlerden ol
13. Ḳayırmışlar ne bilsünler ne itdi ḳayıran
Baş eg nādānluka çoḥ zād bilmişlerden ol
14. Ḳapılar tā ‘aşḳ açsun özüñe **Meczūb** tek
Ḳanberīnuñ itlerine çāker olmuşlardan ol

75

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

85a

1. Kim görüpdür gök üzinde bir üzüñ tek ay kim
Yā Bedeḥşānda lebüñ tek la‘l-i şekker-ḥāy kim
2. Hansı gülşende üzüñ tek bir kızıl gül açılır
Kim görüpdür ḳaddüñe bir serv ola hemtāy kim
3. Ḥāk-i pāyuñla göze gelmez ‘abīr-i zülf-i ḥūr
Sen olan yerde ne baḥam göke gün kim ay kim

4. Ay günden gün üzüñden kesb ider nūr u ziyā
Kim görüpdür böyle hırşīd-i cihān-ārāy kim
5. Sen kızarduñ cümle ‘ālem bildi gönñlüm kimdedür
Tā çağırdum gönñlümi hay kim apardı hay kim
6. Leşker-i hüsnüñ çapında gönñlüm üste bilmedüm
Kim mekīn kapdı kılıc oğ kim götürdi yay kim
7. Kapdı ger gamzeñ kılıç müjgānuñ oğ yay kaşlaruñ
Bilmedüm ol ārede kim oldı şāhib-rāy kim
8. Kaşlaruñ ĩmāsı ile dil şafın tā pozdılar
Bilmedüm kaçan kim oldı kaldı pā-ber-cāy kim
9. Şabr u hūş u ‘aql kaçdı her biri bir cānibe
Bu cefāya kim vefādan gayrı ekler pay kim
10. Ger uyağsan aza rāzī düş çoğa çoğ şükr eyle
Hiç bilürsen her kişi rızqın kim eyler pay kim

85b

11. Şūfī-i raqqāşa söyle anda kim yol koydılar
Kim semā‘ u raqş gördi çaldı def kim nāy kim
12. İhtiyārı yoğ eger Mecnūn eger **Meczūb**dur
Gördi kim dīvānelerde ‘āşık-ı hod-rāy kim

76

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Özge meydür bahısuñ meyhāneler görmüş gözüm

Ayrudur luḡf-ı lebūñ peymāneler görmiş gözüm

2. Gözlerüñ yalkuz meni maṭlabca şeydā itmemiş
Mescid ü meyḡānede dīvāneler görmiş gözüm
3. Tākḡdur ol kaşlar miḡrāblar seyr itmişem
Baş bütdür şuretüñ büt-ḡāneler görmiş gözüm
4. Şüretüñ ḡayrān idüpdür fikr-i şüret-gerlerin
Şüretüñ fikrinde şüret-ḡāneler görmiş gözüm
5. Dişlerüñ tek dürc-i la'ı içre düzülmiş inciler
Görmemişler dişde dürdāneler görmiş gözüm
6. Zülf ü ḡālūñ tek nümāyān dām u dāne görmedüm
Düşmişem çoḡ böyle dāma daneler görmiş gözüm
7. Başuña pervāne tek bir laḡza olmaz dönmeyem
Şem'üñe eflāk tek pervāneler görmiş gözüm
8. Görmedüm biḡānelük ṭarzıya sen tek āşinā
Çoḡ vefā vü mihrdeñ biḡāneler görmiş gözüm
9. Gözlerüñ tek iltifātuñdan gine kan ser-ḡoşum
Gözüme gelmez felek ḡum-ḡāneler görmiş gözüm
10. Vā'ize aldanma baḡ'ibret göziyneñ 'āleme
Şafḡa şafḡa dehrde efsāneler görmiş gözüm
11. Anlayañ kuşlar dilin anlar ki söyler baykuş
Söyleyiñ zālimlere vīrāneler görmiş gözüm

86a

12. Görmüşem dīvānelük bābında **Meczūb** özgedür
‘Aşk dergāhında çok dīvāneler görmüş gözüm

77

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Tāk-ı ebrū-ı dilīrāneñe kırbān olayım
Kırmızı ‘arız-ı merdāneñe kırbān olayım

2. Özge meyḥāneye muḥtāc eylemez ser-ḥoşını
Şīve-i nergis-i mestāneñe kırbān olayım

86b

3. Bellü aşlan dōzebilmez o belā baḥısuña
İkki kan ser-ḥoş-ı dīvāneñe kırbān olayım

4. iki ac laçını göñlüm kuşına
Hışm ilen baḥış-ı türkāneñe kırbān olayım

5. Dürc-i yāḳūt lebūñ içre muşaffā düzülen
Otuz üç dāne-i dürdāneñe kırbān olayım

6. Bir bölük gevher-i ğalṭān arasında görünen
Gün kimi gevher-i yek-dāneñe kırbān olayım

7. Ser-be-ser ‘ālem-i dil mülkini teşḥīr eyledüñ
Dem-be-dem himmet-i merdāneñe kırbān olayım

8. Didiler şüret-i ḥoş göñlüñi büt-ḥāne ider
Göñlden Ka‘bede büt-ḥāneñe kırbān olayım

9. Hūşlar maḥv eylemiş lezzet-i efsāne-i ‘aşk

Huşumı maḥv iden efsāneñe ḳurbān olayım

10. Göster ol bezmi ki göñlüm saña pervāne degül
Bezmüñe şem‘üñe pervāneñe ḳurbān olayım

11. Gör ki peymāne-i evvelde ne peymān eyledüñ
Gözle peymānı ki peymāneñe ḳurbān olayım

87a

12. Dolu vir bādeni **Meczūbu**ña tā ser-ḥoş olup
Gice gündüz mey ü meyhāneñe ḳurbān olayım

78

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Gice gündüz seni du‘ā eyledüm
Sen teki yādı āşinā eyledüm
2. Āşinālar tamām yād oldı
Tā seni yāda āşinā eyledüm
3. Göñlden geçdüm özge bütlerden
El getürdüm seni du‘ā eyledüm
4. Şükr kim sen teki sitem-ger ilen
‘Ahd ü peymānuma vefā eyledüm
5. Şāh-ı dīnde niyāz umar nāzuñ
Özümi bes ki men gedā eyledüm
6. Vechi çoḥdur eger ayāḳuñdan
Nice gün secdeni cüdā eyledüm

7. Şükr kim ol azā namāzları
Gine bir secdede edā eyledüm

87b

8. Hüsünüñ ni‘metin unutmamışam
Yer-be-yer şükrini edā eyledüm

9. Hüsünüñ ni‘meti ziyād olsun
Çoğ tena‘‘um men-i gedā eyledüm

10. Çeşm-i bīmāruñ iltifātıyla
Bir cihān derd-i bī-devā eyledüm

11. Var nazarda gözüm arası kimi
Hāk-i pāyuñ ki tūtiyā eyledüm

12. Gözümüñ arşusunda çoğ giceler
aşuñı ible-i du‘ā eyledüm

13. Lebüñe göz tiküp ayıkluda
Remz ilen ‘arz-ı müdde‘ā eyledüm

14. Sen sanursan ki ‘aşkuñ āħiridür
Sanuram men ki ibtidā eyledüm

15. Raħm **Meczū**buña kim eyler kim
Başumı men saña fedā eyledüm

88a

79

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Çivrülen ŧem'üñe pervâne-i çālāk menem
Gice gündüz dönerem başuña eflāk menem
2. ŧem'-i ruhsāruña düşdikce hayālüm nazarı
Dokrulan āteŧe pervâne-i bī-bāk menem
3. Yer-be-yer perde-i çeŧmüm düşünüpdür yoluña
Ayaķuñ her yere bassun eyle bil hāk menem
4. İtdi dīvâne ol evvel dolu peymâne meni
Seni görgeç unudan var u yoħın pāk menem
5. Nice 'aşķuñ ğamını cāna berāber bileyim
 ğamdan olan ŧād u țarab-nāk menem
6. Çekerem nāzuñı minnet bilürem nāz ile nāz
Luțflar her sitemüñden iden idrāk menem
7. Berķdur 'aşķ ı cihān ħırmeni gelmez gözüme
Varı esbābını sayan ħas u ħaşāk menem
8. Çoħ menem tek ğam-ı 'aşķuñ eridipdür cigerin
Saymasunlar ki ğamuñdan eyle ğam-nāk menem
9. İl sanur ŧād olur göñlüm eger ölse raķīb
Ölse evvel yaķasını eyleyen çāk menem
10. Mu'ciz-i 'aşķ raķībi iki bolsa ne 'aceb
Kılıcın zeng-i heveslerden iden pāk menem

88b

11. Baş kapuñda iken himmetüm egmez feleke
Gerçi bed-çeşm-i raķıbler gözine hāk menem

12. Döner eflāk kimi başuña **Meczüb** müdām
Bende-i halka be-güş-ı şeh-i levlāk menem

80

Velehu

Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ülün

1. Kuyuñda iken cennet eger yanuma gelsün
Çıhsun gözüm er dīde-i hayrānuma gelsün
2. Bezminde başum başlu ayağıyla kızanda
Bed-mest-i felek merd ise meydānuma gelsün
3. Cennet hevesi yāduñ ile yāduma gelmez
Rıdvāna deyiñ seyr-i gülistānuma gelsün
4. 'Aşıkluķuñ ey şeyh belāsı dime çoħdur
Yārūñ ne belāsı var ola cānuma gelsün
5. Dīn ehli için gerçi boyuñ bellü belādur
Yā Rab gice gündüz o belā yanuma gelsün

89a

6. Gel seyr-i çerāgānuma deryā üzerinde
Tā kanlu yaşum var ise müjgānuma gelsün
7. Çeşmümde ki gevherler ilen hāşıl-ı 'ummān
Bī-derdem eger dīde-i giryānuma gelsün
8. Başdan başumı eylemişem başuña kurbān

Tā devlet-i bākī ser ü sāmānuma gelsün

9. Dil-efser-i şāhı diledi hāk-i derüñden
Tā baş ile başlar varı fermānuma gelsün

10. Sensiz gözümüñ ışıķı gün üzini görmez
Hürşīd eger külbe-i aħzānuma gelsün

11. **Meczūb**ını ‘aşķuñ ne güzel vādiye salmış
Mecnūn nola bir seyr-i beyābānuma gelsün

81

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Baħışuñ menden ilāhi ğayre māyil olmasun
Şād göñlümden ğamuñ bir laħza zāyil olmasun

2. İltifātuñ eyle hayrān eylesün yā Rab meni
Kim gözüm ķurbān kimi hīç yane māyil olmasun

89b

3. Olmanam ğāfīl göñül āyīnesinden bir nefes
Tā gözümnden bir dem ol şekl ü şemāyil olmasun

4. Sākin olmaz yuħumuz göñlüm yerinde bir ğice
Tā hayālūñ ķavli boynına ğamāyil olmasun

5. Ķaşlaruñ şerħ-i işārātını her kim añladı
Ma‘rifet bābında muħtāc-ı resāyil olmasun

6. Münkir i‘cāz-ı ğüsñüñ sākit olmaz baħşile
Hüccet-i i‘cāz olan yerde delāyil olmasun

7. 'Acz eyler 'aşıkı ma'şūkdan hācet revā
Şāha bahmaz hūsn eger bābında sāyil olmasun
8. Hūsn ilen 'aşk arasında ayruluq olmaz hicāb
Aralıqda ger heves divāri hāyil olmasun
9. Hūsn ilen zāhid ezelden bī'atın berkitdi 'aşk
Yoh 'aceb kāfir eger i'cāza kıyil olmasun
10. 'Aşk-ı Leylī şevkden nāşih sıkışmaz yazıya
Neylesün Mecnūn ki rüsvā-ı kıbāyil olmasun
11. Tā gönülden 'arif ikrār itmesün nādānluqa
Ehl-i 'irfān içre meşhūr-ı fezāyil olmasun
12. İltifātuñ yā Rab eksük olmasun **Meczūbdan**
Şād gönlümden gamuñ bir lahza zāyil olmasun

90a

82

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Kim deyir senden usanmış gönüm Allāh itmesün
Dāmenüñden destümi bir lahza kütāh itmesün
2. Bu meşel çoğdan deyilmiş menden el senden etek
Ol etekden bu eli kütāh Allāh itmesün
3. Gitme düşmen sözine başdur bu yol tā baş var
Hiç tarafından gönlüñe bir zerre gam rāh itmesün

4. Қаşларуñ миһрәби ачmış қапılar ‘аşıқлара
Öзlerini қible-sār u өзге dergāh itmesün
5. Ҳалқ varı menden üz döndürse yoһdur eksügüm
Sen teki dilber gerek göñlümden ikrāh itmesün
6. ‘Ашқ Теñri virdügidür tā kime Теñri vire
Özini yoһsul һayāl-i һām ile şāh itmesün
7. Түрк-i ғамуñ göñlümi апardı tā çekди cınāқ
Bu cınāқуñ mercini һiç bende dil-һāh itmesün
8. ‘Алем-ārā tā ola gün üzi kimden nūr alur
Ger üzüñ yanında һurşid üzini māh itmesün
9. ‘Ашқи nāşih yoldan апarmaz riyāyī sözlerüñ
Mekr ilen һiç kimse hergiz Һızrı güм-rāh itmesün
10. Ol ki yolsız sindurur bu yolda ‘аşıқ göñlüni
‘Ашқ yā Rab doғru yoldan göñlin āgāh itmesün
11. Şāh-rāh-ı ‘ашқа һiç sabit-қadem basmaz қadem
Tā du ‘alar leşkeri ‘ашқ oña hem-rāh itmesün
12. Şüfi-i rāққāş erler ekdiler sindurdılar
Gözi çіhsun tā daһı pür-һāş pür-āh itmesün
13. Қapusından redd idüpdür sāyili hansı kerīm
Yoһsulı mün‘im niçün mülk-i seһer-gāh itmesün
14. Nice **Meczū**buñ çіһardur yaş қiyāmetde eger
Şükr idüp başın fedā-ı Қanber-i şāh itmesün

90b

1. Dün gice ser-ḥoş mey-i dīdārdan
Gül dererdüm bāğ içinde yārdan

91a

2. Ğoncanı gördüm kızarılmış kan odur
Ḥasret-i la'l-i leb-i dildārdan

3. Lālede gördüm kızarılmış şerm-sār
Dāğdur ol kırmızı ruḥsārdan

4. Yārüme gül 'ārızın itmişdi 'arz
Tā ayağın çekmesün gülzārdan

5. Nergisün boş sāğarından añladum
Mey umar ol nergis-i bīmārdan

6. Reşkden sünbül gögermiş nebz ilen
Gizlenürdi turre-i tarrārdan

7. Serv gezmezdi yakın bildüm ki yār
Servi ḥayrān eylemiş reftārdan

8. Mest olmuşdı ğazel-ḥān 'andelīb
Eyle kim men neş'e-i dīdārdan

9. Göz cemālinden götürmez āfitāb
Doymağ olmaz lezzet-i dīdārdan

10. Baş yoluñdan çekmenem başdur bu yol
Baş gitse dönmenem ikrārdan

91b

11. Men kimi pervāne dönmez şem'ine
İş oğurlar giceler hem-kārdan

12. Haste-i hecrüñ devāsı şabrdur
Şabr ilen bülbül derer gül-hārdan

13. Şükr kim **Meczūb** dāyim şāddur
Gāh meyden gāh istiğfārdan

14. Çeşm-i sākī tevbeden men' eylese
Tevbe eyle terk-i istiğfārdan

84

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Dün gice şem'e didüm oddan yaşarmışsan niçün
Didi evvel sen söle od tek kızarmışsan niçün

2. Söyledüm men bir kızıl gül 'arızına 'aşıquam
Sen söle pervāne tek oddan kızarmışsan niçün

3. Didi tā men kızmayam pervāneni kim kızdurur
Sen söle bu odı cān içre kumarmışsan niçün

4. Söyledüm men bir hayāle od ilen çolkanmışam
Sen söle cān riştesine odı sarmışsan niçün

92a

5. Didi men de 'aşıquam oddan tapar göñlüm hayāt

Sen bu rüşen hikmete yol az aparmışsan niçün

6. Söyledüm 'ālem bilür pervāne 'āşıkdur saña
Aduñı 'āşıklığa imdi çıharmışsan niçün
7. Didi bir oddan kızar ma'şūk andan 'āşıka
Bir degülse sen de yārüñ tek kızarmışsan niçün
8. Söyledüm bildüñ olur 'āşıqlaruñ göñli raḥīm
Od ilen pervānenüñ göñlüni yarmışsan niçün
9. Söyledi ma'şūk cevri luḥfidur 'āşıklara
Bu odi göñlüñ hişārında kumarmışsan niçün
10. Şem' ilen bu sözde idüm atdı göñlüm geldi yār
Tā bahardum söyledi böyle aḳarmışsan niçün
11. Atdı göñlüm aḥdı yaşum kaçdı rengüm geldi yār
Söyledi bizden gine bir yane varmışsan niçün
12. Söyledüm reşk āteşine daḥı dözmez ṭākatüm
Seg raḳībi vaşl cāmından süvarmışsan niçün
13. Didiler senden ri'āyetler görüpdür dün raḳīb
Vaşl bāğından o ḥayvānı otarmışsan niçün
14. Söyledi **Meczüb** inanma bu sözi efsānedür
Cāhil olma özgeler sözine varmışsan niçün

92b

85

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Va‘de virdüñ dün gice luţf itdüñ ihsân eyledün
Bir nefes geç geldüñ ammâ bağrumı kıan eyledün
 2. Bağrumı bir ‘ömr eger kıan itdüñ ammâ luţf ilen
Bir nefesde zehr-i bahrı āb-ı hayvān eyledün
 3. Kim ider bu şükri kim tā düşdi çeşmüm çeşmüñe
Göñlümi āmāc-gāh-ı tır-i müjgān eyledün
 4. Hār-zār olmışdı bezmüm intizārı vaşldan
Bir gül-ayın bezmümi geldüñ gülistān eyledün
 5. Bir kıızıl gül ‘ārızuñ gösterdi hayrān çeşmüme
Çeşmüme ğam gūşesini bāğ-ı rıdvān eyledün
 6. Tā görüñdi bezmüm içre gözlere gül ‘ārızuñ
Tevbeden gül faşlı tek çoğlar peşimān eyledün
 7. Başuñ için geçdüm evvel bahışuñdan başdan
Başum için başdan müşkiller āsān eyledün
- 93a**
8. Göñl virdüñ göñl alduñ saħla göñlüm ‘izzetin
Böyle evvelden bizümle ‘ahd ü peymān eyledün
 9. Eyle kim dīvāneni hayrān ider ay üzine
Gün kimi ay üzüñe sen ayı hayrān eyledün
 10. Kesdi çoğ el tār-ı zülfüñ sübhā vü zünnārdan
Kaşuñı tā kıble-i gebr ü müselmān eyledün
 11. Çoğ perişān fikrler maħv itdi ‘aşkuñ göñlden

Bir devāsız derdi yüz biñ derde dermān eyledün

12. Hıatıruñ **Meczūb** men tek cem´ eyle her cürmden
Şıdık ilen ger secde-i şah-ı Hıorāsān eyledün

86

Velehu

Fā´ilātün Fā´ilātün Fā´ilātün Fā´ilün

1. Baħışuñ yā Rab heves şaydına şayyād olmasun
Tā ğamuñdan bü´l-hevesler hıatırı şād olmasun
2. Düşmesün yā Rab vefā tek yād hergiz yāduña
Olmasun yād āşinā tā āşinā yād olmasun
3. Bü´l-hevesler kaçdılar bildüm ki fettān baħışuñ
Avlamaz şaydı ki men tek maħv-ı şayyād olmasun

93b

4. Olmasun yā Rab ğamuñ bir laħza ğöñlümden ırak
Şād ğöñlüm müdde´ī kāmınca nā-şād olmasun
5. Özge ğamlar müdde´ī kāmınca avlar ğöñlümi
Ger hayālüñ bir nefes ğöñlümde şayyād olmasun
6. Özge ğam ber-bād ider ābād ğöñlüm ülkesin
İltifātuñdan eger bir laħza imdād olmasun
7. Āşinālar var ise yād olsa düşmez yāduma
Ġöñlüm ilen bir nefes yāduñ gerek yād olmasun
8. Doğru yolda kıble semtin tanımaz hıç muhtedī
Kaşlaruñ tıķı eger ök ökçe üstād olmasun

9. Ad qoymuşlar mu'anber zülfüñe dām-ı belā
Yā Rab ol dām-ı belādan göñlüm āzād olmasun
10. Bendelük hattı virüpdür serv-i ra'nā kıddüñe
Adını āzād qoymuş tā ki āzād olmasun
11. Hüsñ 'ālem-gīr olmaz 'aşk rüsvā olmasa
Kim deyir Şīrīn sözün ger sa'y-ı Ferhād olmasun
12. Hātıruñ **Meczūb** şād olsun ki gāmdan şād olur
Kim ki ister hātıruñ şād olmasun şād olmasun

94a

87

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Bir gice mestān gezerdüm bāğda dildār ilen
Gül gülerdi hār ilen men gül dererdüm yār ilen
2. Gül dererdüm el ele virmiş vişāl ü geşt-i bāğ
Bir münāsib kışşa düşdi yāduma dildār ilen
3. Söyledüm bir dem kulağ as gül kimi efsāneme
Tā berāber olmasun yanuñda yā āğyār ilen
4. 'Andelībi bir gülistan içre dutmuşdı vaţan
Giçinürdi yaz u kış me'nūs o gülzār ilen
5. Yaz gül gül açılurdi şevk-i vaşl-ı yārdan
Gonca olmuş kış günü başa giderdi hār ilen

6. Gül dererdi yazda maṭlabca bāğ-ı vaşldan
K̄an odardı ğonca tek kışda dil-i bīmār ilen
7. Bir ğün ol baḥtı açılmış ‘andelīb-i nağme-sanc
Çoḡ açıldı ğonca-ı ṭab‘ı cemāl-i yār ilen
8. Görđi ğül ğül açılıp ğül iltifāt üstindedür
Ēül üzi olmuş ğüler ol ‘andelīb-i zār ilen

94b

9. İltifātı ‘āşıkuñ efğānına virmiş k̄ulaḡ
Eyle kim yār ola gice bu vālīh dīdār ilen
10. Ēonca-ı minḡār açup söyledi ma‘şūkına
Tā bahār olsun ğüler olsuñ üzüñ ğülzār ilen
11. Öz-be-öz çün devlet-i dīdār üz virmiş maña
İsterem olsun k̄ulaġuñ bir zamān bu zār ilen
12. Öz vefāmı yer-be-yer ‘arz eyleyem dildāra men
Yā diyem ḡār-ı cefādan birce birce yār ilen
13. Hīç bilürsen baġruma hecrüñ ne k̄anlar eylemiş
Tā cemālüñ görmişem bu dīde-i ḡün-bār ilen
14. Dīde-i ḡün-bārda bir ‘ömr aḡıtdı ḡün-ı dil
Tā üzüñ gördüm şükufte çeşm-i gevher-bār ilen
15. Ayırluḡ miḡnetlerini saymak mümkün degül
Bu ḡikāye şerḡ olunmaz bir cihān ṭümār ilen
16. Ēonca-ı dil çekdüġin şükr ^{شكر} açmaz koyam
Şükr kim açılmışam ser-ḡoş mey-i dīdār ilen

17. Şekve elden el virende vaşl fırsatlar alur
‘Ömrümüñ kadrin bilem şād u gazel-hān yār ilen

95a

18. Şekveden göñli dutuldu bir gazel baş eylerem
Tab‘ı bildüm açılır çoğ hoş-kumāş eş‘ār ilen

19. Men ki mestān olmuşam gülzār içinde yār ilen
Bir gözüm dildār ilendür bir gözüm gülzār ilen

20. Yār ilen gülzāra baħmaq yār nāzın arturur
Yārını çoğ isteyen ‘aczin çoğ ister yār ilen

21. Bülbülüñ efğānı ‘āşık nālesin odlandurur
Her kişi öz işine yahşı kızar hem-kār ilen

22. Nāle-i ‘āşık yakın āgāh ider ma‘şūkını
Goncanı bülbül uyadur gonca-ı minķār ilen

23. Şabr olmaz kapılar bülbül üzine açmasun
Hecr-i gül bağrını yüz biñ yerde delmiş hār ilen

24. Maħvdur bülbül güle pervāne şem‘e men saña
Her kişi hoşnūd itmiş göñlüni bir yār ilen

25. Kıblemiz **Meczūb** ilen peyveste yāruñ kaşıdur
Böyle geçdi Ka‘bede ikrārumuz dildār ilen

95b

88

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Üzüñi her kim berāber bilse gün yā ay ile
Tütüyā çek çeşmine bir zerre hāk-i pāy ile
2. Nergisüñ de hātırından ger geçer hem-çeşmlik
Başını batur hacālet suyına tā ay ile
3. Kaşlaruñ mihrābına ger uymasun sālūs lar
Başların ezmek gerek ol ikki katı yay ile
4. Şive-i reftārı yoğ serv-i sehī rüsvā olur
Bir kadem ger yol duta ol kām̄et-i ra'nāy ile
5. Tā 'ayān görsün gözi āb-ı bekā pür-çeşmesin
Hızra vir Kevşer nişānı la'l-i şekker-hāy ile
6. Her kimüñ mihr-i cemālūñden çerāğı pay alur
Gün kimi 'ālem dutar hüsñ-i cihān-ārāy ile
7. Menden üz döndürme hergiz senden üz döndürmesün
Ol ki gün döndürdi ikki katla bir imāy ile
8. Tā 'ayān olsun cihāna derd-i 'aşkuñ tākati
Zerre-i bu derdden hem dağa daşa pāy ile
9. Ağlamak vaḳti seherdür dur ne yatduñ hay hay
Hufte baḫtı ey gözüm bir dem uyat bir hay ile
10. Göñl ile birlük eyler maḫlabınca müdde'ā¹³
Ger burahsun göñlden yektā-ı bī-hemtāy ile

96a

¹³ Mısrada vezin hatalıdır.

11. İtme muhtâc özgeler dergâhına **Meczûbuñı**

Tâ ki mün‘im sâyile sen kı l terahhum sâyile

89

Velehu

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1. Şükr-i lillâh ki koydı öz bize dāv

Oğumuz karşısına uğradı av

2. Çekmişüz başa bir nice dolu cām

Çaparuk ğam şafına

چاپاروک
غام شافینا

3. Vaqtidür şāhumuz rikābında

Ƙoyalum Hindū vü Rūm boynına sāv

4. Şāh iqbālidür musahhar ider

Çin ü Hānbāluğ u Hata vü Tikād

5. Tahta çihduñ unutma dīn haşmın

Ata çih müdde‘ini kat öñe kav

6. Ez o başı ki teprenür ucadan

Andan alçaqınuñ kulağını av

96b

7. Saña tapşurdı Teñri Īrānı

El virür hansı şāha bir böyle av

8. ‘Ādil ol gözle ‘adl bāzārın

Zālimi ‘ācizüñ başından sav

9. Çarh u vecd ehlini nişān itdüñ
Varısın ülkeden cehenneme kav

10. Vāşıl olmuş müridi vāşıl eyle
Ki cehennem odıyçün olmuş kav

11. Şeyh vāşıl bilür ki aşlı nedür
Tanır elbette anasını buzav

12. Bāyezid olsa şūfī-i rakķāş
İşidür bu zamānda her ki senāv

13. Vecd eyler varı oldılar fānī
Şer'e bid'at koyan tapar mıydı dav

14. Doğru ol emn ol degallerden
Ki degal-bāze Teñri virmez dav

15. Āferīn-i ħudā saña **Meczüb**
Ki bu sözler gönüller eyler av

97a

90

Velehu

Mef'ülü Mefā'İLü Mefā'İLü Fe'ülün

1. Sākī mey ilen bī-ğaş olur şubh dimāğı
Gel başuñ içün dur ayağa doldur ayağı

2. Başdan dolu baş vir ki yegindür gam-ı eyyām
Haşmın yā senüñ çāk olur elbette dimāğı

3. Ger lâle üzin fikrine düşmez ne baturmış
K̄an çanaķınıñ içine göksindeki dāğı
4. Baħ gözgüye feyz-i nażar-ı pākümi gözle
Gör aydur üzüñ yā ki behiştüñ gül-i bāğı
5. Manzūr bugün nām-ı ĥudā ‘āleme sensen
Gün kimi olupsan feleküñ çeşm ü çerāğı
6. Ol göz ki senüñ sar u yaman göz ile baħsun
Sunsun ışığı tīz ile kim uğrı çerāğı
7. K̄apuñda bugün çeşm-i felek menden umar nūr
Māhına bugün men virürem mihr-i sürāğı
8. Bu luţf-ı besimdür ki maña genc-i ĥayālüñ
Firdevs fezāsı eylemiş genc-i ferāğı
9. ‘Aşķ u hevesi fark eyle zāhid ki yanupdur
Bir āteş ile mescid u meyĥāne çerāğı
10. Āşüfte dimāğ olmaķınıñ vechini sorma
Sor mey-gedeye zāhidi seyr eyle dimāğı
11. **Meczūb** seherlerde budur vird ü du‘āmuz
Tā var cihān şāhumuzuñ yana çerāğı

97b

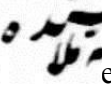
91

Velehu

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Şabuĥī vaķtidür sākī getür ol bāde-i bākī

Buraħma fırsatı elden ki çuħd u ‘ayş müştākı

2. Şitāb-ı ‘ömr anlamaz öten günler dahı gelmez
Ötürme fırsatı sākī şabūhuñ çākıdur çākī
3. Şabāħ oldu ne yatmışsandur ey muṭrib uyat baħtuñ
Uyağ baħtuñ nişānıdur şarāb u şāhid u sākī
4. Şarāb u şāhid u sākī şabāħı virse el muṭrib
Segāhuñ vaħtidür vaħti hişāruñ çākıdür çākī
5. Eger meyħāneye düşdüm eger üz Ka‘beye koydum
Hemān miħrāb idi medd-i nazarda kaşlaruñ ṭākı
6. İrağ gez āfitāb-ı ‘ālem-ārā tek nazardan¹⁴
İrağ gezsın dutar ħüsnüñ senüñ de cümle āfākı
7. Cedelden medrese mescid riyādan deyr çahırdan
Boş olmazlar buraħsun suya evrākı
8. Eger bilseydi yaşatmaz gülistānı ħazān faşlı
Cibinde gizlemezdi ħurdesini gonca yaprağı
9. Hemīşe yaħşı yüz fālüñ ki açanda kanad himmet
Tehemten Keyğubād ilen aşar Elbürz tek dağı
10. Düşürdi her kişi öz kısmetini kāni‘ ü şākır
Ĥakīm ü kādır ü ‘ādil eger bilseydi rezzākı

¹⁴ Mısrada vezin hatalıdır.

11. Metā´ı zūhdüñi zāhid ḥarābāt ehline satma
Ki ser-ḥoş yahşı tanır sen teki sālūs u zerrākı

12. Gice gündüz saña **Meczūb** yalvarmazdı kapuñda
Senüñ tek cem´ ideydi bir güzelde ḥüsn-i aḥlākı

92

Velehu

Mef´ülü Mefā´ilü Mefā´ilü Fe´ülün

98b

1. Ayıgluḳ ilen bir nice dil cāne yetişdi
Ḳanum arasına gine peymāne yetişdi
2. Dīvānelüküm düşmiş idi ṭurfe ḥumāre
İmdāduma ol nergis-i mestāne yetişdi
3. Azdurmış idi ´aqlumı dün tevbe ḥayāli
Yāduñla gine yādına meyhāne yetişdi
4. Gıtmişdi vefā sındura peymānı cefādan
Yādına ol evvel dolu peymāne yetişdi
5. Az ḳalmış idi dil üze ümmīd-i du´ādan
Feryāduma bir nāle-i mestāne yetişdi
6. Miḥrāb-ı dile ´arşanı çoḫ dar eylemişdi
Ḳaşuñ kömekine gine merdāne yetişdi
7. Söz yetdi dudaḳuña ḳulaḫuñ maña olsun
Vir göñlüñi şīrīn yere efsāne yetişdi
8. Baḫş-i kemerüñ dün gice gözler arasında

Hîç neste için gide gide kıana yetişdi

9. Açıldı gül-i bâğ u kulağ oldu ser-â-pâ
Tâ gül yüzünüñ vaşfı gülistâne yetişdi

10. Gönlüm kim aparduğın o gözlerine gizler
Vir bâde ki hâne-i bege sultâne yetişdi

99a

11. Hâk-i kademüñ şehrlere kısmet olanda
Bir toz kadarı sürme Şifâhâna yetişdi

12. Derdüñ ne devâdur ki Mesihâ talebinde
Biñ derdi eger var idi dermâne yetişdi

13. Bu yazıda ferzâne
Bir vahşet ilen menzile dîvâne yetişdi

14. Tâ 'aqla refîk oldu bu daşlukda tevekkül
Müşkillerümüz var ise âsâne yetişdi

15. Ma'sûka yeter cezbe-i ma'sûk ile 'âşık
Şem' odı ile maflaba pervâne yetişdi

16. Göz yaşu ile harman olur geşt-i ümîdüñ
Yerden su ilen gör ne yere dâne yetişdi

17. Baş egmedi hîç saltanata himmet-i **Meczûb**
Tâ dergeh-i sultân-ı Horâsâne yetişdi

93

Velehu

1. anlu yaşum baş virse bir zamān seyl-ābını
Eylerem eřk-i Bedeřřān Tebrizūn sūrĥ-ābını

99b

2. Gōsterūr ĥalka ser-ā-ser yer ūzin bir lāle-zār
Ger āĥıtsa mŭdde'āsınca gōzŭm ĥŭn-ābını

3. Ger vefā 'ařkuñ yolında dağ tek eglenmesŭn
āf Dağı da getŭrmez bu cefānuñ tābını

4. ařlaruñ miĥrābıdur yā kātib-i dīvān-ı ĥŭsn
Yazmış evvel varağ başında kıble bābını

5. ařlaruñ miĥrābı semt-i kıble tanıtdı maña
Ol gŭler ūz ūzŭme ađdı behiřt ebvābını

6. ařlaruñ miĥrābına iĥlāř ilen tā baĥmasun
Kim salur tāk tāk dilinden zāhidŭn miĥrābını

7. Olmadum bezmŭnde ser-ĥoř tā serŭnden geĥmedŭm
Nergisŭn cān nağdine satar řarāb-ı nābını

8. 'Aşk odı tā her ta'alluğdan ola 'aşık ĥalāř
Yandurur řevĥ-i cŭnŭn evvel cihān esbābını

9. 'Aşk iĥlīminde dāniř adı hīĥ gelmez dile
Anlamaz dil bilmeyen sanur ulu'l-elbābını

10. Senden ōñce baĥ gōr kimler gidŭpdŭr kim bilŭr
Kimlerŭn řanı boyatmıř Tebrizŭn sūrĥ-ābını

100a

11. Gök medārıyla medāruñ sarmaşupdur bir bire
Tā nefes var salmaz işden bir nefes dolābını

12. Raḥm eyle **Meczūbu**ña çoḡ imtiḥān itdūñ beni
Ṭākatüm mundan sora müşkil getürse tābını

94

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Baḥışuñ tek bir belādur türk-i ğamzeñ tābını
Rüstem-i Destān getürmez böyle türkin tābını
2. Türk-i ğamzeñ yaḥdı göñlüm ülkesin bīdād ilen
Āh tūmārında bir bir yazmışam ebvābını
3. Şabrı bilmem kim apardı ṭākatı kim 'aqlı kim
Türk-i ğamzeñ pay idende göñlümüñ esbābını
4. Kim kıyırırış zāhidüñ miḥrābını kör de bilür
Kim düzetmiş öz eliyleñ kaşlaruñ miḥrābını
5. Baḥma ger hüşyārsan zāhid o ser-ḥoş gözlere
Tā baḥupsan virmesün tālāne zühd esbābını
6. Bü'l-heves baḥdukca eyler tār-ı ḥüsn āyīnesin
Şükr kim rengüñ tanır aġyārdan aḥbābını
7. İtüñ ilen kıyırırış gezsün itden eksükdür raķīb
Nol ger bābuñda her kim tanısa öz bābını
8. Duymışam luṭfuñ çoḡ ister ḥaste göñlüm ḥātırın

100b

Oldı handān gözleyende şerbet-i 'unnābını

9. Yoğ senüñ tek bir melāhat mün'imi Tebrīzde
Tanıram bir bir bu ma'mūr ülkenüñ erbābını
10. Seyr-i mehtāb ister isen gāfil üz göster maña
Men baḥam ay üzine sen seyr eyle mehtābını
11. Zarf-ı mihr-i 'ārīzuñdur saḫla göñlüm 'izzetin
Görmeyen baş üste muşhaf ḫātır için k̄abını
12. Özge bāba himmetüm baş egmemiş hīç bābda
Tanımış **Meczūb** tek bābuñda başum bābını

95

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Söyledüm kırtar meni öldür rakībi yā meni
Üzüme baḫdı gülümsüñdi didi evvel seni
2. Söyledüm alma rakībūñ göñlini dözmez kaçır
Söyledi çoḫdan mesel olmuş ki evvel kaçanı
3. Söyledüm dünyā yıhılmaz olmasun bir bü'l-heves
Söyledi olmaz kıram dünyāñı çoḫdur keştini
4. Söyledüm kuyuñda tanı kim sıvışur kim kalur
Söyledi bir imtiḫān-ı ḡamze tanır kalanı
5. Söyledüm 'aşıḫ heveslerden nice āsān geçer
Söyledi maḡrūr olma sehl sayma düşmeni

101a

6. Söyledüm dermān nedür hicrān düşende araya
Söyledi şabr ile bülbül gine bekler gülşeni
7. Söyledüm ‘āşık ne yoldan tīz yiter maqşūdına
Söyledi sen dāne sep Teñriden iste hırmeni
8. Söyledüm zāhid niçün ‘uşşāk bezminden kaçar
Söyledi şāyeste hergiz cennete olmaz denī
9. Söyledüm nāşih deyr gel tevbe it içme şarāb
Söyledi yahşı dimişler koy aparsun su seni
10. Söyledüm maṭlabca nola ‘arz-ı maṭlab eyleyem
Söyledi maṭlabca kīndür pādişāhlar dāmeni
11. Söyledüm la‘l-i lebūñden göñlüme bir müjde vir
Söyledi redd eylemez muhtācını hergiz ğanī

101b

12. Hāṭiruñ **Meczūb** men tek cem‘ eyle dildārdan
Ol kadar kim sen onı istersen ol ister seni

96

Velehu

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Gel ey nā-mihr-bān dilber ki dil çoḡ nātuvān oldu
Büküldi tākatuñ qaddi vefānuñ bağırı kan oldu
2. Kızardı nihāl-i erğuvān tek şāh-ı ümmīdüm
Bahār-ı ‘arīzuñ fikrinde hasretten hazān oldu

3. ‘Ayān gördüm maña rahmuñ gelür mektüb āhumdan
O mektüb enisince anlu yaşum tār-vān oldu
4. Bi-amdillāh ki te’şir-i du‘ālardan seherlerde
Yetişdüm maqlaba maqlabca gōnlüm řād-mān oldu
5. Du‘ādan aqlamaql āhir mübeddel oldu gülmeke
Vefā vü şabrdan hecrüñ viřāl-i cāvidān oldu
6. Du‘ādan leblerüm itdi leb-ā-leb ‘arş-ı dergāhuñ
Ki gördüm öz-be-öz la‘l-i lebüñ şekker-feřān oldu
7. Ne anlar oydı hecrüñ baqruma tā anımı tökdün
Ne mişnetler yaqlıldı gōnlüme tā řādumān oldu
8. Yoluñda doqruluqdan başımı döndürmedüm hergiz
Ki arřumda nihāl-i āmetüñ ārām-ı cān oldu
9. Gōñül āynesini řāf itdi āhir şayqal-ı āhum
Muřaffā gōnlümüñ kāmınca gōnlüm kām-rān oldu
10. Vefānı gör ki üz döndürmedi hergiz cefālardan
Vefā tīp durdı tā āh-ı seher řāhib-ırān oldu
11. Cefādan řabr u hūř u ‘aql u tākāt oldılar yerden
Duran yerden vefā teprenmedi tā pehlivān oldu
12. Vefā bīgānelerden itmedi řermende **Meczūbı**
Bi-amdillāh ki ol bīgāne meşreb mihr-bān oldu

102a

TERCÎ-Î BEND

Menkıbet Bābında Bir Tercī' dūr

Mef'ūlü Mefā'ilün Fe'ūlün

I

1. Ey naşş-ı imāmetüñ müseccel
Evvel söz ilen imām-ı evvel
2. Gösterdi seni kadīr ĥumda
Ol zümre-i enbiyāda efđal
3. Vird oldı melāyik içre aduñ
Bu silsilede budur müselsel
4. Bir böyle nizām-ı cezm ister
Bir sen teki pişvā-ı ekmel
5. Hāķ itmese hāķ imām ta'yīn
Kimdür ide varı müşkili ĥal
6. El virdi saña fütūh-ı İslām
Dīn müşkili senden oldı münĥal
7. Hāşā ki kıoya ĥakīm-i aĥkem
Sensiz bu 'azīm emri mühmel
8. Kim düşmeni sındurur senüñ tek
Ĥayber kıapusına güc tapar el
9. Ol kim eteküñi dutmadı berk
İtmişler elini başdan şel

102b

10. Selmān teki maṭlabın Süleymān

Bu ḳapudan eyledi muḥaṣṣal

11. Bir zerre-i mihrūñ ile ḥurṣīd

Zer tācını eyledi mükellel

12. Mihrūñden mihr bir niṣāndur

Bir zerresin itdiler mūmeṣṣel

103a

13. Ḥaṣmuñ baġrı delūk delūkdür

Var göksini imtiḥān için del

14. Din ḥaṣmına la'net indi gökden

Yük yük dime kuh kuh u tel tel

15. Ol Şī'a-ı pākdür ki ḥaṣmın

La'n-ı ebede ide muġallel

16. Īmān o ki salmasa teberrā

Olmaz ṣaf-ı ḥaṣm için mükemmel

17. Kesdürmese keskinin teberrā

Hīç fāyide eylemez tevellā

II

1. Ey hamuya ḥilḳatuñ muḳaddem

Nūruñ nūr-ı Nebīyle tev'em

2. Senden Cibrīl aldı ta'līm

Tā oldu muḳarreb u mükerrerem

3. Hergiz olmazdı tevbe maqbül
İtmeydi seni şefî' -i âdem

103b

4. Keştîni biraḥdı luṭfuña Nūḥ
Tā ötdi ḥaṭarları müselleḡ
5. Sayıldı ḥalîl-i Şî' alardan
Ol berd u selâmı gördi ḥurrem
6. Mūsā ki 'aşāsı oldı şu'bān
Vām eyledi Zü'l-fiḳārdan sem
7. 'İsā ki iderdi meyyit ihyā
Aduñı unutmaz idi bir dem
8. Kim aduñı gönülden çaḳırdı
Ögrenmiş cezm-i ism-i a'zam
9. İḥsānuña göz tiküp Süleymān
Saldı ele taḥt u tāc u ḥātem
10. Ol nuṭḳdan ey kelām-ı nāṭıḳ
Saḥbān kimi çoḥlar oldı ebkem
11. Ol cüddan ey cevād-ı cāvid
Çoḥ zerre güneş tek oldı ḥātem
12. Ḥayber kimi baḡrı daş kāfir
Çoḥ oldı o kuvvet ile mülzem

104a

13. Gökden yere yindi Zü'l-fiḳāruñ

Tā ola ʔarīk-i ʔer´ muhkem

14. Ger emrüne ittifāk olaydı
Olmazdı ʔekāvet u cehennem
15. Vācib olmuʔ ki yeddi gōkden
La´net ine ʔaʔmuña dem-ā-dem
16. Va’llāh itmez muḥabbetüñ nef´
Tā olmasa la´n-ı ʔaʔm munzam
17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

III

1. Hīç ad ʔıḥarmamıʔ ḥalāyık
Ad oldu saña kelām-ı nāḥık
2. Fermānuñadur niẓām-ı eflāk
Rāḥık görünürse yā ki fātık
3. Tekbīr-i namāzuñ emri ile
Mağrib iki kerre oldu maʔrık
4. Gök içre melāyike mu´allim
Yer üzge ketāyibe mufarrık
5. Vaʔfuñda muvālif u muḥālif
Nā-çār söleʔdiler muvāfiç
6. Ẕahr odını söndürürdi luḥfuñ

104b

Birlük eyleseydiler alāyık

7. Tā salmaya ‘aks gōñle mihrūñ
Ĝaflet yuħusından olmaz ayık

8. Hükml ile cihānı dutdı her kim
Ger oldı muħabbetūñde şādık

9. Cennāta deyin şükür ki düzmiş
Karşumda muħabbetūñ adāyık

10. Tikmiş saña göz bu ĥaste gōñlüm
Nitsün sensen taḃīb-i ĥāzık

11. Yā Rab nola itlerūñ şafında
Kurbānluħa bir it olsa lāyık

105a

12. Bir ‘ömr heves bu ĥaste cāne
Düzmişdi selāsil-i ‘alāyık

13. Bir zerre-i luḥfuñ āħir itdi
Bir ‘ācizi bir sipāha fāyık

14. Yā Rab luḥfuñ hemīşe itsūñ
Düşmenlere itlerūñi fāyık

15. Dīn ĥaşmuña la‘n eylemekdür
Ger olsa zebān u dil muvāfık

16. Kesdürmese keskinin teberrā
Hiĥ fāyide eylemez tevellā

IV

1. Vaşfuñ ki peyember itdi ezber
Qur'ân-ı mecîddür ser-â-ser
2. Bir mu'cizi muşhafuñ budur kim
Göksinde sakışdı vaşf-ı Hıydar
3. Yer-be-yer u kayırılmamış gök
Sen taht-ı imâmete muşaddar
4. Cibrîl-i emîne sen mu'allim
Peyğambere sen be-cân berâber
5. Göklerde melek şafına serdâr
Yer üzre cemî'-i halka server
6. Ācilde qasîm-i Cennet ü nâr
'Ācilde sen ins ü cinne rehber
7. Sensen ki imâm-ı ins ü cinsen
Hem 'ilm Medînesine sen der
8. Ya'nî ki bu derden itmeyen yol
Elbette ki oqrıdur sitem-ger
9. Tahkîk ki luţf-ı dâmeninden
Din oqrı senüñ ilen keseller
10. Bu qapıda bir item ezelden
Şâhiddür aña vefâ-ı Qanber

105b

11. Nitsün o güc ile kuvvet-i haşm
Yā dest-i velāyet ile Hayber

12. Nitsün eyle hışma ‘Ömr ü yā Zeyd
Dözmez aşlan öñinde ‘Anter

106a

13. İhlāş gerek ki her nefesde
La ‘net ide haşmuña mükerrer

14. Düşmen dise mümkün olmaz ol fi ‘l
La ‘net idüp özlerüm ki ey zarr

15. Yerde ne şevāb ola yerinde
Gökde bire on hesāb idler

16. Kuvvet zafer i ‘tikāda virmez
La ‘n eylemese ‘adūnı ebter

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

V

1. Ey kân-ı mekârim u fezāyil
Ey fazluña her ne var kıyil

2. Göklerde ger ümmetüñ yetürdi
Ervāh u melāyike nevāyil

3. Āfākda oldı mu ‘cizātuñ
Meşhūr-ı medāyin ü kabāyil

106b

4. Ser-ḥayl-i melek öñüñde tilmîz
Cibrîl-i emîn kapuña sâyil
 5. Göz ḥâtemüñe tiküp Süleymân
Ol mülk-i ‘azîme yetdi hoş-dil
 6. Bir emr-i ‘azîm için semâdan
Kur’ân-ı mecîd oldu nâzil
 7. Ol emr-i ‘azîmdür imâmet
Müctemi‘ cümle-i fezâyil
 8. Âdem dünyâya gelmemişken
Gök göksine kehkeşân hamâyil
 9. Senden yer ü gökde aldılar pay
Envâr-ı evâhir ü evâyil
 10. Ğâbir kimi oldu luṭf-ı ‘âmuñ
Müstaḳbel u öñ zamâna şâmil
 11. Ḥayber düğünün açar yedullâh
Ol ḳudret ile daḥı ne müşkil
- 107a**
12. ‘Âlim seni yaḥşı tanıyandur
Her çend ola ‘âmi-i resâyil
 13. Çoḥ ‘âlim u fâzıla bu yoldan
‘Âlimler ara deyildi câhil
 14. ‘İlm âb-ı ḥayâtdur o lebden
Yoḥsam va’llâh zehr-i ḳâtil

15. Teşrîf-i muhabbetüñdür ĩmān
Bir şartā ki şartı olsa hāşıl

16. Dĭn ehline şartdur teberrā
Kur'ānda tamāmdur delāyil

17. Kim haşmuña kāmīl itdi la'net
ĩmānını cezm itdi kāmīl

18. Kesdürmese keskinin teberrā
Hiç fāyide eylemez tevellā

VI

1. Kim şıdk ile aduñı aparur
Teñri işini yaqın uvarur

107b

2. Maţlab avını kıumarur ol kim
Cān içre muhabbetüñ kıumarur

3. Gün tek kime kim dolaşdı mihrüñ
Gül kimi güler üzi kızarur

4. Başlar mihrüñ yolını çoğ baş
Başa görelim ki kim aparur

5. Başa bu yolu aparur ol kim
Öz fikrini başdan çıharur

6. Ol od ki şerārı şarka düşse
Mağribdekinüñ başı kıabarur

7. Yarın sañadur muṭī' u münkād
Tā kim oda kim behište vardur

8. Ol haşmı ki sen oda bıraḥduñ
Oddan onı daḥı kim çıḥarur

9. Kim ola görür seni olanda
Hoş-ḥāl o ki sol gözi yaşarur

10. Hālik o ki saḥ gözi yaşardı
Benzi de 'abūs ilen bozarur

108a

11. Kim teşne-i luṭfuñ oldı Kevşer
Elbette ki göñlüni suvarur

12. Dünyānı seven ki nefsi besler
Pür-işşekdur şıḡır otarur

13. Yarın ki o mihr-i devletinden
Çoḥ 'āşilerüñ üzi kızarur

14. Elbette ki itlerüñ şafında
Kānber öz itini ad aparur

15. Maṭlabca murādın avlar ol kim
Gül haşmuñı la'n ilen kımarur

16. Şeyṭān kuşunun daḡıtmasa la'n
Īmānını kim dürüst aparur

17. Kesdürmese keskinin teberrā

Hîç fâyide eylemez tevellâ

VII

1. Dīn ma'rifet-i velāyetüñdür
İmān nūr-ı muḥabbetüñdür

2. Ol secde ki baş günden oldu
Her zerreye farz-ı tã'atüñdür

108b

3. Şemsi iki kãtile kaytarmak¹⁵
Bir mu'cize-i 'ibādetüñdür

4. Mi'rāc-ı ḥabīb-i kibriyādan
Maḥlab ḥaber-i imāmetüñdür

5. Evvel yer üzerinde Ka'be yapmaḵ
Temhīd-i dem-i velāyetüñdür

6. Şehrullāh u namāz u miḥrāb
Teşrīf-i dem-i şehādetüñdür

7. İstihkām-ı kavā'id-i şer'
Luḫf-ı nazar-ı ḥimāyetüñdür

8. Açuḵ açuḵ fütūḥ-ı İslām
Bir bir hüner-i şecā'atüñdür

9. Enhār u kuşūr u ḥūr-ı cennāt
Varı semer-i velāyetüñdür

¹⁵ Mısrada vezin hatalıdır.

10. Hıyyāt u ‘aķārib-i cehennem
Gül bā ‘işi nār-ı saŗvetüñdür

11. Teñriye penāh-ı saŗvetüñden
Her çend ki luŗf-ı ‘ādetüñdür

109a

12. Çoŗ şükür ki *lā teŗurr*¹⁶ tek çoŗ
‘Āşilere öz rivāyetüñdür

13. Ādem cürmin şefā‘at itmek
Tā var kadīmi ‘ādetüñdür

14. Cennetde nice nihāyet olsun
Endāze senüñ seŗāvetüñdür

15. Dīn haŗşmına la‘n itmek oldu
Dīn şartı vü dīn muŗabbetüñdür

16. Kesdürmese keskinin teberrā
Hıç fāyide eylemez tevellā

VIII

1. Zeynebde tāc-ı innemāsan
Şāhenşeh-i mülk-i *hel-etāsan*¹⁷

2. Kim küh-i kemālūñe yetişdi
Her bābda ķudret-i ĩudāsan

¹⁶

¹⁷ Şia mezhebinde Ehl-i Beytin cennetle müjdelendiği sure olan İnsan Suresi’ne verilen isimdir.

3. Peygamber işin kim itdi sen tek
Hakkā ki vaşiyi-i Muştafāsan

109b

4. Sen seyyid-i enbiyā yerinde
Bī-fāşıla şāh-ı evliyāsan
5. Peygamber için ki dutdı ‘ālem
Bir bellü ‘ināyet-i hudāsan
6. Çolkaşdı göke nidā-ı lā-seyf
Sensen şeh-i mülk-i *lā-fetā*¹⁸ sen
7. Sen vādī hayretinde olduñ
Cibril-i emīne reh-nümāsan
8. Küll Şī‘alara imām-ı luţfiñ
Mişākda itdüñ ibtidā sen
9. Kim sāyile saltanat bağışlar
Sen hātemi eyledüñ ‘atā sen
10. Mevlid saña Ka‘be oldı ya‘nī
Sen şāhib-hāne-i hudāsan
11. Dīn derdini ey tabīb her derd
Her derd için eyledüñ devā sen
12. Feryāda dem-i Mesīh yitmez
Ger hasteye virmesen şifā sen

110a

¹⁸ Hz. Ali'nin yiğitliği hakkında söylenen "Zülfikar'dan başka kılıç, Ali'den başka da yiğit yoktur." anlamına gelen (Lâ fetâ illa Ali lâ seyfe illa Zülfikar.)

13. Tā şer‘-i Nebī nizāma düşsün
Çekdüñ lillāh çoğ cefā sen

14. Şer‘ okırısı dağı iş başarmaz
Sen hāmī-i şer‘-i Muşafāsan

15. Şer‘ okırısıdur taşavvuf ehli
Varını hūb eyledüñ fenā sen

16. Tā itmeye Şī‘a la‘n-i a‘dā
İhlāşına olmasan rızā sen

17. Keskürmese keskinin teberrā
Hiç fāyide eylemez tevellā

IX

1. İzed ki cihān iderdi inşā
Ol seni itdi halka mevlā

2. Bir böyle nizāma baş günden
Nāzır seni tikdi hağ te‘āla

3. Sensen ki saña hiṭāb itdi
Hālīk *levlāk*¹⁹ u haşm *levlā*²⁰

110b

4. Kudret kalemı senüñ özüñden
Kur‘ān-ı mecīd itdi inşā

¹⁹ Hz. Peygamber’in Allah katındaki değerini ifade eden “Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.” (Levlâke levlâk lema halaktü'l eflâk

²⁰

5. Öz hattıñ ilen sen eyledüñ hac
Her söz ki resül itdi imlā

6. Tā nūr-ı nübüvvet oldı ĩcād
Envār-ı imāmet oldı peydā

7. Envār-ı nübüvvet ü imāmet
Tev'em teki oldılar hüveydā

8. ĩcād risālesinde ol²¹

Yazıldı *huve'l- 'aliyyü'l-a 'lā*²²

9. Takdīr-i ezelden oldı bir nūr
On ikki imāmdan hüveydā

10. Ol tayr ki vurdı baħre minķār

Ĥızrı şān-ı Mūsā

11. Remz ile görüñdi şān-ı 'ilmüñ
Tā kıatre göre şukūh-ı deryā

12. Gözler seni kim ki var olanda
Fermānuña ol büyük temāşā

111a

13. ĩ'cāz ile yaķdı baħr-i Ķur'ān
Var vaşfuña kimde ĥadd u yārā

14. Deryā ķadrinedür muķaşşır

²¹ Mısrada vezin hatalıdır.

²²“ En yüksek mertebede olan odur”

Ger atıre ide Őinā-ı deryā

15. Dīn ehline fāyız olmaz īmān
Zamm olmasa dīne zemm-i a‘dā
16. Dīn haşmına la‘net-i mükked
ur‘ānda mükerrer oldu inŐā
17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hī fāyide eylemez tevellā

X

1. Ey zübde-i halk u nūr-ı envār
Ha emri ile imām-ı ebrār
2. Sensen Şaf-ı ıŐıfāda Şaf-der
Sensen sipeh-i yaıne sālār
3. Sensen zafer-i fütūh-ı İslām
Sensen Kerrār-ı ğayr-i ferrār
4. ‘ArŐ üzre senūñ fezāyilūñdür
Ser-defter-i fazl-ı āl-i ahār
5. Dünyāda imām-ı ins ü cinsen
‘Ubāda asīm-ı cennet ü nār
6. Kim sen teki oldu ğayz-ı a‘dā
Kim sen teki itdi am‘-ı küffār
7. Mü‘min haā odur ki itmiş

111b

Hakkiyyetüne ezelden ikrār

8. Mağdūb o sayılır ki itmez
İnkār onı kim sen itdūñ inkār

9. Āmurziş için halāyık içre
Mihrūñi vesīle itdi gaffār

10. Ger mihrūñe ittifāk olaydı
Qahr odını söndür[ür]di qahhār

11. Naşş oldu ki hīç zarar yetürmez
Mihrūñle günāh u belki ısrār

12. Mihrūñ semeri riyāz-ı cennet
Qahruñ eşeri hūlūd-ı fi' n-nār

112a

13. Dünyāda müyesser itdi mihrūñ
Tübā vü kuşūr u hūr u ezhār

14. Ya'nī nazārumda devletūñden
Cennāta deyin düzüldi gülzār

15. Dīn haşmına la'n şart-ı dīndür
Mişākda böyle itdiler cār

16. Dünyā ivini hemīşe tā var
Mülhidlere la'n u ta'n ider dar

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

XI

1. Zāhirsen ü mazharü'l- 'acāyib
Ġāyibsen ü müzhirü'l-ġarāyib

2. Aduñ sermed kitābesinde
Yazıldı müferriķu'l-ketāyib

3. Qur'an-ı mecīd oldı vaşfuñ
Ya'nī sensen resūle nāyib

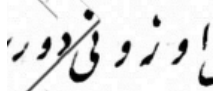
112b

4. Dünyāda nizām-ı nazm-ı gūnīn
Ķāyim sañadur bu şun'-ı şāyib

5. 'Uķbāda ķasīm-i Cennet ü nār
Ya'nī sañadur bu ħalk-ı āyib

6. Maşrıķ gūni emrūñ ile her kevn
Maġribde olur nihān u ġāyib

7. Fermānuñ ile ķamer gök üzre

İl serī' u dāyib

8. Sensen ki seġāvetüñ idüpdür
Mücrimleri rāġıb-ı reġāyib

9. Farķ eylemedi 'ibādetinde
Eyyām-ı meserret u nevāyib

10. Sen tek kime salţanat neşātın
Ĥüzn eyledi a'zam-ı meşāyib

11. Takdīr senüñ elüñde itdi
İzhār cihān cihān ‘acāyib

12. Mihrüñ mi‘yār-ı birr u fācir
Luţfuñ ‘ām-ı eşim ü tāyib

113a

13. Ol gönle ki mihrüñ olmadı pay
Raḥmetden ezelden oldı ḥāyib

14. Raḥmet nice Şī‘a için itmiş
‘Arş erkānın seḥāb-ı şayyib

15. Dīn ḥaşmı için ezelden olmuş
La‘net emţār u gök seḥāyib

16. Dīn ḥaşmına la‘n olmasa şart
Erkānına yol tapar me‘āyib

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

XII

1. Deryā-ı seḥāvet u keremsen
Dāmād-ı resül u ibn-i ‘Āmsan

2. Büt Ka‘bede ser-nigün idende
Basduñ eyle ketfe sen ḳadem sen

3. Sen ‘arş-ı mecīd u sen yedullāh
Levh-i maḥfūzsan ḳalemsen

113b

4. ‘Ālem nesak u nizāma dūşmez
Kayırmasan onı dem-be-dem sen
5. Sen mazhar-ı luţf idüñ sen itdüñ
Bir böyle nizāmı muntazam sen
6. Ma‘būdluķa fezāyilüñden
Oldüñ beşer içre müttehem sen
7. Cibril-i emîne hātem itdüñ
Eşnā-ı rükü‘ da kerem sen
8. Hātem iyesine sen biraħduñ
Gencīne-i haşmet u haşem sen
9. Sensen ħallāl-ı küll-i müşkil
Hem kāşif-i küll-i henn ü ğamsan
10. Fetħ üzine kapılar açıldı
Tā ħaddüñi eyledüñ ‘alem sen
11. Bir yerde Uħud güninde itdüñ
On yeddi ğürz ‘alem ħalem sen
12. Sensen ki ezelde Şī‘alardan
Aldüñ yük yük gine selem sen

114a

13. Yoħsul elümi dut ey şehensāħ
Ol şükre ki bay ü muhteşemsen
14. Dāyim kime yalvaram ki dāyim

Sensen ki 'azîz ü muhteremsen

15. 'Älem saña göz tiker olanda
Dîvân günü dâver ü hükümsen

16. Dîn haşmına kim ki la'n itmez
Hiç tâ'atin itmesen raqam sen

17. Kesdürmese keskinin teberrâ
Hiç fâyide eylemez tevellâ

XIII

1. Düşmenlerüñe tamâm la'net
Münkirlerüñe müdâm la'net

2. Peyveste ider tamâm-ı 'âlem
Düşmenlerüñe tamâm la'net

3. Maṭlabca ider medâr eflāk
Münkirlerüñe müdâm la'net

114b

4. Medd-i ezel ü ebedde düzmiş
Dîn haşmına intizâm la'net

5. Dîn haşmına la'n gökden indi
Olmış şülüş-i kelâm la'net

6. Esnâ-ı kunûtda iderdi
Sekiz nefere imâm la'net

7. Ol devlet müstedâm eyler

Dīn ḥaşmına müstedām la'net

8. Āfākda ḥaşmuña iderler
Rūz u şeb u şubḥ u şām la'net

9. Dīn ḥaşmına yer üzinde eyler
Mūr u melaḥ u hevām la'net

10. Düşmenlerüñe ider ḥaremde
Ḥicr u ḥacer u maḳām-ı la'net

11. Dāniste vü bī-şu'ūr eyler
Din ḥaşmına ḥaş u 'ām la'net

12. Dünyāda vü āḥiretde 'ayşı
Ḥaşmuña ider ḥarām la'net

115a

13. İqbāl odur ki Şī'a itsün
Dīn ḥaşmına dost-kām la'net

14. Şüfī söyler ki la'net olmaz
Dahi sözine müdām la'net

15. Ol cem' ki şulḥ-ı gül iderler
Ol cem'e 'ale'd-devām la'net

16. Kimdür saya ol gürühı bir bir
Her birine şad kıyām la'net

17. Dīn düşmeninüñ şafı pozulmaz
Ger eylemese kıyām la'net

18. Mülhidlere Şî'a gâlib olmaz
Vird itmese şubḥ u şâm la'net

19. Kesdürmese keskinin teberrâ
Hiç fâyide eylemez tevellâ

XIV

1. Qur'an-ı mecîde reh-nümâsan
Sen mu'ciz-i dîn-i Muştafâsan

115b

2. İkkimci imâma sen bıraḥduñ
Sâmân-ı celâl-i müctebâ sen

3. Baş virmeki şâh-ı Kerbelâ tek
Lillâh sen itdüñ ibtidâ sen

4. Seccâda ezelde sen bıraḥduñ
Seccâde-i kıble-i du'â sen

5. Envâr-ı 'ulûm-ı Bâkırü'l-'İlm
Ol gökse sen itdüñ âşinâ sen

6. Âmin revâc-ı dîn-i şâdıķ
Ol şâha sen eyledüñ 'atâ sen

7. Sâmân u şükûh u ḥilm-i Kâzım
Mûsâya sen eyledüñ seḥâ sen

8. Ol şâmin-i zâmini sen itdüñ
Şâhenşeh-i mesned-i rızâ sen

9. Envār-ı celālet-i cevāda
Sen salṭanat eyledüñ ‘aṭā sen

10. Hādīni sen itdüñ ins ü cinne
Mevlām u imām-ı reh-nümā sen

116a

11. Zü’l-‘Askeri eyledüñ özüñ tek
Şāhenşeh-i mülk-i *lā-fetā*²³ sen

12. Ol hüccet-i kâṭi ‘ī sen itdüñ
Burhān-ı eimme-i hüdā sen

13. Āmin-i tevellā vü teberrā
Sen nāciye eyledüñ ‘aṭā sen

14. Sen ḍarbet-i la‘n ḍarbi eyle
Hālikleri eyledüñ fenā sen

15. Esnā-ı ḳunūtda sen itdüñ
Mülḥidlere la‘n-ı ḥoş-nümā em

16. La‘n itmese ḥaşmuña gönülden
Ol Şī‘adan olmasan rızā sen

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

²³ Hz. Ali’nin yiğitliği hakkında söylenen “Zülfikar’dan başka kılıç, Ali’den başka da yiğit yoktur.” anlamına gelen (Lâ fetâ illa Ali lâ seyfe illa Zülfikar.)

MÜFREDLER

El-Müfredât

116b

1

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şükr ni'met arturur az itme şükr
Kış tena'um eyleseñ yaz itme şükr

2

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dokru yolda hîç düğünden çekme gam
Hızırıdur müşkil-güşâluğda 'ilim

3

Velehu

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Her ne insāna kıyāmetde ziyāndur eyleme
Tā yaman görmeyesün her ne yamandur eyleme

4

Velehu

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Şulh-ı gül dīnedür yaman noqşān
Yağşını yağşı bil yamanı yaman

5

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yaşılığ itmez budur hük-m-i mübîn
Lâ-yezî'ullâh ecrü'l-muhsinîn

117a

6

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

Şâf-dil her kişini yaşı bilür
Her kişi öz işini yaşı bilür

7

Velehu

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Küsme vâ'izden melâmet işidür
Her ne ister koy disün kim işidür

8

Velehu

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Müfteriden yolına doğru giden handân geçer
Koy disün çoğdan meşeldür it hürür kârvân geçer

9

Velehu

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

Dime manşıb saña yünülce yükdür
Büyük başuñ belâsı da büyükdür

10

Velehu

Mef'ülü Mefā'ilün Fe'ülün

Mecnūnuñı Leylī ğayre satmaz

İl öz delüsin yābāne atmaz

117b

11

Velehu

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Gül aķacı ki kış āzārına hoşnūd dōzer

Rište-i maṭlabına gevher-i maķşūd düzer

12

Velehu

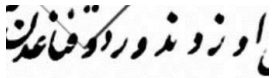
Her ivlenenüñ egerçi demi var

 ivinüñ delügince gamı var

13

Velehu

'Aceb eyleme yol izi dağdan geçer

Örgen geçer

14

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şām-ı hicrān şubḥ-ı dīdār oldı şükr

İllar uymış baḥt bīdār oldı şükr

15

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Yaḥşı yamanuñ dime aşlı iter

Aşlına baḥ ot köki üste biter

118a

16

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Rütbe-i 'ālī 'amelsizdür muḥāl

Yoḥsulı bay eylemez genc-i ḥayāl

17

Velehu

Mef' ūlü Mefā' ilün Fe' ūlün

Ḥırş ile bu 'ömrler çıḥıřmaz

Azuñ çoḥ ilen oyını olmaz

18

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Āḥiretten hamuya yeksān virüpdürler ḥaber

Remz bilme mülḥid olma gün çıḥar 'ālem görür

19

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Bu fenā dünyāda ger raḥl-i aḳāmet salasan

Āḥirin bārī unutma kim ḳalursan ḳalasan

20

Velehu

Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ülün

Çoḡ yerde zarar her kişiye öz sözi eyler

Düşmen eylemez omı ki ādem özi eyler

118b

21

Zīndīḳa baş idende Şeyṭanı

Başlar Bā Yezīd sübhāna

22

Velehu

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Zālīme raḥm zılm u 'adūvāndur

Ḥalkı incitmeyen müselmāndur

23

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Cilf ü bī-pervā sözinden er öter

Eyle kim yanşak öñinden ger öter

24

Velehu

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün

Bu deryā şānınuñ hayrānı çoğdur

Derindür boylama pāyānı yoğdur

25

Velehu

Fe'īlātün Mefā'īlün Fe'īlün

Laçınüñ himmeti 'uqābı çalar

Her dütā merdi bir kadem aralar

119a

26

Velehu

Mef'ülü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ülün

Teñri didiler Hātem-i Tāyını bağışlar

Ya'nī ki seḡā küfr ile ĩmān işi işlar

27

Velehu

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün

Tevekkül Teñriye her yerde itdüñ

Yağın bil maṭlaba maṭlabca yetdüñ

28

Velehu

Müfte'ilün Müfte'ilün Fā'ilün

İkki cihān 'izzet içündür namāz
Secde ider Şī'aları ser-firāz

29

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Rište-i tesbîh tek şāh-ı Necef mihri mūdām
Şī'alar göñlüni virmiş bir bire hoş en-niyām

30

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Derd-i dīn her derde dermān oldu şükr
Bir cihān müşkil gam āsān oldu şükr

RUBAÎLER

Rubā'īyyāt**1**

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ılün fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ılı Mefā'ılün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ılün fā'
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ılı Mefā'ılün Fā'

Besdür maña lā-ilāhe illallāhum

Yār olsa Muḥammed resūlu'l-lāhum

Va'llāh ikisi de dād yitmez va'llāh

Luṭf eylese 'Alīyy-i velīyyu'llāhum

2

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ılün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ılı Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ılı Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ılün Fā'

Tesbīḥ eyle söyle lā ilāh illallāh

Tenzīh eyle şart oldu tevḥīd-i ilāh

Ol reddeni Bā Yezīd-i mel'un söylemez

Ger bilse nedür ma'nā-ı sübhānallāh

3**Velehu**

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ılı Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ılı Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ılı Mefā'ılı Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ılı Fe'ül

Yā seyyid-i kâināt baḡ itlerüñe

Artuqca meni sefâriş it Ḥaydaruña

Yā şāh-ı Necef sen de bu 'āşī itüñi
Tapşur uluña fedā olım anberüñe

120a

4

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlū Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlū Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlū Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlū Fe'ül

Her fırada var bir nice a'lem-i nās
Var hamıdan a'lemüñ sözine ula as
Ma'şüm gerek yetürsün a'lem sözini
Tā a'lemi mülzem itmesün hücchet-i nās

5

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlün Fā'
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlün Fā'

On ikki imāmı kim ki efal bilmez
Bilmez ki nedür dīn-i mükemmel bilmez
Elbette arām lomadandur her kim
Şāh-ı Necefı imām-ı evvel bilmez

6

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlün Fā'
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlün Fā'

Hîç kimseye ıatm-i enbiyâ olmaz yâr
Tâ luġfi ‘Aliyy-i Murtażâ olmaz yâr
Hîç üze necât apusu açılmaz
Tâ göñline mihr-i müctebâ olmaz yâr

120b

7

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilü Fe‘ül
2. Mısra: Mef‘ülü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilü Fe‘ül
3. Mısra: Mef‘ülü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilü Fe‘ül
4. Mısra: Mef‘ülü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilü Fe‘ül

Teşrîf-i necât-ı Muştafâdan umaram
Bir güşe-i çeşm-i Murtażâdan umaram
Bir toz adarınca üz suyu ‘izzet için
Hâk-i reh-i şâh-ı Kerbelâdan umaram

8

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fâ‘
2. Mısra: Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ül
3. Mısra: Mef‘ülü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fâ‘
4. Mısra: Mef‘ülü Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fâ‘

Hîç kimse necât apusın açmaz şâd
Dördünci imâm atmasa miftâh-ı küşâd
Hîç başa abül-ı secde salmaz gölge
Tâ düşmese göñle mihr-i Zeyne’s-Seccâd

9

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Her kim ne ider mezra'-ı dünyāda ekin
Mīzān-ı 'amel müşahḥaş eyler emekin
Hīç 'ālime nūr-ı ma'rifet el virmez
Tā dutmaya berk Bāķıru'l-'İlm etegin

121a

10

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Her kim on iki imām ider fāyık onı
Dīn kırb-ı maķāmına ider lāyık onı
Ḥaķ mezhebe kim yol aparur eylemese
Ta'līm imām Ca'fer-i Şādık onı

11

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'

Bir şubḥ felek itmedi peydā mihrin
Tā itmedi yād on iki mollā mihrin
Mūsā yed-i beyzā ile 'ālem gözine

Gösterdi ‘ayān İmām Mūsā mihrin

12

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül

On ikki imām mihrinüñ muhteşemi
Virşün yine yol hâtırına hemm ü ğamı
On ikki imāmı tanıyan her ne ider
Zāmindür aña imām-ı Zāmin keremi

121b

13

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilün Fā‘
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilün Fā‘
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül

On ikki imām ‘arifi itmese şād
İmān ile kim Teñrisini eyler yād
Rıdṽānede cennet ḳapusu açılmaz
Tā mühr-i necāt virmese mihr-i cevād

14

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
2. Mısra:
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül

4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

Ol hüccet-i dîn ki hādî olmuş laqabı
Olmış mihri ravza-ı rıdvân sebebi
On ikki imâmını yakın tanıyana
Va'llâh harâmdur cehennem lehebi

15

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra:

Min qarn olasan imâm-ı ehl-i haremeyn
Boynuñda edâ-ı tã'atüñ koymaya dîn
Va'llâh ki perr-i kâh kadarınca degül
Zü'l-'Askerî bilmesen imâm-ı şekaleyn

122a

16

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Ey kıyım-i ehl-i beyt ü ey hüccet-i gül
Nuşret saña intişâr için oldu nüzül
Sen hatm-i eimmesen ezel hükmiyle
Eyle ki Nebiyy-i 'Arabî hatm-i rüsul

17

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Dünyā ivine her ne gelür her ne gider

Taḳdīr-i ḳazā ḳıyāmet esbābı yaḳar

Elbette ki bir 'azīm hengāme için

Bu sür'at ilen bu türfe dolāb döner

18

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Dünyāya gelen yaḳın gider dünyādan

Tā behre-i 'ömrine ola 'uḳbādan

El keştī-i Nūḩa vur ki sālīm çıḩasan

Bir böyle 'azīm pür-ḩaṩar deryādan

122b

19

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Tevfîkümü yâr itmişem Teñriye şükr
Yol yolsuza dar itmişem Teñriye şükr
Gülzâr-ı zafer kapılar açmış üzüme
Düşmenleri hâr itmişem Teñriye şükr

20

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Dîn düşmenine la'nı mu'aţţal kim ider
La'n olmasa mülhidi şel ü pel kim ider
Dîn düşmenine şartı budur la'n idesen
Şart olmasa meşrûtı mükemmel kim ider

21

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra:
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

Dîn düşmeninüñ la'net ilen bağrını del
La'net o cemâ'ati ider mutâşıl
Zîndîķ özi de bilür ki dîn düşmenini
La'net kimi hîç 'ilâc itmez şel ü pel

123a

22

Velehu

1. Mısra:
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Zinhâr elden biraḥma dīn dāmenini
Var moft iyelen ḥuld-ı berīn me'menini
'Ārifler ara o sayılır kāmīl-i 'aql
Kim la'net ilen tanıya dīn düşmenini

23

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

Kaç şūfīden itme vecd ü ḥālet hevesi
Ādem ḳuduz eyler ḳuduz it tek nefesi
Ḥaḳ söylese şūfī yine sönmiş odını
Gevlī kimi ḳızdurur def u nāy sesi

24

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Tā şād açasan özüñe devlet ḳapusın
Nikbetler ilen açma muḥabbet ḳapusın
Zinhâr oturma çarḫ u vecd ehli ilen

Hayret özine açma cehâlet kapusın

123b

25

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Şüfî ki girüp çarha kızarur bozarur
İblîs nüfûzıyla oyunlar çıkarur
Gâhî uluda şüfî-i rakkâş kimi
Çalhar gezinür gözleri kan tek kızarur

26

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

Re's kavmi ilen şâh-ı şanavber söleşür
Bağhada Kureyş ilen büt-i zer söleşür
İblîs-i la'in şüfî-i rakkâşa tumar
Çarhında nola kızup mükerrer söleşür

27

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

Şüfî ki girer çarha harem tavfında
Zîndîk degül cehennemün havfında
İblîs ider şüfî-i rakqâşa nüfûz
Şeytân söleşürdi şanemün cavfında

124a

28

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra:
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

Şüfî ki salur çarha o sünmiş boynı
Hağ olsa niçün düzer **o yine** suynı
İblîs özi görünmez ammâ görünür
Çarh ehli ilen görünmez İblîs oynı

29

Velehu

1. Mısra:
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Tâ dünyâ var şer'dür hükmi-me'tâ'
Şer' ukrısı Zü'l-fikâr ilen itdi nizâ'
Mülhidleri çarh u vecde şeytân getürür
Gevlî atasından öğrenür çarh u semâ'

30

Velehu

1. Mısra:
2. Mısra:
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül

Şer' emriyle ne aşıl gizlendi ne fer'

 gelür mezra'-ı dünyāda ne zer'

Kaçma hüner oldur ki cihān halkı ilen

Baş eyleyesen eyle kim emr eyledi şer'

124b

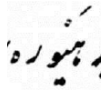
31

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'îlü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül
3. Mısra:
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül

Var çün ü çerānı hātıruñdan eyle hak

El fahr u tekebbür eteginden berī çek

Bir suyu gör ne kayırdı ilāh

Öz haddüñi tanı baş nādānluğa eg

32

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'îlü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'îlü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'îlü Fe'ül

‘Ālim-i ‘ālem günāha zamm olsa nedem
Taḥkīk arıdur Şī‘anı deryā-ı kerem
Deryā-ı kerem öñinde ‘ālem suçınıñ
Gör kaçtrece qadri var yā zerrece nem

33

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilün Fā‘
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ül
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilün Fā‘

‘Allāme-i zü-fünūna fen öğretme
Var muşhafa i‘cāz-ı suḥan öğretme
Buğdurma özüñ çün ü çerā ḥayretine
Teñri işini Teñriye sen öğretme

125a

34

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
2. Mısra:
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ül
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ül

Say özüñi ḥalk-ı ‘ālem içre hīçe sen
Tā saḫluḫ ilen bil Şırātı geçesen
Dünyā didiler āḥiretüñ mezra‘ıdur
Ya‘nī ekesen her ne hem anı biçesen

35

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Dünyâ ivini 'ibret ilen seyr idegör
Teftîş-i 'ayâr-ı Ka'be vü deyr idegör
Şer ehlini gördüñ âhîri hayr degül
Hayr ehli ilen 'âkıbetüñ hayr idegör

36

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

Halk içre yerüñ Ka'be eger deyr olsun
Manzûr saña kıble eger gayr olsun
Hayr isteyenüñ 'âkıbeti hayr olur
Sa'y ile hemen ki niyyetüñ hayr olsun

125b

37

Velehu

1. Mısra:
2. Mısra:
3. Mısra:
4. Mısra:

Hayr ünsine kulakuñı bir nefes aç

Ger dinleyesen naşīhat idrākūne **māc**
Var dokru ilen muşāḥabet ḳapusın ac
Kim egri ola aḳac a ḳac ondan ḳac

38

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ül
2. Mısra:
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlü Fe'ül

İlden ṭama'-ı sūd ziyāndur eyleme
Buḥl ādemde yaman nişāndur eyleme
Bir söz saña her naşīhatūñ ḥāşılıdur
Yaşşılıḳ ile her ne yamandur eyleme

39

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'īlü Mefā'īlün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'īlün Fā'
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'īlü Mefā'īlün Fā'

Göñlüñi ḥasīs ṭab' ilen yār itme
Ḥaḳ gözgüsini bāṭıl ilen tār itme
Cūd eyle 'azīz gez seḥā ehliylen
Buḥl ile boyuñ ḥār u soyuñ nār itme

126a

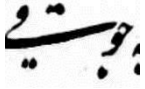
40

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ül

2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra:

Dervîş tevekkül ile sultāna döner
Müşkilleri her ne olsa āsāna döner
Öz kısmetine kâni' ola mür-ı za'îf

Öz külbe mülk-i Süleymāna döner

41

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Şabr eyle gönül luḫf sebeb-sāz gelür
Ġam çekme vefā elinden i'cāz gelür
Bülbül nice gün ḫār-ı cefā miḫnetine
Şabr eylese cezm-i kış gider yaz gelür

42

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Reşk odı ilen gönlüñi āzār eyleme
Meşreb ivini ḫāṭıruña dar eyleme
Ḫār ādem ilen gezme yaman ḫaşleti var

Öz sa'yüñ ilen 'izzetüñi hâr eyleme

126b

43

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'îlün Fâ'
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'îlün Fâ'
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'îlü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'îlün Fâ'

Bir böyle tılısm bir bire çolқанmış
Sındurmakı himmet adına bağlanmış
Himmet onı kırtarur ki bu mühlikede
Merdâneluķı hârâmdan kıatlanmış

44

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ül
3. Mısra:
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ül

Dünyâ ivinüñ ey göñül âbâdına yuf
Vîrânesinüñ aşlına bünyâdına yuf
Var kıatma helâl mağzuña mağz-ı hârâm
Sanma ki hârâm dadludur dadına yuf

45

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'îlü Fe'ül
2. Mısra:
3. Mısra:

4. Mısra:

Başdan o cihānda her kimüñ bir yeri var
Elbette olur onda gider her deyri var
Dünyāda ecel kırdı eger 'ömre dar yer
Dār onun da 'ömrinüñ āhiri var

127a

46

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'

Bir 'ömr güzel gözlere meftün oldum
Şūrīde-i la'l-i leb-i mey-gün oldum
Āhırde yolum düşdi Necef yazısına
Deryā-keş olup o bir de Mecnün oldum

47

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Ol 'aşk degül ki hayrı yokdur soyınuñ
Ol 'ayşg gözet ki āhiri yok toyınuñ
Oğlanlar ilen eger degül 'aşk-ı heves
Saqqalı yine biter dahı **ol oyınuñ**

48

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'îlü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'îlü Fe'ül

Bir pāre güzel gözleri manzūr eyledüm

Bir pāre vera' ehlini destūr eyledüm

Gördüm ki şikestelükdedür dīn-i dürüst

Endişemi öz kuşruma maqşūr eyledüm

127b

49

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ül

Dünyāda heves mülk-i Süleymān eyledüm

Ārāste bāzārımı seyrān eyledüm

Āhırde yolum düşdi Necef itlerine

Başdan bu çürük başımı kurbān eyledüm

50

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'îlün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'îlün Fā'
3. Mısra:
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'îlün Fā'

Başumla ki başdan mükerrerrem oldu
Dergāh-ı kerīm secdesi zamm oldu

Evvel ezel debistānında
Şāh-ı Necef adı ism-i a'zam oldu

Kātibü 'l-'Abd-i 'Askerī

İbn-i Hacer 'Alī Tebrizī

Sene

1085

5. SONUÇ

On altıncı yüzyılın başında Güney Azerbaycan'ı da kapsayan İran coğrafyasında, Şiilik mezhebini resmî inancı olarak ilan eden Safevî Devleti kuruldu. Devletin kurucusu olan Şah İsmail, Şia mezhebinin de aracılığıyla çevresindeki kalabalıkları sürekli artırmış ve bu vesileyle yakın komşuları olan Sünnî devletlerle, (Babürlüler ve Osmanlılar) mücadele edeceğini hesaplamıştır. Bu amaçla devletinin sınırları içerisinde yaşayan insanları mezhep değiştirmeye zorlamıştır. Mezhep politikası neticesinde İran coğrafyasında yaygın olan mezhep Şiilik oldu. Böyle bir ortam içerisinde yetişen Meczûb, divanında bu unsurları fazla sayıda kullanmıştır. Bu açıdan Meczûb Divanı sadece şairin dinî ve edebî kimliğini ortaya koymasıyla değil Safevî Devleti'nde yaşayan insanların inanışları ve kültürel değerlerinin de görülebildiği metin olmasından dolayı da önemlidir.

Meczûb, divanında birden çok kimlikle şiirler yazmıştır. Yeri geldiğinde kalender-meşrep ve klasik şiirde yer alan prototipe uygun bir âşık, yeri geldiğinde ise dinî inanışlarına aykırı olan her şeyi lanetleyen sıkı bir Şii taraftarıdır. O, bu kimliklerini divanında ustalıkla kullanmış, edebî kişiliğini ve üslubunu sahip olduğu karakter ve inanç değerleriyle yoğurmuştur. Bu açıdan klasik Türk edebiyatında özgün bir üslupla şiirler yazan şairlerden biri olmuştur.

İsnaaşeriyye mezhebinin 12 imamına yazmış olduğu kasidelerinde dinî kimliği çok daha fazla ön plandadır. Mezhep imamları dışında kimseye kaside yazmaması onun mezhebine olan bağlılığının göstergelerinden biridir. Her mezhep imamı için yazmış olduğu kasidelerinde yer yer tekrara düşmüş, benzer söz ve tamlamalarla kendilerini methetmiştir. Gazellerinde ise, klasik şiir anlayışına uygun bir edebî kişilik oluşturmuştur. Genel olarak klasik şiirde işlenen aşk, şarap, sevgili, meyhane ve aşk hikâyeleri üzerine şiirler yazmış, ortak edebî geleneğin çoğu unsurunu şiirlerinde kullanmıştır. klasik anlayışın bazı unsurlarını ise farklı göndermeleri karşılayacak tarzda kullanmıştır. Örneğin; rakip ve sufî, Meczûb'un şiirlerinde sadece klasik anlayışla değil aynı zamanda Şia mezhebine inanmayan, dinden çıkan ve bölgenin toplumsal yapısının kültürel, dinî değerleriyle uyuşmayan kişileri de ifade etmektedir. Gazellerini ortalama 15 civarında beyitlerle oluşturmuş, hatta 25 beyite yaklaşan gazel-i mutavvelleri de bulunmaktadır.

Meczûb Divanı'nda dikkat çeken bir başka unsur, her kasideden sonra konulmuş olan, “Şahluk Tuğra” adını verdiği yapıyla yazmış olduğu şiiirlerdir. Nazım şekli olduğunu düşündüğümüz bu formla ilgili herhangi kitapta bilgiye rastlanılmamıştır. Safevî devrinde yazılmış olan divanlar üzerinde yapılacak çalışmalarla, bu form ayrıntılarıyla ortaya çıkarılabilir ve yeni nazım şekilleri tespit edilebilir.

Meczûb Divanı, araştırmacılar tarafından yeterince incelenmeyen bir dönem olan Safevî devri edebiyatının genel özelliklerini yansıtmaması bakımından önemlidir. Yapılacak araştırmalarla divanın farklı nüshaları veya Safevî devrinde klasik şiiir anlayışına uygun olarak yazılmış başka divanlar bulunabilirse Türk kültür ve medeniyetinin önemli bir devrinin edebî anlayışının özellikleri daha net ortaya konulabilir.

6. KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Y. (1991). *Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine Büyük Sözlük*, İstanbul: Beşir Kitabevi
- AKPINAR, Y. (1994). *Azerî Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- AKÜN, Ö.F. (1994). Divan Edebiyatı. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.9, S. 389-427. İstanbul.
- ASLAN, M. (2018). Hatâyî'nin Şiirlerinde Propagandist Nitelik. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*. S.6, S.115-135.
- ASLAN, Ü. (2013). *14-16. yy. Çağatay ve Azerî Edebiyatı*. İstanbul: Kriter Yayınevi
- AYAN, H. (2014). *Nesimi*. Ankara: TDK yayınları
- AYDOĞMUŞOĞLU, C. (2007). *Tarihte Tebriz*. Yayınlanmamış YL Tezi. Ankara Ü. SBE. Ankara.
- AYDOĞMUŞOĞLU, C. (2011) *Şah Abbas ve Zamanı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üni. SBE. Ankara.
- AYVERDİ, İ. (2016). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- BİLGİLİ, A. S. (2011). *Tebriz*. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, S. 219-222.
- BİLKAN, A. F. (2009). Seb-k-i Hindî. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.36, S.253-255.
- ÇAĞBAYIR, Y. (2017). *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- ÇELENK, M. (2014). Safevîlerin Din Politikası ve İran'ın Şiîleşme Seyri. *Çanakkale Onsekiz Mart Üni. İlahiyat F. Dergisi*. S. 4, S. 7-35
- ÇELTİK, H. (2013). Şekilden Türe Kaside Tarzı. (ed: Hatice Aynur). *Kasideye Medhiye: Biçime, İşleve ve Muhtevaya dair Tespitler*. İstanbul: Klasik Yayınları. S. 124-163.

DEVELLİOĞLU, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

DİLÇİN, C. (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.

ERGİN, M. (1971). *Azeri Türkçesi. İstanbul: İÜ Edebiyat Fak. Yayınları*.

ERKAN, A. (2012). *Arapça Türkçe Büyük Sözlük*. İstanbul: Yasin Yayıncılık.

GENÇ, İ. (2014). *Örneklerle Eski Türk Edebiyatı Tarihi-Giriş*. İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.

GENÇ, İ. (2016). *Örneklerle Eski Türk Edebiyatı Tarihi-Klasik Dönem*. İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.

GİBB, E.J.W. (1999). *Osmanlı Şiir Tarihi*. (çeviren: Ali Çavuşoğlu). Ankara: Akçağ Yayınları

GÖKBULUT, S. (2016). Safevîler Devrinde Şiîliğin Yayılmasında Tasavvufun Rolü: Tasavvuf Tarihi Açısından Bir Değerlendirme. *Hitit Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. C.15, S. 269-297.

GÜNDÜZ, T. (2008). Safevîler. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, S. 451-456.

HORATA, O. (2003). Kaynaklar. (ed: Mustafa İsen). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları. S.13-47

İPEKTEN, H. (2014). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergah Yayınları.

İSMAİL HİKMET. (2013). *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi I-II*. (Haz: Parvana BAYRAM), Ankara: Akçağ Yayınları.

JAHN, K. (1971). Doğu ile Batı Arasında Bir Ortaçağ Kültür Merkezi - Tebriz. *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, C. 4, S. 29-33

KANAR, M. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.

KANAR, M. (2016). *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.

KAPLAN, D. (2008). Şiiliğin İran Topraklarında Egemenliği: Safeviler Öncesi Arka Plan ve Safevi Dönemi Şiileştirme Politikaları. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, C.3 S. 183-203

KARADAĞ ÇINAR, G. (2017). Safevî Devleti'nde Dini Otoritenin Temsilcisi Şahlar ve Şîf Ulemayla İlişkileri. *İran Çalışmaları Dergisi*, C.1 S. 11-51.

KÖPRÜLÜ, M.F. (1989). *Edebiyat Araştırmaları 2*. İstanbul: Ötüken Yayınları

KURT, M. (2018). Safevi Dönemi Şîf Ulema ve Velâyet-i Fakih'in Ortaya Çıkışını Hazırlayan Tarihsel Süreç Üzerine. *İran Çalışmaları Dergisi*, C. 2, S. 61-90.

KÜÇÜKDAĞ, Y. ve DEDEYEV, B. (2009). Safevîlerin Nesebine Farklı Bir Bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.2/6, S. 415-424.

KÜRKÇÜOĞLU, E. (1994). Azerbaycan'ın Türkleşmesi Tarihine Bakış. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. C. 1. S. 143-156.

MACİT, M. (2005). *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*. İstanbul: Kapı Yayınları.

MERMER A., DENİZ, S. vd. (2016). *Eski Türk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

PARLATIR, İ. (2014). Osmanlı Türkçesi Sözlüğü. Yargı Yayınevi.

SAMİ, Ş. (2015). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

SARAÇ, Y. (2009). *Klasik Edebiyat Bilgisi: Biçim-Ölçü-Kafiye*. İstanbul: 3F Yayınevi.

TANYILDIZ, A. (2016). Şekil Bilgisi. (ed: Özer Şenödeyici). *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu*. İstanbul: Kesit Yayınları. S. 159-188

TURAN, S. (2016). Türk Edebiyatında Gazel: Başlangıcından On Altıncı Yüzyıla Kadar. (ed: Hatice Aynur). *Gazelden Gazele: Dünün Şiirine Bugünden Bakışlar*. İstanbul: Klasik Yayınları. S. 30-65.

USLUER, F. (1999). *Hurufilik*. İstanbul: Kabcacı Yayınları.

ÜNLÜ, S. (2012) *Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü*. Eğitim Kitabevi.

ÜNLÜ, S. (2012). *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*. Eğitim Kitabevi.

ÜNLÜ, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Eğitim Kitabevi.

YILMAZ, M. (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*.
İstanbul: Kesit Yayınları.

7. EKLER

7.1.EK 1. Divandan Örnek Varaklar

مولا امینہ فرقت حبت و نار	معلوم اولو کرکرافضت کیک کی کار
صاحب الامر ایلیز تیر تحف زور	
بجائیک ایلیون نر زرفی بر آفت	آفت بار شکدن این قدر لطف آ
اولو پلر نوز کجا مانع غائب صفت	اور تر اولو کون نوز کون کون کون
جان کور کیم کیم ما غلور دور آجا	صاحب الامر کیم غیب جان لطف آ
ایلی کیم نوز بهت ختم اولدی بی کیم	ختم ایچون زورامت پسندن اولدی
تکلی ایلی کیم کیم کیم کیم کیم	ایلی کیم برقی ام اولدی اولدی
برنج کول غایت برجت اولون	یریز نر ما صلین نوز بر اقوم ویریز
سسه غلن کون چارس کون کون	لطف غلن کون اولر لعل خشت کون

مولا امینہ فرقت حبت و نار	معلوم اولو کرکرافضت کیک کی کار
صاحب الامر ایلیز تیر تحف زور	
بجائیک ایلیون نر زرفی بر آفت	آفت بار شکدن این قدر لطف آ
اولو پلر نوز کجا مانع غائب صفت	اور تر اولو کون نوز کون کون کون
جان کور کیم کیم ما غلور دور آجا	صاحب الامر کیم غیب جان لطف آ
ایلی کیم نوز بهت ختم اولدی بی کیم	ختم ایچون زورامت پسندن اولدی
تکلی ایلی کیم کیم کیم کیم کیم	ایلی کیم برقی ام اولدی اولدی
برنج کول غایت برجت اولون	یریز نر ما صلین نوز بر اقوم ویریز
سسه غلن کون چارس کون کون	لطف غلن کون اولر لعل خشت کون

کیمود که حجت ایرین وردانیمون	اول لطف این که لعل سکر بار ایدیش
قراذده دور که کفره دوزیر بسنتی	یوز استمام این چله اطار ایدیش
ساقی کرطوال اوده وارن پاره یور	گورم کمالین کجین خور ایدیش
هسج عی اول مناره ده کج ایدیش	ایله که نخل خستی کجا بر ایدیش
دیویر که تو به تانف اول کوله و	عاصی لره اوج بس این جا ایدیش
چو خور عذابا یرسی آنا شان این	نفسه شان منقذت اطار ایدیش
امید اولسه ایدور باس علی	هر یوره ذکر سلطت قمار ایدیش
مسنه انفاق چون لهسته ایدو بج	خوج برده مع چشم که بار ایدیش
اشنک کنه معرف اول اذکن کجا	بر پاره مجرمه مونی مکر ایدیش
ایتمه حرامی موئے قاتر تک حلال	انکار ایله هر نی انکار ایدیش
قده و جرم اتسی ناله لطف این	نعل بجار حجت غفار ایدیش
مونی حدیث این نیسون ولسی کجا	دنیا ایرینی محمد چوخ دار ایدیش
و	
پسته دو عارضه کاف پر شکیخ	کج اویسته کی ملاین کج ایشکی کج
تور مرغ دل غلیون چین زلف کجا	هر صحن نزار علف و هر حلقه مین شکیخ
گر سر و قاسم کجی دور بانی اول	کر ماه اوز کج کجی اوله بانی لال
قاسم کج بلاینی جافله شکتی بی	خورشیدی غم کج افی سایه نخل
سایه کوزدم خراج اوله بر ایتجا	کک نام هندو تمام بلادر نخل

8. ÖZGEÇMİŞ

1991 yılında Bingöl'ün Genç ilçesinde doğdu. İlköğretimi Genç ilçesinde bulunan MEV İlköğretim Okulunda, Liseyi Kayseri Develi İMKB Anadolu Öğretmen Lisesinde okudu. 2009 yılında ÖSS Türkiye 17.si olarak TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandı. 2014 yılında üniversiteden mezun oldu. 2016 yılından itibaren Düzce Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalında araştırma görevlisidir.

